

Turning Points

Global Agenda 2024

Τεκτονικές αλλαγές

Πώς απαντούν η Ελλάδα
και ο κόσμος στις νέες προκλήσεις

Νίκος Δένδιας • Σταύρος Ν. Παπασταύρου • Δημήτρης Παπαστεργίου • Άγγελος Μ. Συρίγος • Ευάγγελος Αποστολάκης
Παύλος Γερούλιανος • Αλέξης Χαρίσις • Γιώργος Τσίπρας • Μάνος Καραγιάννης • Βασίλης Ψάλτης • Γιώργος Μαργώνης
Κρίστιαν Χατζημηνάς • Κώστας Γεράρδος • Απόστολος Γεωργαντζής • Αντώνης Ζαΐρης • Μικέλης Χατζηγάκης
Δημήτρης Μιχόπουλος • Έφη Λαμπροπούλου • Ηλίας Γ. Αναγνωστόπουλος • Γιάννης Πανούσης • Ευθύμιος Σπυρίδης
Αλέξανδρος Π. Δημητρακόπουλος • Σπυρίδων Δουκάκης • Αντιγόνη - Αθίμα Παπακωνσταντίνου • Γεώργιος Βούτσιος
Βύρων Κοτζαμάνης • Νίκος Ξυπολυτάς • Γιάννης Μόσχος • Κωστής Παπαϊωάννου

Tricia Tisak • Nicholas Kristof • Özlem Tureci & Ugur Sahin • Ezra Klein • Kris Bowers • Lara McCoy
Christine McDaniel • Kyla Scanlon • Daniel Yu • Monica Long • Armando Arrieta • Rodrigo Rey Rosa
Asha de Vos • Paulina Porizkova • Alexis L. Loinaz

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Ανάπτυξης

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας
και Οικονομικών

Η υποστηριζόμενη χρηματοδότηση πραγματοποιείται από το Ταμείο με την επωνυμία «Development Law Financial Instrument Guarantee Fund (DeLFI GF)» που διαχειρίζεται η Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα Α.Ε. (HDB) με πόρους που χρηματοδοτούνται από το Ελληνικό Δημόσιο μέσω του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων.

Εξελίξτε τη δυναμική της επιχείρησής σας

Εξασφαλίστε την απρόσκοπτη υλοποίηση του Επενδυτικού σας Σχεδίου, που έχει ενταχθεί στον Αναπτυξιακό Νόμο Ν.4887/2022, με το πρόγραμμα Ταμείο Εγγυοδοσίας «**Development Law Financial Instrument Guarantee Fund (DeLFI GF)**» και με **Εγγύηση 80%** της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας (HDB).

Προσφέρουμε συμβουλευτική τραπεζική και τεχνική στήριξη σε κάθε στάδιο της επένδυσης παρέχοντας τα απαραίτητα κεφάλαια με ιδιαίτερα ελκυστικούς όρους:

- Ευέλικτο σχήμα αποπληρωμής σύμφωνα με την πρόοδο εργασιών
- Προεξόφληση της επικορήνησης του Αν. Νόμου
- Δυνατότητα επιλογής **σταθερού ή/και κυμαινόμενου** επιτοκίου.

Απευθυνθείτε σήμερα στον Επιχειρηματικό Σύμβουλο Gold της Alpha Bank, για άμεση δέσμευση των σχετικών πόρων των Προγραμμάτων.

Η χρηματοδότηση πραγματοποιείται με την Εγγύηση που παρέχεται από το Ταμείο Εγγυοδοσίας της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας, που χρηματοδοτείται από το Ελληνικό Δημόσιο.

Alpha Bank.
Η πρώτη Τράπεζα
στη Χρηματοδότηση
Επιχειρήσεων
το 2022

ALPHA BANK

alpha.gr

Turning Points

✦ Global Agenda 2024

Προσαρμογή ή απαξίωση

Οι ρωγμές στο παγκόσμιο σύστημα και τις κοινωνίες είναι ορατές εδώ και καιρό. Μάλιστα, έχουν μία κοινή συνισταμένη: αυτοί που βρίσκονται ή θεωρούν ότι βρίσκονται εκτός παιχνιδιού, θέλουν περισσότερη ισχύ και μεγαλύτερο ρόλο. Σε διεθνές επίπεδο, ο ανταγωνισμός μεταξύ «μεγάλων δυνάμεων» έχει ενταθεί δραματικά. Στις κοινωνίες, αυξάνονται εκείνοι που θεωρούν ότι αδικούνται από το κυρίαρχο σύστημα, στρεφόμενοι κυρίως προς την ακροδεξιά. Το μόνο βέβαιο είναι ότι δεν υπάρχει δρόμος για να επιστρέψουμε σε πιο «ανέμελες» δεκαετίες. Δεν φαίνεται ότι υπάρχει τρόπος να αντιστραφεί η αναδυόμενη «πολυπολικότητα» στην πλανήτη, ίσως ούτε η αυξανόμενη πόλωση στις κοινωνίες της Δύσης.

Ταυτόχρονα αναδύονται νέες προκλήσεις, από επαναστατικές τεχνολογίες που έχουν τη δυνατότητα να βελτιώσουν, αλλά και να απειλήσουν το μέλλον, όπως η Τεχνητή Νοημοσύνη, μέχρι την κλιματική αλλαγή, που επιφέρει ήδη μεγάλες καταστροφές διεθνώς, χωρίς να έχει διαφανεί μια συγκροτημένη και αποτελεσματική διεθνής προσπάθεια για την αντιμετώπισή της.

Οι τεκτονικές αλλαγές που επέρχονται, δεν αφήνουν χώρο και χρόνο για ημίμετρα και παλινωδίες. Τα παλαιότερα «μοντέλα» αντίδρασης έχουν ξεπεραστεί καθώς η μία κρίση διαδέχεται την άλλη. Οι πολιτικές ηγεσίες αλλά και οι ηγέτες της επιχειρηματικότητας, όπως και οι κοινωνικοί opinion leaders, έχουν μπροστά τους δύο διαδρομές: είτε θα προσαρμοστούν επιτυχώς στις νέες προκλήσεις είτε θα απαξιωθούν από τα γεγονότα.

Η Ελλάδα δεν θα μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστη. Οι μεταβολές που συντελούνται στο διεθνές σκηνικό την επηρεάζουν γεωπολιτικά, οικονομικά, αλλά και κοινωνικά. Συν τοις άλλοις, έχει και τις δικές της δομικές και χρόνιες παθογένειες, που δεν αποκλείεται να αποτελέσουν εκ νέου τροχοπέδη. Ιδίως εάν οι επιτυχίες των τελευταίων ετών, κυρίως σε οικονομικό επίπεδο, μείνουν ανεκμετάλλευτες, αν η ανάπτυξη δεν αποκτήσει βαθύτερες ρίζες, ώστε να γίνει βιώσιμη.

Η «φυγή προς τα εμπρός» δεν είναι σήμερα ένα κούφιο σύνθημα, αλλά ούτε και πανάκεια. Θα λειτουργήσει μόνο αν γίνει συναινετικά, αν μεγάλο μέρος της κοινωνίας στοιχηθεί πίσω από τις ηγεσίες και ενστερνιστεί νέα οράματα, καινούργιους στόχους. Ο γενναίος δημόσιος διάλογος, οι εμπειριστατωμένες προτάσεις είναι πιο αναγκαίες από ποτέ. Ελπίζουμε ότι το φετινό τεύχος θα βοηθήσει προς αυτή την κατεύθυνση, είτε πρόκειται για την πολιτική και την οικονομία, είτε για τα κοινωνικά προβλήματα και τον πολιτισμό.

Γιώργος Παπανικολάου
Διευθνήτης Euro2day.gr

Turning Points Contents

Global Agenda 2024

- 06** Η πολύπλοκη κληρονομιά του 2023
Φωτογραφικό αφιέρωμα
- 22** Αποφάσεις και δράσεις
Σταύρος Ν. Παπασταύρου,
Γιώργος Τσίπρας, Παύλος Γερουλιάνος,
Αλέξης Χαρίτσης
- 28** «Κράτος στο κινητό» και με τεχνητή νοημοσύνη
Δημήτρης Παπαστεργίου
- 30** Οικονομία - αγορά: οι προκλήσεις δεν περιμένουν
- 32** «Είμαστε σύμβουλοι των επιχειρήσεων, όχι απλά οι δανειστές τους»
Βασίλης Ψάφτης
- 36** Η ανάγκη για ένα νέο παραγωγικό πρότυπο
Γιώργος Μαργώνης
- 38** Μια ελληνική εταιρεία κλείνει business δισεκατομμυρίων στη Βρετανία
Δημήτρης Αβαρδής
- 40** Μάχη ποιότητας και πρωτοπορίας
Κρίστιαν Χατζημηνάς
- 42** Πού θα κριθεί η μάχη κατά της ακρίβειας
Αντώνης Ζαΐρης
- 46** Το αξιόπιστο brand κερδίζει τον πελάτη
Κώστας Γεράρδος
- 48** Ψηλά ο πάχος της τετραετίας
Απόστολος Γεωργαντζής
- 50** Υπεράκτια αιολικά πάρκα: Game changer για την πράσινη μετάβαση
Μικέλης Χατζηγάκης
- 52** Ζητούνται ηγέτες για τις επόμενες κρίσεις
Δημήτρης Μιχόπουλος
- 54** Γεωπολιτική & Άρμυρα: Ο κόσμος κρατά την ανάσα του
Νίκος Δένδιας, Ευάγγελος Αποστολάκης, Άγγελος Μ. Συρίγος, Μάνος Καραγιάννης
- 64** Η εγκληματικότητα πίσω από τη βιρίνα
Έφη Λαμπροπούλου
- 70** Δικαιοσύνη: Ζητείται φάρμακο για τον χρόνιο ασθενή
Ηλίας Γ. Αναγνωστόπουλος, Γιάννης Πανούσης
- 73** Κλιματική κρίση και Ελλάδα: Ώρα μηδέν
Ευθύμιος Σπυρίδης, Αλέξανδρος Π. Δημητρακόπουλος
- 76** Άλματα και χάσματα στην παιδεία
Σπυρίδων Δουκάκης, Αντιγόνη - Αθίμα Παπακωνσταντίνου, Γεώργιος Βούτσινος
- 81** Δημογραφικό: Γερνάμε, φεύγουμε, διώχνουμε
Βύρων Κοτζαμάνης, Νίκος Ξυποηστής
- 84** Πολιτισμός για τους πολλούς και την πόλη
Γιάννης Μόσχος, Κωστής Παπαϊωάννου
- 88** Οι πρωτιές του 2023
Tricia Tisak
- 92** Η Δυτική όχθη δεν ελπίζει πια
Nicholas Kristof
- 96** Η τεχνολογία και το τέλος του καρκίνου
Özlem Tureci & Ugur Sahin
- 100** Τι πραγματικά θα φέρει η Τεχνητή Νοημοσύνη;
Ezra Klein
- 105** ΑΙ: Ένας αναξιόπιστος αφηγητής
Kris Bowers
- 108** Πού βαδίζουν τώρα τα καταναλωτικά μοντέλα;
Lara McCoy
- 113** Fernando Botero: «Η τέχνη δημιουργήθηκε για να δίνει απόλαυση»
Armando Arrieta
- 118** Αλήθειες πίσω από τα σίδερα
Rodrigo Rey Rosa
- 121** Η σωτηρία των ωκεανών υπόθεση των πολλών
Asha de Vos
- 124** Η ομορφιά της ατέλειας
Paulina Porizkova
- 126** Ποιο είναι το πιο πολύτιμο αντικείμενό σας;
Alexis L. Loiaz

EURO2day.gr with essays from The New York Times

Turning Points

Global Agenda 2024

Υπεύθυνος έκδοσης: Χρήστος Ζαρίφης
Δημοσιογραφικός συντονισμός: Δημήτρης Γλύστρας
Συνεργάστηκαν οι: Δημήτρης Αβαρλής, Στέφανος Κοτζαμάνης, Πέννυ Κούτρα, Φίλιππος Πανταζής
Μετάφραση: Αλεξάνδρα Κεντροωτή, Θανάσης Πάτσιος, Ιόλη Πολύζου

Εκδότης: Media2day Εκδοτική Α.Ε.
Διευθυντής Euro2day.gr: Γιώργος Παπανικολάου
Διευθυντής σύνταξης Euro2day.gr: Παντελής Αρσένης
Εμπορική διεύθυνση: Γιάννης Περβαϊνάς

Δημιουργικό: Τάσος Λοβέρδος, Άντζελα Σοφianoπούλου
Επιμέλεια κειμένων - διόρθωση: Νίκη Σταθιά
Φωτογραφίες: Shutterstock
Γραμματεία σύνταξης: Άννα Κίνν
Διεύθυνση οικονομικών υπηρεσιών: Ελίνα Νεοφωτίστου

media2day®

Παπανικολή 50, 152 32, Χαλάνδρι - Αθήνα
τηλ.: 210 6856120, fax: 210 6843704
e-mail: metoxos@euro2day.gr

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση, ολική, μερική ή περιληπτική ή κατά παράφραση ή διασκευή απόδοση του περιεχομένου της έκδοσης με οποιονδήποτε τρόπο χωρίς τη γραπτή άδεια του εκδότη

Όταν χάνεται η μπάλα,
χάνεται και το παιχνίδι.

Δεν παίζεις ξεπερνώντας τα όρια.

ΓΙΑΤΙ ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΕΙΝΑΙ ΩΡΑΙΟ, ΜΟΝΟ ΟΤΑΝ ΕΙΝΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟ.

ΜΑΘΕ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ
www.opap.gr/ureuthino-paixnidi-opap

18+ ΕΠΙΓΕΙΟ
21+ ΨΗΦΙΑΚΟ

ΑΡΜΟΔΙΟΣ ΡΥΘΜΙΣΤΗΣ ΕΕΕΠ | ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΕΘΙΣΜΟΥ & ΑΠΩΛΕΙΑΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ | ΓΡΑΜΜΗ ΒΟΗΘΕΙΑΣ ΚΕΘΕΑ: 1114 | ΠΑΙΞΕ ΥΠΕΥΘΥΝΑ

Η ΠΟΛΥΠΛΟΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ 2023

Το 2023 ξεκίνησε με συγκρατημένες προσδοκίες. Η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία ανέτρεψε «κανόνες» και σταθερές δεκαετιών. Παρότι ο κόσμος έδειχνε να αφομοιώνει τις νέες ισορροπίες, ελλόχευε ο κίνδυνος για μετάδοση της γεωπολιτικής κρίσης, με το ανάλογο ντόμινο στη διεθνή οικονομία, τις κοινωνίες κ.λπ.

Παρότι οι πλέον δυσοίωνες εκτιμήσεις έχουν διαψευστεί, τα πράγματα απέχουν πολύ από το να χαρακτηριστούν «καλά»: η σύρραξη που ξέσπασε στη Μέση Ανατολή τον Οκτώβριο του 2023 και το ντόμινο γεωπολιτικών εντάσεων (στο Ιράν, την Υεμένη κ.ά.) που ακολούθησε, έδειξαν ότι οι νέες ισορροπίες είναι του «τρόμου».

Ανάλογη είναι η εικόνα γενικά: Η διεθνής οικονομία καρκινοβατεί, δέσμια του πληθωρισμού και των πολιτικών εντάσεων. Η πιθανή ανάδειξη του Ντόναλντ Τραμπ στο ύπατο αξίωμα των ΗΠΑ γεννά φόβους για νέες ανατροπές με άγνωστες παρενέργειες. Οι κοινωνικές εντάσεις επιτείνονται υπό το βάρος των οικονομικών πιέσεων, αλλά και εσωτερικών προβλημάτων όπως το μεταναστευτικό. Η επέλαση της τεχνητής νοημοσύνης προκαλεί κύματα φόβου για τους τρόπους εφαρμογής της. Και, φυσικά, η πανταχού παρούσα κλιματική κρίση προκαλεί αλλεπάλληλες καταστροφές, με δυσανάλογο κόστος.

Κάπως έτσι, παρά τα όποια «καλά» νέα, η κληρονομιά του 2023 είναι πολύπλοκη. Και γι' αυτό πολύ δύσκολα μπορεί κάποιος να διατυπώσει ένα ρεαλιστικό σενάριο για το μέλλον.

Η πράσινη μετακίνηση σήμερα είναι ...blue

Η ηλεκτροκίνηση αλλάζει τον τρόπο που κινούμαστε και η **ΔΕΗ blue**, το πιο εκτεταμένο δίκτυο φόρτισης στην Ελλάδα, κάνει την ηλεκτροκίνηση ακόμα πιο προσβάσιμη σε όλους, **με πάνω από 2.000 σημεία φόρτισης που αυξάνονται δυναμικά.**

Σήμερα **περισσότερα από 230 σημεία ταχυφόρτισης** βρίσκονται ήδη σε κομβικά σημεία, για να κάνουν τη φόρτιση των ηλεκτρικών αυτοκινήτων **ακόμα πιο γρήγορη.**

Με ενέργεια που προέρχεται αποκλειστικά από **Ανανεώσιμες Πηγές**, η **ΔΕΗ blue** προσφέρει έναν ολόκληρο κόσμο υπηρεσιών για όλους!

Κατεβάστε την εφαρμογή **ΔΕΗ blue**

blue

Το μέλλον
φορτίζει

deiblu.com

Karsten Moran/The New York Times

Ο SAM BANKMAN-FRIED ΣΤΟ ΕΛΘΙΟ: Ο Sam Bankman-Fried, ιδρυτής του άλλοτε μεγαλύτερου ανταλλακτριού κρυπτονομισμάτων FTX, δόλωσε αθώως για μια σειρά από κατηγορίες στο Ομοσπονδιακό Περιφερειακό Δικαστήριο στο Μανχάταν στις 3 Ιανουαρίου. Οι ομοσπονδιακές αρχές τον κατηγορήσαν ότι παραπλάνισε επενδυτές και πιστωτές, υπεξάιρεσε δισεκατομμύρια δολάρια από τους πελάτες του και διέπραξε τραπεζική απάτη και δωροδοκία ξένου αξιωματούχου. Ο Sam Bankman-Fried συνελήφθη στις 12 Δεκεμβρίου 2022 στις Μπαχάμες, όπου μετέφερε την έδρα της FTX λίγες εβδομάδες αφού η εταιρεία κήρυξε πτώχευση.

Ο Sam Bankman-Fried φτάνει στο Μανχάταν για να αντιμετωπίσει κατηγορίες για υπεξάιρηση τεράστιων ποσών από πελάτες, επενδυτές και πιστωτές της εταιρείας του, FTX.

Η ΚΗΔΕΙΑ ΤΟΥ ΠΑΠΑ ΒΕΝΕΔΙΚΤΟΥ ΙΣΤ΄: Ο πάπας Βενέδικτος ΙΣΤ΄, ο πρώτος στη σύγχρονη εποχή που παραιτήθηκε από το αξίωμα, κηδεύτηκε στις 5 Ιανουαρίου στο Βατικανό. Χιλιάδες πενθούντες απέδωσαν φόρο τιμής στη Βασιλική του Αγίου Πέτρου, όπου βρισκόταν η σορός του για τρεις ημέρες πριν από την κηδεία του. Ο πάπας Φραγκίσκος, ο πρώτος πάπας που παρευρέθηκε στην κηδεία ενός πρώην πάπα, χαρακτήρισε τον Βενέδικτο «πιστό φίλο» του Ιησού. Ο κατά κόσμον Joseph Ratzinger γεννήθηκε στη Βαυαρία της Γερμανίας, σπούδασε φιλοσοφία και θεολογία και υπερασπίστηκε σθεναρά το καθολικό δόγμα. Το όνομά του συνδέεται με την παραίτησή του από το παπικό αξίωμα, ενώ συγκαταλεγόταν στις συντηρητικές φωνές που δεν συμμερίζονταν τις πιο φιλελεύθερες τάσεις του πάπα Φραγκίσκου.

Alessandro Grassani/The New York Times

Χιλιάδες άνθρωποι συγκεντρώθηκαν στη Ρώμη για την κηδεία του πάπα Βενέδικτου ΙΣΤ΄.

Daniel Berehulak/The New York Times

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ BIDEN ΣΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑ: Ο πρόεδρος των ΗΠΑ Joe Biden επισκέφθηκε απροσδόκπα και άκρως συμβολικά το Κίεβο της Ουκρανίας, στις 20 Φεβρουαρίου. Ο Biden συναντήθηκε με τον πρόεδρο της Ουκρανίας Volodymyr Zelensky για να δείξει την «ακλόνητη υποστήριξη» των Ηνωμένων Πολιτειών στις ουκρανικές προσπάθειες να αντισταθούν στη ρωσική εισβολή που ξεκίνησε στις αρχές του 2021. Το μουσικό ταξίδι απαιτούσε από τον Biden να πετάξει από τις Ηνωμένες Πολιτείες στην Πολωνία και από εκεί να ταξιδέψει 10 ώρες με το τρένο μέχρι την Ουκρανία. Κατά την επίσκεψή του, υποσχέθηκε στρατιωτική βοήθεια 500 εκατ. δολαρίων. Οι δύο ηγέτες επισκέφθηκαν τον Καθεδρικό Ναό του Αγίου Μιχαήλ και το Τείχος της Μνήμης, που τιμά τη μνήμη των 4.500 στρατιωτών που έχασαν τη ζωή τους όταν η Ρωσία προσάρτησε την Κριμαία το 2014.

Ο πρόεδρος της Ουκρανίας Volodymyr Zelensky με τον πρόεδρο των ΗΠΑ Joe Biden έξω από τον Καθεδρικό Ναό του Αγίου Μιχαήλ στο Κίεβο τον Φεβρουάριο.

Το μέλλον της ενέργειας είναι εδώ!

Η Protergia είναι ο μεγαλύτερος ανεξάρτητος παραγωγός και πάροχος ενέργειας στην Ελλάδα.

ΠΕΛΑΤΟΚΕΝΤΡΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Ο πελάτης στο επίκεντρο. 9 στους 10 οικιακούς πελάτες δηλώνουν από αρκετά έως απόλυτα ικανοποιημένοι από το «Τμήμα Εξυπηρέτησης Πελατών Protergia».

Σύμφωνα με στοιχεία ανεξάρτητης εταιρείας ερευνών, Ιαν. 2024

ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΗ

Καινοτόμες λύσεις που διαμορφώνουν τις εξελίξεις και δίνουν πρόσθετη αξία στην επιλογή του καταναλωτή.

ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ

Η προστασία του περιβάλλοντος και η βιωσιμότητα του πλανήτη, αποτελούν για την Protergia σταθερές προτεραιότητες.

ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Οι προτάσεις μας δημιουργούνται με άξονα τα διαφορετικά προφίλ των καταναλωτών και τις ανάγκες τους και βασίζονται σε σημαντικές αξίες, όπως: ευελιξία, λειτουργικότητα, διαθεσιμότητα και προνοητικότητα.

Η Protergia διαθέτει ευρεία γκάμα προϊόντων ενέργειας τόσο για σπίτια όσο και για επιχειρήσεις, όπως τα προγράμματα της οικογένειας **Protergia Value** σχεδιασμένα για τις διαφορετικές ανάγκες του καταναλωτή, το **Protergia Sun Save** που αξιοποιεί μοναδικά τη δύναμη του ήλιου, το **Protergia Helios Value** για ενεργειακή αυτονομία, ενώ με την πρωτοποριακή υπηρεσία **Chargespot powered by Protergia**, στοχεύουμε στο οικολογικό μας αποτύπωμα και με γνώμονα την καινοτομία, υποστηρίζουμε έμπρακτα τη δύναμη της ηλεκτροκίνησης με πρόσβαση σε ένα από τα μεγαλύτερα δίκτυα φορτιστών αυτοκινήτων στην Ελλάδα.

Sameer Al-Doumy/Agence France-Presse via Getty Images

ΦΘΝΙΚΟΣ ΣΕΙΣΜΟΣ ΠΛΗΤΤΕΙ ΤΟΥΡΚΙΑ ΚΑΙ ΣΥΡΙΑ:

Τα ξημερώματα της 6ης Φεβρουαρίου, σεισμός 7,8 Ρίχτερ και μετά ένας μετασεισμός 7,5 Ρίχτερ το μεσημέρι της ίδιας μέρας, ισοπέδωσε πόλεις και τεράστιες περιοχές της νότιας και κεντρικής Τουρκίας και της βόρειας Συρίας, με αποτέλεσμα να σκοτωθούν περισσότεροι από 50.000 άνθρωποι και να εκτοπιστούν χιλιάδες. Το επίκεντρο του σεισμού ήταν στο Gaziantep. Οι αρχικές προσπάθειες διάσωσης καθυστέρησαν καθώς οι ζημιές του σεισμού (συμπεριλαμβανομένων και των κατεστραμμένων αυτοκινητόδρομων) εκτείνονταν σε μια περιοχή πάνω από 300 χλμ., ενώ ο βαρύς χειμώνας εμπόδιζε τις συγκοινωνίες. Οι προσπάθειες διάσωσης στη Συρία ήταν ακόμα πιο δύσκολες λόγω του συνεχιζόμενου εμφύλιου πολέμου αλλά και των τεταμένων σχέσεων του προέδρου της Bashar al-Assad με τις άλλες χώρες.

Ένας διασώστης στέκεται μπροστά από ένα κατεστραμμένο κτίριο στην Antakya της Τουρκίας, στις 19 Φεβρουαρίου, από τον σεισμό 7,8 Ρίχτερ που έπληξε την περιοχή, προκαλώντας πολλούς θανάτους και καταστροφές σε Τουρκία και Συρία.

ΔΙΑΔΗΛΩΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΙΚΟΥ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ: Πλήθος διαδηλωτών βγήκε στους δρόμους κατά τη διάρκεια πανεθνικών απεργιών στο Παρίσι, στα τέλη Μαρτίου. Οι διαδηλώσεις, που συχνά κατέληγαν σε βίαια επεισόδια, οργανώθηκαν για να αντιταχθούν στα σχέδια της γαλλικής κυβέρνησης για μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος. Ο Γάλλος πρόεδρος Emmanuel Macron αύξησε την ηλικία συνταξιοδότησης από τα 62 στα 64 έτη, ενώ παράλληλα αύξησε και τον αριθμό των ετών που πρέπει να εργάζονται οι Γάλλοι για να λάβουν πλήρη σύνταξη. Ο Macron υποστήριξε πως χωρίς αυτές τις αλλαγές, το συνταξιοδοτικό σύστημα της χώρας θα κατέρρεε. Οι ηγέτες των συνδικάτων ήταν ιδιαίτερα εξοργισμένοι καθώς ο Macron χρησιμοποίησε μια ειδική διάταξη για να περάσει το νομοσχέδιο χωρίς ψηφοφορία από τη Βουλή. Τελικά, υπέγραψε το εξαιρετικά αντιδημοφιλές νομοσχέδιο τον Απρίλιο.

James Hill/The New York Times

Τον Μάρτιο, χιλιάδες άνθρωποι στο Παρίσι διαδήλωσαν κατά τη διάρκεια πανεθνικών απεργιών ενάντια στις μεταρρυθμίσεις του συνταξιοδοτικού της γαλλικής κυβέρνησης.

Christopher Lee/The New York Times

Ο ΠΡΩΗΝ ΠΡΟΕΔΡΟΣ TRUMP ΚΑΤΗΓΟΡΕΙΤΑΙ: Στις 25 Μαρτίου, ο πρώην πρόεδρος των ΗΠΑ Donald Trump πραγματοποίησε προεκλογική συγκέντρωση στο Waco του Τέξας. Λίγες μέρες αργότερα, στις 30 Μαρτίου, ο Trump κατηγορήθηκε από δικαστήριο του Μανχάταν ότι χρημάτισε την πορνοστάρ Stormy Daniels για να αποκρύψει τη σχέση τους. Ο Trump δήλωσε αθώος για 34 κατηγορίες σε βαθμό κακουργήματος σε δικαστήριο του Μανχάταν στις 4 Απριλίου. Ο Trump απέφυγε τη σύλληψη και, στο πλαίσιο της προεκλογικής του καμπάνιας, κυκλοφόρησαν μέχρι και t-shirts, από την πώληση των οποίων συγκεντρώθηκαν εκατομμύρια δολάρια.

Ο πρώην πρόεδρος των ΗΠΑ Donald Trump ανάμεσα στο πλήθος σε μια προεκλογική συγκέντρωση στο Τέξας στις 25 Μαρτίου, λίγες μέρες πριν του απαγγελθούν κατηγορίες από δικαστήριο του Μανχάταν.

NOVA

ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ

Η δύναμη του να έχεις περισσότερα

Η Nova είναι ολοκληρωμένος πάροχος κινητής, σταθερής, internet και συνδρομητικής τηλεόρασης, που εξελίσσεται συνεχώς για να σου προσφέρει ακόμα περισσότερα.

Με επενδύσεις ύψους €2 δισ. έως το 2027, εκ των οποίων 500 εκατομμύρια έχουν ήδη δαπανηθεί σε υποδομές νέας γενιάς 5G και στην ανάπτυξη δικτύου οπτικών ινών στο 70% της επικράτειας, η Nova συμμετέχει ενεργά στον ψηφιακό μετασχηματισμό της χώρας και παρέχει σε εκατομμύρια ιδιώτες και επιχειρήσεις πρόσβαση στις νέες τεχνολογίες, δίνοντας σε όλους τη δύναμη να έχουν περισσότερα.

nova.gr

Johanna Geron/Reuters

Η ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ ΣΤΟ ΝΑΤΟ: Η Φινλανδία έγινε δεκτή στο ΝΑΤΟ στις 4 Απριλίου, τη μέρα που γιορτάστηκε η 74η επέτειος από την ίδρυση της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας. Καθώς το παγκόσμιο πολιτικό κλίμα μεταβαλλόταν, η Φινλανδία έγινε το 31ο μέλος του ΝΑΤΟ και ενίσχυσε τη δυτική αλληλεγγύη προς την Ουκρανία. Παράλληλα, η ένταξή της στη Συμμαχία ήταν μια συμβολική κίνηση για να δείξει την εναντίωσή της στα επεκτατικά σχέδια του Ρώσου προέδρου Vladimir Putin. Η προσθήκη της Φινλανδίας στη Συμμαχία προσθέτει νέες δυνατότητες σε στρατηγικό επίπεδο κατά μήκος των ρωσικών συνόρων.

Αξιωματούχοι από τη Φινλανδία, τις ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ χαιρετούν θερμά ο ένας τον άλλον κατά τη διάρκεια της τελετής ένταξης της Φινλανδίας στη Συμμαχία, στο Βέλγιο, στις 4 Απριλίου.

ΤΟ ΑΝΩΤΑΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΗΠΑ ΔΙΑΤΗΡΕΙ ΤΗΝ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΕ ΦΑΡΜΑΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΜΒΛΩΣΗ: Στις 21 Απριλίου, το Ανώτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ δημοσίευσε την απόφασή του σχετικά με το εάν η μιφεπριστόνη, ένα φάρμακο που χρησιμοποιείται σε αμβλώσεις, θα πρέπει να παραμείνει διαθέσιμη στις Ηνωμένες Πολιτείες -τουλάχιστον προσωρινά. Το δικαστήριο αποφάσισε να διατηρήσει τη διάθεση του φαρμάκου παγώνοντας δύο προηγούμενες αποφάσεις: η μία προέρχεται από ομοσπονδιακό δικαστή στο Τέξας, που διέταξε την απόσυρση του φαρμάκου από την αγορά, και η άλλη από εφετείο, που ουσιαστικά απαγόρευε τη διακίνηση του χαπιού μέσω ταχυδρομείου. Η υπόθεση, που βρίσκεται υπό επανεξέταση, αναμένεται να επιστρέψει τελικά στο Ανώτατο Δικαστήριο.

Haiyun Jiang/The New York Times

Διαδηλωτές κατά των αμβλώσεων συγκεντρώθηκαν τον Απρίλιο στην Ουάσινγκτον, ενόψει της δικαστικής απόφασης σχετικά με το εάν το φάρμακο μιφεπριστόνη για την αμβλίωση θα πρέπει να παραμείνει στην αγορά.

Andrew Testa for The New York Times

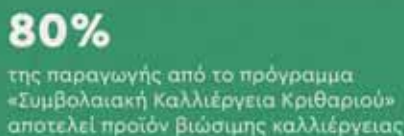
Ο ΚΑΡΟΛΟΣ Γ΄ ΣΤΕΦΕΤΑΙ ΒΑΣΙΛΙΑΣ: Ο Κάρολος Γ΄ και η βασιλική σύζυγός του, Camilla, στέφθηκαν στις 6 Μαΐου στο Αβαείο του Ουεστμίνστερ σε μια τελετή που έχει τις ρίζες της στην αρχαία παράδοση της χώρας. Η τελετή είχε στοιχεία από τους μεσαιωνικούς χρόνους, αλλά οι διοργανωτές πρόσθεσαν και χαιρετισμούς από θρησκευτικούς ηγέτες διαφόρων θρησκειών, γυναίκες επισκόπους από την Εκκλησία της Αγγλίας και ύμνους σε πολλές γλώσσες. Η τετράωρη επίδειξη μεγαλοπρέπειας και λαμπρότητας ήταν η πρώτη μετά τη στέψη της Βασίλισσας Ελισάβετ Β΄ το 1953. Αποκορύφωμα της τελετής ήταν οι πτήσεις από τις Αεροβατικές Ομάδες της Βασιλικής Αεροπορίας, την οποία παρακολούθησαν από το μπαλκόνι στο Παλάτι του Μπάκιγχαμ ο βασιλιάς Κάρολος, η βασίλισσα Camilla και η βασιλική οικογένεια.

Ο βασιλιάς Κάρολος Γ΄ και η βασίλισσα Camilla, πλαισιωμένοι από μέλη της βασιλικής οικογένειας, χαιρετούν τα τμήματα από το μπαλκόνι των Ανακτόρων του Μπάκιγχαμ στις 6 Μαΐου, στην πρώτη στέψη στο Ηνωμένο Βασίλειο από το 1953 και την ενθρόνιση της βασίλισσας Ελισάβετ Β΄.

Κυκλική Οικονομία

Υπεύθυνη διαχείριση πρώτων υλών

ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Δράσεις κοινωνικής συνεισφοράς

- 1 Υποστήριξη της Βόρειας Εύβοιας μετά τις καταστροφικές πυρκαγιές του 2021
- 2 Υλοποίηση του προγράμματος "Νερό για το Αύριο" σε συνεργασία με εκπροσώπους της πολιτείας, της κοινωνίας των πολιτών, παραγωγούς και επιστήμονες στη Θεσσαλία

ΥΠΕΥΘΥΝΟΤΗΤΑ

- Πρόωθηση** της κουλτούρας υπεύθυνης κατανάλωσης αλκοόλ
- 5** επιλογές προϊόντων μηδενικού αλκοόλ διαθέσιμες στα σημεία πώλησης
- Μηδενικά** περιστατικά παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων & μη συμμόρφωσης με νόμους και κανονισμούς

Sergey Ponomarev for The New York Times

Ο ΤΟΥΡΚΟΣ ΠΡΟΕΔΡΟΣ ERDOGAN ΕΠΑΝΕΚΛΕΓΕΤΑΙ ΓΙΑ ΤΡΙΤΗ ΦΟΡΑ: Ο πρόεδρος της Τουρκίας Recep Tayyip Erdogan ψηφίστηκε στις 28 Μαΐου για τρίτη συνεχόμενη θητεία, καταρρίπτοντας όλα τα προγνωστικά. Οι υποστηρικτές του Erdogan παρέβλεψαν όχι μόνο τον υψηλό πληθωρισμό και την οικονομική κρίση στη χώρα, αλλά και την αργοπορημένη αντίδραση της κυβέρνησης στους καταστροφικούς σεισμούς που σκότωσαν περισσότερους από 50.000 ανθρώπους στην Τουρκία και τη Συρία. Αν και οι διπλοί ηγέτες παραμένουν επιφυλακτικοί για την αντιδυτική ρητορική του και τους στενούς δεσμούς του με τον Ρώσο πρόεδρο Vladimir Putin, ο Erdogan διατηρεί ισχυρή παρουσία μεταξύ των κρατών-μελών του NATO, έχοντας τον δεύτερο μεγαλύτερο στρατό της Συμμαχίας.

Οπαδοί του προέδρου Recep Tayyip Erdogan πανηγυρίζουν για την επανεκλογή του, για τρίτη συνεχόμενη φορά, έξω από τα κεντρικά γραφεία του κόμματος στην Κωνσταντινούπολη στις 28 Μαΐου.

ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΜΙΣΘΟΦΟΡΩΝ ΣΤΗ ΡΩΣΙΑ: Ο Yevgeny V. Prigozhin, ο επικεφαλής της ιδιωτικής στρατιωτικής εταιρείας Wagner Group, ηγήθηκε μιας αιφνιδιαστικής εξέγερσης στη Ρωσία στις 24 Ιουνίου. Η ομάδα Wagner ανέλαβε τον έλεγχο ενός περιφερειακού στρατιωτικού ή αρχηγείου στο Rostov, με τον Prigozhin να δηλώνει ότι τα στρατεύματά του βρίσκονταν μόλις 200 χλμ. από τη Μόσχα. Η σύντομη εξέγερση αιφνιδίασε τους Ρώσους -και τον κόσμο- και ορισμένοι σχολιαστές υπέθεσαν ότι ο Ρώσος πρόεδρος Βλαντιμίρ Πούτιν έχανε τη σιδερένια λαβή του στην εξουσία και μάλιστα εν μέσω του πολέμου εναντίον της Ουκρανίας. Η εξέγερση τελείωσε τόσο απότομα όσο ξεκίνησε, όταν το γραφείο του προέδρου της Λευκορωσίας Aleksandr G. Lukashenko ανακοίνωσε ότι έχει μεσολαβήσει σε συμφωνία του ηγέτη του μισθοφορικού στρατού Prigozhin με τον Ρώσο πρόεδρο.

Reuters

Στρατιώτες της μισθοφορικής ομάδας Wagner καταλαμβάνουν το αρχηγείο της περιφερειακής στρατιωτικής περιφέρειας στο Rostov της Ρωσίας, στις 24 Ιουνίου, μια πράξη που εξελίχθηκε ως μια εντυπωσιακή, αληθιά βραχύβια πρόκληση για την εξουσία του Ρώσου προέδρου Vladimir Putin.

Dave Sanders for The New York Times

ΠΥΡΚΑΓΙΕΣ ΣΤΟΝ ΚΑΝΑΔΑ «ΤΑΡΑΖΟΥΝ» ΤΙΣ ΗΠΑ: Ο ουρανός της Νέας Υόρκης έγινε πορτοκαλί από τον καπνό που έφεραν οι ανεξέλεγκτες δασικές πυρκαγιές στον Καναδά στις αρχές Ιουνίου. Ο καπνός έφτασε ακόμα πιο νότια, μέχρι και την Αλαμπάμα. Αρκετοί Νεοϋορκέζοι κυκλοφορούσαν με μάσκα, ενώ όσοι είχαν άσθμα και άλλα αναπνευστικά προβλήματα επέλεξαν να μη βγουν έξω, καθώς η ποιότητα του αέρα μετρήθηκε ως η χειρότερη από οποιαδήποτε άλλη πόλη στον κόσμο. Λόγω του καπνού καθυστέρησαν πολλές αεροπορικές πτήσεις, ενώ ακυρώθηκαν δύο μεγάλες παραγωγές του Μπρόντγουεϊ και δύο αγώνες μπάσκετ της Major League. Σε απάντηση, η κυβέρνηση των ΗΠΑ έστειλε περισσότερους από 600 πυροσβέστες και προσωπικό υποστήριξης για να βοηθήσουν στην καταπολέμηση των πυρκαγιών στον Καναδά.

Νεοϋορκέζοι διασχίζουν τη γέφυρα του Μπρούκλιν μέσα σε μια πυκνή ομίχλη από τον καπνό που προκάλεσαν οι πυρκαγιές στον Καναδά, οι οποίες κάηκαν τη Νέα Υόρκη και μεγάλο μέρος του βορειοανατολικού τμήματος της χώρας στις αρχές Ιουνίου.

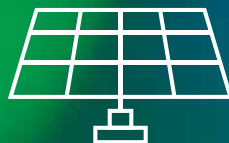
ΔΕΠΑ ΕΜΠΟΡΙΑΣ

ΕΙΜΑΣΤΕ ΠΙΣΩ ΑΠΟ ΟΣΑ ΠΑΝΕ ΤΗΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΜΠΡΟΣΤΑ

Αγωγός IGB

Δυναμικότητα 3 δισ. m³
φυσικού αερίου ετησίως

ΑΠΕ

Ισχύς άνω των 700 MW σε όλη
τη χώρα, με στόχο το 1 GW
Ανάπτυξη έργων υδρογόνου
και πράσινων καυσίμων

Βιωσιμότητα

Μείωση των εκπομπών
ρύπων άνω του 26%
σε έναν χρόνο, εφαρμογή
κριτηρίων ESG

Τερματικός LNG Αλεξανδρούπολης

Χωρητικότητα 153.500 m³ LNG

Ενεργειακή Ασφάλεια

Επαναδιαπραγμάτευση
μακροχρόνιων συμβολαίων
προμήθειας, που μας επιτρέπουν
να εγγυηθούμε την ενεργειακή
ασφάλεια της χώρας

Μονάδα Ηλεκτροπαραγωγής στην Αλεξανδρούπολη με φυσικό αέριο

Ισχύς 840 MW, ισοδύναμη με
3 ρυπογόνες λιγνιτικές μονάδες

Στήριξη

Στήριξη 1 εκατομμυρίου
νοικοκυριών & επιχειρήσεων
με πάνω από 180 εκατ. ευρώ
και μέρισμα στην κοινωνία
πάνω από 120 εκατ. ευρώ

FISIKON

Πανελλαδικό δίκτυο
28 πρατηρίων με CNG/FISIKON
και προώθηση της αεριοκίνησης

choose

Είμαστε πίσω από τη δυναμική μεταμόρφωση της ΔΕΠΑ Εμπορίας σε μια σύγχρονη καθετοποιημένη εταιρία ενέργειας. Χάρη στον μακρόπνοο σχεδιασμό, τις επενδύσεις και τις στρατηγικές συνεργασίες, αντιμετωπίσαμε με επιτυχία τις προκλήσεις της ενεργειακής κρίσης και θωρακίσαμε την ενεργειακή ασφάλεια της χώρας. Παράλληλα, συγκρατήσαμε το ενεργειακό κόστος για τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις, απορροφώντας ένα σημαντικό μέρος των αυξήσεων στη διεθνή τιμή του φυσικού αερίου. Στηρίζουμε την ελληνική οικονομία, εξασφαλίζοντας ενεργειακή επάρκεια και προσιτές τιμές για τις επιχειρήσεις και τις βιομηχανίες της χώρας. Είμαστε πίσω από το πράσινο σχέδιο που μας πάει στο μέλλον με επενδύσεις σε ηλεκτροπαραγωγή από φυσικό αέριο, αεριοκίνηση, ΑΠΕ και πράσινα καύσιμα.

ΟΜΙΛΟΣ

Κ Ρ Α Τ Α Μ Ε Τ Η Ζ Ω Η Ε Ν Ε Ρ Γ Η

Gil Cohen-Magen/Agence-France Presse via Getty Images

ΚΥΜΑΤΑ ΔΙΑΔΗΛΩΣΕΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΤΟΥ ΙΣΡΑΗΛ: Το σχέδιο για τη μεταρρύθμιση της Δικαιοσύνης από τον πρωθυπουργό του Ισραήλ Benjamin Netanyahu πυροδότησε κύματα διαμαρτυριών, ώθησε στα άκρα τις σχέσεις της χώρας με τις Ηνωμένες Πολιτείες και ανέδειξε το βαθύ πολιτιστικό χάσμα ανάμεσα στο θρησκευόμενο Ισραήλ και τους επικριτές του, που θέλουν μια πιο κοσμική, πλουραλιστική χώρα. Το σχέδιο, που προωθήθηκε από τον ακροδεξιό κυβερνητικό συνασπισμό του Netanyahu, επεδίωκε να περιορίσει την εξουσία που έχει το Ανώτατο Δικαστήριο, αλλάζοντας τη σύνθεση της εννεαμελούς επιτροπής που επιλέγει δικαστές και καταργώντας διάταξη σύμφωνα με την οποία οι δικαστές χρησιμοποιούν ένα συγκεκριμένο πρότυπο όταν παραμβαίνουν σε κυβερνητικές αποφάσεις. Οι επικριτές του Netanyahu, ο οποίος είναι υπόδικος για διαφθορά, τον κατηγορούν πως στόχος του είναι να μειώσει τις επιπτώσεις των καταδικαστικών αποφάσεων σε βάρος του, κάτι που ο πρωθυπουργός αρνήθηκε.

Χιλιάδες διαδηλωτές γέμισαν τους δρόμους του Τελ Αβίβ την 1η Ιουλίου, διαμαρτυρόμενοι για το σχέδιο της ισραηλινής κυβέρνησης να αναθεωρήσει το δικαστικό της σύστημα.

ΤΟ ΜΑΪΑΜΙ ΠΑΝΗΓΥΡΙΖΕΙ ΤΗΝ ΕΛΕΥΣΗ ΤΟΥ LIONEL MESSI: Ο Αργεντινός ποδοσφαιριστής Lionel Messi έγινε και επίσημα παίκτης της Inter Miami τον Ιούλιο και η πόλη υποδέχτηκε τον θρύλο του ποδοσφαίρου με ανοιχτές αγκάλες. Πλήθος από πολύχρωμες τοιχογραφίες και ψηφιακές οθόνες γέμισαν όλη την πόλη, ενώ τα εσπατόρια πρόσθεσαν στο μενού τους το αγαπημένο φαγητό του διάσημου ποδοσφαιριστή (ένα πιάτο με παναρισμένο κρέας που ονομάζεται milanesa). Ο Messi, ο οποίος έχει παίξει στην Barcelona και στην Paris Saint-Germain και το 2022 οδήγησε την Αργεντινή στην πρώτη της κατάκτηση Μουντιάλ μετά από 36 χρόνια, εξέπληξε τον κόσμο όταν δέχτηκε να υπογράψει συμβόλαιο με την Inter Miami, που βρίσκεται στην τελευταία θέση του ομίλου της, προς μεγάλη χαρά και υπερηφάνεια της πόλης. Η Νότια Φλόριδα έχει τον μεγαλύτερο πληθυσμό Αργεντινών στις Ηνωμένες Πολιτείες και ο Messi είναι πλέον αναμφισβήτητο η πιο γνωστή και «περιζήτητη» διασημότητα της περιοχής.

Saul Martinez/The New York Times

Μια τοιχογραφία του Lionel Messi έξω από το αργεντινικό εσπατόριο «Fiorito» που έγινε το 2018, πωλή πριν από την απόφαση του θρύλου του ποδοσφαίρου να υπογράψει με την Inter Miami της Major League Soccer. Έκτοτε, εμφανίστηκαν στην πόλη κι άλλες τοιχογραφίες του Messi.

Nanna Heitmann/The New York Times

ΣΚΟΤΩΝΕΤΑΙ Ο ΡΩΣΟΣ ΜΙΣΘΟΦΟΡΟΣ ΣΤΑΣΙΑΣΤΗΣ: Ο Yevgeny Prigozhin, ο εγκέφαλος πίσω από το 24ωρο πραξικόπημα στη Ρωσία τον Ιούνιο, κηδεύτηκε στο νεκροταφείο Porokhovskoye στην Αγία Πετρούπολη στις 29 Αυγούστου, μια εβδομάδα μετά την πτώση του ιδιωτικού του τζετ 180 κλμ. από τη Μόσχα. Τον Ιούνιο, ο Prigozhin είχε ηγηθεί μιας ολιγόωρης ανταρσίας, δίνοντας εντολή στους μισθοφόρους του να βαδίσουν προς τη Μόσχα, εγείροντας αμφιβολίες για την ισχύ του προέδρου Vladimir Putin στη Ρωσία. Ο Prigozhin υποχώρησε γρήγορα στο πλαίσιο μιας συμφωνίας με τη μεσολάβηση του Λευκορώσου γένη Aleksandr G. Lukashenko. Τους μήνες που προηγήθηκαν της απόπειρας πραξικοπήματός του, ο Prigozhin γινόταν ολοένα και πιο επικριτικός απέναντι στους ανώτατους στρατιωτικούς διοικητές της Ρωσίας για τις επιδόσεις τους στην Ουκρανία. Ο μυστηριώδης θάνατός του πυροδότησε μια παρασκηνιακή διαμάχη για τον έλεγχο της επίλεκτης μισθοφορικής ομάδας Wagner.

Αστυνομικοί γύρω από το νεκροταφείο Porokhovskoye στην Αγία Πετρούπολη της Ρωσίας, όπου ενταφιάστηκε στις 29 Αυγούστου ο Yevgeny Prigozhin.

PRO EXCELLENCE PRO GREEN INVESTMENTS PRODEA INVESTMENTS

Η μεγαλύτερη εταιρεία επενδύσεων
σε ακίνητη περιουσία στην Ελλάδα.

ΜΕ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΗΝ ΑΡΙΣΤΕΙΑ.
ΜΕ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΤΗΝ ΔΕΙΦΟΡΙΑ.

prodea.gr

PRODEA
INVESTMENTS

Paul Barrera/Agence France-Presse via Getty Images

Ο ΚΑΝΑΔΑΣ ΚΑΤΗΓΟΡΕΙ ΤΗΝ ΙΝΔΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΗΓΕΤΗ ΤΩΝ ΣΙΧ: Η δολοφονία ενός αυτονομιστή ηγέτη των Σιχ, του Καναδού υπηκόου Hardeep Singh Nijjar, πυροδότησε εντάσεις μεταξύ Καναδά και Ινδίας όταν ο πρωθυπουργός Justin Trudeau κατηγόρησε ανοιχτά την Ινδία ως υπαίτια για τη δολοφονία. Ο Hardeep Singh Nijjar σκοτώθηκε από τα πυρά αγνώστου έξω από ναό των Σιχ στη Βρετανική Κολομβία του Καναδά. Μετά την απέλαση του επικεφαλής της υπηρεσίας ασφαλείας της Ινδίας από τον Καναδά, η Ινδία απάντησε εκδιώκοντας Καναδούς διπλωμάτες και αναστέλλοντας τις αιτήσεις βίζας από Καναδούς. Τα πράγματα περιπλέχθηκαν ακόμα περισσότερο μετά την αποκάλυψη ότι αξιωματούχοι των Ηνωμένων Πολιτειών παρέιχαν στην Οτάβα πληροφορίες σχετικά με τον θάνατο του Nijjar. Αν και οι ΗΠΑ μοιράζονται τακτικά χρήσιμες πληροφορίες με τους συμμάχους τους, συμπεριλαμβανομένου του Καναδά, ο πρόεδρος Joe Biden φροντίζει να μην ανταγωνίζεται την Ινδία, την οποία θεωρεί βασικό σύμμαχό του υπό τη σκιά της Κίνας.

Άντρας θρηνεί μπροστά σε εικόνα του ηγέτη των Σιχ που δολοφονήθηκε στον Καναδά τον Σεπτέμβριο. Ο πρωθυπουργός Justin Trudeau κατηγόρησε την Ινδία ότι εμπλέκεται στον θάνατο του Hardeep Singh Nijjar

Jackie Dives/The New York Times

ΕΝΑ ΦΙΛΙ ΣΚΙΑΣΕ ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΚΥΠΕΛΛΟ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΤΗΣ ΙΣΠΑΝΙΑΣ: Η εθνική ομάδα ποδοσφαίρου γυναικών της Ισπανίας δεν πρόλαβε να χαρεί την πρώτη της κατάκτηση Παγκόσμιου Κυπέλλου στο Σίδνεϊ της Αυστραλίας, στις 20 Αυγούστου, καθώς οι πανηγυρισμοί μετατράπηκαν γρήγορα σε διαμάχες. Το φιλί του προέδρου της ισπανικής ποδοσφαιρικής ομοσπονδίας Luis Rubiales με την Ισπανίδα επιθετικό Jennifer Hermoso κατά τη διάρκεια της τελετής απονομής, ώθησε εξαγριωμένους οπαδούς να ζητήσουν την παραίτησή του, κάνοντας λόγο για τον σεξισμό που υφίστανται οι Ισπανίδες αθλήτριες. Ο Rubiales αρνήθηκε να παραιτηθεί, επιμένοντας ότι το φιλί ήταν συναινετικό. Τον Οκτώβριο, η διεθνής ομοσπονδία ποδοσφαίρου, η FIFA, απέκλεισε για τρία χρόνια τον Rubiales απ' όλες τις δραστηριότητες που σχετίζονται με το ποδόσφαιρο.

Ένα αγόρι που κρατά μια μπάλα ποδοσφαίρου, περνά μπροστά από γκράφιτι που ζωγράφησε ο Ιταλός καλλιτέχνης Salvatore Benintende, όταν η γυναικεία ομάδα ποδοσφαίρου της Ισπανίας κέρδισε το πρώτο της Παγκόσμιο Κύπελλο.

ΤΟ ΜΕΞΙΚΟ ΑΠΟΠΟΙΝΙΚΟΠΟΙΕΙ ΤΗΝ ΕΚΤΡΩΣΗ: Το Ανώτατο Δικαστήριο του Μεξικού έκρινε τον Σεπτέμβριο ότι η ποινικοποίηση της έκτρωσης ήταν αντισυνταγματική και κατέστησε τις αμβλώσεις νόμιμες σε όλη τη χώρα. Αν και το δικαστήριο αρχικά έκρινε ως νόμιμη την έκτρωση το 2021, η απόφαση αυτή ίσχυε μόνο για την πολιτεία Coahuila. Η Coahuila συνορεύει με το Texas, πολιτεία των ΗΠΑ που περιόρισε την πρόσβαση στις αμβλώσεις όταν το Ανώτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ απέρριψε την απόφαση Roe κατά Wade το 2022. Η αμβλώση εξακολουθεί να θεωρείται παράνομη σε 20 από τις 32 πολιτείες του Μεξικού, καθώς η απόφαση δεν υπερσχύει του πολιτειακού δικαίου. Ωστόσο, το Μεξικό προτιμάται στις όλο και περισσότερες χώρες της Λατινικής Αμερικής που διευκολύνουν την πρόσβαση στις αμβλώσεις.

Μέλη της Ομάδας Πληροφόρησης για την Αναπαραγωγική Επιλογή (GIRE) κρατούν ψηλά μια πράσινη μαντιλάνα, σύμβολο για το δικαίωμα στην αμβλώση στη Λατινική Αμερική. Το Ανώτατο Δικαστήριο του Μεξικού ανακοίνωσε στις 13 Σεπτεμβρίου ότι κρίνει αντισυνταγματική την ποινικοποίηση της αμβλώσης.

Quetzalli Nicté-Ha/Reuters

Η ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ ΦΛΕΓΕΤΑΙ: Μια αιφνιδιαστική τρομοκρατική επίθεση το πρωί της 7ης Οκτωβρίου από μαχητές της εξτρεμιστικής παλαιστινιακής οργάνωσης Χαμάς προκάλεσε τον θάνατο περίπου 1.200 ανθρώπων στο νότιο Ισραήλ. Οι τρομοκράτες απήγαγαν περίπου 240 άτομα, μεταξύ των οποίων γυναίκες και παιδιά, προκαλώντας την οργή της ισραηλινής κυβέρνησης, η οποία απάντησε με αεροπορικές επιδρομές και αποκλεισμό της Λωρίδας της Γάζας. Η σύγκρουση αγγίζει και άλλα μέρη της Μέσης Ανατολής καθώς ο ισραηλινός στρατός συγκρούεται σχεδόν καθημερινά με τη Χεζμπολάχ, λιβανέζικη οργάνωση που υποστηρίζεται από το Ιράν. Σύμφωνα με τον ΟΗΕ, έχουν εκτοπιστεί περισσότεροι από 1 εκατομμύριο Παλαιστίνιοι. Ο ΟΗΕ ζήτησε κατάπαυση του πυρός για να επιτραπεί η είσοδος περισσότερης ανθρωπιστικής βοήθειας στη Γάζα, η οποία βρίσκεται υπό αποκλεισμό από το Ισραήλ και την Αίγυπτο από το 2007, όταν η Χαμάς κατέλαβε τον έλεγχο της περιοχής, εμποδίζοντας πολλούς κατοίκους να φύγουν και περιορίζοντας τις εισαγωγές προϊόντων στην περιοχή.

Παιδιά σε σχολείο της Γάζας κοιτούν τον ουρανό καθώς ο ήχος των αεροπορικών επιδρομών γεμίζει τον αέρα.

Samar Abu Elouf/The New York Times

John MacDougall/Agence-France Presse via Getty Images

ΝΕΟ ΑΡΙΣΤΕΡΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ: Ένα νέο πολιτικό κόμμα που ιδρύθηκε από τη Γερμανίδα πολιτικό Sahra Wagenknecht, έπληξε το αριστερό κόμμα Die Linke, που έχασε 10 από τους 38 βουλευτές του στο γερμανικό κοινοβούλιο. Το κόμμα της, ο συνασπισμός Sahra Wagenknecht, που υποστηρίζει λαϊκές αριστερές πολιτικές όπως υψηλότερους μισθούς και καλύτερα κοινωνικά επιδόματα, έχει ιδεολογικές ομοιότητες με το ακροδεξιό κόμμα AfD, όπως η αμφισβήτηση των πολιτικών της κυβέρνησης για την κλιματική αλλαγή, ο περιορισμός των αιτούντων άσυλο και η αντίθεση με τις τρέχουσες κυρώσεις κατά της Ρωσίας, η οποία παλιότερα ήταν ο μεγαλύτερος προμηθευτής φυσικού αερίου της Γερμανίας. Η 54χρονη Wagenknecht μεγάλωσε στην Ανατολική Γερμανία και ξεκίνησε την πολιτική της καριέρα ως μέλος του κυβερνώντος κομμουνιστικού κόμματος.

Η Sahra Wagenknecht (στο κέντρο) και άλλοι αριστεροί Γερμανοί πολιτικοί στην ανακοίνωση της ίδρυσης του νέου αριστερού πολιτικού κόμματος που αποδυναμώνει το κόμμα Die Linke, αλλά με εθνικιστικές θέσεις σε θέματα όπως η μετανάστευση και το περιβάλλον, μπορεί να αποσπάσει ψήφους και από το ακροδεξιό κόμμα AfD.

ΝΕΟ ΡΕΚΟΡ ΣΤΟΝ ΜΑΡΑΘΩΝΙΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ: Χιλιάδες Νεοϋορκέζοι και επισκέπτες απ' όλο τον κόσμο παρακολούθησαν περισσότερους από 50.000 μαραθωνοδρόμους να μετέχουν στον Μαραθώνιο της Νέας Υόρκης στις 5 Νοεμβρίου, τον μεγαλύτερο στον κόσμο για το 2023, σύμφωνα με τη διοργανώτρια αγώνων New York Road Runners. Στους άντρες, τερμάτισε πρώτος ο Tamirat Tola από την Αιθιοπία με χρόνο 2:04:58, σπάζοντας το προηγούμενο ρεκόρ κατά 8 δευτερόλεπτα, ενώ στις γυναίκες εξασφάλισε την πρώτη θέση η Κενυάτισσα Hellen Obiri με χρόνο 2:27:23. Η Catherine Debrunner από την Ελβετία κατέρριψε το προηγούμενο ρεκόρ στον αγώνα αναπηρικών αμαξιδίων γυναικών με χρόνο 1:39:32 και ο Marcel Hug από την Ελβετία κέρδισε τον αγώνα αναπηρικών αμαξιδίων ανδρών για έκτη φορά, με χρόνο 1:25:29 - μόλις 3 δευτερόλεπτα λιγότερα από το δικό του προηγούμενο ρεκόρ. Ο αγώνας ήταν μια τεράστια γιορτή, με πλακάτ, θεατές που χτυπούσαν κουδούνια αγελάδων, μπάντες γυμνασίου, μπλόνια, ακόμη και караόκε!

Δρομείς διασχίζουν τη γραμμή τερματισμού στο Central Park κατά τη διάρκεια του Μαραθωνίου της Νέας Υόρκης στις 5 Νοεμβρίου.

Uli Seit/The New York Times

Maansi Srivastava/The New York Times

ΑΡΧΙΖΕΙ Η ΔΙΚΗ ΚΑΤΑ TRUMP ΓΙΑ ΑΠΑΤΗ: Η δίκη του πρώην προέδρου των ΗΠΑ Donald Trump για απάτη ξεκίνησε στη Νέα Υόρκη στις αρχές Νοεμβρίου. Η γενική εισαγγελέας της Νέας Υόρκης Letitia James είχε καταθέσει μήνυση κατηγορώντας τον Trump και άλλους κατηγορούμενους, συμπεριλαμβανομένων των γιών του -που ανέλαβαν την επιχείρηση όταν ο Trump εξελέγη πρόεδρος το 2017- ότι διόγκωσαν την αξία των περιουσιακών στοιχείων των εταιρειών τους για να κερδίσουν τραπεζικά δάνεια και ασφαλιστικές συμφωνίες με ευνοϊκούς όρους. Η James ζητά για λογαριασμό της πολιτείας αποζημίωση περίπου 250 εκατ. δολαρίων και επιδιώκει να απαγορεύσει οριστικά στον Trump και τους γιους του την επιχειρηματική δραστηριότητα στη Νέα Υόρκη. Ο Trump αρνήθηκε κάθε κατηγορία, χαρακτηρίζοντάς τη δίκη «πολύ άδικη».

Ο πρώην πρόεδρος των ΗΠΑ Donald Trump, που κατηγορείται ότι διόγκωσε την αξία των περιουσιακών του στοιχείων για να αποκτήσει δάνεια και ασφαλιστικές συμφωνίες με ευνοϊκούς όρους, στο κτίριο του Ανώτατου Δικαστηρίου της Ποιοτικής της Νέας Υόρκης.

ΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΟΙ ΜΕ ΤΟ ΨΥΧΟΣ ΣΤΗ ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ: Καθώς οι θερμοκρασίες ήταν πολύ χαμηλές στις βορειοανατολικές Ηνωμένες Πολιτείες, οι αρχές της Νέας Υόρκης προσπαθούσαν να εξασφαλίσουν καταφύγιο σε δεκάδες χιλιάδες μετανάστες. Καθώς πλησίαζε το όριο των 60 ημερών για πολλές οικογένειες -και το όριο 30 ημερών για τους άγαμους ενήλικες- οι μετανάστες θα έπρεπε να εγκαταλείψουν τις εστίες φιλοξενίας και να υποβάλουν ξανά αίτηση για στέγαση. Αρκετοί επέλεξαν να κοιμούνται έξω στο κρύο παρά να περιμένουν σε μεγάλες ουρές για ένα κρεβάτι. Από τις αρχές του 2022, έχουν φτάσει στην πόλη πάνω από 140.000 αιτούντες άσυλο, ενώ οι υπεύθυνοι προσπαθούν να ανταποκριθούν στην ανθρωπιστική κρίση με ελάχιστους πόρους.

Todd Heisler/The New York Times

Μετανάστες κοιμούνται ενώ περιμένουν στην ουρά για να υποβάλουν νέα αίτηση σε στέγαση σε εστία στο Μανχάταν. Καθώς πλησίαζε ο χειμώνας, η πόλη της Νέας Υόρκης προσπαθούσε να στεγάσει δεκάδες χιλιάδες μετανάστες, πολλοί από τους οποίους έφτασαν απροετοίμαστοι για τέτοιες καιρικές συνθήκες.

Saumya Khandelwal/The New York Times

ΣΤΑ ΑΖΗΤΗΤΑ ΤΑ ΘΥΜΑΤΑ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΙΝΔΙΑ: Δεκάδες ταυτοποιημένα πτώματα παραμένουν σε νεκροτομία 6 μήνες μετά τις βίαιες συγκρούσεις μεταξύ δύο εθνοτικών κοινοτήτων, των Meitei, που αποτελούν σημαντικό μέρος του πληθυσμού, και της μειονότητας των Kuki. Η αιματηρή διαμάχη ξέσπασε στη βορειοανατολική πολιτεία Manipur τον Μάιο, αφήνοντας πίσω της εκατοντάδες νεκρούς και χιλιάδες εκτοπισμένους. Ο λόγος της σύγκρουσης ήταν η διεκδίκηση ειδικών προνομίων, όπως η απόκτηση γης και κυβερνητικών θέσεων εργασίας. Ενώ οι βίαιες συγκρούσεις έχουν εκλείψει, εξακολουθούν να υπάρχουν ανησυχίες για την ασφάλεια των οικογενειών που αναζητούν τους νεκρούς τους, κυρίως των Kuki, και διαφωνίες σχετικά με τα αιτήματα των ηγετών των Kuki για ομαδική ταφή και ένα μνημείο.

Ερείπια μιας γειτονιάς των Kuki, μετά από βίαιες συγκρούσεις στο Imphal της Ινδίας, την 1η Ιουνίου 2023. Στα νεκροτομεία της πολιτείας Manipur, δεκάδες πτώματα παραμένουν στα αζήτητα 6 μήνες μετά.

Επενδύουμε στην Ελλάδα. Επενδύουμε στο Μέλλον.

Στον Όμιλο ΓΕΚ ΤΕΡΝΑ υλοποιούμε επενδύσεις 10 δισ. ευρώ και δημιουργούμε περισσότερες από 20.000 νέες θέσεις εργασίας στα επόμενα χρόνια.

Εδώ και μισό αιώνα εργαζόμαστε, δημιουργούμε, καινοτομούμε και θέτουμε γερά θεμέλια για να οικοδομήσουμε την Ελλάδα του μέλλοντος.

Με έμπρακτα μέριμνα για το περιβάλλον, με ουσιαστική συνεισφορά στις τοπικές κοινωνίες, με σεβασμό στους ανθρώπους μας, αποτελούμε έναν υπεύθυνο εταιρικό πολίτη και ένα στιβαρό πυλώνα ανάπτυξης για τη χώρα.

Αξιοποιούμε το εγχώριο ανεξάντλητο ενεργειακό δυναμικό για την παραγωγή και αποθήκευση φθηνής καθαρής ενέργειας.

Σχεδιάζουμε, αναπτύσσουμε και λειτουργούμε καίριες υποδομές, που εξασφαλίζουν άνετες κι ασφαλείς μετακινήσεις και αναβαθμίζουν το τουριστικό προϊόν της χώρας μας.

Κατασκευάζουμε απαιτητικά κι εμβληματικά έργα που αναδιαμορφώνουν το αστικό τοπίο και βελτιώνουν την ποιότητα ζωής.

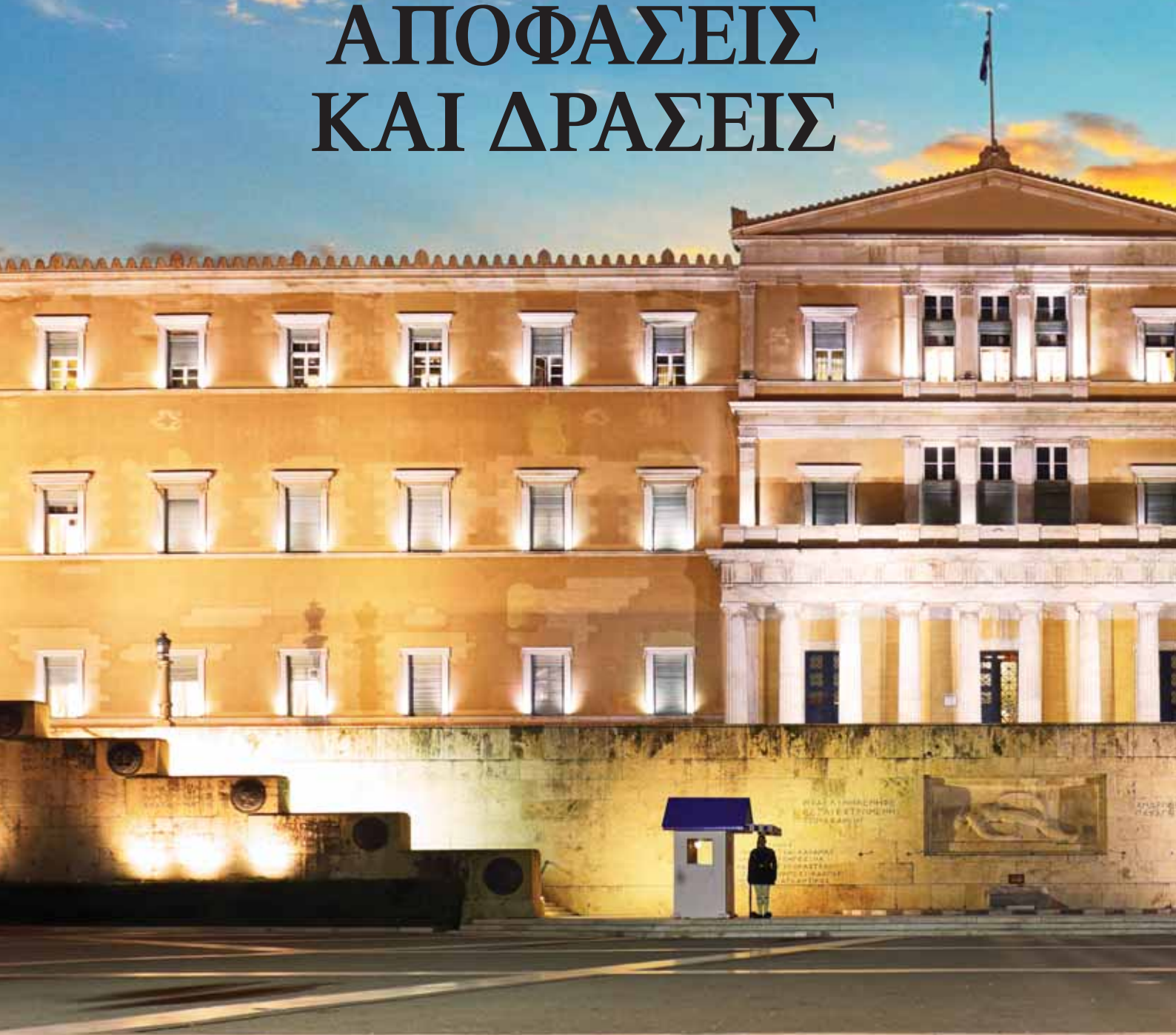
20.000
νέες θέσεις εργασίας

€10 δισ.
επενδύσεις

Όραμά μας, η βιώσιμη ευημερία για όλους.

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ

Το 2024 κλείνουν 50 χρόνια από αυτό που έχει οριστεί (πολιτικά και ιστορικά) ως Μεταπολίτευση. Σ' αυτά τα χρόνια, η Ελλάδα έχει κάνει βήματα προόδου και συγκαταλέγεται στα αναπτυγμένα δυτικά κράτη. Όμως, επίσης υπάρχουν χρόνιες αδυναμίες και νοοτροπίες παλιότερων εποχών, που εκδηλώνονται τακτικά και θολώνουν την εικόνα.

Καθώς η χώρα έχει νωπή την «αποκαλυπτική» εποχή των μνημονίων, είναι ουσιαστικά κοινή απαίτηση οι γενναίες και δομικές παρεμβάσεις, οι πολιτικές που θα εκσυγχρονίσουν συνολικά το κράτος και θα αναβαθμίσουν τη σχέση του με τον πολίτη.

Τα πεδία, όμως, είναι πολλά και η βάση της Δημοκρατίας είναι η αντιπαράθεση. Στο πλαίσιο αυτό, για τις κομβικές πολιτικές που θα χαρακτηρίσουν ή που θα έπρεπε να χαρακτηρίσουν το 2024, γράφουν οι Σταύρος Ν. Παπασταύρου, Γιώργος Τσίπρας, Παύλος Γερούλιάνος και Αλέξης Χαρίτσης.

Μια Ελλάδα με όλους, για όλους

Το 2024 είναι η χρονιά κατά την οποία εκατοντάδες χιλιάδες συμπολίτες μας θα αντιληφθούν τη συστηματική προσπάθεια της πολιτείας για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής τους. Γιατί, για πρώτη φορά στην ιστορία της χώρας μας, εκπονείται και τίθεται σε εφαρμογή μία Εθνική Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, για τα έτη 2024-2030.

Οι ομολογουμένως βαρύγδουπες λέξεις «Εθνική Στρατηγική» δεν αποτελούν επικοινωνιακό επίκρισμα. Αντίθετα, υποδηλώνουν ουσία.

Εθνική είναι κάθε υπόθεση που αφορά όλες τις Ελληνίδες και όλους τους Έλληνες. Και η βελτίωση της ποιότητας ζωής των -περίπου 1 εκατομμυρίου- συμπολιτών μας που ζουν με κάποια μορφή αναπηρίας είναι εθνική υπόθεση. Όχι μόνο λόγω του συγκεκριμένου μεγάλου πλήθους ανθρώπων, αλλά κυρίως διότι, εστιάζοντας στα άτομα με αναπηρία, βελτιώνουμε τελικά την ποιότητα ζωής όλων μας.

Δεν εξυπηρετεί μόνο τα αναπηρικά αμαξίδια μια ράμπα σε ένα δημόσιο κτίριο, αλλά και ένα παιδικό καρότσι, μια τραυματισμένη αθλήτρια με πατερίτσα, ακόμη και έναν προμηθευτή με τροχήλατο μέσο μεταφοράς. Δεν αξιοποιούν μόνο τα άτομα με αναπηρία όρασης μια προσβάσιμη ιστοσελίδα, αλλά και ηλικιωμένοι συμπολίτες μας. Δεν είναι μόνο όσοι έχουν κινητική αναπηρία που ενδέχεται να χρειαστούν βοήθεια σε μια φυσική καταστροφή, αλλά και βρέφη, ασθενείς, ηλικιωμένοι ή έγκυοι.

Παράλληλα, αίροντας στοχευμένα και συστηματικά εμπόδια, εντάσσουμε πλήρως ένα πολύτιμο ανθρώπινο δυναμικό στον παραγωγικό μας ιστό. Πρόκειται για ανθρώπους χρήσιμους, μορφωμένους, με δεξιότητες, δυνατότητες και όρεξη συμμετοχής και προσφοράς, που σήμερα είναι σε μεγάλο βαθμό αποκλεισμένοι από την αγορά εργασίας.

Η Στρατηγική αυτό επιδιώκει: μια συντονισμένη θεσμική και διοικητική πανοραμική. Για πρώτη φορά δεσμεύονται όλα τα υπουργεία σε 170 δράσεις που δεν θα είναι μόνο διακηρυκτικές, αλλά θα περιέχονται στα ετήσια σχέδια δράσης κάθε υπουργείου, δηλαδή στον μπλε φάκελο που λαμβάνουν στην αρχή κάθε χρόνου και επικαιροποιείται τον Ιούνιο. Για την εγγύηση υλοποίησης των δράσεων, η Εθνική Στρατηγική περιλαμβάνει 80 συγκεκριμένους δείκτες, με στόχο την παρακολούθηση και αξιολόγηση της Στρατηγικής, καθώς και την εξασφάλιση

διαφάνειας και λογοδοσίας.

Προφανώς δεν ξεκινάμε από το μηδέν. Εφαπτήριό μας είναι το υπάρχον Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία του 2020. Όμως, σε συνεργασία με το αναπηρικό κίνημα, έχουμε επαναπροσδιορίσει πολιτικές και στόχους. Όλοι μαζί αλλάζουμε ταχύτητα, τόσο ούτως ώστε ο κρατικός μηχανισμός όσο και ο ιδιωτικός τομέας που επιχειρούμε να εμπλέξουμε περαιτέρω, προκειμένου να αντιμετωπίσουμε καθετί που εμποδίζει τα άτομα με αναπηρία να ασκήσουν πλήρως τα δικαιώματά τους. Η Εθνική Στρατηγική, λοιπόν, μας αφορά όλους και μάλιστα άμεσα.

Η υλοποίηση της Εθνικής Στρατηγικής έχει και μια διεθνή διάσταση για τη χώρα μας, καθώς ενσωματώνει ευρωπαϊκά και διεθνή πρότυπα, κατευθυντήριες γραμμές και διεθνείς υποχρεώσεις μας. Έχουμε δεσμευθεί ρητά ότι η Ελλάδα μεριμνά ώστε κάθε πολίτης να απολαμβάνει ίσα δικαιώματα και ίσες ευκαιρίες. Να έχει αδιαπραγμάτευτη πρόσβαση σε κτίρια, σε ψηφιακές υπηρεσίες, στην υγεία και την εκπαίδευση, παντού.

Η ισότητα των ευκαιριών και η αξιοπρεπής διαβίωση για τους πολίτες που ζουν στη χώρα μας αποτελούν ατομικά δικαιώματα που η ελληνική πολιτεία αναγνωρίζει και οφείλει να διασφαλίζει.

Αυτός, άλλωστε, είναι και ο πυρήνας της «διπλής σύγκλισης», του κεντρικού στόχου μας. Δηλαδή η σταθερή μείωση -με στόχο την εξάλειψη- των διαφορών που υφίστανται τα άτομα με αναπηρία στο επίπεδο διαβίωσης, τόσο σε σχέση με τον γενικό πληθυσμό εντός της χώρας όσο και με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Αυτό τον υψηλό στόχο έχουμε δεσμευθεί όλοι να κατακτήσουμε, κυβέρνηση και υπουργεία, περιφέρειες και δήμοι, με συγκεκριμένες δράσεις, χρονοδιαγράμματα, αξιολόγηση και αναθεώρηση.

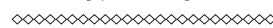
Είναι αλήθεια ότι έχουμε ακόμη πολύ δρόμο να διανύσουμε, ώσπου να πετύχουμε στην πράξη την πλήρη πρόσβαση όλων σε κάθε αγαθό. Είμαστε, όμως, αποφασισμένοι να αγωνιστούμε, με στόχο να δημιουργήσουμε μια Ελλάδα ουσιαστικής ισότητας και συμπερίληψης, όπου αίρουμε συστηματικά κάθε φραγμό, εξασφαλίζοντας μια καθολική, δίκαιη συμμετοχή όλων σε κάθε πτυχή της ζωής.

Η υλοποίηση της Εθνικής Στρατηγικής είναι το «σημείο καμπής» για το 2024, καθώς θα βελτιώσει ουσιαστικά τη ζωή των συμπολιτών μας με αναπηρία, αλλά και τη ζωή όλων μας.

**Σταύρος Ν.
Παπασιτάου**

Υπουργός Επικρατείας

Γιώργος Τσίπρας

Μέλος της Κ.Ε.
του ΣΥΡΙΖΑ - Π.Σ.

Υπάρχει απουσία βούλησης για μακροπρόθεσμο σχεδιασμό υπέρβασης αδυναμιών και ενίσχυσης της ελληνικής οικονομίας. Ο τρόπος αξιοποίησης του Ταμείου Ανάκαμψης είναι απολύτως ενδεικτικός αυτής της απουσίας, όπως και η εκτόξευση των απευθείας αναθέσεων με πρόσχημα την πανδημία.

Πραγματική επανεκκίνηση στην οικονομία

Τόσο μακροοικονομικοί δείκτες όσο και δείκτες κοινωνικής ευημερίας στην Ελλάδα προσιδιάζουν περισσότερο σε χώρα της Ανατολικής Ευρώπης παρά στον «πυρήνα της Ευρωζώνης». Η χαμηλή παραγωγικότητα, οι χαμηλοί μισθοί, η χαμηλή αγοραστική δύναμη, το υψηλό έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και το εμπορικό έλλειμμα, οι χαμηλές επενδύσεις, ο χαμηλός βαθμός διασύνδεσης των κλάδων της οικονομίας, είναι μόνο ορισμένοι από τους δείκτες.

Παράλληλα, οι όποιες βελτιώσεις έχουν ταυτόχρονα αρνητικές πτυχές. Η αύξηση των επενδύσεων αφορά συντριπτικά μη παραγωγικές επενδύσεις, ενώ εγχώριες επενδύσεις είναι ελάχιστες. Η αύξηση των εξαγωγών (υπολειπόμενη της πολύ μεγαλύτερης αύξησης των εισαγωγών), όπως και της ανταγωνιστικότητας, στηρίζεται κυρίως στην καθήλωση των αμοιβών εργασίας και στη συγκράτηση του κόστους εργασίας κάτω από την παραγωγικότητα. Ο μέσος ρυθμός ανάπτυξης από το 2019 υπερβαίνει τον ρυθμό της συνολικής μεγέθυνσης της Ε.Ε., όπου βαραίνουν οι μεγάλες εξαγωγικές βιομηχανικές οικονομίες που ταλαιπωρούνται μετά την αρχή της πανδημίας, αλλά μας κατατάσσουν σημαντικά κάτω από το μέσο ευρωπαϊκό όρο κατά εθνική οικονομία (19η θέση στην Ε.Ε. των 27).

Οι παθογένειες και οι διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας δεν δημιουργήθηκαν μετά τις εκλογές του 2019. Υπήρχαν και πριν από τη βαθιά κρίση και τα μνημόνια, ενώ προστέθηκε ένα υπέρογκο δημόσιο χρέος. Κάποιες από τις αδυναμίες, όπως η χαμηλή παραγωγικότητα, επιδεινώθηκαν μέσα στα μνημόνια. Άλλες, όπως η διαφθορά, το εμπορικό έλλειμμα και το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, η αγοραστική δύναμη, επιδεινώθηκαν μετά το 2019 και την ανάληψη της διακυβέρνησης από τη Ν.Δ.

Σε κάθε περίπτωση οι κυβερνητικοί πανηγυρισμοί για την πορεία της οικονομίας, που ενίοτε επικαλούνται ξένα δημοσιεύματα, βρίσκονται σε ευθεία αντίθεση με τα κομβικά και συνολικά δεδομένα της οικονομίας και τις προοπτικές της. Η επικοινωνιακά επιλεκτική προβολή θετικών βραχυχρόνιων εξελίξεων, με τη συνδρομή ενός ελεγχόμενου μιντιακού τοπίου, είναι χρήσιμη πολιτικά για τη σημερινή κυβέρνηση, αλλά δεν αλλάζει η ουσία. Το χειρότερο είναι ότι πίσω της κρύβεται η απουσία βούλησης για μακροπρόθεσμο σχεδιασμό υπέρβασης αδυναμιών και ενίσχυσης της ελληνικής οικονομίας. Ο τρόπος αξιοποίησης του Ταμείου Ανάκαμψης είναι απολύτως ενδεικτικός αυτής της απουσίας, όπως και η εκτόξευση των απευθείας αναθέσεων με πρόσχημα την πανδημία.

Κατά συνέπεια, η μεγαλύτερη ευκαιρία για την Ελλάδα και το 2024, και το 2025, και το 2026 κ.λπ. είναι η εκκίνηση ενός τέτοιου σχεδιασμού, κατά το δυνατόν με ευρύτερες συναινέσεις, κάτι που δεν πρόκειται να γίνει με δεδομένη την επιρροή ισχυρών επιχειρηματικών συμφερόντων στις επιλογές της παρούσας κυβέρνησης.

Αντίστοιχα, στο πεδίο της γεωπολιτικής, οι τεκτονικές αλλαγές που λαμβάνουν χώρα διεθνώς, η ρευστότητα που επικρατεί σε περιφερειακό επίπεδο, η αλλαγή συσχετισμών υπέρ της Άγκυρας στις ελληνοτουρκικές σχέσεις και οι ισχυρότερες τάσεις επέκτασης της γείτονος και αμφισβήτηση του χθεσινού στάτους κβο, επιβάλλουν τη χάρση μιας νέας εθνικής στρατηγικής με στόχο τη μεσοπρόθεσμη ασφάλεια της χώρας, επίσης με όρους ευρύτερης συναίνεσης.

Ωστόσο, ούτε εδώ φαίνεται ότι το 2024 θα είναι μια τέτοια χρονιά, όπως δεν ήταν και οι προηγούμενες. Η παθητικότητα της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής σε συνθήκες σημαντικών αλλαγών, όπως και η επανάπαυση στις αγαστές ελληνοαμερικανικές σχέσεις με αμφίβολο όφελος για την Ελλάδα, προδιαγράφουν μεσοπρόθεσμα επιδείνωση των όρων για τη χώρα. Οι προβλέψεις «θετικών εξελίξεων» στις ελληνοτουρκικές σχέσεις περισσότερο συγκλίνουν στον κίνδυνο ανατροπής των όρων ασφάλειας σε βάρος της Ελλάδας, που επικοινωνιακά θα παρουσιαστεί ως ειρήνευση.

Alexandros Michailidis / Shutterstock

Τρεις μεγάλες και αναγκαίες μεταρρυθμίσεις

Το 2032, μόνο δύο κυβερνήσεις από σήμερα, η Ελλάδα θα κληθεί να καλύψει σημαντικά αυξημένες απαιτήσεις των δανειστών της. Έτσι, η επενδυτική βαθμίδα που κατέκτησε η χώρα μας χάρη σε μια εθνική προσπάθεια που ξεκίνησε το 2010 από το ΠΑΣΟΚ και μεγάλες θυσίες του ελληνικού λαού, ανοίγει ένα μακρό αλλά αμείλικτα απαιτητικό παράθυρο ευκαιρίας για τις τρεις μεγάλες μεταρρυθμίσεις που έχει ανάγκη η χώρα: την αλλαγή του παραγωγικού, διοικητικού και κοινωνικού της μοντέλου, ώστε να την παραδώσουμε δυνατή και εξωστρεφείς στις επόμενες γενιές.

Η αλλαγή του παραγωγικού μοντέλου, απαιτεί διεύρυνση της παραγωγικής της βάσης. Μόνο αν χτίσουμε μία «πατριωτική οικονομία», που επενδύει στα συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας και κάθε περιοχής, και ενεργά δημιουργεί νέες αγορές για ελληνικά προϊόντα στο εξωτερικό και υπηρεσίες στο εσωτερικό, θα καταφέρουμε να βάλουμε περισσότερο κόσμο στο παιχνίδι της ανάπτυξης και να μοιράσουμε τον πλούτο δίκαια.

Για να γίνει αυτό, το διοικητικό μοντέλο της χώρας χρειάζεται ριζική αποσυγκέντρωση, ώστε η εξουσία να φτάσει πιο κοντά στον πολίτη και να λογοδοτεί και σε αυτόν. Η αποσυγκέντρωση της εξουσίας σε συλλογικούς θεσμούς, όπως οι ΟΤΑ, τα επιμελητήρια και οι συνεταιρισμοί, είναι προϋπόθεση τόσο για την ενδυνάμωση της Δημοκρατίας μας όσο και για τη διεύρυνση της παραγωγικής μας βάσης.

Τίποτα από αυτά τα δύο δεν θα έχει αποτέλεσμα αν δεν καταφέρουμε να κάνουμε κάθε Ελληνίδα και κάθε Έλληνα να νιώσει ασφάλεια να προγραμματίσει το μέλλον του. Την ασφάλεια, δηλαδή, που παρέχει μια ευνομούμενη πολιτεία μέσα από κοινωνικές υπηρεσίες υψηλής ποιότητας, κυρίως στην υγεία και την παιδεία. Και εδώ η αποσυγκέντρωση των δημοσίων υπηρεσιών από το βαρύ χέρι του κεντρικού πολιτικού συστήματος, θα δημιουργήσει απαραίτητα συστήματα αλληλοελέγχου και ανταγωνισμού για να παρέχονται αυτές οι υπηρεσίες δωρεάν, ποιοτικά και αποτελεσματικά.

Πόσο επιτακτικές είναι οι αλλαγές που έχει ανάγκη η χώρα; Εξαιρετικά, για δύο λόγους: Πρώτον, στο εσωτερικό της χώρας, η συγκυρία κρύβει παγίδες. Οι τεράστιες ανισότητες σε εισόδημα, πλούτο και πρόσβαση στην εξουσία, η ευάλωτη αναπτυξιακή προοπτική της οικοδομής και του real estate και η ακρίβεια που βαραίνει υπέρμετρα τα νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος, από μόνα τους αλλά και συνδυαστικά, αποτελούν βόμβες στα θεμέλια της κοινωνίας και της οικονομίας,

Την ίδια ώρα, στο εξωτερικό, αναπτύσσεται ένα νέο μέτωπο Ανατολής - Δύσης, με την Ευρώπη να φαίνεται κατώτερη των περιστάσεων και την Αμερική, στην οποία η κυβέρνηση Μητσοτάκη επένδυσε υπέρμετρα, να οδεύει σε μια νέα περίοδο αστάθειας και συρρίκνωσης.

Αυτό σημαίνει ότι η Ελλάδα θα κληθεί να αντιμετωπίσει τις μεγάλες προκλήσεις του μέλλοντος με δικές της δυνάμεις. Αν αδράξουμε την ευκαιρία, θα παραδώσουμε τη χώρα ισχυρότερη και την κοινωνία πιο σίγουρη για τον εαυτό της. Αν τη χάσουμε, θα καταστρέψουμε καθετί που χτίσαμε με τεράστιες θυσίες τα προηγούμενα 15 χρόνια.

Τώρα είναι η ώρα, λοιπόν, για ένα όραμα που θα συνδιαμορφωθεί, που θα αφορά και που θα υπηρετηθεί από όλες τις Ελληνίδες και όλους τους Έλληνες. Αν αυτό το όραμα συνδέσει αλλαγές στο παραγωγικό, διοικητικό και κοινωνικό μοντέλο της χώρας, με βασικό άξονα τον άνθρωπο και τις ανάγκες του, η Ελλάδα όχι μόνο θα επιβιώσει της κρίσης που έρχεται, αλλά θα ανοίξει δρόμους για να δει ο κόσμος τη δική του εξέλιξη με άλλο μάτι.

Οι τεράστιες ανισότητες σε εισόδημα, πλούτο και πρόσβαση στην εξουσία, η ευάλωτη αναπτυξιακή προοπτική της οικοδομής και του real estate και η ακρίβεια που βαραίνει υπέρμετρα τα νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος, από μόνα τους αλλά και συνδυαστικά, αποτελούν βόμβες στα θεμέλια της κοινωνίας και της οικονομίας.

Παύλος Γερούλανος

Βουλευτής Α' Αθηνών
ΠΑΣΟΚ - Κίνημα Αλλαγής

Alexandros Michailidis / Shutterstock

Αλέξης Χαρίτονης

Προέδρος της Κ.Ο.
της Νέας Αριστεράς,
πρώην Υπουργός

Επένδυση στην ενεργειακή δημοκρατία

Η Ελλάδα επλήγη ανεπανόρθωτα το 2023 από καταστροφικές πλημμύρες και πυρκαγιές. Οι καταστροφές τέτοιας κλίμακας υπονομεύουν την κοινωνική, δημοσιονομική και παραγωγική βιωσιμότητα. Ο ελέφαντας στο δωμάτιο είναι η κλιματική κρίση. Η αντιστροφή της δυστοπίας είναι επιβεβλημένη.

Η δέσμευση για επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας έως το 2050 είναι ταυτόχρονα η μεγάλη ευκαιρία και ο μεγάλος κίνδυνος για το 2024 και όχι μόνο. Η απεξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα δεν θα είναι βελούδινη, καθώς απαιτεί συγκρούσεις πρωτίστως με μια οικονομική ελίτ σε τομείς όπως η ενέργεια, οι μεταφορές και το αγροτοδιατροφικό σύμπλεγμα.

Ο κίνδυνος είναι η πράσινη μετάβαση είτε να εγκαταλειφθεί λόγω της αδυναμίας συντηρητικών κυβερνήσεων, όπως η ελληνική, να συμβιβάσουν συμφέροντα και στόχους, είτε να καταλήξει μια αντικοινωνική πολιτική, ένας μετασχηματισμός που επιτείνει τις ανισότητες και δημιουργεί νέους κοινωνικούς

έκρηξη του ενεργειακού κόστους.

Τι ακριβώς σημαίνει η κυβερνητική επιλογή να κατευθύνει πόρους του ΕΣΠΑ 2021-2027 «Περιβάλλον και Κλιματική Αλλαγή» σε έργα αποθήκευσης και διανομής φυσικού αερίου; Όταν η υπόλοιπη Ευρώπη αποδεδειγμένα αποφεύγει την εξάρτησή από αυτό; Πόροι που θα έπρεπε να κατευθυνθούν σε αναβάθμιση του δικτύου ενέργειας για να τελειώνει η δικαιολογία ότι δεν υπάρχει επαρκής ηλεκτρικός χώρος για ηλεκτροπαραγωγή από ενεργειακές κοινότητες ΑΠΕ.

Γιατί, άραγε, στόχος μας δεν είναι το μοντέλο της όσο το δυνατόν πιο διευρυμένης αυτοπαραγωγής - ιδιοκατανάλωσης, μοντέλο εξαιρετικά συμμετοχικό και απολύτως συνυφασμένο με τον ενεργειακό εκδημοκρατισμό;

Επιχειρήματα περί αλλαγής νοοτροπίας των πολιτών έχουν ελάχιστο χώρο στα καθ' ημάς. Ο λιγότερο ενεργοβόρος τρόπος ζωής δεν είναι επιλογή όταν δεν υπάρχει η υποδομή και οι προϋποθέσεις. Η κυβέρνηση της Ν.Δ. έχει απαξιώσει περαιτέρω την όποια τέτοια στοιχειώδη υποδομή. Το τρένο -ένα οικολογικό μέσο μεταφοράς- είναι κατ' εξοχήν τέτοιο παράδειγμα. Μέσα στο 2023, με ευθύνη της κυβέρνησης Μητσοτάκη, ο σιδηρόδρομος στο μυαλό των πολιτών αποσυνδέθηκε με τραγικό τρόπο ακόμα και από την έννοια της ασφάλειας. Οι αστικές συγκοινωνίες έχουν καταρρεύσει, είναι αναξιόπιστες, αργές και άβολες. Όμως, η καταπολέμηση της περιορισμένης πρόσβασης σε οικονομικά προσιτά δημόσια μέσα μεταφοράς, η καταπολέμηση της φτώχειας κινητικότητας δηλαδή, είναι μαζί με την εξάλειψη της ενεργειακής φτώχειας, πυλώνες για μια κοινωνικά δίκαιη απεξάρτηση από τον άνθρακα.

Η ενεργειακή μετάβαση απαιτεί συνδυασμένες επενδύσεις σε υποδομές, τεχνολογία και κράτος πρόνοιας ώστε να μην οξυνθούν περαιτέρω οι τεράστιες ανισότητες. Ο κίνδυνος να μας εγκλωβίσει η πολιτική της Νέας Δημοκρατίας σε μια τριπλή κρίση, κλιματική - δημοσιονομική - ανισοτήτων, είναι απολύτως ορατός.

Καθώς σημαντικές αποφάσεις, τέλος, όπως π.χ. ο τρόπος που το «Κοινωνικό Ταμείο για το Κλίμα» θα στηρίξει τα ευάλωτα νοικοκυριά στην ενεργειακή μετάβαση ή ο τρόπος που μεγάλοι ρυπαντές όπως οι αεροπορικές εταιρείες θα υποχρεωθούν να συμβάλουν στη μείωση των εκπομπών τους, θα ληφθεί σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι κρίσιμο στις Ευρωεκλογές του 2024 να ενισχυθούν δυνάμεις με κοινωνικό και οικολογικό χαρακτήρα.

Επιχειρήματα περί αλλαγής νοοτροπίας των πολιτών έχουν ελάχιστο χώρο στα καθ' ημάς. Ο λιγότερο ενεργοβόρος τρόπος ζωής δεν είναι επιλογή όταν δεν υπάρχει η υποδομή και οι προϋποθέσεις.

και παραγωγικούς αποκλεισμούς αντί να αποκεντρώνει την παραγωγή ενέργειας ενδυναμώνοντας τους πολίτες και τις τοπικές κοινωνίες.

Η Ελλάδα είναι εξαιρετικά εκτεθειμένη και από τις πλέον ευάλωτες χώρες της Ε.Ε. στην πράσινη μετάβαση δεδομένου ότι οι εξαγωγές και τα φορολογικά έσοδα εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από δραστηριότητες που οφείλουν να αναδιαμορφωθούν καθώς θα περνάμε σε μια οικονομία μειωμένων εκπομπών. Είναι σε βάρος μας ότι η κυβέρνηση της Ν.Δ. δεν έχει έναν σαφή σχεδιασμό για μια παραγωγική αναδιάρθρωση συμβατή με τον ενεργειακό μετασχηματισμό.

Υποχρεώνουμε, και σωστά, τους αγρότες και τους κτηνοτρόφους να συμμετέχουν στην πράσινη μετάβαση με την υιοθέτηση οικολογικών πρακτικών και μεθόδων στον πρωτογενή τομέα, αλλά την ίδια στιγμή η κυβέρνηση αντιμετωπίζει με το φορολογικό γάντι τα υπερκέρδη των εταιρειών ενέργειας στις οποίες οφείλεται τόσο η μεγαλύτερη ένταση εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα όσο και η

ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥΜΕ ΑΞΙΑ ΟΔΗΓΟΥΜΕ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Με σημαντική διεθνή παρουσία,
370 έργα σε εξέλιξη και 5.800 εργαζόμενους,
ο Όμιλος Intrakat επαναπροσδιορίζει το τοπίο
των κατασκευών στη Νοτιοανατολική Ευρώπη,
παράγει αξία και συμβάλλει στη βιώσιμη
ανάπτυξη της Ελλάδας.

«ΚΡΑΤΟΣ ΣΤΟ ΚΙΝΗΤΟ» ΚΑΙ ΜΕ ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ

«Με ένα κράτος που τον σέβεται, χτίζουμε με κάθε πολίτη μια νέα, στέρεη σχέση εμπιστοσύνης»: ο **Δημήτρης Παπαστεργίου**, Υπουργός Ψηφιακής Διακυβέρνησης, θέτει με απόλυτη σαφήνεια τον στόχο για τα έργα και την πορεία της ψηφιακής μετάβασης του κράτους. Στο πλαίσιο αυτό, εξηγεί τις μέχρι τώρα τις επιδόσεις της πρώτης εφαρμογής Τεχνητής Νοημοσύνης στη δημόσια διοίκηση, παρουσιάζει τις εφαρμογές που έρχονται και αφήνει ένα μήνυμα αισιοδοξίας λέγοντας «η ίδια η τεχνολογία διευρύνει κάθε μέρα το πεδίο των επιλογών μας».

Συνέντευξη στον
Φίλιππο Πανταζή

Η Τεχνητή Νοημοσύνη (AI) στην Ελλάδα έχει την προσωπική σφραγίδα του πρωθυπουργού, γεγονός που αποδεικνύει η σχετική Συμβουλευτική Επιτροπή που έχει συστήσει. Τι σημαίνει αυτό για την προώθησή της;

Η Τεχνητή Νοημοσύνη αποτελεί τομή για την εξέλιξη της τεχνολογίας και ευρύτερα της κοινωνίας, καθώς μας προσφέρει άπειρες νέες δυνατότητες για την επίλυση προβλημάτων και τη χάραξη πολιτικών. Ο πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης έδωσε από πολύ νωρίς έμφαση στην Τεχνητή Νοημοσύνη και ανέλαβε την πρωτοβουλία για τη σύσταση της Συμβουλευτικής Επιτροπής, κάτι που δείχνει ότι η υιοθέτηση της χρήσης της είναι προτεραιότητα. Έχει κομβική σημασία ο έγκαιρος σχεδιασμός όταν αναφερόμαστε σε καταστάσεις τόσο δυναμικές όσο η εξέλιξη της Τεχνητής Νοημοσύνης. Μόνο έτσι μπορούμε να αδράξουμε κάθε ευκαιρία και να αποφύγουμε τους κινδύνους της υπό διαμόρφωση κατάστασης. Ευτυχώς, στη χώρα μας αυτό συνέβη την κατάλληλη χρονική συγκυρία και μάλιστα σε ανώτατο επίπεδο.

Ποιες αλλαγές αναμένεται να φέρει στη δημόσια διοίκηση η Τεχνητή Νοημοσύνη; Η πρώτη εφαρμογή που έγινε στο gov.gr, τι αποτελέσματα φέρει μέχρι τώρα;

Εδώ και λίγους μήνες λειτουργεί το mAigov, η πρώτη εφαρμογή Τεχνητής Νοημοσύνης στη δημόσια διοίκηση, με πολύ ενθαρρυντικά αποτελέσματα. Σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα, οι διάλογοι που πραγματοποιήθηκαν ξεπέρασαν τους 400.000. Η αλληλεπίδραση

των πολιτών με το κράτος άλλαξε σελίδα. Κάθε πολίτης πλέον μπορεί ανά πάσα στιγμή να απευθυνθεί στον ψηφιακό βοηθό για όποιο θέμα της δημόσιας διοίκησης τον απασχολεί και να λάβει τις απαραίτητες πληροφορίες, καθώς και το link με την κατάλληλη υπηρεσία του gov.gr. Παράλληλα, εξελίσσουμε συνεχώς τον ψηφιακό βοηθό. Πρόσφατα έγινε πολύγλωσσος, αφού πλέον «μιλάει» όλες τις επίσημες γλώσσες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και τα αλβανικά, έτσι ώστε να εξυπηρετεί πολίτες, οι οποίοι δεν μιλούν ελληνικά. Ήδη με την εφαρμογή αυτή η Τεχνητή Νοημοσύνη έχει απλουστεύσει τη σχέση πολίτη - δημόσιας διοίκησης. Πρόκειται, όμως, μόνο για την αρχή.

Σε ποια πεδία δημόσιας διοίκησης έχετε προετοιμάσει την είσοδο της Τεχνητής Νοημοσύνης και ποια τα μεβλόντικά σας σχέδια;

Με δυνατότητες ανάλυσης τεράστιου όγκου δεδομένων και εξαγωγής δομημένων στοιχείων, η Τεχνητή Νοημοσύνη θα αναμορφώσει τομείς όπως η δικαιοσύνη, η υγεία, το φορολογικό σύστημα. Στον κλάδο της Πολιτικής Προστασίας, για παράδειγμα, έχουμε κάνει ήδη δοκιμές για ανίχνευση πυρκαγιών με εξελιγμένα εργαλεία, τα οποία πέραν του έγκαιρου εντοπισμού των εστιών, μπορούν με μοντελοποιημένο τρόπο να προβλέψουν την πορεία της φωτιάς. Έτσι, θα έχουμε τη δυνατότητα άμεσα να προβούμε στις απαραίτητες ενέργειες και να δώσουμε οδηγίες στους πολίτες. Αντίστοιχα μπορούμε να προβλέψουμε τις πλημμύρες βάσει της αύξησης της στάθμης των ποταμών και άρα να προχωρήσουμε

σε εκκενώσεις περιοχών εφόσον αυτό χρειάζεται.

Από την Τοπική Αυτοδιοίκηση βρεθήκατε εν μια νυκτί μέλος της κυβέρνησης, σε μια θέση απαιτητική και διαδεχόμενος έναν πολύ επιτυχημένο υπουργό. Ποιες οι προκλήσεις - προτεραιότητές σας;

Παρέλαβα ένα υπουργείο στο ο-

ποίο είχε γίνει εντυπωσιακή δουλειά. Εξαρχής ήταν προτεραιότητά μας να ολοκληρώσουμε όλες τις μεταρρυθμίσεις που ήταν σε ρότα υλοποίησης αλλά και να προσθέσουμε νέες προοπτικές στην ψηφιακή μετάβαση της χώρας. Αυτό εξάλλου είναι δεδομένο, καθώς η ίδια η τεχνολογία διευρύνει κάθε μέρα το πεδίο των επιλογών μας, όπως είπαμε και παραπάνω σχετικά με την Τεχνητή Νοημοσύνη.

Ψηφίστηκε ο νόμος για τη νέα Εθνική Αρχή Κυβερνοασφάλειας, ώστε η χώρα να είναι πιο ασφαλής στις επιθέσεις στον κυβερνοχώρο. Για να αντιληφθούμε τη σημασία, να σας τονίσω ότι μέσα σε μια εβδομάδα οι κρατικοί κόμβοι δέχτηκαν 13.300.000 επιθέσεις.

Ετοιμαζόμαστε για νομοθεσία που θα πολλαπλασιάσει το ανοικτά δεδομένα στη χώρα μας, ώστε να έχει ο καθένας πρόσβαση στον πλούτο αυτόν. Ξέρετε, εξάλλου, ότι στο Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης είμαστε ανά πάσα στιγμή έτοιμοι να προσφέρουμε την τεχνική στή-

ριξη σε κάθε τομέα του κράτους. Για παράδειγμα, αυτή την περίοδο (σ.σ. Φεβρουάριος 2023) εργαζόμαστε με τα συναρμόδια υπουργεία πάνω στο νέο σύστημα εισόδου και ταυτοποίησης των φίλαθλων στα γήπεδα με τεχνολογικά μέσα. Ετοιμάζουμε την εφαρμογή για τις παραλίες, ώστε ο πολίτης να μπορεί να ελέγχει άμεσα εάν οι ξαπλώστρες που έχουν τοποθετηθεί είναι νόμιμες ή παράνομες. Μέσω της αναβαθμισμένης εκδοχής του wallet του gov.gr, περιορίζουμε τα έγγραφα που ζητούν οι δημόσιοι φορείς από τους πολίτες, καθώς με τη συναίνεσή μας θα αντλούνται κατευθείαν τα απαραίτητα στοιχεία μας από τα δημόσια μητρώα.

Όλα όσα σχεδιάζουμε και υλοποιούμε έχουν στο επίκεντρό τους τον πολίτη και την απλούστευση της καθημερινότητάς του. Στόχος είναι, στο τέλος της τετραετίας, όλη η εξυπηρέτηση του κράτους να έχει περάσει στο κινητό μας. Έτσι, με ένα κράτος που τον σέβεται, χτίζουμε με κάθε πολίτη μια νέα, στέρεη σχέση εμπιστοσύνης.

«Έχει κομβική σημασία ο έγκαιρος σχεδιασμός όταν αναφερόμαστε σε καταστάσεις τόσο δυναμικές όσο η εξέλιξη της Τεχνητής Νοημοσύνης. Μόνο έτσι μπορούμε να αδράξουμε κάθε ευκαιρία και να αποφύγουμε τους κινδύνους της υπό διαμόρφωση κατάστασης».

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ - ΑΓΟΡΑ: ΟΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΔΕΝ ΠΕΡΙΜΕΝΟΥΝ

Οι τεκτονικές αλλαγές που συντελούνται τα τελευταία χρόνια, εξαιτίας της τεχνολογίας, της κλιματικής κρίσης, των γεωπολιτικών αναταράξεων και άλλων παραγόντων, επηρεάζουν δραστικά την οικονομία και την επιχειρηματικότητα. Οι επρροές αφορούν θεμελιώδεις τομείς, από την αύξηση κόστους και τιμών, που μετατρέπεται σε πληθωρισμό και «ακρίβεια» για τον πελάτη, έως δραστικές αλλαγές στον τρόπο με τον οποίο λειτουργούν εσωτερικά και ανταγωνίζονται εξωτερικά οι ίδιες οι επιχειρήσεις. Σημαντικό ρόλο παίζει ασφαλώς και η ηγεσία τους, που οφείλει να προσαρμοστεί στο περιβάλλον ενδεχόμενης «αεικρίσης»

Μέσα από τις συνεντεύξεις, τα άρθρα και τα ρεπορτάζ που ακολουθούν, προκύπτει ο δυναμισμός με τον οποίο σημαντικές ελληνικές επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν τις προκλήσεις και τις ευκαιρίες που δημιουργούν οι αλλαγές στο περιβάλλον, αλλά και οι νέες τεχνολογίες που αναδύονται, επιτρέποντας π.χ. τη δημιουργία πλωτών αιολικών πάρκων, μακριά από τις ακτές. Από τον τραπεζικό τομέα στη βιομηχανία και το εμπόριο, ακόμη και στην αμυντική βιομηχανία, που θεωρείται «προβληματικό παιδί», υπάρχουν ελληνικές εταιρείες που ξεχωρίζουν. Κάποιες διεθνοποιούνται σε βαθμό που πριν από λίγα χρόνια θα φάνταζε εξωπραγματικός. Σύμφωνα, όμως, με τη γνωστή ρήση, «ένας κούκος δεν φέρνει την άνοιξη»: οι λίγοι καλοί, πρέπει να γίνουν περισσότεροι. Για να εισέλθει η ελληνική οικονομία σε φάση βιώσιμης ανάπτυξης, θα πρέπει να αυξηθούν δραματικά οι ελληνικές επιχειρήσεις που εναρμονίζονται στις νέες συνθήκες και γίνονται διεθνώς ανταγωνιστικές.

Χρηματοοικονομική πληροφόρηση στα χέρια σας

EURO2day.gr

Ο κορυφαίος χρηματοοικονομικός
προορισμός στην Ελλάδα

Ειδήσεις • Σχολιασμός • Δεδομένα

«ΕΙΜΑΣΤΕ ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ, ΟΧΙ ΑΠΛΑ ΔΑΝΕΙΣΤΕΣ ΤΟΥΣ»

Τη νέα εικόνα, τη δυναμική και τις προοπτικές του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, αναλύει ο **Βασίλης Ψάλτης**, CEO Alpha Bank. Ακόμα, μιλά για το πώς η Ελλάδα θα γίνει αξιόπιστος επενδυτικός προορισμός, για τις αλλαγές που χαρακτηρίζουν τον τραπεζικό κλάδο, για τη νέα θέση της Alpha Bank στην αγορά μετά και τη σύμπραξη με τη UniCredit, αλλά και για το ακανθώδες ζήτημα της χρηματοδότησης των επιχειρήσεων.

*Συνέντευξη στον
Γιώργο Παπανικολάου*

Μετά από μια χαμένη δεκαετία, η ελληνική οικονομία βρίσκεται σε φάση ανόδου, αφήλα με το μειονέκτημα ενός πρωτόγνωρα περίπλοκου και αβέβαιου διεθνούς περιβάλλοντος. Ποιες είναι οι προκλήσεις που έχει μπροστά της, προκειμένου να αποδειχθεί βιώσιμη η περαιτέρω ανάπτυξη;
Η ελληνική οικονομία έχει πράγματι κατορθώσει να ξεχωρίσει τα προηγούμενα χρόνια για την ισχυρή ανάπτυξη και την εντυπωσιακή ανθεκτικότητά της. Ωστόσο, δεν υπάρχει περιθώριο εφησυχασμού! Δεν αρκεί απλά να παραμείνουμε σε τροχιά ανάπτυξης, αλλά οφείλουμε να ανακτήσουμε το χαμένο έδαφος των ετών της μακροχρόνιας δημοσιονομικής κρίσης. Κι αυτό, μάλιστα, σε ένα ασταθές διεθνές γεωπολιτικό περιβάλλον, που εγκυμονεί νέους κινδύνους.

Η επίτευξη διατηρήσιμης ανάπτυξης προϋποθέτει τη συνέχιση των μεταρρυθμίσεων, ιδίως στη φορολογία, στη δημόσια διοίκηση και ιδιαίτερα στο πεδίο της ταχύτητας στην απονομή δικαιοσύνης, προκειμένου η χώρα μας να είναι «προβλέψιμη» για τους επενδυτές, κάτι που είναι βέβαιο πως θα βελτιώσει την επενδυτική ελκυστικότητά της. Μια τέτοια εξέλιξη θα θωρακίσει περαιτέρω την Ελλάδα έναντι εξωγενών κρίσεων. Σημαντική πρόκληση που αντιμετωπίζει η χώρα μας, είναι το σχετικά μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων της για να μπορέσουν να είναι ανταγωνιστικές σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, εκτός των συνόρων. Γι' αυτό είναι σημα-

ντική η κινητροδότηση των επιχειρήσεων, ώστε να αναπτύξουν συνέργειες μεταξύ τους, αξιοποιώντας οικονομίες κλίμακας, και να ενισχυθεί η πιστοληπτική τους επιφάνεια.

Τέλος, κρίσιμης σημασίας είναι και η έγκαιρη αξιοποίηση των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, με στόχο την ανάπτυξη, τη βιωσιμότητα των επιχειρηματικών σχημάτων και τη δημιουργία νέων, καλά αμειβόμενων θέσεων εργασίας. Προσοχή, όμως: οι διαθέσιμοι πόροι θα πρέπει να ενισχύουν τις επιχειρήσεις στην προσπάθεια μετάβασης σε δράσεις καινοτομίας και εξωστρέφειας, όχι για τη συμβατική λειτουργία τους.

Σε αυτό το τοπίο, πώς βλέπετε να εξελίσσεται ο ρόλος των ελληνικών τραπεζών τα επόμενα χρόνια; Πιστεύετε ότι οι ασηματώδεις τεχνολογικές -κυρίως- αλλαγές μπορεί να ανατρέψουν τα καθιερωμένα εδώ και δεκαετίες τραπεζικά μοντέλα;

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα έχει μια συγκεκριμένη αποστολή: να είναι υποστηρικτής στην ανάπτυξη της οικονομίας και την υλοποίηση των επιχειρηματικών πλάνων, αλλά και των προσωπικών φιλοδοξιών των πελατών μας. Για εμάς στην Alpha Bank, σκοπός μας είναι να στηρίξουμε την πρόοδο στη ζωή και την επιχειρηματικότητα για ένα καλύτερο αύριο.

Οι τεχνολογικές εξελίξεις είναι πραγματικά αλματώδεις, τα κανάλια με τα οποία εξυπηρετούμε τους πελάτες μας προσαρμοζό-

νται ραγδαίως στις νέες συνθήκες, ενώ πλέον οι τράπεζες είναι εκτεθειμένες και στον ανταγωνισμό εταιρειών πέραν του αυστηρά εποπτευόμενου τραπεζικού συστήματος. Αυτή η νέα πραγματικότητα, όμως, δεν βάζει σε δεύτερη μοίρα το κύριο χαρακτηριστικό του τραπεζικού συστήματος, που είναι η πίστη. Η εμπιστοσύνη των πελατών πως οι τράπεζες αποτελούν τον φυσικό χώρο για τις αποταμιεύσεις τους, τον αξιόπιστο σύμβουλο για τις επενδύσεις τους και, βεβαίως, τον κύριο αρωγό στην υλοποίηση των σχεδίων τους, αποτελεί το θεμέλιο λειτουργίας, αλλά και το εφελτήριο ανάπτυξης του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Πάνω σε αυτόν τον πυλώνα της εμπιστοσύνης, ο τρόπος εξυπηρέτησης όντως μεταβάλλεται, σύμφωνα με τις απαιτήσεις των πελατών μας, που ζητούν περισσότερες και καλύτερες υπηρεσίες, στον χρόνο και τον χώρο που επιθυμούν. Έτσι, η περιλιονότητα των καθημερινών τραπεζικών συναλλαγών πραγματοποιείται από τον ίδιο τον πελάτη ψηφιακά, όπως και η απόκτηση πολλών τραπεζικών προϊόντων, ενώ ακόμα και συμβουλευτικές τραπεζικές υπηρεσίες παρέχονται με τη βοήθεια βιντεοκλήσεων, με τις συμβάσεις να διακινούνται και να υπογράφονται

ψηφιακά.

Στην Alpha Bank έχουμε ψηφιοποιήσει άνω του 80% των υπηρεσιών της τραπεζικής καθημερινότητας των πελατών μας, οι συναλλαγές που γίνονται εκτός του γκισέ του καταστήματος έφτασαν στο 97%, ενώ πάνω από το 20% των πωλήσεων σε ιδιώτες πελάτες έγινε ψηφιακά το 2023. Πού οδηγούν όλα αυτά; Σε ένα νέο πρότυπο τραπεζικού λειτουργού, που θα δαπανά ελάχιστη ώρα σε απλές συναλλαγές και θα αφιερώνει πρακτικά όλο τον χρόνο του στην εξυπηρέτηση των πελατών μας με υπηρεσίες προστιθέμενης αξίας, ενισχύοντας ακόμα περισσότερο τη σχέση εμπιστοσύνης μαζί τους.

Η Alpha Bank είναι πλέον απόλυτα ιδιωτική και έχει αποκτήσει μετοχική σχέση με τον διεθνή τραπεζικό όμιλο της UniCredit. Πώς επηρεάζουν αυτές οι σημαντικές εξελίξεις τον τρόπο λειτουργίας της τράπεζας εσωτερικά, αβήλά και στο πλαίσιο του ανταγωνισμού στην αγορά;

Η στρατηγική συνεργασία της UniCredit με την Alpha Bank αποτελεί αφενός επισφράγιση της μέχρι τώρα πορείας και της προόδου της χώρας, του τραπεζικού κλάδου και ειδικότερα της Alpha Bank, αφετέρου ανοίγει νέους ορίζοντες για την επόμενη

μέρα. Αντικατοπτρίζει το κοινό όραμα των δύο εταιριών για ένα εξωστρεφές, ανθρωποκεντρικό, λειτουργικό ευρωπαϊκό τραπεζικό μοντέλο.

Μέσα από τη σύμπραξη αυτή, οι πελάτες μας θα έχουν στη διάθεσή τους ένα ακόμα μεγαλύτερο εύρος προϊόντων, που γεννιούνται από τη σύζευξη της γνώσης των τοπικών αναγκών που διαθέτει η Alpha Bank με τις λύσεις που μπορεί να προσφέρει ένας διεθνής όμιλος του μεγέθους της UniCredit. Ιδιαίτερα για τις ελληνικές επιχειρήσεις, μέσω της Alpha Bank ανοίγεται ένα παράθυρο στον κόσμο, αξιοποιώντας το δίκτυο της UniCredit σε συνολικά 13 άλλες χώρες.

Παράλληλα, έχοντας καταστεί ξανά πλήρως ιδιωτική και διαθέτοντας μία σταθερή μετοχική βάση από μακροπρόθεσμους στρατηγικούς και θεσμικούς επενδυτές, η Alpha Bank ανακτά πλήρως την ευελιξία της, επιταχύνει περαιτέρω τους ρυθμούς υλοποίησης του στρατηγικού σχεδίου της και, μέσω της αξιοποίησης της τεχνογνωσίας ενός πανευρωπαϊκού ομίλου, διαμορφώνει μια νέα πρόταση για επιχειρήσεις και ιδιώτες σε Ελλάδα και Κύπρο.

Το τραπεζικό σύστημα κατηγορείται συχνά για εβήληπή α-

«Η επίτευξη διατηρήσιμης ανάπτυξης προϋποθέτει συνέχιση των μεταρρυθμίσεων προκειμένου η χώρα μας να είναι "προβλέψιμη" για τους επενδυτές»

Miha Creative / Shutterstock

Jirapong Manustrong / Shutterstock

νταγωνισμό, αβλιά και για δυστοκία χρηματοδότησης προς τον ιδιωτικό τομέα, με εξαίρεση τις πομπή μεγάλες επιχειρήσεις. Τί απαντάτε σε αυτή την κριτική;

Νομίζω πως αυτή είναι μια άκρως άδικη κριτική! Ας εξετάσουμε τα βασικά χαρακτηριστικά που οφείλει να διαθέτει ένα τραπεζικό σύστημα για να βοηθήσει την ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα: ρευστότητα, κεφάλαια, καθαρούς ισολογισμούς και τεχνολογία. Ε, λοιπόν, οι ελληνικές τράπεζες τα διαθέτουν όλα σε εξαιρετικό βαθμό!

Επιπλέον, ως σύστημα, είμαστε από τους πλέον αυστηρά εποπτευόμενους κλάδους, με βάση πανευρωπαϊκούς κανόνες, όχι μόνο εθνικούς.

Στη βάση λοιπόν αυτών των κανόνων, οι τράπεζες υποχρεούνται να εφαρμόζουν συγκεκριμένα πιστωτικά κριτήρια για την εξέταση των αιτημάτων χορήγησης δανείων. Κριτήρια τα οποία, είτε εξαιτίας των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης της περασμένης δεκαετίας στους ισολογισμούς των επιχειρήσεων, είτε εξαιτίας του μικρού μεγέ-

θους τους, σε πολλές περιπτώσεις πράγματι δεν πληρούνται. Στατιστικά, εκεί που τα κριτήρια πληρούνται σε εμφανώς μεγαλύτερο ποσοστό, είναι στις μεγαλύτερες επιχειρήσεις, οι οποίες επιβίωσαν στην κρίση κάνοντας τολμηρές εξυγιαντικές κινήσεις και αποδεικνύοντας πως έχουν ανθεκτικό γονιδίωμα. Πλέον, έχουν ανακτήσει την ανταγωνιστικότητά τους και έχουν περάσει σε φάση ανάπτυξης, εντός και εκτός των συνόρων, υλοποιώντας ώριμες επενδύσεις ή σχεδιάζοντας νέα επενδυτικά σχέδια για την επόμενη μέρα. Δεν είναι τυχαίο, λοιπόν, που αυτές οι δυναμικές εταιρείες, με αυτά τα χαρακτηριστικά, ελκύουν το ενδιαφέρον όλων των ελληνικών τραπεζών για να συνεργαστούν μαζί τους, επιτυγχάνοντας εξαιρετικούς όρους στις χρηματοδοτήσεις τους!

Το ερώτημα, συνεπώς, δεν είναι αν το ελληνικό τραπεζικό σύστημα είναι ανοιχτό για να κάνει δουλειές με την επιχειρηματική κοινότητα, αλλά πώς μπορεί να διευρυνθεί η περίμετρος των επιχειρήσεων που μπορούν να περάσουν πάνω από τον πήχη

«Το ερώτημα δεν είναι αν το ελληνικό τραπεζικό σύστημα είναι ανοιχτό για να κάνει δουλειές με την επιχειρηματική κοινότητα, αλλά πώς μπορεί να διευρυνθεί η περίμετρος των επιχειρήσεων που μπορούν να περάσουν πάνω από τον πήχη».

της συνεργασίας. Πώς μπορεί να επιτευχθεί αυτή η απαιτούμενη ενδυνάμωση που θα τους δώσει την πρόσβαση στις τράπεζες; Σίγουρα, όλα ξεκινούν από το να είναι καλή η εταιρεία: να έχει καλά προϊόντα, να τα διαθέτει σε ανταγωνιστικές τιμές και μέσα από τα σωστά κανάλια, ώστε να εκτιμούν οι πελάτες της την αξία που τους προσθέτει. Επίσης, να διαθέτει αξιολογημένη διοίκηση, με όραμα και προσήλωση στην πιστή υλοποίηση του πλάνου της. Και τέλος, να διαθέτει μια χρηστή οικονομική διαχείριση και μια αντίστοιχη του μεγέθους της κεφαλαιακή βάση. Και μην αμφιβάλλετε πως, ανεξαρτήτως του μεγέθους της, μια εταιρεία με αυτά τα χαρακτηριστικά θα βρει πρόσβαση στο τραπεζικό σύστημα.

Τί γίνεται, όμως, αν θέλει να υλοποιήσει ένα επενδυτικό σχέδιο, για το οποίο έστω πως μπορεί να βρει χρηματοδότηση, αλλά δεν διαθέτει την αναλογία ιδίων κεφαλαίων που απαιτούνται; Είναι απλό: θα πρέπει να βρει συνεπενδυτές, είτε σε επίπεδο επένδυσης είτε να εξετάσει να ενώσει τις δυνάμεις της με μια άλλη εταιρεία, ώστε να επωφεληθούν από τις συνέργειες. Εμείς στην Alpha Bank, έχοντας γνώση όλων των παραπάνω, έχουμε ήδη εμπλουτίσει τα κριτήρια αξιολόγησης των πελατών μας, αξιολογώντας την ικανότητα του επιχειρηματία και της διοικητικής του ομάδας, την εμπειρία τους και τα αποτελέσματα των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων τους, και όχι απλώς την αξιοπιστία των οικονομικών στοιχείων τους και την ιστορικότητα της συναλλακτικής συμπεριφοράς τους. Αξιολογούμε, επίσης, τη βιωσιμότητα του επενδυτικού σχεδίου, στο οποίο παρουσιάζεται ο τρόπος χρηματοδότησης της επένδυσης από ίδια κεφάλαια και τραπεζικό δανεισμό, καθώς και οι μελλοντικές ταμειακές ροές που θα παραχθούν μετά την ολοκλήρωση της επένδυσης. Και συμμετέχουμε ενεργά στην περαιτέρω ενίσχυση του προτεινόμενου επενδυτικού πλάνου. Με απλά λόγια, είμαστε σύμβουλοι των επιχειρήσεων, όχι απλά δανειστές τους. Αυτό θα κάνει τη διαφορά στο μέλλον.

αδμηε

διασυνδέουμε το αύριο

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ
ΗΛΕΚΤΡΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

τον μετασχηματισμό και την καλλιέργεια της αναπτυξιακής νοοτροπίας.

Η τελευταία ειδικά δεν μπορεί να εννοηθεί σε ένα πλαίσιο που δεν περιλαμβάνει τον κρίσιμο παράγοντα της βιωσιμότητας. Με τις συνέπειες της κλιματικής κρίσης να είναι άμεσα αισθητές, η βιώσιμη ανάπτυξη δεν είναι πια «παράπλευρο όφελος», αλλά μονόδρομος στρατηγικής σημασίας. Η εξοικονόμηση ενέργειας και η μείωση του ανθρακικού αποτυπώματος

είναι σημαντικές παράμετροι. Για να έχει, ωστόσο, ουσία ο όποιος διάλογος εν έτει 2024, οφείλουμε να προσανατολιστούμε στο πώς η παραγωγή θα επιστρέφει στο περιβάλλον. Πώς, δηλαδή, η βιομηχανία θα παράγει βιωσιμότητα.

Σήμερα, μετά από αρκετά χρόνια, η χώρα μας έχει ανακτήσει την αξιοπιστία της στις αγορές και το έδαφος είναι πρόσφορο για επενδύσεις που θα φέρουν ένα βήμα πιο κοντά μας τη «Βιομηχανία του Μέλλοντος». Το μοντέλο που χρειάζεται η

«Αιχμή του δόρατος και ειδοποιός διαφορά της “Βιομηχανίας του Μέλλοντος” σε σχέση με αυτό που γνωρίζαμε μέχρι σήμερα είναι ο ψηφιακός μετασχηματισμός που συντελείται σε ένα “έξυπνο” εργοστάσιο».

Ελλάδα σήμερα είναι αυτό της παραγωγής από τη χώρα, για τη χώρα και προς όλο τον κόσμο. Με νέες, σύγχρονες και καλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας, προσφορά στο κοινωνικό σύνολο και εξαγωγές που ενισχύουν την εθνική οικονομία.

Είμαστε υπερήφανοι που η Παπαστράτος διανύει τον έβδομο χρόνο του δομικού της μετασχηματισμού προς αυτήν την κατεύθυνση. Κλείσαμε το 2023 έχοντας σε εξέλιξη την τρίτη φάση του επενδυτικού μας έργου, συνολικού ύψους 700 εκατ. ευρώ, 300 νέες θέσεις εργασίας και αξία εξαγωγών πλέον των 300 εκατ. ευρώ. Πετύχαμε να αυξήσουμε περισσότερο από το 80% της παραγωγής μας. Δεσμευθήκαμε με τη μεγαλύτερη «πράσινη» επένδυσή μας ύψους 10 εκατ. ευρώ, ώστε να μειώσουμε κατά 30% τις εκπομπές άνθρακα του εργοστασίου μας ως το 2025.

Και το σημαντικότερο: δημιουργούμε στην Ελλάδα το βιομηχανικό megarplant του μέλλοντος. Στον ρευστό κόσμο του σήμερα, επενδύουμε στην πρόοδο και τη σταθερότητα, με ορίζοντα το αύριο των επόμενων γενεών.

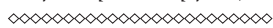
ΜΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΚΛΕΙΝΕΙ BUSINESS ΔΙΣΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΩΝ ΣΤΗ ΒΡΕΤΑΝΙΑ

Το πλάνο δεκαετίας, οι στρατηγικές κινήσεις και η εδραίωση
σε μια κομβική αγορά ενέργειας.

Η ανακοίνωση της Mytilineos στα μέσα Δεκεμβρίου 2023 αιφνιδίασε πολλούς στην αγορά. Η ελληνική εταιρεία, σε κοινοπραξία με την GE Vernova, ανέλαβε έργο αξίας 1 δισ. λιρών (1,17 δισ. ευρώ) στο πλαίσιο της κατασκευής της πρώτης υποθαλάσσιας διασύνδεσης υψηλής μεταφορικής ισχύος στην ανατολική ακτή του Ηνωμένου Βασιλείου. Το ρεπορτάζ, όμως, αποκάλυψε ότι δεν είναι το μόνο μεγάλο project της στη Μ. Βρετανία. Στη συγκεκριμένη χώρα η Mytilineos έχει ήδη χαρτοφυλάκιο έργων ύψους 2,5 δισ. στερλινών (2,92 δισ. ευρώ). Οι παραπάνω επιδόσεις δεν ήρθαν από τη μια μέρα στην άλλη. Σύμφωνα με στελέχη της εταιρείας, αποτελούν αποτέλεσμα μιας στρατηγικής που χαράχθηκε και ξεκίνησε να υλοποιείται πριν από μια δεκαετία. Κι έχει τις βάσεις της σε μια σειρά κινήσεων που την εμπέδωσαν στην αγορά. Ένα μεγάλος σημασίας βήμα έγινε το 2018, όταν ολοκληρώθηκε η απορρόφηση από τη Mytilineos της METKA EGN. Η τελευταία είχε εμπειρία στην ανάπτυξη και κατασκευή φωτοβολταϊκών πάρκων, μπαταριών και υβριδικών έργων σε παγκόσμια κλίμακα. Το συγκεκριμένο στοιχείο «κούμπωσε» με τις τότε

Δημήτρης Αβαρλής

Δημοσιογράφος,
για θέματα ενέργειας

δραστηριότητες της μητρικής στον κλάδο της ενέργειας, ενισχύοντας τη στρατηγική για μια πλήρως καθιερωμένη εταιρεία. Ήταν, δηλαδή, σε θέση να υλοποιήσει έργα τόσο στον τομέα της θερμικής παραγωγής όσο και σε αυτόν των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ), ενώ ταυτόχρονα παρέμενε παραγωγός ενέργειας. Τα πλεονεκτήματα αυτά αποδείχθηκαν πολύτιμα για την επέκταση στην αγορά της Μ. Βρετανίας, η οποία αποδείχθηκε ώριμη για μεγάλα έργα ενόψει της ενεργειακής μετάβασης, στην οποία η Mytilineos πλέον πρωταγωνιστεί. Έτσι, η εταιρεία άρχισε στο έδαφός της την κατασκευή φωτοβολταϊκών έργων και υβριδικών έργων αποθήκευσης, αλλά και PPAs (Διμερείς Συμβάσεις Πώλησης Ηλεκτρικής Ενέργειας). Ειδικότερα σε ό,τι αφορά τις ΑΠΕ, η εταιρεία κινείται σε τρία επίπεδα, έχοντας τη δυνατότητα να τα αναπτύξει και στη συγκεκριμένη χώρα. Πρώτον, δημιουργεί ενεργειακά assets για λογαριασμό της. Δεύτερον, κατασκευάζει έργα και τα διαθέτει στη συνέχεια σε τρίτους, ενώ, τέλος, προχωρά σε asset rotation ανάλογα με τις συνθήκες στην τοπική αγορά. Τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η υπογραφή σύμβασης για την κατασκευή φωτοβολταϊκού

πάρκου ισχύος 373 MW στο Ηνωμένο Βασίλειο, με την Quinbrook Infrastructure Partners. Πρόκειται για το «Cleve Hill Solar Park», που είναι αυτή τη στιγμή το μεγαλύτερο αδειοδοτημένο ηλιακό έργο στη χώρα. Βρίσκεται στο Kent και αναμένεται να ολοκληρωθεί στις αρχές του 2025. Με το πρόβλημα της «στοχαστικότητας των ΑΠΕ» να είναι ορατό στη βρετανική αγορά (η παραγωγή ενέργειας έχει σημαντικά скаμπανεβάσματα ανάλογα με την ώρα και τις καιρικές συνθήκες), σειρά στα νέα projects παίρνει ήδη η δημιουργία ενός χαρτοφυλάκιου έργων αποθήκευσης ενέργειας. Απώτερος στόχος της Mytilineos, όπως αναφέρουν στελέχη της, είναι να κατασκευαστούν με επιτυχία έργα αποθήκευσης ενέργειας στο Ηνωμένο Βασίλειο συνολικής ισχύος άνω των 710 MW. Σήμερα, έχοντας πλέον αποκτήσει «όγκο» και «όνομα», η Mytilineos έχει τη δυνατότητα να επεκτείνει περαιτέρω τη δραστηριότητά της, πέραν της κατασκευής φωτοβολταϊκών πάρκων, που πλέον φτάνει σε συνολική ισχύ το 1,25 GW. Σε αυτό το πλαίσιο, η ελληνική εταιρεία κατασκευάζει το «Protos», το πρότυπο hub για τη διαχείριση ενέργειας και λοιπών πόρων, που έχει δημιουργηθεί στο Cheshire

της Αγγλίας, μία σύγχρονη μονάδα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από απορρίμματα. Επιπλέον, έχει προσθέσει στο χαρτοφυλάκιο των έργων της και 3 μονάδες παραγωγής με φυσικό αέριο, για τρεις θυγατρικές της Drax Group Plc, της μεγαλύτερης εταιρείας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, με ισχύ περίπου 299 MW η καθεμία, οι οποίες έχοντας σταθερή παραγωγή προσφέρουν ευστάθεια στο ενεργειακό σύστημα της χώρας. Καθεμία θα λειτουργεί έως και 1.500 ώρες ετησίως, για να υποστηρίξει το δίκτυο σε περιόδους υψηλής ζήτησης ηλεκτρικής ενέργειας και κατά

τη διάρκεια τυχόν γεγονότων έκτακτης πίεσης.

Η διοίκηση της εταιρείας στην Αθήνα χαράσσει ήδη τα ευρύτερα σχέδιά της στη Μ. Βρετανία και σε πολλές ακόμη χώρες, έχοντας ως βασική παράμετρο την παραδοχή ότι το φυσικό αέριο θα συνεχίσει να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στο «μείγμα» παραγωγής ενέργειας στην Ευρώπη και ανά τον κόσμο, συμπληρώνοντας τις ΑΠΕ και διασφαλίζοντας ότι η μετάβαση θα γίνει σε συνθήκες ενεργειακής ασφάλειας. Ταυτόχρονα, διαβλέπει μεγάλες ευκαιρίες στα δίκτυα, που αποτελούν πλέον κομβικό στοιχείο στο στοίχημα της

«πράσινης» ενέργειας, καθώς ήδη διαπιστώνεται σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες έλλειψη «χώρου» διασύνδεσης. Καθόλου τυχαία, μιλώντας σε αναλυτές, ο Ευάγγελος Μυτιληναίος δήλωσε ότι «οι νέες ΑΠΕ είναι τα δίκτυα», υπογραμμίζοντας τις αναπτυξιακές προοπτικές που διανοίγονται. Στην Ευρώπη υπολογίζεται ότι οι ανάγκες για επενδύσεις σε νέα δίκτυα και εκμοντερνισμό των υπαρχόντων υποδομών φτάνουν τα 584 δισ. ευρώ. Η Mytilineos, λένε αρμόδια στελέχη της, έχει την τεχνολογία και τους πόρους για να επιδιώξει σημαντικό μερίδιο και σε αυτόν τον τομέα.

Η αγορά της Βρετανίας αποδείχθηκε ώριμη για μεγάλα έργα ενόψει της ενεργειακής μετάβασης, στην οποία η Mytilineos πλέον πρωταγωνιστεί. Στην εικόνα, το project «Protos», το πρότυπο hub για τη διαχείριση ενέργειας και λοιπών πόρων

ΜΑΧΗ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑΣ

Τον τρόπο με τον οποίο μια ελληνική εταιρεία κατάφερε να βρίσκεται σε κορυφαία διεθνή θέση της «απαιτητικής» αμυντικής βιομηχανίας εξηγεί ο **Κρίστιαν Χατζημηνάς**, Ιδρυτής & CEO THEON GROUP, Ιδρυτής EFA GROUP, Πρόεδρος Ελληνικής Ένωσης Επιχειρηματιών. Παράλληλα, μιλά για τις πραγματικές δυνατότητες των Ελλήνων «ανταγωνιστών» του, εξηγεί με ποιους όρους η χώρα μπορεί να αποκτήσει ισχυρή βιομηχανία και επισημαίνει την ανάγκη κανονισμών για την Τεχνητή Νοημοσύνη.

*Συνέντευξη στον
Γιώργο Παπανικολάου*

Ο όμιλος σας αποτελεί μοναδικό φαινόμενο στην ελληνική αμυντική βιομηχανία, με εξαγωγές σε δεκάδες χώρες, ενώ η THEON ολόκληρωσε πρόσφατα με επιτυχία την εισαγωγή της στο χρηματιστήριο Euronext στο Άμστερνταμ.

Ποια είναι τα κλειδιά αυτών των επιτυχιών;

Καθ' όλη την περίοδο των 27 ετών λειτουργίας της εταιρείας, η THEON International βασίστηκε σε τρεις πυλώνες για την ανάπτυξή της: στην υψηλή ποιότητα των προϊόντων της, την εξωστρέφεια και την καινοτομία. Η εταιρεία, από τα πρώτα χρόνια της λειτουργίας της, επέδειξε γρήγορα αντανακλαστικά στις εξελίξεις των διεθνών αγορών και κατάφερε όχι μόνο να δημιουργήσει βάσεις για το μέλλον, αλλά και να εισέλθει στην παγκόσμια εφοδιαστική αλυσίδα με διεθνείς συνεργασίες.

Μέσα από ένα αξιόπιστο και καλά οργανωμένο δίκτυο συνεργατών, ακολουθώντας μια προσεκτική επιλογή επιχειρηματικών εταίρων και υιοθετώντας δυναμικές διαπραγματεύσεις, τα προϊόντα της THEON International προσαρμόστηκαν στις εκάστοτε ανάγκες. Οι μηχανικοί και το ανθρώπινο δυναμικό της THEON κατάφεραν να τελειοποιήσουν την ποιότητά τους και να περάσουν με επιτυχία όλες τις, ομολογουμένως πολύ αυστηρές, διαδικασίες πιστοποίησης, από χώρες όπως οι ΗΠΑ, η Γερμανία και η Σ. Αραβία. Σήμερα, η THEON International αποτελεί τη μόνη αμιγώς αμυντική εταιρεία που αναγνωρίστηκε από τους «Financial Times» & STATISTA ως μία από τις 1.000 ταχύτερα αναπτυσσόμενες εταιρείες στην Ευρώπη για το 2024. Για να κερδίσει μια εταιρεία αυτή τη διάκριση θα πρέπει να έχει μεταξύ άλλων ελάχιστο μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης των εσόδων της στην τετραετία 2019-2022 που

να ανέρχεται στο 36,3%. Αυτή είναι η επιτυχία της THEON International και των ανθρώπων της. Η αναγνώριση αυτή αποτελεί τεκμήριο της αξιοσημείωτης εξέλιξης της εταιρείας τα τελευταία χρόνια.

Σε μια περίοδο έντονης γεωπολιτικής αναταραχής και παρά τις υψηλές αμυντικές δαπάνες της χώρας, η ελληνική βιομηχανία του τομέα είναι αναμικτή, συχνά και προβληματική. Κάτι που αρκετοί ειδικοί θεωρούν εθνικά επικίνδυνο. Τι πρέπει κατά τη γνώμη σας να αλλάξει;

Πιστεύω ότι πρέπει όλοι μας στην Ελλάδα να εμπιστευθούμε τις δυνατότητες της εγχώριας αμυντικής βιομηχανίας. Ελληνικές εταιρείες όπως η INTRACOM, η APELLA, η ELFON, η SIAMIDIS και η EAB (όσον αφορά στις προοπτικές της κάτω από την καινούργια της ηγεσία) και βέβαια η THEON, η SCYTALYS, η UCANDRONE και η AETHER έχουν αποδείξει ότι μπορούν να αναπτύξουν και να παράγουν καινοτόμα και εμπορικά επιτυχημένα προϊόντα που καλύπτουν τις ανάγκες των ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων και απαιτητικών ξένων πελατών. Η THEON International για παράδειγμα, μια αμιγώς 100% ελληνική εταιρεία, εξάγει τα προϊόντα της σε 68 χώρες, ενώ οι εξαγωγές της αντιπροσωπεύουν πάνω από το 95% του συνολικού της κύκλου εργασιών.

Η ελληνική αμυντική βιομηχανία θα πρέπει να αποκτήσει συνεργασίες με τις μεγάλες εταιρείες του εξωτερικού (η ελληνική κυβέρνηση μπορεί να συνδράμει εδώ μέσω των εξοπλιστικών προγραμμάτων της) και να αναλάβει σημαντικά projects. Η εγχώρια βιομηχανία έχει αποδείξει στο πρόσφατο παρελθόν ότι μπορεί να φέρει εις πέρας μεγάλα εξοπλιστικά προγράμματα με επι-

τυχία. Όραμά μας, άλλωστε, όπως κατά καιρούς έχουμε τονίσει, είναι να συμβάλουμε στο να καταστεί διεθνές brand name η ελληνική αμυντική βιομηχανία και αεροδιαστημική.

Έχετε μιλήσει στο παρελθόν για ανάγκη «επαναβιομηχανοποίησης» της εβληθικής οικονομίας, μια άποψη που συμμερίζονται όλο και περισσότεροι. Πώς μπορεί να επιτευχθεί;

Η επαναβιομηχανοποίηση είναι το μεγάλο στοίχημα για την Ελλάδα και γενικότερα για τη Δύση. Η πανδημία ήταν μια μεγάλη δοκιμασία για όλους μας και ένα από τα συμπεράσματα που αντλήσαμε από αυτή τη μακροχρόνια δοκιμασία, ήταν ότι πρέπει να έχουμε ένα σημαντικό βαθμό ανεξαρτησίας, αυτάρκειας, ώστε να μπορέσουμε στο μέλλον να αντιμετωπίσουμε ανάλογες δύσκολες καταστάσεις ακόμη πιο αποτελεσματικά. Μετά την πανδημία και τον πόλεμο στην Ουκρανία, η Ε.Ε. ξεκίνησε μια προσπάθεια για την επίτευξη της στρατηγικής της αυτάρκειας σε κρίσιμους τομείς. Αυτή είναι η ευκαιρία για την Ελλάδα. Σύμφωνα με τη μελέτη του Νομπελίστα οικονομολόγου Sir Χριστόφορου Πισσαρίδη, η ελληνική οικονομία υπολείπεται σημαντικά στη συμμετοχή της βιομηχανίας στο ΑΕΠ της χώρας σε σχέση με τον μέσο όρο των ευρωπαϊκών χωρών.

Η επαναβιομηχανοποίηση της χώρας μπορεί να γίνει με σημαντικούς όρους, δηλαδή παραγωγή προϊόντων υψηλής τεχνολογίας, όπως φάρμακα, λογισμικό, προϊόντα μικροηλεκτρονικής, ηλεκτρομηχανικής, σύνθετα υλικά, βιοτεχνολογίας κλπ. Επιπλέον, πρέπει να φέρουμε ψηφιακές δεξιότητες και στον τουρισμό και στη ναυτιλία, τομείς που η Ελλάδα παραδοσιακά είχε συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με πολλές άλλες χώρες της περιοχής μας.

Ποια είναι τα επόμενα σχέδια της εταιρείας, μετά την εισαγωγή της THEON International στο χρηματιστήριο, που απέφερε και σημαντική κεφαλαιακή ενίσχυση;

Η πρόσφατη εισαγωγή της THEON International στο Χρηματι-

στήριο του Άμστερνταμ και η άντληση σημαντικών κεφαλαίων μάς επιτρέπει να επιταχύνουμε την υλοποίηση του επιχειρηματικού και επενδυτικού μας πλάνου. Σκοπός της THEON International είναι να προωθήσει σε εξαγορές με στόχο τον εμπλουτισμό του υπό διαχείριση προϊόντικού μας χαρτοφυλακίου, τη μερική καθετοποίηση της παραγωγής μας και, ως επακόλουθο, την εξοικονόμηση πόρων, καθώς και την απόκτηση νέων τεχνολογιών, ώστε να συνεχίσουμε να προσφέρουμε στην παγκόσμια πελατειακή μας βάση νέα προηγμένα καινοτόμα προϊόντα. Θέλω επίσης να επισημάνω ότι είμαστε ιδιαίτερα ικανοποιημένοι από την ποιότητα των επενδυτών που εμπιστεύθηκαν τη THEON International. Είναι σημαντικό να υπογραμμίσουμε ότι η ποιοτική συμμετοχή τους υπήρξε βασικό κριτήριο μας στον καθορισμό της τελικής τιμής ανά μετοχή.

Η Τεχνητή Νοημοσύνη καλπάζει ήδη τόσο σε ποητικές όσο και σε αμυντικές εφαρμογές. Πώς πιστεύετε ότι θα επηρεάσει τις δραστηριότητες του ομίλου και ευρύτερα τον κόσμο;

Η THEON International είναι μια εταιρεία που από τα πρώτα της βήματα, όταν ξεκίνησε να λειτουργεί, επένδυσε και συνεχίζει και σήμερα να επενδύει στην υψηλή τεχνολογία και στην πρωτοπορία. Ως εταιρεία που χρησιμοποιούμε στο έπακρο την τεχνολογία, αντιλαμβανόμαστε την αξία της Τεχνητής Νοημοσύνης και αρχίζουμε να πειραματιζόμαστε με αυτήν όπου μπορούμε, με προτεραιότητα στις διαδικασίες και στην παραγωγή των προϊόντων μας. Μπορεί η Τεχνητή Νοημοσύνη να παρέχει σημαντικές υπηρεσίες στην παραγωγική διαδικασία, αλλά όπως έχουν επισημάνει προσωπικότητες με μεγάλη βαρύτητα (λ.χ. ο Έλον Μασκ), η χρήση αυτής της νέας τεχνολογίας έχει φέρει στο προσκήνιο το θέμα της ηθικής.

Εκτιμώ ότι χρειάζεται επιπλέον προσοχή στα θέματα της ασφάλειας και της δικής μας βιομηχανίας. Κατά τη γνώμη μου, θα πρέπει η Τεχνητή Νοημοσύνη να εί-

«Η επαναβιομηχανοποίηση της χώρας μπορεί να γίνει με σημερινούς όρους, δηλαδή παραγωγή προϊόντων υψηλής τεχνολογίας, όπως φάρμακα, λογισμικό, προϊόντα μικροηλεκτρονικής, ηλεκτρομηχανικής, σύνθετα υλικά, βιοτεχνολογίας κ.λπ. Επιπλέον, πρέπει να φέρουμε ψηφιακές δεξιότητες και στον τουρισμό και στη ναυτιλία, τομείς που η Ελλάδα παραδοσιακά είχε συγκριτικό πλεονέκτημα».

να απόλυτα ελεγχόμενη. Το ζήτημα είναι σοβαρό, όμως θεωρώ ότι υπάρχουν κι άλλοι κίνδυνοι. Αν συνδυάσεις την Τεχνητή Νοημοσύνη με τα Data Analytics, πιστεύω ότι σε λίγα χρόνια ένα πανεπιστήμιο ή κάποιος εργοδότης θα μπορεί να γνωρίζει εάν π.χ. το παιδί μου θα γίνει γιατρός. Κι αυτό το θεωρώ απάνθρωπο, γιατί η ανθρώπινη φύση είναι μαγική και απρόβλεπτη. Όταν έχεις μια τέτοια μηχανή που σε κρίνει πριν καν ξεκινήσεις την επαγγελματική σου εξέλιξη, αυτό δεν με βρίσκει σύμφωνο. Άραγε η Τεχνητή Νοημοσύνη θα επέλεγε ως φυσικό τον Αϊνστάιν στα πρώτα του βήματα; Γι' αυτούς τους λόγους πιστεύω ότι χρειαζόμαστε ένα κανονιστικό πλαίσιο για τη χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης. Όσον αφορά στον όμιλό μας, ευρύτερα πιστεύω ότι θα ανακινώσουμε σύντομα κάποιες πρωτοβουλίες. Εδώ και πολλά χρόνια δηλώνω πόσο καλούς και καλές μηχανικούς έχουμε στη χώρα μας. Είναι δυνατόν να μη βασιστούμε πάλι σε αυτούς/αυτές για να κάνουμε κι άλλες THEON;

ΠΟΥ ΘΑ ΚΡΙΘΕΙ Η ΜΑΧΗ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΑΚΡΙΒΕΙΑΣ

Τις αιτίες που οδηγούν στην παρατεταμένη ακρίβεια αναλύει ο **Αντώνης Ζαΐρης**, Αναπληρωτής Αντιπρόεδρος ΣΕΛΠΕ (Σύνδεσμος Επιχειρήσεων & Λιανικής Πώλησης Ελλάδος), Καθηγητής Διοίκησης Επιχειρήσεων. Ακόμα, αναφέρεται στην ανάγκη παρέμβασης ως προς τη λειτουργία του ανταγωνισμού, κρίνει τα κυβερνητικά μέτρα κατά της ακρίβειας και σκιαγραφεί τόσο τις τάσεις της ζήτησης όσο και τις προοπτικές των ελληνικών εμπορικών επιχειρήσεων στο σύγχρονο περιβάλλον.

Συνέντευξη στην **Πέννη Κούτρα**

Γιατί η ακρίβεια επιμένει και πώς επηρεάζει την κατανάλωση;

Η ακρίβεια που ταλαιπωρεί ολόκληρη την Ευρώπη, άρα και την Ελλάδα, προέρχεται από τον επίμονο πληθωρισμό. Μετά την πανδημία εκτιμήθηκε πως η επανεκκίνηση της οικονομίας και οι επιδοματικές πολιτικές που ακολουθήθηκαν θα εκτόξευαν τη ζήτηση, οδηγώντας έτσι την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα σε αυξήσεις επιτοκίων, προκειμένου να αποφευχθεί η υπερθέρμανση στην αγορά και να συγκρατηθεί η ζήτηση. Κατά τη γνώμη μου, αυτή η επιλογή ήταν λανθασμένη, καθώς η ζήτηση παρέμεινε ανεπηρεάστη αφού αφορούσε ανελαστικά προϊόντα για τον καταναλωτή, π.χ. τρόφιμα, ενέργεια. Αντιθέτως, ο πληθωρισμός προέκυπε και από την προσφορά, δηλαδή την εκτόξευση της τιμής των α' υλών, που μεταφέρθηκε βεβαίως σε όλα τα στάδια της εφοδιαστικής αλυσίδας. Πέραν αυτού, οι διαδοχικές κρίσεις της τελευταίας περιόδου -από τους πολέμους έως την κλιματική αλλαγή- επηρέασαν δραστικά το κόστος ενέργειας, μεταφορών και πρωτογενούς παραγωγής. Η εφοδιαστική αλυσίδα διαταράχθηκε δημιουργώντας πιέσεις στη βιομηχανία και αναπόδραστα και στο εμπόριο, οι οποίες δεν έχουν εξισορροπηθεί.

Πέραν της συγκυρίας και των διεθνών συνθηκών, έχει επισημανθεί πολλές φορές ότι η εβίληνη αγορά είναι ακριβότερη από τον μέσο ευρωπαϊκό όρο. Πού αποδίδετε αυτή την εικόνα;

Είμαστε μια μικρή, ρηκή αγορά με έλλειμμα ανταγωνιστικότητας σε σειρά προϊόντων και υπηρεσιών. Θα αναφέρω την πάγια συζήτηση για την ανάγκη αλλαγής του υπάρχοντος μοντέλου που διατηρεί τη χώρα εξαρτημένη από τις εισαγωγές. Χρειάζεται να δοθεί

έμφαση στο εμπορικό ισοζύγιο της χώρας και να τονωθεί η εξωστρέφεια της οικονομίας. Πρέπει να προβάλλουμε ελληνικά προϊόντα που μπορούν να ανταμνηθθούν με τον διεθνή ανταγωνισμό. Εδώ υπάρχει καθυστέρηση και δεν έχει δοθεί έμφαση σε hitech υψηλής εξειδίκευσης προϊόντα ή προϊόντα του πρωτογενούς τομέα. Από την άλλη πλευρά, πρέπει να αντιμετωπιστούν και οι διαρθρωτικές αδυναμίες που καθιστούν την εγχώρια παραγωγή ακριβή και μη ανταγωνιστική.

Θα πρέπει, ωστόσο, να λάβουμε υπόψη και κάποιες άλλες παραμέτρους κόστους που επηρεάζουν τις τιμές στην ελληνική αγορά. Κατ' αρχάς η γεωγραφική ιδιαιτερότητα και η νησιωτική διάρθρωση, που επιβάλλει μεγάλο κόστος για τη μετακίνηση των προϊόντων.

Επιπρόσθετα, το ενεργειακό κόστος, που είναι ήδη υψηλό στην Ελλάδα και αναμένεται να επηρεαστεί περαιτέρω στο πλαίσιο της «πράσινης» μετάβασης. Είναι ένας από τους βασικούς παράγοντες που επηρεάζουν σαφώς το κόστος προϊόντων και τη λειτουργία των επιχειρήσεων.

Τέλος, έχουμε και έναν από τους υψηλότερους συντελεστές ΦΠΑ στην Ευρώπη, τόσο στα τρόφιμα όσο και σε άλλα ανελαστικά είδη κατανάλωσης. Στο πλαίσιο της προσπάθειας για την καταπολέμηση της ακρίβειας, θα πρέπει να συνυπολογίσουμε και τα περιθώρια μείωσης του ΦΠΑ, τουλάχιστον για κάποιες βασικές κατηγορίες προϊόντων.

Ωστόσο, ο ανταγωνισμός λειτουργεί στην Ελλάδα;

Θα μπορούσε να λειτουργεί καλύτερα. Πάντα μετά από περιόδους κρίσης εμφανίζονται περιπτώσεις ολιγοπωλίων, ωστόσο υπάρχουν εποπτικά όργανα, όπως η Επιτροπή Ανταγωνισμού που παρακολουθεί τη λειτουργία

α της αγοράς.

Να σημειώσω, ωστόσο, ότι στο εγχώριο λιανικό εμπόριο υπάρχουν επιλογές για προϊόντα διαφόρων τιμολογιακών επιπέδων, γεγονός που καθιστά τον καταναλωτή τελικό ρυθμιστή του ανταγωνισμού.

Άρα εκτιμάτε πως τα μέτρα κατά της ακρίβειας που έλαβε το υπουργείο Ανάπτυξης θα φέρουν αποτελέσματα;

Προφανώς σ' ένα περιβάλλον ακρίβειας έπρεπε από πλευράς κυβέρνησης να στηριχθεί το εισόδημα, τόσο με προγράμματα επιδότησης όσο και με πρωτοβουλίες μείωσης τιμών. Ο Σύνδεσμος Επιχειρήσεων & Λιανικής Πώλησης Ελλάδος (ΣΕΛΠΕ) αγκάλισε τις πρωτοβουλίες αυτές, όπως για παράδειγμα τη θέσπιση του «καλαθιού» για διάφορες κατηγορίες προϊόντων. Ωστόσο, κατά την άποψή μου, οι περιορισμοί στο περιθώριο κέρδους για ευρεία γκάμα προϊόντων ή η παρότρυνση για μόνιμη μείωση τιμών δεν θα φέρει την επιθυμητή αποκλιμάκωση. Χρειάζεται παρέμβαση πριν το προϊόν φθάσει στο ράφι, ώστε να ελεγχθεί ολόκληρη η αλυσίδα, τουλάχιστον για τις κατηγορίες προϊόντων ανελαστικής κατανάλωσης.

Τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν τόσο σε λιανεμπορικές επιχειρήσεις όσο και σε προμηθευτριες εταιρείες το τελευταίο διάστημα είναι προς τη σωστή κατεύθυνση;

Ασφαλώς πρέπει να ελέγχονται οι εταιρείες για τυχόν παραβατικότητες και να τιμωρούνται εφόσον αυτή διαπιστωθεί. Εξάλλου αυτό ευνοεί, πέρα από τον καταναλωτή, και τις υπόλοιπες επιχειρήσεις. Υπάρχει, ωστόσο, ποσοτική διαφορά. Είναι άλλο να μην έχεις τοποθετήσει σωστά το sticker τιμής και άλλο να παραπλανάς τον καταναλωτή σκοπίμως. Θα πρέπει να υπάρχουν κάποιες διαφοροποιήσεις στην επιβολή προστίμων, τα οποία δεν μπορεί να είναι εξαντλητικά. Θα πρέπει να κρίνεται το είδος της παράβασης.

Παραμένοντας στο ζήτημα της ακρίβειας, εκτιμάτε ότι δεν υπάρχουν περιθώρια απορρό-

φησης των ανατιμήσεων από τις επιχειρήσεις;

Είναι απαραίτητο κάθε επιχείρηση να χαράσσει και να αναπροσαρμόζει τη στρατηγική της σε δύσκολες περιόδους κρίσης. Δεν είναι μόνο ζήτημα εταιρικής κοινωνικής ευθύνης, αλλά και επιβίωσης, καθώς ο ανταγωνισμός και οι απαιτήσεις του καταναλωτή θα «τιμωρήσουν» τον ανακόλουθο.

Μην ξεχνάμε ότι το ελληνικό λιανεμπόριο έχει ξεπεράσει διάφορες κρίσεις κατά καιρούς εξαιτίας της προσαρμοστικότητάς του. Εξάλλου, καμιά επιχείρηση δεν ευνοείται από τον πληθωριστικό τζιρο, αντιθέτως επιθυμεί την υγιή ανάπτυξη της ζήτησης.

Παρά την ακρίβεια, τα στοιχεία αποδεικνύουν πως η καταναλίσθηση δεν έχει υποχωρήσει. Θεωρείτε ότι πρόκειται για ένδειξη πραγματικής ζήτησης;

Όντως, το 2022, με βάση επίσημα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, ο κύκλος εργασιών στο λιανεμπόριο διαμορφώθηκε στα 63,7 δισ., ενώ το 2023 έκλεισε στα 68,14 δισ. ευρώ. Εκτιμώ πως ένα μέρος αυτού του τζιρου ενσωματώνει και τις ανατιμήσεις και δεν συμπίπτει με αντίστοιχη αύξηση του όγκου πωλήσεων. Ωστόσο, σημαντικό ρόλο στην εγχώ-

ρια κατανάλωση παίζουν και οι τουριστικές ροές, οι οποίες ήταν ιδιαίτερα αυξημένες πέρσι. Δεν παραβλέπω, βεβαίως, και το σκέλος της «μαύρης οικονομίας» ή της κατανάλωσης από υψηλά εισοδήματα που μπορούν να «αντικρούσουν» την ακρίβεια, συντηρώντας εν μέρει και τις υψηλές τιμές.

Πώς διαμορφώνεται σήμερα η εικόνα στο εγχώριο λιανικό εμπόριο; Υπάρχουν περιθώρια νέας συγκέντρωσης;

Η τάση υπέρ των μεγάλων εμπορικών αλυσίδων είναι σαφής, όπως εξάλλου συμβαίνει παγκοσμίως. Οι αλυσίδες- μέλη του ΣΕΛΠΕ αναπτύσσονται σημαντικά, ενώ προσελκύουν και το επενδυτικό ενδιαφέρον όπως είδαμε από τις συμφωνίες εξαγορών της τελευταίας περιόδου.

Ασφαλώς υπάρχει κινητικότητα και στο μεσαίο και μικρό μέγεθος των ανεξάρτητων εμπορικών επιχειρήσεων, ωστόσο η κρίση δεν ευνόησε τη συγκέντρωση και την ισχυροποίηση, παρότι το ανέμενα. Υπάρχει βέβαια και ένα μέρος της αγοράς θνησιγενές, που προέρχεται από την επιχειρηματικότητα της «αμχανιάς» και απόγνωσης, αφού χωρίς απόδοση ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, ο κύκλος ζωής αυτής της κατηγορίας

«Οι περιορισμοί στο περιθώριο κέρδους για ευρεία γκάμα προϊόντων ή η παρότρυνση για μόνιμη μείωση τιμών δεν θα φέρει την επιθυμητή αποκλιμάκωση. Χρειάζεται παρέμβαση πριν το προϊόν φθάσει στο ράφι, ώστε να ελεγχθεί ολόκληρη η αλυσίδα, τουλάχιστον για τις κατηγορίες προϊόντων ανελαστικής κατανάλωσης».

Davizro Photography / Shutterstock

Andrey_Popov / Shutterstock

των επιχειρήσεων είναι μικρός.

Το ηλεκτρονικό κανάλι πωλήσεων έχει πηλήξει το εγχώριο θιανεμπόριο;

Κάθε άλλο, θα έλεγα ότι έχει βοηθήσει. Κατ' αρχάς παρέχει ένα σημαντικό εργαλείο σύγκρισης τιμών στον καταναλωτή, ενώ ταυτόχρονα του προσφέρει πολλές εναλλακτικές επιλογές. Μετά την περίοδο των πανδημικών περιορισμών, το ψηφιακό κανάλι πωλήσεων έχει ισορροπήσει περίξ του 10%-12% των πωλήσεων, ωστόσο θα συνεχίσει να αναπτύσσεται, υποστηριζόμενο ιδίως από τις νέες γενιές καταναλωτών. Οι ελληνικές επιχειρήσεις επένδυσαν στη δημιουργία ηλεκτρονικών καταστημάτων, αλλά και σε συστήματα logistics, δημιουργώντας έτσι ένα πολύ αποδοτικό και προσοδοφόρο πολυκαναλικό μοντέλο.

Όμως, και το φυσικό κατάστημα έχει μέλλον, καθώς προσφέρει καταναλωτική εμπειρία και ατμόσφαιρα που δεν υποκαθίσταται. Εκτιμώ πως και οι δύο χώροι -ηλεκτρονικός και φυσικός- θα αλληλοσυμπληρώνονται και θα αναπτύσσονται παράλληλα. Παρατηρούμε ήδη την επιτυχία των μεγάλων εμπορικών κέντρων και των bigboxes, των μεγάλων αλυσίδων hard discount,

«Οι ελληνικές επιχειρήσεις επένδυσαν στη δημιουργία ηλεκτρονικών καταστημάτων, αλλά και σε συστήματα logistics, δημιουργώντας έτσι ένα πολύ αποδοτικό και προσοδοφόρο πολυκαναλικό μοντέλο.

Όμως, και το φυσικό κατάστημα έχει μέλλον, καθώς προσφέρει καταναλωτική εμπειρία και ατμόσφαιρα που δεν υποκαθίσταται.»

αλλά και την ανθεκτικότητα των μικρών εμπορικών καταστημάτων που έχουν δημιουργήσει δυνατές σχέσεις με την τοπική καταναλωση.

Ποιο ρόλο μπορεί να παίξει το σύγχρονο θιανεμπόριο στην οικονομική ανάπτυξη;

Αναφέρθηκα στην ανάγκη αλλαγής του εσωστρεφούς μοντέλου της χώρας και προφανώς μια οικονομία δεν μπορεί να στηριχθεί μόνο στην κατανάλωση. Όμως, το λιανεμπόριο είναι μεγάλος εργοδότης, απορροφώντας το 17,4% της απασχόλησης, ενώ συνεισφέρει στο 16% του ΑΕΠ. Είναι δε λίγο... «αδίκμητος» κλάδος στην αντίληψη των ανθρώπων όσον αφορά την επαγγελματική σταδιοδρομία. Σήμερα υπάρχει σοβαρή έλλειψη προσωπικού, η οποία δεν νομίζω ότι σχετίζεται μόνο με τις αμοιβές, αλλά και με την αντίληψη πως η εργασία στο λιανεμπόριο δεν δημιουργεί προϋποθέσεις καριέρας. Σ' αυτόν τον τομέα χρειάζεται επένδυση και από τις επιχειρήσεις για να προσελκύσουν εργαζομένους. Το εμπόριο είναι ζωντανός και πολυσύνθετος οικονομικός κλάδος, που μπορεί να προσφέρει σημαντικές ευκαιρίες καριέρας και επαγγελματι-

κής ανέλιξης.

Τα στοιχεία δείχνουν πως βρισκόμαστε σε φάση ανάπτυξης. Πώς εκτιμάτε ότι θα αποτυπωθεί αυτό στην πραγματική οικονομία και στην αγορά;

Δεν υπάρχει αμφιβολία πως η οικονομία βελτιώθηκε και προβλέπει σε περαιτέρω ανάπτυξη τα επόμενα χρόνια. Ωστόσο, παραμένουν ζητήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν, όπως η έλλειψη προσωπικού, που εντέλει δημιουργεί πρόβλημα παραγωγικότητας. Επίσης, χρειάζονται διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις σε όλους τους τομείς, ώστε να απελευθερωθούν οι υγιείς δυνάμεις της εγχώριας παραγωγής. Εκτιμώ δε πως χρειάζονται κινήσεις και σε επίπεδο εκπαίδευσης και κατάρτισης. Επιπλέον, θα πρέπει να εκμεταλλευθούμε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο το «δώρο» των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης, για να δημιουργήσουμε πολλαπλασιαστικά οφέλη που θα διαχυθούν σε όλους τους κλάδους της οικονομίας. Κι όλα τα παραπάνω, βέβαια, υπό το πρίσμα μιας συνετής δημοσιονομικής πολιτικής, καθώς στο όχι και τόσο μακρινό μέλλον συσσωρεύονται σημαντικές πληρωμές του δημόσιου χρέους.

ΕΝΑΣ ΟΜΙΛΟΣ 5 ΗΓΕΤΙΔΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ ΕΝΑ ΚΟΙΝΟ ΟΡΑΜΑ

ATTICA GROUP, ένας Ελληνικός Ναυτιλιακός Όμιλος, με στόλο 45 σύγχρονων πλοίων και διεθνή παρουσία, που προσφέρει υψηλού επιπέδου υπηρεσίες θαλάσσιας μεταφοράς επιβατών, οχημάτων και φορτηγών. Ένας πρωτοπόρος στην επιβατηγό ναυτιλία, με δραστηριότητες που λειτουργούν προς όφελος των συνεργατών και των τοπικών κοινωνιών, περιορίζουν το περιβαλλοντικό αποτύπωμα και δημιουργούν προστιθέμενη αξία στους μετόχους και τους εργαζομένους.

Η Attica Group, ο μεγαλύτερος Όμιλος στον κλάδο του στην Ελλάδα επενδύει συνεχώς στο μέλλον.

Γιατί η πρωτοπορία, είναι μια πορεία που δεν τελειώνει ποτέ.

www.attica-group.com

ΤΟ ΑΞΙΟΠΙΣΤΟ BRAND ΚΕΡΔΙΖΕΙ ΤΟΝ ΠΕΛΑΤΗ

Τη νέα εικόνα της κατανάλωσης και του καταναλωτή σήμερα σκιαγραφεί ο Κώστας Γεράρδος, Διευθύνων Σύμβουλος της Πλαίσιο Computers, ο οποίος εξηγεί αναλυτικά ποια είναι πλέον τα σημεία - κλειδιά για την εμπορική επιτυχία. Ακόμα, σχολιάζει τις εξελίξεις στον κλάδο, με ιδιαίτερη αναφορά στην τάση συνεργειών με εταιρείες utilities, και καταθέτει τις εκτιμήσεις του για την πορεία της αγοράς.

Συνέντευξη στην Πέννη Κούτρα

Πανδημία, μεταπανδημικό σοκ στην οικονομία (προβλήματα στην εφοδιαστική αλυσίδα, πληθωρισμός), γεωπολιτικές αναταραχές. Παράλληλα, είχαμε σημαντικές τεχνολογικές αλλαγές. Στο περιβάλλον αυτό, ποια είναι τα χαρακτηριστικά της κατανάλωσης και ποιο είναι το νέο προφίλ του καταναλωτή; Τι δείχνει η δική σας εμπειρία σ' αυτό; Αν θα μπορούσαμε να χαρτογραφήσουμε τον εμπορικό αντίκτυπο των γεγονότων που ζήσαμε τα τελευταία χρόνια, θα λέγαμε ότι όλο το φάσμα των καταναλωτών αναγκάστηκε, κατά κάποιο τρόπο, να εξοικειωθεί με τις online αγορές. Εξαιτίας των πρόσφατων γεωπολιτικών αναταραχών, είχαμε προβλήματα στην εφοδιαστική αλυσίδα, που είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση των τιμών, καθώς ακρίβυνε η προμήθεια και η μεταφορά τους, ενώ ταυτόχρονα είχαμε και την άνοδο του πληθωρισμού.

Αυτό που παρατηρήσαμε εμείς ως Πλαίσιο και αναφορικά με τον κλάδο μας, είναι ότι ο πελάτης έχει αυξήσει τη μέση αξία της αγοράς του, κάτι που μεταφράσαμε ως ανάγκη να προμηθευτεί κάτι αξιόπιστο που θα κρατήσει χρόνια, παρά κάτι που θα είναι αμφιλεγόμενο αν θα καλύψει πλήρως τα θέλω του και ενδεχομένως να οδηγήσει σε δεύτερη αγορά σε σύντομο χρονικό διάστημα. Επίσης, ο πελάτης προτιμά να αγοράσει από μία αξιόπιστη εταιρεία που ξέρει ότι θα τηρήσει τον λόγο της, παρά από κάπου που δεν γνωρίζει τόσο και είναι αμφίβολη η αξιοπιστία και οι υποσχέσεις της. Ταυτόχρονα, οι online αγορές, αν και έκαναν ένα «peak» κατά τη διάρκεια της πανδημίας (περισσότερο εξ ανάγκης), το 2022 άρχισε να φθίνει και πλέον στο Πλαίσιο κινείται σταθερά στο 12%,

ενώ όλο το υπόλοιπο μερίδιο αγορών κατευθύνθηκε πίσω στο φυσικό κατάστημα.

Άρα, έχουμε έναν καταναλωτή που θέλει να κάνει σοβαρές αγορές που θα κρατήσουν στον χρόνο και θα καλύψουν εντελώς τις ανάγκες του, επιλέγει την εταιρεία με την οποία ξέρει ότι θα έχει το κεφάλι του ήσυχο και θεωρεί δεδομένη την ανταγωνιστική τιμή. Για ακόμα μία φορά, το κραταιό business model είναι το πολυκαναλικό, αλλά δεν είναι με το παραδοσιακά μικρό ποσοστό στο online, το οποίο φάνηκε να σταθεροποιείται το περασμένο έτος.

Κατ' αναλογία, πώς επηρεάζεται ο κλάδος στον οποίο δραστηριοποιείστε; Τι μπορεί να προσδώσει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε μια εταιρεία; Η πανδημία υπό μία έννοια βοήθησε τον κλάδο μας, διότι τα προϊόντα μας μεταστράφηκαν από προϊόντα τεχνολογίας σε προϊόντα πρώτης ανάγκης. Αν δεν είχες laptop ή desktop στο σπίτι σου, δεν είχες τρόπο να δουλέψεις. Μετά το πέρας της πανδημίας, βέβαια, έγιναν ξανά προϊόντα πολυτελείας. Όταν χτύπησε το δεύτερο κύμα, στο οποίο αυξήθηκε το κόστος ενέργειας, αλλά και των ίδιων των προϊόντων λόγω του προβλήματος με την εφοδιαστική αλυσίδα, μειώθηκε η αξία του πορτοφολιού του Έλληνα καταναλωτή και κατά συνέπεια αυτό έπληξε περισσότερο τον δικό μας κλάδο.

Τα στοιχεία που μπορούν να προσδώσουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε μια εταιρεία αφορούν στα βασικά στοιχεία, τα οποία όμως είναι καιρίαι, αλλά και δύσκολα να βρεις. Ποια είναι αυτά; Αρχικά να είναι αξιόπιστος: αυτό που λες να το κάνεις και να μην κοροϊδεύεις τον καταναλωτή. Δεύτερον, πρέπει να έχεις μία πολύ καλή εξυπηρέτηση, κάτι που σημαί-

νει ότι έχεις γνώση και ευγένεια. Τρίτον, θα πρέπει να μπορείς να παραδώσεις πολύ γρήγορα ένα προϊόν που αγοράζει κάποιος. Τέταρτον, να παρέχεις την ασφάλεια ότι, αν κάτι δεν καλύπτει την ανάγκη του καταναλωτή ή χαλάσει, εσύ θα ασχοληθείς μαζί του και θα λύσεις το πρόβλημα. Τέλος, να έχεις πολλά κανάλια, ώστε ο καθένας (που μπορεί να έχει διαφορετικές καταναλωτικές συμπεριφορές ταυτόχρονα) να έχει τη δυνατότητα να επιλέγει κάθε φορά το κανάλι που τον εξυπηρετεί καλύτερα. Σαφώς, το να είσαι κοινωνικά ευαίσθητος και να παρέχεις στο κοινωνικό σύνολο με όποιον τρόπο μπορείς, είναι ακόμα ένα στοιχείο που κεφαλαιοποιείται στο μυαλό του καταναλωτή.

Μια σειρά επιχειρηματικών εξελίξεων το 2023 ανέδειξε ως στρατηγικής σημασίας παράγοντα για τη θιανική αγορά τον τομέα παροχής υπηρεσιών. Πώς αποτιμάτε τις συνέργειες με εταιρείες utilities;

Οι υπηρεσίες κατ' αρχάς χωρίζονται σε δύο βασικές κατηγορίες, σε αυτές που προσφέρεις δωρεάν, ως έξτρα παροχή προς τον πελάτη, και στις υπηρεσίες που αντιστοιχούν σε χρέωση. Οι υπηρεσίες που θεωρώ ότι έχουν τη μεγαλύτερη αξία για τους καταναλωτές είναι αυτές που αφορούν στην παράδοση και στην τεχνική υποστήριξη. Οι υπηρεσίες δηλαδή που δίνουν «peace of mind» στον καταναλωτή και που προσδίδουν αξιοπιστία στο brand. Όλες οι υπόλοιπες υπηρεσίες είναι σημαντικές για το πώς ο καταναλωτής διαμορφώνει την εικόνα για το brand, αλλά σε καμία περίπτωση δεν είναι κρίσιμες ή δημιουργούν σημαντικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Οι συνέργειες κινούνται προς την κατεύθυνση των μη κρίσιμων υπηρεσιών και ο χρόνος θα δείξει την αξία τους τόσο προς τον καταναλωτή όσο και προς τις εταιρείες.

Είναι μια καινούργια άσκηση, που σίγουρα θα δημιουργήσει μια θετική συγκυρία για τις εταιρείες του κλάδου μας, ώστε να μπορέσουμε να μπούμε σε νέες αγορές που μέχρι πρότινος

δεν είχε νόημα να μπούμε. Αυτό που μένει να αποτιμήσουμε, είναι το αν αυτή η νέα, θετική συγκυρία θα δημιουργήσει αυτές τις νέες ευκαιρίες.

Ποιες είναι οι τάσεις που οδηγούν την εγχώρια αγορά τεχνολογικών και ηλεκτρικών προϊόντων φέτος, μετά και την ολοκλήρωση διάφορων προγραμμάτων επιδότησης αγορών; Ποια είναι τώρα η στρατηγική της εταιρείας σας;

Μια πολύ μεγάλη τάση είναι οι οικιακές συσκευές, καθώς είναι μια μεγάλη αγορά, που, ενώ θεωρείται παραδοσιακή και αναλογική, εμπεριέχει πολλή τεχνολογία, κάτι που αλλάζει σημαντικά τον τρόπο με τον οποίο τις αντιμετωπίζουν οι καταναλωτές. Σκεφτείτε ότι μια σκούπα ή ένα ψυγείο είναι πλέον gadgets, δημιουργώντας εκ των πραγμάτων μια τάση στον Έλληνα καταναλωτή να ασχολείται με αυτές και να μην είναι

«Έχουμε έναν καταναλωτή που θέλει να κάνει σοβαρές αγορές που θα κρατήσουν στον χρόνο και θα καλύψουν εντελώς τις ανάγκες του, επιλέγει την εταιρεία με την οποία ξέρει ότι θα έχει το κεφάλι του ήσυχο και θεωρεί δεδομένη την ανταγωνιστική τιμή. Για ακόμα μία φορά, το κραταιό business model είναι το πολυκαναλικό, αλλά δεν είναι με το παραδοσιακό μικρό ποσοστό στο online, το οποίο φάνηκε να σταθεροποιείται το περασμένο έτος».

απλά οι βαρετές συσκευές που πρέπει κάποια στιγμή να τις χρησιμοποιήσει για να κάνει τις δουλειές του σπιτιού. Η τεχνολογία έχει φέρει στο επίκεντρο συσκευές που στο παρελθόν δεν είχαν μεγαλύτερη αξία από αυτή της χρήσης τους. Αυτό, λοιπόν, δημιουργεί μια τάση που βοηθά τόσο τον κλάδο συνολικά όσο και εμάς.

Άλλες τάσεις που καταγράφονται στην αγορά είναι τα διάφορα προγράμματα επιδοτήσεων, τα οποία αλλάζουν σημαντικά τη ζήτηση, το Sustainability, η ανάπτυξη του τουρισμού και του κλάδου HORECA, που έχει δημιουργήσει νέες, αυξανόμενες ανάγκες για προϊόντα τεχνολογίας και υπηρεσίες. Βασικό στοιχείο της δικής μας στρατηγικής είναι η περαιτέρω ενδυνάμωσή μας στις οικιακές συσκευές, είτε πρόκειται για τον οικιακό καταναλωτή είτε για τη HORECA και τον τουρισμό.

ΨΗΛΑ Ο ΠΗΧΗΣ ΤΗΣ ΤΕΤΡΑΕΤΙΑΣ

Την ανοδική πορεία και τις θετικές προοπτικές της οικονομίας επισημαίνει ο **Απόστολος Γεωργαντζής**, CEO της Quest Holdings, τονίζοντας ότι ο Όμιλος όχι μόνο ακολουθεί αυτή την τάση, αλλά ότι συμβάλλει σε αυτή με το οικονομικό του αποτύπωμα. Έτσι, μιλά για την παρουσία και τη στρατηγική του Ομίλου σε νευραλγικούς τομείς της αγοράς σε Ελλάδα και εξωτερικό, για τις προγραμματισμένες επενδύσεις, αλλά και για τον τρόπο επέκτασης σε άλλους κλάδους.

*Συνέντευξη στον
Στέφανο Κοτζαμάνη*

Συμμερίζετε την άποψη πολλών αναλυτών ότι η εθνητική οικονομία θα υπεραποδώσει έσοδα τα επόμενα χρόνια; Θα θελήσετε να ενισχύσετε το υπάρχον αποτύπωμά σας στις αγορές του εξωτερικού;

Οι προοπτικές ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας φαίνεται να είναι θετικές, με προσδοκίες για σταθερή ανάπτυξη στα επόμενα έτη. Η πιθανότητα υπεραπόδοσης της ελληνικής οικονομίας έναντι των υπόλοιπων ευρωπαϊκών χωρών εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, όπως η διατήρηση της πολιτικής σταθερότητας, η εφαρμογή διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων για τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, η αξιοποίηση των ευρωπαϊκών κονδυλίων για υλοποίηση έργων υποδομής, η ενίσχυση της εξωστρέφειας της ελληνικής οικονομίας και η υλοποίηση επενδύσεων σε νευραλγικούς τομείς, όπως η τεχνολογία, οι Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και ο τουρισμός. Παράλληλα, εξαρτάται από την εξωτερική πολιτική κατάσταση και την πορεία των διεθνών αγορών. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι μέσα στο 2024 επίκειται δύο σημαντικές εκλογικές αναμετρήσεις που ενδέχεται να επηρεάσουν και την Ελλάδα (οι Ευρωεκλογές και οι αμερικανικές προεδρικές εκλογές), ενώ πρέπει να ληφθούν υπόψη οι προκλήσεις που σχετίζονται με τις φυσικές καταστροφές λόγω της κλιματικής κρίσης. Ο Όμιλος Quest ακολουθεί τη δυναμική εξέλιξη της ελληνικής οικονομίας και πάγια επιδίωξή του είναι να συμβάλλει σε αυτή δημιουργώντας προστιθέμενη αξία. Μέσα σε μία δεκαετία, επιδεικνύοντας ανθεκτικότητα και ευελιξία, ο Όμιλος κατάφερε να υπερτριπλασιάσει τον κύκλο εργασιών του, από 283 εκατ. το 2012 σε 1,04 δισ. ευρώ

το 2022. Η εξωστρέφεια αποτελεί για εμάς έναν από τους επιταχυντές της ανάπτυξής μας, ενώ οι εταιρείες του Ομίλου έχουν ήδη δραστηριότητα σε πάνω από 30 χώρες, με το 25% περίπου των ενοποιημένων πωλήσεων να προέρχεται από το εξωτερικό. Το αποτύπωμα του Ομίλου εκτός Ελλάδας είναι ήδη σημαντικό και προβλέπεται να ενισχυθεί περαιτέρω δεδομένης της αυξημένης ζήτησης στον κλάδο των υπηρεσιών πληροφορικής, αλλά και μέσω της επέκτασης της δραστηριότητας διανομής της Info Quest Technologies στη Ρουμανία.

Η θυγατρική σας ACS προχώρησε σε μια εμβληματική επένδυση -δημιουργία ενός ιδιαίτερα σύγχρονου και μεγάλου κέντρου διανομής. Πώς βλέπετε να εξελίσσεται η αγορά των ταχυμεταφορών κατά τα επόμενα χρόνια; Σε τι βάθος χρόνου θα αρχίσουν να φαίνονται σε μεγάλο βαθμό τα οφέλη για τον Όμιλο από τη συγκεκριμένη επένδυση;

Στον κλάδο των ταχυμεταφορών οι προοπτικές ανάπτυξης τα επόμενα χρόνια φαίνονται καλές. Με δεδομένο ότι άνω του 60% του όγκου των αποστολών της αγοράς προέρχεται από παραγγελίες σε ηλεκτρονικά καταστήματα και η διείσδυση του ηλεκτρονικού εμπορίου στην αγορά λιανικής στην Ελλάδα είναι ακόμα αρκετά χαμηλή -λίγο πάνω από το 10%- εκτιμάται ότι θα υπάρχει ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου τουλάχιστον για τα επόμενα 10 χρόνια και θα ωφεληθεί και η δραστηριότητα των ταχυμεταφορών. Η ACS, με την ολοκλήρωση του νέου κέντρου διαλογής στο Αιγάλεω, μια επένδυση που προσέγγισε τα 50 εκατ. ευρώ, έχει ήδη καταφέρει να τριπλασιάσει τη δυνατότητα διαλογής, έχει αυξήσει την παραγωγικότητα

άλλους κλάδους ή σε ενίσχυση της θέσης σας σε αυτούς

Για τα επόμενα χρόνια, ο Όμιλος προβλέπει σε αναπτυξιακή πορεία σε όλους τους τομείς της δραστηριότητάς του.

Στην εμπορική δραστηριότητα, με δεδομένες τις εξελίξεις στον κλάδο των ψηφιακών τεχνολογιών και τη διεύρυνση των αναγκών ψηφιακού μετασχηματισμού, αναμένεται συνέχιση της επέκτασης των δραστηριοτήτων, ενώ αντίστοιχη ανάπτυξη αναμένεται και για τα προϊόντα κλιματισμού κατά τη μετάβαση σε πιο πράσινες και οικονομικές λύσεις, αλλά και στο εξωτερικό.

Στον τομέα των υπηρεσιών πληροφορικής εκτιμάται ότι οι ρυθμοί ανάπτυξης των τελευταίων χρόνων θα συνεχιστούν λόγω του ύψους των ανεκτέλεστων έργων του Ομίλου (άνω των 500 εκατ.), αλλά και των επερχόμενων έργων του Ταμείου Ανάκαμψης. Αντίστοιχα, στον κλάδο των ταχυμεταφορών οι προοπτικές ανάπτυξης φαίνονται καλές και συνδέονται άμεσα με την ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου και τη διείσδυσή του στην αγορά λιανικής στην Ελλάδα. Τέλος, στον τομέα της παραγωγής πράσινης ηλεκτρικής ενέργειας, ο Όμιλος στοχεύει στην αύξηση του χαρτοφυλακίου του σε σταθμούς ΑΠΕ κατά 50% μέχρι το 2026, που θα έρθουν μέσα από νέες επενδύσεις.

Ο Όμιλος Quest θα συνεχίσει να διερευνά πιθανές επενδύσεις σε νέους ή όμορους κλάδους δραστηριότητας, που είτε εκτιμούμε ότι έχουν προοπτικές ανάπτυξης και καλά περιθώρια είτε εμείς έχουμε ξεκάθαρο πλάνο για την ανάπτυξή τους.

Παράλληλα, μέσα από αναπτυξιακές επενδύσεις στους τομείς δραστηριότητάς μας, που για το 2024 εκτιμούμε ότι θα ξεπεράσουν τα 40 εκατ. ευρώ, την αξιοποίηση και ανάπτυξη των ταλαντούχων ανθρώπων μας, τον συνεχή μετασχηματισμό, την ενίσχυση της εξωστρέφειας και την επένδυση στη βιώσιμη ανάπτυξη, συνεχίζουμε το επιχειρηματικό μας πλάνο με αισιοδοξία και σύνεση, με απώτερο στόχο τον διπλασιασμό των πωλήσεων και της κερδοφορίας μέχρι το τέλος του 2028.

της κατά 40%, ενώ ο χρόνος διαχείρισης των αποστολών έχει μειωθεί περισσότερο από 25%. Στη συνέχεια, η εταιρεία θα δώσει έμφαση στο last-mile και στην εξυπηρέτηση του παραλήπτη μέσω μιας σειράς επενδύσεων που εκτιμούμε ότι θα φτάσουν τα 50 εκατ. ευρώ στην επόμενη πενταετία.

Οι επενδύσεις θα κατευθυνθούν τόσο στην ανάπτυξη του δικτύου θυρίδων αυτόματης παράδοσης (lockers), στην αύξηση του ηλεκτροκίνητου στόλου της εταιρείας, αλλά και σε άλλους αυτοματισμούς. Συγκεκριμένα, η ACS έχει ήδη ένα δίκτυο 200 περίπου θυρίδων και σχεδιάζει να φτάσει τις 1.000. Παράλληλα, στόχος μας είναι ο στόλος ηλεκτροκίνητων αυτοκινήτων και μηχανών να ξεπεράσει τα 200 οχήματα στα επόμενα χρόνια.

Απώτερος στόχος όλων των παραπάνω είναι η ACS να αυξήσει το μερίδιο αγοράς της, το οποίο σήμερα διαμορφώνεται περίπου στο 25% της αγοράς ταχυμεταφορών, που αποτιμάται στα 550 εκατ. ευρώ για τη χώρα μας. Στο τμήμα του εσωτερικού το μερίδιό της είναι ακόμα μεγαλύτερο και ξεπερνάει το 30%.

Τα επόμενα χρόνια οι θυγατρικές σας εταιρείες στον χώρο

του λογισμικού προβλέπεται να εμφανίσουν ποσό ισχυρά αποτελέσματα. Θα μπορούσε και με ποια στρατηγική να αποφευχθεί μια μεγάλη πώση κερδών μετά την ολοκλήρωση των έργων του Ταμείου Ανάκαμψης;

Υπάρχουν κάποιες καλές πρακτικές που μπορούν να συμβάλουν στον περιορισμό αυτού του κινδύνου, όπως είναι η ενίσχυση της έρευνας και ανάπτυξης και η επένδυση σε καινοτόμες τεχνολογίες, ώστε οι εταιρείες αυτές να διατηρήσουν την ανταγωνιστικότητά τους, η διαφοροποίηση των υπηρεσιών και των προϊόντων, η επέκταση στο εξωτερικό και σε νέες αγορές, η επένδυση σε ανθρώπινο κεφάλαιο και, φυσικά, η εστίαση στην παροχή υψηλής ποιότητας υπηρεσιών και υποστήριξης. Η δική μας στρατηγική άπτεται της ανάπτυξης όλων των ανωτέρω περιοχών, ώστε να μπορέσουμε να περιορίσουμε την επίδραση αυτή.

Ο Όμιλος δραστηριοποιείται σε μια σειρά κλάδων της οικονομίας που βρίσκονται στην αιχμή της επιχειρηματικής δραστηριότητας σήμερα (έργα πληροφορικής, ηλεκτρονικό εμπόριο, ενεργειακή μετάβαση). Στοχεύετε σε επέκταση και σε

«Υπάρχουν κάποιες καλές πρακτικές που μπορούν να συμβάλουν στον περιορισμό του κινδύνου για μεγάλη πώση κερδών μετά την ολοκλήρωση των έργων του Ταμείου Ανάκαμψης, όπως είναι η ενίσχυση της έρευνας και ανάπτυξης και η επένδυση σε καινοτόμες τεχνολογίες».

ΥΠΕΡΑΚΤΙΑ ΑΙΟΛΙΚΑ ΠΑΡΚΑ: GAME CHANGER ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΑΣΙΝΗ ΜΕΤΑΒΑΣΗ

Τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα και πώς η Ελλάδα μπορεί να αποκτήσει προβάδισμα στον αγώνα για καθαρή ενέργεια.

Το 2024 θα είναι έτος-ορόσημο για τη μετάβαση στην πράσινη ανάπτυξη. Διότι θα αναδείξει με τον πλέον προφανή τρόπο αυτό που πολλοί βλέπουμε να γίνεται υπογεύτως εδώ και μερικά χρόνια: τη σύγκρουση της παλιάς οικονομίας των ορυκτών καυσίμων με τη νέα οικονομία των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ). Παρατηρούμε, για παράδειγμα, πως μεγάλοι διεθνείς ενεργειακοί παίκτες όχι μόνο κάνουν βήματα προς τα πίσω, αλλά υποδοριώς τερπιλίζουν και την προσπάθεια να «πρασινίσουν» η οικονομία.

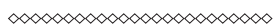
Τελικά, σε αυτή τη σύγκρουση ποιος θα επικρατήσει; Θα δούμε το περιβάλλον μας να καταστρέφεται μπροστά στα μάτια μας ή μήπως υπάρχει λύση; Τα πλωτά υπεράκτια πάρκα αποτελούν μια λύση game changer στην έκβαση αυτής της σύγκρουσης και στη μετάβαση στην πράσινη εποχή. Γιατί είναι μια απεριόριστη και σχεδόν ανέγγιχτη πηγή καθαρής ενέργειας. Επίσης, η ταχύτητα του αέρα στα βαθιά των θαλασσών είναι πολύ υψηλότερη και πιο σταθερή απ' ό,τι στα βουνά και θα υποστηρίξει μεγαλύτερη και αποδοτικότερη παραγωγή καθαρής ενέργειας.

Η Ελλάδα μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη των θαλάσσιων αιολικών. Έχει όλα τα απαραίτητα συγκριτικά πλεονεκτήματα να δημιουργήσει υπεράκτια πάρκα που θα προμηθεύουν με καθαρή ενέργεια τα νοικοκυριά και

Μικέλης Χατζηγάκης

Διευθύνων Σύμβουλος
της Hexicon Power

τις επιχειρήσεις μας. Μέσα από τα offshore πάρκα, η Ελλάδα θα μπορέσει να πετύχει τους πράσινους στόχους της. Θα μπορέσει, επίσης, να χτίσει μια ολοκληρωμένη βιομηχανία γύρω από αυτά. Έτσι θα ενισχυθεί σημαντικά η εθνική μας οικονομία. Είναι, λοιπόν, μια στρατηγική game changer και για την Ελλάδα. Η χώρα έχει ιδανικές συνθήκες για την ανάπτυξη των πλωτών αιολικών πάρκων. Κατ' αρχάς έχει από τα ισχυρότερα αιολικά δυναμικά στην Ευρώπη και το ισχυρότερο στη Μεσόγειο. Οι άνεμοι στις ελληνικές θάλασσες, η ταχύτητα των οποίων σε αρκετά σημεία ξεπερνάει τα 10 m/s, μπορούν να δώσουν πολύ καθαρή ενέργεια. Επίσης, η χώρα έχει εκτεταμένη ακτογραμμή και συνεπώς διαθέτει πολλά σημεία όπου μπορούν να δημιουργηθούν αυτά τα πάρκα. Μάλιστα, σύμφωνα με εκτιμήσεις, οι ελληνικές θάλασσες έχουν αιολικό δυναμικό που μπορεί δυνητικά να φιλοξενήσει μέχρι 40 GW πλωτών υπεράκτιων και 10 GW υπεράκτιων σταθερής έδρασης. Αυτό δείχνει τις τρομακτικές δυνατότητες της χώρας μας στο πεδίο αυτό.

Οι πιο κατάλληλες περιοχές στις ελληνικές θάλασσες είναι σε βαθιά νερά σε ποσοστό που ξεπερνά το 80%, που σημαίνει ότι η μεγάλη πλειονότητα των υπεράκτιων πάρκων που θα αναπτυχθούν θα είναι πλωτά αιολικά. Σημειώνουμε επιπροσθέτως ότι η ελληνική κυβέρνηση έχει θέσει τη δημιουργία των offshore αιολικών ως κορυφαία προτεραιότητά της. Κατόπιν όλων των

παραπάνω, εύλογο είναι το συμπέρασμα ότι η Ελλάδα έχει όλα εκείνα τα συστατικά στοιχεία να γίνει το κέντρο των υπεράκτιων αιολικών στην περιοχή της Μεσογείου.

Αξιοποιώντας τα πολλά συγκριτικά μας πλεονεκτήματα, θα μπορέσουμε να χτίσουμε μια εγχώρια εφοδιαστική αλυσίδα που θα δώσει υπεραξία στην ελληνική οικονομία και θα δημιουργήσει χιλιάδες νέες θέσεις εργασίας -και μάλιστα καλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας. Η Ελλάδα, άλλωστε, διαθέτει την υποδομή να χτίσει μια εγχώρια εφοδιαστική αλυσίδα που θα την καταστήσει κέντρο στη Μεσόγειο. Διότι ήδη έχει ανεπτυγμένες σημαντικές βιομηχανίες που θα στηρίξουν την ανάπτυξη αυτής της αλυσίδας όπως π.χ. βιομηχανία καλωδίων, μεταλλοβιομηχανία, τσιμεντοβιομηχανία κ.λπ. Ένα άλλο στοιχείο είναι τα λιμάνια μας, που παίζουν νευραλγικό ρόλο σε αυτά τα έργα. Συγχρόνως, η Ελλάδα έχει ναυπηγεία που, με την κατάλληλη αξιοποίηση των υποδομών τους, μπορούν να κατασκευάσουν συγκεκριμένα εξαρτήματα των πλωτών αιολικών. Με αυτό τον τρόπο, η χώρα θα προσελκύσει επενδύσεις και θα αναβιώσει τη ναυπηγεία μας, τα οποία θα παρέχουν υπηρεσίες σε εταιρείες σε όλη την Ευρώπη, όχι μόνο στην Ελλάδα. Όλα αυτά τα έργα θα χρειαστούν και τα εξιδεικευμένα πλοία μεταφοράς των ανεμογεννητριών αλλά και μικρότερα σκάφη, που θα συμβάλουν στη συντήρηση και την επισκευή των ανεμογεν-

ντριών. Ιδιαίτερα τα μεγάλα πλοία είναι αρκετά εξιδεικευμένα και σε μεγάλο έλλειμμα παγκοσμίως και ήδη Έλληνες εφοπλιστές έχουν δείξει ενδιαφέρον για επενδύσεις σε αυτά. Και εκεί, λοιπόν, είναι μια ευκαιρία να αξιοποιηθεί από την ελληνική ναυτιλία, που θα δημιουργήσει και εσωτερική υπεραξία στην τοπική μας οικονομία. Όμως, οι επιχειρηματικές αποφάσεις για την ανάπτυξη των υπεράκτιων αιολικών θα ληφθούν ενώ το τοπίο σχετικά με τις επικρατούσες τεχνολογίες

παραμένει θολό και η απαίτηση σε ακριβά, λόγω επιτοκίων, κεφάλαια για Έρευνα & Ανάπτυξη και θέσεις απασχόλησης με ένταση γνώσης και δεξιοτήτων, φαίνεται ότι θα συνεχίσει να αποτελεί πρόκληση για τους δυνητικούς επενδυτές. Παράλληλα, και για την εφοδιαστική αλυσίδα δεν μπορεί να υπάρξει η απαιτούμενη τυποποίηση, ώστε σε ορατό χρόνο να επιτευχθεί η βιομηχανοποίηση σε κλίμακα. Σε κάθε περίπτωση, οι επενδύσεις στα υπεράκτια αιολικά θα είναι αξίας δισεκατομμυρίων

Αξιοποιώντας τα πολλά συγκριτικά μας πλεονεκτήματα, θα μπορούσαμε να χτίσουμε μια εγχώρια εφοδιαστική αλυσίδα που θα δώσει υπεραξία στην ελληνική οικονομία και θα δημιουργήσει χιλιάδες νέες θέσεις εργασίας - και μάλιστα καλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας.

και σίγουρα μπορούν να συνεισφέρουν στη δημιουργία εγχώριας προστιθέμενης αξίας. Πρόσφατα το ΙΟΒΕ παρουσίασε μια εμπειριστατωμένη μελέτη για την Ελλάδα, στην οποία αναφέρει ότι η επίδραση των υπεράκτιων αιολικών πάρκων στο ΑΕΠ μπορεί να φτάσει έως και 1,9 δισ. ευρώ ανά έτος, σε αύξηση των εσόδων με περισσότερα από 400 εκατ. ευρώ ετησίως και σε 44.000 υποστηριζόμενες νέες θέσεις εργασίας.

Συνεπώς, τώρα είναι η πιο κατάλληλη στιγμή να αναπτύξουμε όχι μόνο τα offshore πάρκα αλλά και μία εγχώρια βιομηχανία γύρω από αυτά που θα ωφελήσει τη χώρα πολλαπλά. Αν χάσουμε το θετικό momentum της τρέχουσας συγκυρίας, η πατρίδα μας θα έχει απολέσει μια πρωτοφανή ευκαιρία να αξιοποιήσει συγκριτικά της πλεονεκτήματα για δημιουργία αξίας στην οικονομία και χιλιάδων νέων θέσεων εργασίας. Έχοντας μάθει από λάθη του παρελθόντος, ας αδράξουμε την ευκαιρία τούτη τη φορά.

να μετρήσεων στον πλανήτη, θα μπορούσε να επηρεάσει πολλές διεθνείς συμμαχίες, διασυννοητικές συνεργασίες και επιχειρηματικά συμφέροντα. Ποιοι ηγέτες νιώθουν έτοιμοι, άραγε, για τις ανατροπές στην κατανομή παγκόσμιας γεωπολιτικής ισχύος που διακυβεύονται;

Μπορούμε, λοιπόν, να μιλάμε για μια δέσμη προσόντων απαραίτητων για κάθε στέλεχος που θα ηγηθεί οργανισμών, θεσμών και ομάδων την επόμενη δεκαετία.

Συνεπώς, προκειμένου να είναι

επαρκώς προετοιμασμένοι για τις κρίσεις που θα επιφέρουν οι υφιστάμενοι πολλαπλοί, μακροπρόθεσμοι, δομικοί παγκόσμιοι μετασχηματισμοί, ο μελλοντικός ηγέτης θα πρέπει, επίσης, να διακρίνεται για:

- Στάμινα (άρτια πνευματική, ψυχολογική και φυσική κατάσταση).
- Αφοσίωση στην αλήθεια και την ειλικρίνεια.
- Άρτια και ακέραια προσωπική φήμη, που να εμπνέει εμπιστοσύνη, κύρος, ελπίδα.
- Προσήλωση στο κοινό καλό

Έχοντας ως δεδομένο την αυξανόμενη πολυπλοκότητα και αβεβαιότητα του μέλλοντος, οι ηγέτες θα χρειαστεί να υιοθετήσουν επιπρόσθετες μορφές ηγεσίας με τις οποίες θα αισθάνονται άνετα με την ασάφεια και τον πειραματισμό και να μπορούν να μαθαίνουν από την αποτυχία.

και σε μια ευρεία ευημερία.

- Ικανότητα επιτυχούς αντιμετώπισης των κρίσεων, ως ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Κι όμως, παρά τις εκτιμήσεις κινδύνου που επιβεβαιώνουν την κρισιμότητα των συγκεκριμένων προσόντων ηγεσίας, ο κόσμος δεν φαίνεται να προετοιμάζεται προς αυτή την κατεύθυνση. Οι αγορές, οι εταιρείες συμβούλων, οι ακαδημαϊκές κοινότητες και τα ιδρύματα ανά τον κόσμο δεν έχουν εστιάσει ακόμα στην ανάγκη κατάλληλης προετοιμασίας των ηγετών. Εξακολουθούν να εκπαιδεύουν τα στελέχη τους σαν να αναμένονται εποχές χωρίς μεγάλη απόκλιση από τη σημερινή.

Ως αποτέλεσμα, οι σημερινοί και αυριανοί ηγέτες προετοιμάζονται άρτια σε ένα περιβάλλον ιδεατό, θεωρητικό, θερμοκηπίου, λες και οι κρίσεις που αναμένονται δεν θα συμβούν. Αντανακλούν έτσι τη στάση της ίδιας της κοινωνίας, αφού συνολικά κάνουμε σαν να μη θέλουμε να δούμε αυτή την αλήθεια. Αντιδρούμε σαν να λέμε «Δεν θέλουμε άλλο. Φτάνει πια!», υιοθετώντας μια συναισθηματική προσέγγιση που δεν σχετίζεται με την πραγματικότητα.

Όμως, οι κρίσεις θα έρθουν και αυτοί που θα ξεχωρίσουν ουσιαστικά είναι εκείνοι που θα ηγηθούν αποτελεσματικά αντιμετωπίζοντάς τες προς όφελος συνολικά των κοινωνιών, για το καλό των πολλών. Διότι οι κίνδυνοι πια είναι μεγάλοι! Αυτοί θα είναι οι μελλοντικοί love leaders.

posteriori / shutterstock

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΚΡΑΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΣΑ ΤΟΥ

Το 2024 θα είναι γεωπολιτικά πυκνό. Τον Ιούνιο διεξάγονται κρίσιμες Ευρωεκλογές, στις οποίες κυρίως η ακροδεξιά, θα μετρήσει τις κατά τα φαινόμενα ενισχυμένες δυνάμεις της, με ό,τι αυτό σημαίνει για την κατεύθυνση των πολιτικών της Ευρώπης. Τον Νοέμβριο έρχονται οι προεδρικές εκλογές στις ΗΠΑ, που ίσως επιφέρουν σημαντικές αλλαγές στη διεθνή στάση των Ηνωμένων Πολιτειών. Στο μεταξύ οι ισορροπίες στο διεθνές σκηνικό μεταβάλλονται, καθώς μαίνονται δύο συρράξεις στην Ευρώπη και τη Μέση Ανατολή, με πολύ αμφιλεγόμενα αποτελέσματα, η πρωτοκαθεδρία της Δύσης αμφισβητείται και ο κόσμος γίνεται ολοένα και περισσότερο «πολυπολικός». Το ντόμινο των επερχόμενων αλλαγών επηρεάζει την Ευρωπαϊκή Ένωση, που υποχρεούται να επανακαθορίσει στρατηγικές του παρελθόντος, υπό πίεση, αλλά και την παραδοσιακά ταραγμένη γειτονιά της Ελλάδας. Ειδικά για τις σχέσεις με την Τουρκία, οι εξελίξεις ίσως αποδειχθούν κομβικές. Οι περισσότεροι εκτιμούν ότι η (εδώ και δεκαετίες) διαμορφωμένη στρατηγική της γείτονος απλώς έχει περάσει σε ύφεση λόγω συγκυρίας. Κι ότι μια εκλογή Τράμπ, σε συνδυασμό με την πορεία των ευρύτερων γεωπολιτικών εξελίξεων, ίσως πυροδοτήσει ξανά κινήσεις «περιφερειακής ηγεμονίας». Τα ερωτήματα που ανακύπτουν είναι πολλά και σύνθετα. Οι Νίκος Δένδιας, Ευάγγελος Αποστολάκης, Άγγελος Συρίγος και Μάνος Καραγιάννη εμβαθύνουν και απαντούν σε καίριους προβληματισμούς.

Σταθερότητα και ασφάλεια με πολυεπίπεδη άμυνα

Ζούμε πράγματι σε μια εποχή μεγάλων γεωπολιτικών αλλαγών, η οποία χαρακτηρίζεται από μεγάλη ρευστότητα και αδυναμία προβλεψιμότητας. Μόνο στην ευρύτερη περιοχή μας λαμβάνουν χώρα δύο συγκρούσεις με χιλιάδες νεκρούς και τραυματίες, ένοστους αλλά και άμαχους. Η πρώτη σύγκρουση αφορά τη ρωσική επίθεση στην Ουκρανία και η δεύτερη την τρομοκρατική επίθεση της Χαμάς κατά του Ισραήλ και τη συνακόλουθη αντίδραση του Ισραήλ.

Την ίδια στιγμή, νέες προκλήσεις εμφανίζονται διαρκώς. Προκλήσεις οι οποίες χρήζουν συλλογικής αντιμετώπισης. Η τρομοκρατία, οι κυβερνοεπιθέσεις, οι εκστρατείες παραπληροφόρησης, η εργαλειοποίηση του μεταναστευτικού, η κλιματική αλλαγή, το οργανωμένο έγκλημα, ο εξτρεμισμός, η ξеноφοβία, ο αντισημιτισμός, η εμπορία ανθρώπων, την ώρα που η Τεχνητή Νοημοσύνη μας θέτει ενώπιον νέων, «προμηθεϊκού» χαρακτήρα, διλημάτων.

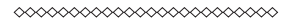
Η Ελλάδα απέναντι σε όλες αυτές τις αλλαγές, απειλές και προκλήσεις, συμβατικές ή υβριδικές, αντιδρά σε δύο διαφορετικά επίπεδα στον τομέα ευθύνης μου:

1. Λαμβάνει όλα τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να ανταποκριθούν οι Ένοπλες Δυνάμεις (Ε.Δ.) της στις προκλήσεις των καιρών. Στην κατεύθυνση αυτή διαμορφώνει την «Ατζέντα 2030» για την πλήρη αναδιοργάνωση της δομής και λειτουργίας των ελληνικών Ε.Δ. Στόχος της ένα οργανωτικά σύγχρονο, ευέλικτο και επιχειρησιακά αποτελεσματικό σχήμα. Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης Ατζέντας προβλέπεται μεταξύ άλλων η συγκρότηση Μονάδων Διτού Ρόλου για την Άμυνα και την Πολιτική Προστασία, με στόχο τη συνδρομή στον κρατική μηχανισμό για την αντιμετώπιση των συνεπειών των φυσικών καταστροφών, των οποίων η συχνότητα έχει αυξηθεί λόγω της κλιματικής κρίσης. Παράλληλα, επικαιροποιεί το εξοπλιστικό της πρόγραμμα, κατά τρόπο που λαμβάνει υπόψη τα

Νίκος Δένδιας

Υπουργός Εθνικής
Άμυνας

Pasta / Shutterstock

διδάγματα Ουκρανίας, Καυκάσου και Μέσης Ανατολής, τις τεχνολογικές εξελίξεις και τις δημοσιονομικές δυνατότητες της χώρας. Προωθείται, επίσης, η ανάπτυξη τεχνολογικά προηγμένων λύσεων, αποτελεσματικών και με καλύτερη αναλογία κόστους-οφέλους, όπως και η δημιουργία οικοσυστήματος καινοτομίας, το οποίο θα χρηματοδοτεί την παραγωγή των μέσων που οι Ε.Δ. χρειάζονται, ενισχύοντας παράλληλα την ελληνική αμυντική βιομηχανία και την οικονομία της χώρας.

2. Αξιοποιεί την αμυντική διπλωματία και ενισχύει τη θέση της ως σταθεροποιητικού παράγοντα, έχοντας ως βασικό συστατικό της πολιτικής της την περιφερειακή συνεργασία. Στην κατεύθυνση αυτή η Ελλάδα αξιοποιεί τον στρατηγικό της ρόλο στην περιοχή ως μέλος του NATO και της Ε.Ε. και τη διεύρυνση των συμμαχιών της επί κυβέρνησης Μητσοτάκη. Θα ήθελα να υπενθυμίσω τις συμφωνίες αμυντικής συνεργασίας που είχα την τιμή να υπογράψω

ων, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που αφορούν στα εξωτερικά σύνορα.

Οφείλει συνεπώς να εγγυάται την ασφάλεια και τη σταθερότητα όχι μόνο αυτής καθ' εαυτήν ως διεθνούς οντότητας, αλλά και των κρατών που την απαρτίζουν. Γι' αυτό είναι σήμερα αναγκαίο η Ε.Ε. να αποκτήσει τελικά τον δικό της αυτόνομο αμυντικό βραχίονα. Έναν αμυντικό βραχίονα που θα συνεργάζεται με το NATO και τις ΗΠΑ, εντός του ευρω-ατλαντικού πλαισίου, αλλά θα ενισχύσει παράλληλα την αμυντική αυτόρκεια της Ευρώπης.

Η επιχείρηση ASPIDES, στη δημιουργία της οποίας η Ελλάδα πρωτοστάτησε και έχει αναλάβει τη χερσαία διοίκησή της για την ασφάλεια της ναυσιπλοΐας στην Ερυθρά Θάλασσα, είναι ένα σημαντικό βήμα προς αυτόν τον στόχο, μετά και την επιχείρηση IRINI, επίσης με ελληνικό όνομα, στη Μεσόγειο.

Να υπενθυμίσω ότι η Ε.Ε., υιοθετώντας τη Στρατηγική Πυξίδα για την Ασφάλεια και την Άμυνα, προβάλλει τη θέλησή της να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο ως παράγοντας αποτροπής, ασφάλειας και σταθερότητας. Να υπενθυμίσω επίσης ότι τον Ιανουάριο του 2023, με την τρίτη Κοινή Δήλωση Ε.Ε. και NATO, επεκτάθηκε η συνεργασία σε νέους τομείς πλνν της άμυνας, όπως στην αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και στις νέες τεχνολογίες.

Καταλήγοντας, επιθυμώ να επισημάνω ότι το πιο κρίσιμο σημείο καμπής (turning point) σήμερα είναι η αντίδραση απέναντι στον αναθεωρητισμό, του οποίου οι πρακτικές συνιστούν μέγιστη απειλή για το παγκόσμιο σύστημα ασφαλείας. Η διεθνής κοινότητα οφείλει να διαμηνύσει συνεπώς ότι ο αναθεωρητισμός δεν είναι αποδεκτός στον 21ο αιώνα, οπουδήποτε κι αν αυτός εκδηλώνεται και από οιονδήποτε.

Θα πρέπει να καταστεί σαφές ότι, ανεξάρτητα από τις προσαρμογές σε πρακτικό επίπεδο απέναντι στις τεκτονικές αλλαγές που συμβαίνουν, ο σεβασμός του Διεθνούς Δικαίου, του Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας και των κανόνων καλής γειτονίας, πρέπει να εξακολουθήσουν να είναι η κυρίαρχη αρχή που διέπει τις διακρατικές σχέσεις.

Για την Ελλάδα, ο σεβασμός αυτός είναι και θα είναι το «ιερό δισκοπότηρο» στις σχέσεις της με τα άλλα κράτη της περιοχής και το ίδιο απαιτεί και από τις γειτονικές της χώρες. Είναι προφανές ότι χωρίς αυτές τις αρχές και με δεδομένες τις μεγάλες αλλαγές και τις νέες προκλήσεις, το σημερινό σύστημα διεθνούς ασφαλείας κινδυνεύει να μετατραπεί σε «χάος». Ένα ενδεχόμενο που οφείλουμε να αποτρέψουμε, δίνοντας εγκαίρως τις απαντήσεις μας στα μεγάλα ερωτήματα των καιρών.

Είναι σήμερα αναγκαίο η Ε.Ε. να αποκτήσει τελικά τον δικό της αυτόνομο αμυντικό βραχίονα, που θα συνεργάζεται με το NATO και τις ΗΠΑ εντός του ευρω-ατλαντικού πλαισίου, αλλά και που θα ενισχύσει παράλληλα την αμυντική αυτόρκειά της.

ως Υπουργός Εξωτερικών με τις ΗΠΑ, τη Γαλλία, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, και τη Σαουδική Αραβία, όπως και τις συμφωνίες οριοθέτησης ΑΟΖ με την Ιταλία και την Αίγυπτο. Επιδίωξη της χώρας μας είναι να λειτουργεί πάντοτε ως παράγοντας ασφάλειας και σταθερότητας στα Βαλκάνια και στη Μεσόγειο, αλλά και στην ευρύτερη περιοχή.

Πάγια επιδίωξη της Ελλάδας είναι, επίσης, όσον αφορά την Ευρωπαϊκή Ένωση, η ανάδειξη του γεωπολιτικού ρόλου της ως «γέφυρας» με τα Βαλκάνια και τη Μέση Ανατολή. Η δημιουργία της Ε.Ε. αποτελεί το πιο πετυχημένο παράδειγμα εθελούσιας ένωσης κρατών στην ιστορία. Είναι ώρα να αναδείξει τον ρόλο της στη διασφάλιση της ειρήνης και της ασφάλειας.

Άλλωστε, ανέκαθεν υπήρξε σκοπός της Ευρωπαϊκής Ένωσης η διαφύλαξη των κοινών αξιών και αρχών, των θεμελιωδών συμφερόντων, της ανεξαρτησίας και της ακεραιότητας της Ένωσης, η ενίσχυση της ασφαλείας της, η διατήρηση της ειρήνης και η ενδυνάμωση της διεθνούς ασφαλείας, σύμφωνα με τις αρχές του Χάρτη των Η.Ε. την Τελική Πράξη του Ελσίνκι και τους στόχους της Χάρτας των Παρισι-

yiannischeidt / shutterstock

Οι προκλήσεις αυξάνονται και απαιτούν συνετές επιλογές

Σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο διεθνώς σκηνικό, η Ελλάδα κατέχει πρωταγωνιστικό και βαρύνουσας σημασίας ρόλο, δεδομένης και της ιδιαίτερης γεωπολιτικής της θέσης, η οποία και ευνοεί τους συσχετισμούς ισχύος στην ευρύτερη περιοχή -και όχι μόνο. Από τον συνεχιζόμενο πόλεμο στην Ουκρανία και τη ρωσική εισβολή με τις γενικότερες εχθροπραξίες στον Καύκασο, μέχρι τις εμπόλεμες καταστάσεις σε Ισραήλ και Γάζα, η παρατηρηθείσα ηρεμία στις ελληνοτουρκικές σχέσεις σίγουρα αποτελεί μια θετική εξέλιξη στην περιοχή. Παρ' όλα αυτά, δεν πρέπει να παραβλέπουμε τον τουρκικό καιροσκοπικό τρόπο δρά-

σης, ο οποίος κινείται με σχέδιο και προοπτική, προκειμένου να υπάρχουν συγκεκριμένα οφέλη.

Πιο αναλυτικά, η ευόδωση των ελληνοτουρκικών επαφών και η μακροπρόθεσμη ισορροπία στην περιοχή του Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου, ασφαλώς και αποτελεί μεγάλης σημασίας ευκαιρία για τη χώρα μας εν έτει 2024, ωστόσο φαίνεται πως οι μέχρι τώρα κυβερνητικές επιλογές δεν έχουν αποδώσει καρπούς μακροπρόθεσμου χαρακτήρα. Πρόσφατο παράδειγμα, η νέα παράνομη τουρκική NAVTEX, με την οποία γίνεται λόγος περί αποστρατιωτικοποίησης των νησιών του Αιγαίου. Ως

Ευάγγελος Αποστολάκης

Εν αποστρατεία ναύαρχος του Ελληνικού Πολεμικού Ναυτικού, επίτιμος Αρχηγός ΓΕΕΘΑ, βουλευτής του ΣΥΡΙΖΑ - Π.Σ., πρώην υπουργός Εθνικής Άμυνας.

Giannis Papanikos / Shutterstock

εκ τούτου καθίσταται σαφές ότι η Διακήρυξη των Αθηνών, για την οποία η κυβέρνηση Μπτισοτάκη πανηγύριζε, βρίσκεται «στον αέρα».

Παράλληλα, καθίσταται επιτακτική η ανάγκη διευθέτησης των διαφορών των δύο χωρών αναφορικά με την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών και συγκεκριμένα την οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ, θέματα τα οποία πρέπει διαρκώς να θέτουμε επί-

Η παρατηρηθείσα ηρεμία μεταξύ των δύο χωρών αποτελεί σημαντική ευκαιρία για την Ελλάδα για το νέο έτος, την οποία και πρέπει να αξιοποιήσουμε κατάλληλα, ώστε να αποδώσουν οι επαφές μας με την Τουρκία. Όμως, δεν πρέπει να είμαστε υπέρμετρα αισιόδοξοι

μονα στην ατζέντα των συναντήσεων με τη γείτονα.

Η Ελλάδα, σεβόμενη τους κανόνες του Διεθνούς Δικαίου, καθώς και τη Σύμβαση του 1982 για το Δίκαιο της Θάλασσας, πρέπει να εξακολουθεί να κινείται προς την κατεύθυνση των διερευνητικών επαφών, ενώ σε περίπτωση που αυτές αποβούν άκαρπες, θα πρέπει η διαφωνία Ελλάδος - Τουρκίας να τεθεί ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, κατόπιν συνάψεως συυποσχετικού.

Σε ενδεχόμενα, δε, οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών, πρέπει να εστιάσουμε επίσης στη δυνατότητα που θα αποκτήσει η Ελλάδα για αξιοποίηση των θαλάσσιων πόρων της Ανατολικής Μεσογείου, γεγονός που θα αναβαθμίσει περαιτέρω την ήδη ση-

μαίνουσα γεωπολιτική της θέση, θα προσδώσει σημαντικά οικονομικά οφέλη στη χώρα, ενώ θα αυξήσει τα ενεργειακά της αποθέματα. Παράλληλα, η Ελλάδα, λόγω και της γεωπολιτικής της θέσης στο σταυροδρόμι τριών ηπείρων, φαίνεται πως έχει στρατηγικό πλεονέκτημα στη διεκδίκηση ισχυρού ρόλου και στη μεταφορά της πράσινης ενέργειας από την Ανατολή προς τη Δύση και την Ε.Ε.

Εν ολίγοις, θεωρώ ότι η παρατηρηθείσα ηρεμία μεταξύ των δύο χωρών αποτελεί σημαντική ευκαιρία για την Ελλάδα για το νέο έτος, την οποία και πρέπει να αξιοποιήσουμε κατάλληλα, ώστε να αποδώσουν οι επαφές μας με την Τουρκία. Όμως, δεν πρέπει να είμαστε υπέρμετρα αισιόδοξοι.

Προς αυτή την κατεύθυνση εξομάλυνσης των σχέσεων με τη γείτονα, πρέπει ως χώρα να ασκήσουμε πολιτικές πιέσεις και για την εντατικοποίηση του διαλόγου σχετικά με το Κυπριακό, υπό την αιγίδα, βεβαίως, του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, και του Συμβουλίου Ασφαλείας, και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεδομένης και της πεντηκοστής «μαύρης επετείου». Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι το Κυπριακό αποτελεί διεθνές ζήτημα ειςβολής και κατοχής, με βαθιές ιστορικές ρίζες. Γι' αυτό τον λόγο η Ελλάδα οφείλει να παραμείνει προσπλωμένη στον στόχο επανένταξης των διαπραγματεύσεων, στο δεδομένο πλαίσιο των σχετικών Αποφάσεων των Ηνωμένων Εθνών. Η διευθέτηση του Κυπριακού θα πρέπει να λειτουργήσει ως πρωταρχική και απαραίτητη προϋπόθεση, για να καθήσουν οι δύο χώρες στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων.

Σχετικά με τον μεγαλύτερο κίνδυνο που ελλοχεύει στην άσκηση της εξωτερικής πολιτικής και της εθνικής άμυνας της Ελλάδας, αυτός θα λέγαμε πως συνδέεται με μια ενδεχόμενη αδυναμία της κυβέρνησης να αντιπεξέλθει στις έκτακτες διεθνείς συνθήκες. Πέραν της πολιτικής κρίσης και των εμπόλεμων συρράξεων σε Ουκρανία, Ισραήλ και Γάζα, οι οποίες δεν θα σταματήσουν σύντομα, ορατός είναι ο κίνδυνος διάχυσης του πολέμου στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, αλλά και στην ευρύτερη περιοχή, με την κλιματική αλλαγή και τις επιπτώσεις της να είναι πλέον ορατές σε κάθε φάσμα και τομέα της χώρας, επιτάσσοντας ένα συντονισμένο πλάνο δράσης διαχείρισης κρίσεων

από την κυβέρνηση, προκειμένου να αντιμετωπισθούν έγκαιρα οι καταστροφικές συνέπειες. Οι φυσικές καταστροφές αποτελούν διαχρονικά πληγή για την Ελλάδα, καθώς η χώρα στερείται οργανωμένου μηχανισμού πρόληψης, με αποτέλεσμα σημαντικές υλικές καταστροφές σε ανθρώπινες περιουσίες, μέχρι και ανθρώπινες απώλειες.

Συνεπώς, οι πολιτικές προοπτικές και προκλήσεις για την Ελλάδα, σε αμυντικό επίπεδο και σε επίπεδο εξωτερικής πολιτικής διαφαίνονται αυξημένες. Σε κάθε περίπτωση, πρέπει να κάνουμε συνετές επιλογές που να ανταποκρίνονται στις δυνατότητες της χώρας, δημοσιονομικές και αμυντικές, και να μη δρούμε βεβιασμένα.

Η γεωπολιτική ρευστότητα και η μάχη της συναίνεσης

Η περιοχή μας έχει εισέλθει σε μια φάση πρωτοφανούς γεωπολιτικής ρευστότητας. Θα διαρκέσει τουλάχιστον μέχρι τον Νοέμβριο του 2024, οπότε και θα διεξαχθούν οι αμερικανικές προεδρικές εκλογές. Αυτό αφορά και στις δύο μείζονες διαμάχες της περιοχής μας: την Ουκρανία και τη Λωρίδα της Γάζας.

Ουδείς περίμενε ότι ο πόλεμος στην Ουκρανία θα διαρκούσε δύο χρόνια. Συνεχίζεται χωρίς προοπτική σύντομου τερματισμού του. Η όλη εξέλιξη μας ενδιαφέρει ως χώρα άμεσα. Αντιμετωπίζουμε ως ελ-

ληνισμός την ίδια ακριβώς κατάσταση με αυτήν που βιώνουν οι Ουκρανοί. Το 1974 η Τουρκία εισέβαλε στο έδαφος της Κύπρου και 50 χρόνια μετά εξακολουθεί να κατέχει το 38% του νησιού. Η Ελλάδα αντιμετωπίζει τη διαρκή απειλή τουρκικής εισβολής. Σε ένα τμήμα των Ευρωπαίων διαμορφώνεται η αντίληψη ότι οι Ουκρανοί θα πρέπει να αποδεχθούν τα τελεσμένα της ρωσικής εισβολής και να κλείσει εκεί το θέμα. Είναι σαφείς οι επικίνδυνες προεκτάσεις αυτής της αντιλήψεως για το Κυπριακό, αλλά και γενικότερα

Άγγελος Μ. Συρίγος

Αναπληρωτής καθηγητής
Διεθνούς Δικαίου
& Εξωτερικής Πολιτικής,
Πάντειο Πανεπιστήμιο,
Βουλευτής Ν.Δ.
Α' Αθηνών

Alim Yakubov / Shutterstock

για τα ελληνοτουρκικά και τον τουρκικό αναθεωρητισμό.

Αντιστοίχως, ουδείς περίμενε ότι η Χαμάς θα έκανε το θανάσιμο λάθος να επιτεθεί στο Ισραήλ. Οι εκατόμβες θυμάτων από την ισραηλινή επίθεση συνεχίζονται χωρίς να υπάρχει οποιαδήποτε διασφάλιση για τη διακυβέρνηση της Λωρίδας της Γάζας την επόμενη μέρα. Το μεγαλύτερο πρόβλημα, όμως, είναι ότι απειλείται με ανάφλεξη η ευρύτερη περιοχή της Μέσης

τάφερε. Αντιθέτως, με τον πρόεδρο Τραμπ συνομιλούσε τουλάχιστον μία φορά τον μήνα τηλεφωνικώς. Βασίμως εκτιμάται ότι μέχρι και τις αμερικανικές εκλογές θα υπάρξει νηνεμία στο επίπεδο των ελληνοτουρκικών σχέσεων. Ο Τούρκος πρόεδρος δεν θα θέλει να διαταράξει την εύθραυστη ισορροπία που έχει επιτύχει σε αυτή τη φάση με την Αμερική

Σε αυτό το πλαίσιο καλούμαστε και εμείς να συνεχίσουμε. Σχηματικά μπορούμε να πούμε ότι στην περιοχή μας υπάρχει μια ζώνη του πολέμου και μια ζώνη της ειρήνης. Η γειτονιά μας ανατολικά έχει περάσει πλέον στη ζώνη του πολέμου.

Η Τουρκία βρίσκεται σε μια εσωτερική διαμάχη με τους Κούρδους και ταυτοχρόνως τα στρατεύματά της κατέχουν παρανόμως στην Κύπρο και πολεμούν σε Συρία, Ιράκ, Αζερμπαϊτζάν. Στη Συρία μπορεί να μη μείνεται πλέον ο πόλεμος με την ίδια ένταση που τον βλέπαμε πριν από μια δεκαετία, όμως η χώρα έχει τεράστια προβλήματα, ενώ τμήματά της ελέγχονται από Κούρδους, από την Τουρκία και από φανατικούς ισλαμιστές.

Το Ιράκ, σχεδόν ένα τέταρτο του αιώνα μετά την αμερικανική επέμβαση, ακόμη προσπαθεί να ισορροπήσει. Η κατάσταση στον Λίβανο είναι χαοτική. Στο Ισραήλ και την Παλαιστίνη βλέπουμε καθημερινά τι γίνεται. Η Αίγυπτος οριακά ισορροπεί προσπαθώντας να αντιμετωπίσει το κίνημα των Αδελφών Μουσουλμάνων και τα οικονομικά προβλήματά της. Η Λιβύη είναι χωρισμένη στα δύο.

Σε αυτό το σκηνικό, η Ελλάδα και η Κύπρος είναι πλέον πέραν πάσης αμφιβολίας οι ακραίες νησίδες της ζώνης της ειρήνης και της σταθερότητας μπροστά σε μια ζώνη που κυλά με ταχύτητα προς την άβυσσο του πολέμου. Μετά το 2010 (πιστεύω ότι) καταλάβαμε πως τίποτα δεν είναι δεδομένο και για καθετί χρειάζεται διαρκή αγώνα. Αυτό δεν ισχύει μόνο στα εσωτερικά αλλά και στα εξωτερικά πράγματα της χώρας.

Εμείς καλούμαστε να παραμείνουμε στη ζώνη της ειρήνης και να αναδειχθούμε σε άξονα σταθερότητας. Δηλαδή τη σταθερότητα που έχουμε, να την κρατήσουμε και, αν μπορούμε, να βοηθήσουμε την περιοχή να μπει σε σχήματα σταθερότητας στα οποία θα είμαστε κι εμείς μέσα. Δυστυχώς, τα δείγματα του τελευταίου καιρού (αντιδράσεις έναντι της αποστολής οπλικών συστημάτων στην Ουκρανία ή της συμμετοχής της Ελλάδος στην ευρωπαϊκή επιχείρηση ASPIDES στην Ερυθρά Θάλασσα) δείχνουν ότι σε μεγάλο βαθμό έχει χαθεί η συναίνεση που υπήρχε στα θέματα εξωτερικής πολιτικής της χώρας. Σε αυτή τη φάση, όμως, η συναίνεση σε αυτά τα θέματα είναι περισσότερο κρίσιμη από ποτέ.

Καλούμαστε να παραμείνουμε στη ζώνη της ειρήνης και να αναδειχθούμε σε άξονα σταθερότητας... Δυστυχώς, τα δείγματα του τελευταίου καιρού δείχνουν ότι σε μεγάλο βαθμό έχει χαθεί η συναίνεση που υπήρχε στα θέματα εξωτερικής πολιτικής της χώρας. Σε αυτή τη φάση, όμως, η συναίνεση σε αυτά τα θέματα είναι περισσότερο κρίσιμη από ποτέ.

Ανατολής. Είναι σαφές ότι στην περιοχή αυτή τη στιγμή συγκρούονται το Ισραήλ με το Ιράν. Το Ιράν επηρεάζει με τον ένα ή τον άλλο τρόπο τη Χαμάς στη Λωρίδα της Γάζας, τη Χεζμπολάχ στο νότιο Λίβανο, το καθεστώς Άσαντ στη Συρία, την κυβέρνηση του Ιράκ και βεβαίως τους αντάρτες Χούθι στην Υεμένη. Ήδη τα προβλήματα που έχουν δημιουργήσει οι τελευταίοι στη θαλάσσια ναυσιπλοΐα στην Ερυθρά Θάλασσα, είναι πολύ σοβαρά και αγγίζουν άμεσα την Ευρώπη. Εάν εμπλακεί ευθέως στη σύγκρουση το Ιράν, τότε θα βρεθούμε πολύ κοντά σε κάτι που θα μοιάζει με προετοιμασία Γ' Παγκοσμίου Πολέμου

Είναι σαφές ότι τα μάτια όλων των αντιμαχόμενων σε Ουκρανία και Μέση Ανατολή είναι στραμμένα προς τις αμερικανικές προεδρικές εκλογές. Τυχόν εκλογή Τραμπ-που, σύμφωνα με τα μέχρι τώρα στοιχεία, είναι το πλέον πιθανό ενδεχόμενο- θα αλλάξει πλήρως τις ισορροπίες. Στη μεν Ουκρανία μπορεί να σημαίνει λήξη του πολέμου με σημαντική επιβράβευση του επιτιθέμενου. Στη Μέση Ανατολή σημαίνει ότι η σύγκρουση μεταξύ ιρανικών αφενός και αμερικανικών - ισραηλινών συμφερόντων αφετέρου θα είναι διαρκής. Ένα νέο τοπίο βρίσκεται υπό διαμόρφωση στην ευρύτερη περιοχή όπου ζούμε.

Είναι προφανές ότι τα ίδια ακριβώς εν σχέσει προς τις αμερικανικές εκλογές, έχει κατά νου και ο Τούρκος πρόεδρος Ερντογάν. Οι σχέσεις του με την αμερικανική διοίκηση επί Μπάιντεν δεν ήταν καλές. Επί παραδείγματι, ενώ επεδίωκε διακαώς να επισκεφθεί επισήμως τις ΗΠΑ, δεν τα κα-

Below the Sky / shutterstock

Η Ελλάδα μπροστά στο νέο διεθνές σύστημα

Πληθαίνουν οι ενδείξεις ότι η φιλελεύθερη τάξη πραγμάτων βρίσκεται σε αποδρομή. Οι σταθερές του μεταψυχροπολεμικού κόσμου κλονίζονται, καθώς αλλάζουν οι παγκόσμιοι συσχετισμοί ισχύος. Η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία έχει αμφισβητήσει εν τοις πράγμασι την αρχή της διατήρησης των υφιστάμενων συνόρων. Το Κρεμλίνο επιδιώκει ξεκάθαρα τη δημιουργία μιας μεγάλης Ρωσίας, που θα περιλαμβάνει τμήματα της Ουκρανίας, της Γεωργίας, της Μολδαβίας και ίσως του Καζακστάν σε μεταγενέστερη φάση. Η επιθετική πολιτική του Πεκίνου στα στενά της Ταϊβάν προκαλεί ανασφάλεια στις χώρες της Ανατολικής Ασίας και δημιουργεί στρατιωτικές εντάσεις με τις ΗΠΑ. Ταυτό-

χρονα, η Κίνα λειτουργεί ως στρατηγικός εταίρος της Ρωσίας στους κρίσιμους τομείς της ενέργειας και της άμυνας. Ο πόλεμος στη Γάζα εξελίσσεται σε μια περιφερειακή κρίση με δημιουργία νέων μετώπων στο Λίβανο, τη Συρία και την Υεμένη. Το Ιράν παραμένει η επικυρίαρχη δύναμη σε ένα μεγάλο κομμάτι της Μέσης Ανατολής, παρά τις αμερικανικές κυρώσεις και τα εσωτερικά του προβλήματα.

Για περισσότερους από πέντε αιώνες, οι δυτικές δυνάμεις κατόρθωσαν να επιβάλλουν τις πολιτισμικές αξίες και τις αρχές τους στον υπόλοιπο κόσμο. Βρισκόμαστε πλέον στο μεταίχμιο ριζικών μεταβολών σε παγκόσμιο επίπεδο. Απέναντι στις αναθεωρητικές δυνάμεις της ευ-

Μάνος Καραγιάννης

Καθηγητής Διεθνών Σχέσεων στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας και Reader in International Security στο King's College London. Συγγραφέας του βιβλίου «Αποτροπή και Άμυνα» (εκδόσεις «Παπαδόπουλος»)

ρασιατικής Ανατολής (Ρωσία, Κίνα, Ιράν), οι ΗΠΑ και η Ευρώπη δίνουν την ύστατη μάχη να διατηρήσουν την πρωτοκαθεδρία τους. Εντούτοις, η πολιτική και η κοινωνική πραγματικότητα δεν συμβαδίζει με τις στρατηγικές επιδιώξεις της Δύσης.

Η ηγέτιδα δύναμη της Δύσης έχει μπει σε μια δίνη εσωστρέφειας, λόγω της μεγάλης πολιτικής πόλωσης ανάμεσα στους Δημοκρατικούς και τους Ρεπουμπλικάνους. Η πιθανή εκλογή του Ντόναλντ Τραμπ στην προεδρία θα ενισχύσει πιθανότατα τη διαγραφόμενη τάση απομονωτισμού της χώρας. Αν και το «βαθύ» κράτος συνεχίζει να σχεδιάζει μια στρατηγική «διπλής ανάσχεσης» εναντίον της Ρωσίας και της Κίνας, η σημερινή Αμερική δεν διαθέτει τα οικονομικά μέσα για να αντεπεξέλθει με μόνη της σε μια τόσο μεγάλη πρόκληση

Η θέση της Ελλάδας στο περιφερειακό σύστημα ασφάλειας συνεχίζει να παραμένει επισφαλής. Η γεωγραφική εγγύτητα στη Μαύρη Θάλασσα και τη Μέση Ανατολή σημαίνει ότι η χώρα χρειάζεται να βρίσκεται συνεχώς σε εγρήγορση. Ταυτόχρονα, η συμμετοχή στην Ε.Ε. και το ΝΑΤΟ δεν διασφαλίζει την Ελλάδα επαρκώς από την αναθεωρητική πολιτική της Τουρκίας.

ση. Χρειάζεται την ισχυρή υποστήριξη της ενωμένης Ευρώπης, η οποία όμως διέρχεται τώρα τη δική της κρίση.

Παρά τις συχνές αναφορές στη στρατηγική αυτονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεν υπάρχουν οι απαραίτητες προϋποθέσεις για να συμβεί κάτι τέτοιο. Πρώτον, η Γερμανία δεν είναι διατεθειμένη να συνεισφέρει σημαντικούς πόρους προς μια τέτοια κατεύθυνση.

Η οικονομία έχει μπει σε τροχιά ύφεσης και ένα σημαντικό κομμάτι της κοινής γνώμης δεν επιθυμεί την εκ νέου στρατιωτικοποίηση της χώρας. Δεύτερον, υπάρχουν αρκετές χώρες που αντιτίθενται στη στρατηγική αυτονομία της Ευρώπης (π.χ. Ουγγαρία, Πολωνία, Βαλτικές Δημοκρατίες) για πολιτικούς και ιδεολογικούς λόγους. Τρίτον, οι ευρωπαϊκές κοινωνίες έχουν περάσει στην εποχή της μετα-ηρωϊκότητας (post-heroism), που συνεπάγεται έλλειψη βούλησης για άμεση στρατιωτική εμπλοκή σε εμπόλεμες ζώνες.

Υπό αυτές τις συνθήκες, η θέση της Ελλάδας στο περιφερειακό σύστημα ασφάλειας συνεχίζει να παραμένει επισφαλής. Η γεωγραφική εγγύτητα στη Μαύρη Θά-

λασσα και τη Μέση Ανατολή σημαίνει ότι η χώρα χρειάζεται να βρίσκεται συνεχώς σε εγρήγορση. Ταυτόχρονα, η συμμετοχή στην Ε.Ε. και το ΝΑΤΟ δεν διασφαλίζει την Ελλάδα επαρκώς από την αναθεωρητική πολιτική της Τουρκίας. Αυτή η συνθήκη δεν πρόκειται να αλλάξει στο προβλέψιμο μέλλον. Παρά τα αντιθέτως λεγόμενα, η γειτονική χώρα εξακολουθεί να υπονομεύει την ελληνική κυριαρχία στο Αιγαίο και τη Δυτική Θράκη. Η ερηντογανική Τουρκία είναι μια χώρα που έχει την αυτοπεποίθηση της περιφερειακής δύναμης, που θέλει να έχει λόγο για κάθε ζήτημα ασφαλείας στη Μαύρη Θάλασσα, την Ανατολική Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή. Από τη Λιβύη μέχρι τη Συρία και από την Ουκρανία μέχρι τη Σομαλία, η τουρκική ηγεσία είναι αποφασισμένη να διαδραματίζει ένα πρωταγωνιστικό ρόλο. Το καθεστώς Ερντογάν έχει οικοδομήσει ένα γεωπολιτικό όραμα που είναι καθαρά επεκτατικό, αλλά βασίζεται σε ευρύτερες πολιτικές και κοινωνικές συναινέσεις στο εσωτερικό της χώρας.

Από την άλλη, η ελληνική πλευρά συχνά δίνει την εντύπωση ότι επιδιώκει την εξωτερική υποστήριξη του κόστους της αποτροπής σε συμμαχικές χώρες. Παρά τη στενή σχέση με το Παρίσι και την Ουάσινγκτον, η διατήρηση της εδαφικής ακεραιότητας και η προστασία των εθνικών συμφερόντων πρέπει να αποτελεί δική μας υπόθεση. Αν κάτι μας έχουν διδάξει οι τέσσερις ελληνοτουρκικές κρίσεις μετά τα γεγονότα της Κύπρου, είναι ότι η Αθήνα δεν μπορεί πάντα να αναμένει την ενεργή στήριξη των συμμάχων και εταίρων της. Εξάλλου, κανείς συνήθως δεν πολεμάει για κανέναν εκτός από τον εαυτό του.

Καταληκτικά, το διεθνές σύστημα έχει εισέλθει σε μια φάση αναδιάρθρωσης με απρόβλεπτες συνέπειες. Η Ελλάδα συνεχίζει να μη διαθέτει τη θεσμική θωράκιση (π.χ. Συμβούλιο Εθνικής Ασφάλειας) για να ανταπεξέλθει στις μεγάλες προκλήσεις ασφαλείας. Δεν υπάρχει κανένας μακροχρόνιος σχεδιασμός στα θέματα ασφαλείας και άμυνας που να ξεπερνά τον εκλογικό κύκλο της χώρας. Οι μεγάλες αποφάσεις στην εξωτερική πολιτική συνεχίζουν να λαμβάνονται με αδιευκρίνιστους τρόπους, με βάση τις προσωπικές πεποιθήσεις και φιλοδοξίες. Η ελληνική κοινότητα πληροφοριών παραμένει εσωστρεφής και διαιρεμένη, με περιορισμένες επιχειρησιακές δυνατότητες.

Τέλος, το χειρότερο είναι ότι το κράτος μας δεν διαθέτει κουλτούρα εθνικής ασφαλείας που να υπαγορεύει στο πολιτικό προσωπικό έναν διαφορετικό τρόπο αντίληψης του εθνικού συμφέροντος. Πλέον σε φουρτουνιασμένη θάλασσα με λιγοστά καύσιμα και χωρίς σωσίβια λέμβο.

ΟΙΝΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΕΜΒΛΗΜΑΤΙΚΟ ΚΤΗΜΑ SEMELI ΣΤΗ ΝΕΜΕΑ

• SEMÉLI •
EST. 1979

Η ΤΕΛΕΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΑΠΟΛΑΥΣΗΣ

Τρεις ευγενείς ποικιλίες ένωσαν τις ρίζες τους βαθιά στο χώμα της γης μας, για να μας χαρίσουν την πεμπτουσία τους. Μία μαγική συμβίωση σε ένα μεγάλο κόκκινο κρασί, που σαν σπονδή χαρίζει την ευγνωμοσύνη του στη γη που το γέννησε.

#SEMELIWIINEEXPERIENCE

WWW.SEMELIESTATE.GR

Η ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΠΙΣΩ ΑΠΟ ΤΗ ΒΙΤΡΙΝΑ

Η τάση, οι μετανάστες, η νεανική βία, οι γυναικοκτονίες, τα ΜΜΕ, οι ποινές, το σωφρονιστικό μας. Το θέμα είναι η «εγκληματικότητα στην Ελλάδα» και το αναλύει σε όλη της την έκταση η κ. Έφη Λαμπροπούλου, Καθηγήτρια Εγκληματολογίας στο Τμήμα Κοινωνιολογίας του Παντείου Παν/μίου, Visiting Fellow του Πανεπιστήμιου του Cambridge/ΗΒ και του Ινστιτούτου Max-Planck για τη μελέτη του εγκλήματος, της ασφάλειας και του δικαίου στο Freiburg/Γερμανία.

Συνέντευξη στον
Δημήτρη Γλύστρα

Τελικά, είναι ανοδική η τάση της εγκληματικότητας στην Ελλάδα; Ημιασταν ασφαλέστεροι πασιότερα;

Ναι, η τάση είναι ανοδική με βάση τα στοιχεία της Αστυνομίας, που αποτελούν την πηγή πληροφόρησής μας. Η αύξηση, όμως, δεν είναι εντυπωσιακή, δεν είναι σημαντική, όπως ίσως θα περιμέναμε ακούγοντας και διαβάζοντας τις σχετικές ειδήσεις στα ΜΜΕ. Γιατί δεν είναι σημαντική; Διότι ο αριθμός των αδικημάτων διατηρείται γενικά σε σταθερό επίπεδο με τους εξής τρόπους: Πρώτον με την αποποινικοποίηση - έγινε ευρεία αποποινικοποίηση το 2011. Αυτό σημαίνει αποχαρακτηρισμός πλημμελμάτων σε διοικητικά παίσματα. Επομένως, τα συγκεκριμένα πλημμελήματα διαγράφονται από τα στατιστικά της Αστυνομίας. Έτσι, για παράδειγμα, ενώ το 2010 είχαμε 334.000 καταγεγραμμένα αδικήματα, το 2011 έχουμε 193.000, που σημαίνει μείωση κατά 42%. Δεύτερον, με τον Ποινικό Κώδικα του 2019 πραγματοποιήθηκε αποχαρακτηρισμός κακουργημάτων και μετατροπή τους σε πλημμελήματα. Κάτι άλλο που γίνεται συστηματικά από τις ελληνικές κυβερνήσεις (έγινε το 2012, το 2013, το 2017, το 2020) είναι η παύση του αξιόποινου για διάφορα αδικήματα, με στόχο τη μείωση του φόρτου εργασίας των δικαστηρίων. Αυτό, βέβαια, επηρεάζει και τα στοιχεία των καταδικασθέντων και κατ'επέκταση της εγκληματικότητας. Όταν φτάνουν κάποια αδικήματα στο δικαστήριο, σταματά η διαδικασία. Έτσι, μπορεί να έχουμε τους δράστες και τα θύματα στο δικαστήριο και, όταν πρόκειται να εκδικαστεί υπόθεση, η διαδικασία να παύει. Καταλαβαίνετε τις αρνητικές συνέπειες, ειδικά για τα θύματα.

Ωστόσο, έχουμε σημαντική αύ-

ξηση στα κακουργήματα, στα βαριά αδικήματα. Ενώ το 1980 είχαμε 12 κακουργήματα ανά 100.000 κατοίκους, το 2000 έχουμε 45 κακουργήματα ανά 100.000 κατοίκους και το 2018 έχουμε 114 κακουργήματα ανά 100.000 κατοίκους.

Γεγονός είναι, πάντως, ότι αρκετά αδικήματα έχουν χαρακτηριστεί ως κακουργήματα και θα μπορούσε να πει κάποιος ότι γι' αυτό έχουμε μεγαλύτερη αναλογία κακουργημάτων σε σχέση με το παρελθόν. Ωστόσο, ο χαρακτηρισμός δεν αφορά τα εγκλήματα του κοινού ποινικού δικαίου, τα οποία απασχολούν τον μέσο πολίτη. Αφορά την ηλεκτρονική εγκληματικότητα, την οικονομική εγκληματικότητα, τη φοροδιαφυγή, το περιβάλλον, τα εργασιακά και το οργανωμένο έγκλημα (π.χ. νομιμοποίηση εσόδων, λαθρεμπόριο καυσίμων, τσιγάρων, απομιμητικών προϊόντων, διακίνηση μεταναστών). Τα συγκεκριμένα αδικήματα δεν εκπροσωπούν μεγάλο μέρος της καταγεγραμμένης εγκληματικότητας. Για το πώς εξελίσσεται η εγκληματικότητα γενικά έχουμε στοιχεία. Τι στοιχεία δυστυχώς δεν έχουμε; Στοιχεία για τους καταδικασθέντες. Τα δικαστήρια έχουν σταματήσει να δίνουν στοιχεία στη Στατιστική Υπηρεσία από το 2011. Τι σημαίνει αυτό; Ότι δεν μπορούμε να ανιχνεύσουμε με ασφάλεια τις αιτίες της εγκληματικότητας, επειδή οι ελάχιστοι δείκτες που χρειαζόμαστε για τον συγκεκριμένο σκοπό είναι το επάγγελμα, η οικονομική κατάσταση και η οικογενειακή κατάσταση των καταδικασθέντων. Τα δικαστήρια, που είναι η πηγή των δεδομένων, δεν συνεργάζονται με τη δικαιολογία ότι έχουν πολλή δουλειά. Ειδικά ως προς αυτό θεωρώ ότι παραβιάζεται και το δικαίωμα της πληροφόρησης του πολίτη: δεν γνωρίζου-

με για ποιο πράγμα έχουν καταδικαστεί οι κατηγορούμενοι, δεν γνωρίζουμε ποια είναι η διάρκεια της ποινής τους για να εξαγάγουμε συμπεράσματα -γιατί μπορεί μεν να συλληφθεί κάποιος από την Αστυνομία, όμως στη συνέχεια να αποδειχθεί ότι είναι αθώος.

Πώς έχουν αηλιάξει στο πέρας του χρόνου τα στοιχεία της εγκληματικότητας στην Ελλάδα -τουλάχιστον στις χρονιές για τις οποίες έχουμε στοιχεία;

Σταδιακά χάνουμε όλο και περισσότερα δεδομένα, όπως προανέφερα, αλλά γενικά συμπεράσματα μπορούμε να βγάλουμε. Σας είπα πώς ανιχνεύουμε τους δείκτες. Παράγοντες που θεωρώ ότι μπορούν να ερμηνεύσουν τη σύγχρονη εγκληματικότητα είναι η απληστία και ο καταναλωτισμός, οι περισσότερες ευκαιρίες τέλεσης του εγκλήματος -λείπουμε μεγάλο διάστημα από το σπίτι, επομένως οι ευκαιρίες για τους δράστες είναι περισσότερες.

Ακόμα, η τεχνολογία δίνει περισσότερες ευκαιρίες στους έπιδροξους δράστες, υπάρχουν περισσότερες αναστολές, λιγότερη της κοινωνικής συνοχής, μειωμένος κοινωνικός έλεγχος -κανένας δεν ενδιαφέρεται και κανένας δεν θα θέσει σε κίνδυνο τον εαυτό του όταν καταλάβει ότι κάτι γίνεται σε κάποιο σπίτι. Επιπλέον, έχουμε πολλές διαφορετικές εθνικές ομάδες που ήλθαν στη χώρα τις δύο τελευταίες δεκαετίες και μια προσέγγιση της πολυπολιτισμικότητας που ενισχύει την ύπαρξη παράλληλων κοινωνιών χωρίς συνοχή. Αναφέρομαι στην αμφισβήτηση της κυρίαρχης κουλτούρας και στην ύπαρξη παράλληλων κοινωνιών, οι οποίες δεν θεωρείται αναγκαίο να επικοινωνούν μεταξύ τους.

Έχουμε κάποιο, έστω κατά προσέγγιση, ποσοστό για την εγκληματικότητα που οφείλεται σε αλλοδαπούς;

Η Αστυνομία δεν δημοσιεύει αναλυτικά την εθνικότητα των δραστών, διακρίνει μόνο αλλοδαπούς και ημεδαπούς δράστες.

Γενικά υπάρχει δυσκολία στην καταγραφή της εθνικότητας των δραστών από την Αστυνομία, κάτι το οποίο δεν ισχύει για τα σωφρονιστικά καταστήματα, για τα οποία έχουμε αναλυτικά στοιχεία. Με βάση τα δεδομένα, λοιπόν, ένα 30% των δραστών είναι αλλοδαποί. Αυτή η εκτίμηση γίνεται με βάση την καταγεγραμμένη εγκληματικότητα, γιατί υπάρχει και μεγάλος σκοτεινός αριθμός συνολικά. Ο αριθμός των αλλοδαπών κατάδικων είναι μεγάλος. Είναι ένα 50%-60% του συνόλου των κατάδικων στις φυλακές και ένα 25% των υπόδικων.

Μπορούμε με βάση αυτό το ποσοστό να προσδιορίσουμε σε ποιο βαθμό έχει επιδράσει στην αύξηση της εγκληματικότητας; Είναι μεγάλη η συμμετοχή ή έχουμε να κάνουμε με ξενοφοβικό μύθο;

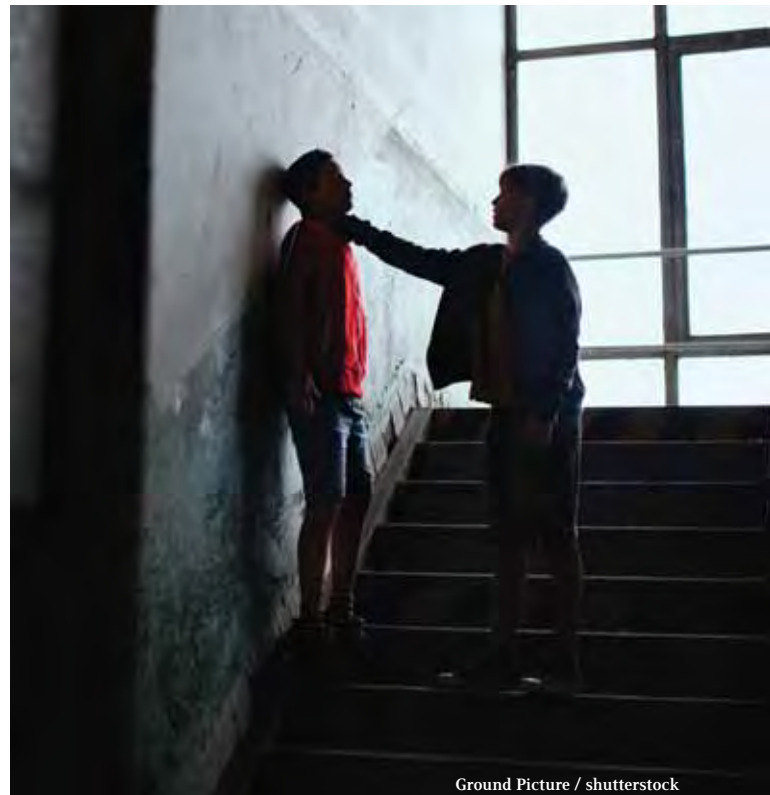
Δεν θεωρώ ότι είναι ξενοφοβικός μύθος. Το ότι υπάρχει συμμετοχή των αλλοδαπών δεν μπορεί κανένας να το αμφισβητήσει και είναι και τελείως φυσικό. Μετά υπάρχουν και άλλες, νέες εγκληματικές δυνατότητες που προσφέρονται: με το άνοιγμα των συνόρων διευκολύνεται το οργανωμένο και το διασυνοριακό έγκλημα -κανένα από τα δύο δεν είναι εύκολο ελέγξιμο και δεν καταγράφεται εύκολα. Δεν μπορούμε, σε καμία περίπτωση, να αποδώσουμε την αύξηση της εγκληματικότητας στους αλλοδαπούς, αλλά και δεν μπορούμε να πούμε ότι δεν παίζουν κανένα ρόλο.

Τα τελευταία χρόνια την επικαιρότητα απασχολούν συχνά φόνοι γυναικών. Πώς θα λειτούργούσε η κατοχύρωση του όρου «γυναικοκτονία» στον ποινικό μας κώδικα; Θα μπορούσε να βοηθήσει;

Στον δικό μας κώδικα δεν θα μπορούσε να βοηθήσει πρακτικά. Γιατί η γυναικοκτονία -εμένα θα μου επιτρέψετε να χρησιμοποιώ τον όρο «ανθρωποκτονίες γυναικών»- είναι ανθρωποκτονία και η ανθρωποκτονία στον ποινικό μας κώδικα τιμωρείται με την ανώτερη των ποινών, που είναι η ισόβια κάθειρξη. Το 2021, κάτω από την πί-

εση διάφορων ομάδων, η κυβέρνηση άλλαξε το άρθρο 299 του Ποινικού Κώδικα, το οποίο προέβλεπε για την ανθρωποκτονία ισόβια κάθειρξη ή πρόσκαιρη κάθειρξη μέχρι 10 χρόνια και αφαίρεση τη διαζευκτική ποινή, αφαίρεση τη δεύτερη εναλλακτική που έδινε στον δικαστή. Έτσι, τώρα η ανθρωποκτονία τιμωρείται με μία και μόνη ποινή, την ισόβια κάθειρξη. Πόσο πιο πάνω από την ισόβια κάθειρξη για επιβληθεί στη «γυναικοκτονία»; Εάν, όμως, υπήρχε το άρθρο 299 στην προηγούμενη μορφή του και ήθελε το δικαστήριο να μην επιβάλει ισόβια κάθειρξη, αλλά πρόσκαιρη κάθειρξη, θα μπορούσε -για να τονίσει την απαξία της πράξης- να αυξήσει την ποινή χρησιμοποιώντας το άρθρο 82Α του Ποινικού Κώδικα που αφορά το «Έγκλημα με ρατσιστικά χαρακτηριστικά». Το άρθρο αυτό ορίζει ότι, αν ο δράστης επέλεξε το θύμα του λόγω ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου, τότε το πλαίσιο ποινής που μπορεί να του επιβληθεί αυξάνεται. Το ποινικό μας δίκαιο είναι δίκαιο της πράξης. Τι σημαίνει αυτό; Ότι τιμωρεί την πράξη και έρχεται στη συνέχεια να εξετά-

«Τα επεισόδια βίας μεταξύ των εφήβων δεν περιορίζονται σε ορισμένες περιοχές, ούτε σε ορισμένα σχολεία. Το πρόβλημα είναι καθολικό. Θα μπορούσα να πω ότι αφορά περισσότερο περιοχές και σχολεία των ευκατάστατων μεσαίων στρωμάτων. Επομένως, πρέπει να ψάξουμε τα αίτια περισσότερο, καλύτερα και με μεγαλύτερο θάρρος».

Ground Picture / shutterstock

σει τα ειδικότερα στοιχεία που αφορούν το άτομο, το πρόσωπο του δράστη, γιατί και πώς το άτομο τέλεσε την πράξη. Το ελληνικό δίκαιο, όπως και το κεντροευρωπαϊκό, δεν τιμωρεί το κίνητρο, τη σκέψη. Τιμωρεί την πράξη και έρχεται μετά να εξετάσει τα κίνητρα -δόλο, αμέλεια, εξάρτηση από ουσίες, ψυχική ασθένεια- για την επιμέτρηση της ποινής. Επίσης, το να έχουμε τη γυναικοκτονία ως ειδική κατηγορία εγκλήματος παραβιάζει συνταγματικές αρχές -συγκεκριμένα την αρχή της ισότητας και την αρχή της απαγόρευσης διακρίσεων λόγω φύλου. Με άλλα λόγια, δημιουργείται ανισότητα από την άλλη πλευρά, αυτή που υποτίθεται ότι προσπαθεί ο νομοθέτης να εξουδετερώσει, πράγμα που ενισχύει το επιχείρημά μας ότι δεν μπορούμε να έχουμε μια τέτοια ειδική κατηγορία εγκλήματος. Επίσης, ο όρος «γυναικοκτονία» είναι πολύ ασαφής και αόριστος για το δικαστήριο. Κι έτσι, δράστες ανθρωποκτονιών γυναικών μπορεί είτε να απαλλάσσονται της κατηγορίας λόγω αμβιβολιών είτε ελλείψει επαρκών αποδεικτικών στοιχείων, ή να τιμωρούνται με βάση το κίνητρο της πράξης τους και όχι την πράξη τους, το οποίο κίνητρο να θεωρείται αυταπόδεικτο μόνο και μόνο επειδή το θύμα ήταν γυναίκα.

Πώς κρίνετε την εγκληματικότητα ανηλίκων σήμερα;

Στην παραβατικότητα ανηλίκων υπάρχουν έντονες διαφοροποιήσεις σε σχέση με το παρελθόν. Ενώ τις προηγούμενες δεκαετίες, του '80 και του '90, η νεανική παραβατικότητα στην Ελλάδα συνδεόταν με παραμελημένους ανηλίκους, τα τελευταία χρόνια η νεανική παραβατικότητα συνδέεται με ανηλίκους που ψάχνουν για συγκινησιακό είναι η συχνή χρήση βίας. Με άλλα λόγια, δεν έχουμε μια ομάδα ανηλίκων που διαπράττουν μία κλοπή ή πολλές κλοπές και η δράση τους σταματά εκεί, αλλά έχουμε ομαδοποιήσεις ανηλίκων στις οποίες η βία είναι συστατικό στοιχείο της δράσης τους. Ένα τρίτο χαρα-

Ακούστε όλη τη συνέντευξη της Έφης Λαμπροπούλου στα podcasts του In2life.gr

κτηριστικό είναι οι ομαδοποιήσεις κοριτσιών και οι πράξεις βίας από τα κορίτσια. Το ενδιαφέρον είναι ότι τα επεισόδια βίας μεταξύ των εφήβων δεν περιορίζονται σε ορισμένες περιοχές, ούτε σε ορισμένα σχολεία. Το πρόβλημα είναι καθολικό. Θα μπορούσα να πω ότι αφορά περισσότερο περιοχές και σχολεία των ευκατάστατων μεσαίων στρωμάτων. Επομένως, πρέπει να ψάξουμε τα αίτια περισσότερο, καλύτερα και με μεγαλύτερο θάρρος.

Υπάρχει αύξηση της εγκληματικότητας ανηλίκων;

Έχουμε αύξηση της νεανικής παραβατικότητας παρότι έχουν αυξηθεί τα όρια ποινικής ευθύνης, δηλαδή η ηλικία από την οποία αρχίζει η τιμωρία και η καταγραφή των παραβατικών πράξεων. Τώρα, στο ερώτημα γιατί έχουμε αύξηση της νεανικής παραβατικότητας, υπάρχουν πολλές απαντήσεις. Πάντως, οι ειδικοί συμφωνούν ότι η νεανική παραβατικότητα μαθαίνεται με τη συναναστροφή και με την παρατήρηση, τη μίμηση, μαθαίνεται στο πλαίσιο ομαδικής διαδικασίας. Γενικά μιλώντας, οι παράγοντες που έχουν εντοπίσει οι έρευνες ότι συμβάλλουν στην παράνομη συμπεριφορά των νέων είναι η έλλειψη ηθικής καθοδήγησης, ο χαλαρός δεσμός με το σχολείο, οι αντικοινωνικές απόψεις και στάσεις, η αρνητική πίεση από συνομηλίκους και κοινωνική αποδιοργάνωση, η διάλυση της κοινωνικής συνοχής.

Μπορούμε να συνδέσουμε την αύξηση της εγκληματικότητας ανηλίκων με τον τρόπο ανατροφής τους;

Ναι, μπορούμε να κάνουμε τη σύνδεση με τον τρόπο ανατροφής και κυρίως με την έλλειψη ηθικής καθοδήγησης και ελέγχου από την πλευρά των γονέων. Όσο κι αν μας φαίνεται κοινότοπο, η οικογένεια είναι ο σπουδαιότερος προστατευτικός παράγοντας από παράνομες και παραβατικές συμπεριφορές. Σύμφωνα με μια έρευνα που κάναμε σε 2.000 μαθητές Γυμνασίων εν μέσω οικονομικής κρίσης, το 2016, εκείνα τα

παιδιά που δήλωσαν ότι οι γονείς τους ήξεραν πού βρίσκονται όταν έφευγαν από το σπίτι, ότι έπρεπε να τους ειδοποιήσουν εάν αργούσαν να γυρίσουν, ότι ήξεραν με ποιους φίλους είναι, ότι έλεγχαν το διάβασμά τους, αυτά τα παιδιά δήλωσαν μικρότερο ποσοστό παραβατικότητας, μικρότερο ποσοστό θυματοποίησης και μεγαλύτερο δέσιμο με τους γονείς τους.

Ένας άλλος σημαντικός παράγοντας είναι το σχολείο και η σχέση με τους δασκάλους. Οι δάσκαλοι και οι καθηγητές, ειδικά στα δημόσια σχολεία, είναι υπερφορτωμένοι και συχνά εξουθενωμένοι. Επιπλέον, δεν υπάρχει υποστήριξη από τους γονείς προς τους καθηγητές. Βλέπουμε ότι γονείς επιτίθενται τόσο λεκτικά όσο και φυσικά στους καθηγητές, το ίδιο γίνεται και από τους μαθητές. Άρα, ο δάσκαλος όχι μόνο δεν έχει χρόνο, αλλά και δεν υποστηρίζεται. Γιατί, αν υποστηριζόταν από τους γονείς και είχε καλή σχέση με τους μαθητές, εκτός από τον εκπαιδευτικό του ρόλο θα μπορούσε να εκπληρώσει ευκολότερα και τον παιδαγωγικό του ρόλο.

Επίσης, μην ξεχνάμε τα ΜΜΕ και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, τα οποία επηρεάζουν καταλυτικά τη συμπεριφορά των νέων. Η υπερπροβολή της απρεπούς και αγοραίας συμπεριφοράς, η προβολή μόνο καταναλωτικών προτύπων, η έκθεση στη βία του διαδικτύου σε συνδυασμό με το σχολείο της ελάχιστης προσπάθειας, την έλλειψη κανόνων καθημερινής συμπεριφοράς και την ανυπαρξία πρόληψης από την πλευρά της πολιτείας και των δήμων, δημιουργούν ιδεώδεις συνθήκες για τη συντήρηση της παραβατικότητας.

Ένα παράδειγμα αμφιταλάντευσης στο πώς αντιμετωπίζει μια χώρα την παραβατικότητα είναι η αλλαγή των ορίων ποινικής ευθύνης. Μέχρι σχετικά πρόσφατα, το ηλικιακό όριο της ποινικής ευθύνης ήταν τα 13 έτη, πράγμα που σημαίνει ότι μέχρι 13 ετών δεν καταλογιζόταν η παράνομη πράξη στον δράστη, ενώ τώρα δεν καταλογίζεται η πράξη στον δράστη μέ-

Proxima Studio / Shutterstock

χρι την ηλικία των 15 ετών. Συντοίς άλλους, το δικαστήριο δεν είναι υποχρεωμένο να επιβάλει κάποιο μέτρο σε μια παράνομη πράξη. Μεταξύ 12-15 ετών το δικαστήριο μπορεί να επιβάλει κάποιο μέτρο εάν διαπιστώσει την τέλεση παράνομης πράξης, αλλά δεν είναι υποχρεωμένο όπως στο παρελθόν. Αυτό σημαίνει πως ό,τι κι αν κάνει ένας νέος μέχρι 15 χρονών -στις εννιά από τις δέκα περιπτώσεις- δεν θα έχει καμία συνέπεια ή, αν υπάρξει συνέπεια, κάποιο αναμορφωτικό μέτρο, αυτό δεν θα είναι τίποτα περισσότερο από μια απλή επίπληξη και, σε εξαιρετικές περιπτώσεις δύσκολων παιδιών και δύσκολου οικογενειακού περιβάλλοντος, το να τεθούν υπό την επιμέλεια της υπερφορτωμένης υπηρεσίας επιμελητών ανηλίκων. Άλλα μέτρα, όπως αποκατάσταση της βλάβης, κοινωφελής εργασία και λοιπά επιβάλλονται σπανίως για διάφορους λόγους.

Κατά πόσον η δημοφιλή του αστυνομικού ρεπορτάζ διαθέτει τεχνικά την αντίληψη που έχουμε για την εγκληματικότητα; Ρωτώ επειδή το κοινό δυσιά για τέτοιες ειδήσεις.
Τα ΜΜΕ επηρεάζουν καταλυτικά την άποψη της κοινής γνώμης για την πραγματικότητα και για την εγκληματικότητα. Σε έρευνες που έχουν γίνει στις ΗΠΑ, το 96% της πληροφόρησης του μέσου πολίτη για

το έγκλημα προέρχεται από τα ΜΜΕ. Τα εγκλήματα βίας και τα εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας ελκύουν το κοινό και δεν είναι μόνο ότι ελκύουν το κοινό, αλλά ελκύουν και τα ίδια τα Μέσα, γιατί τα ΜΜΕ έχουν μια δική τους λογική και προσπαθούν από την πληροφορία να αντλήσουν εκείνα τα στοιχεία που μπορούν να τη μετατρέψουν σε είδηση, η οποία θα μπορεί να αναπαραχθεί. Ποια είναι αυτά τα δύο στοιχεία τα οποία προσφέρει το έγκλημα -και ειδικά το βίαιο έγκλημα; Το στοιχείο του καινούργιου, ώστε να αιφνιδιάσει το κοινό, και το στοιχείο της σύγκρουσης, ώστε να του προκαλέσει αναταραχή. Μπορεί να μην πρόκειται για καινούργιο έγκλημα, αλλά ο δράστης θα είναι καινούργιος, ο τρόπος τέλεσης ίσως είναι διαφορετικός, το θύμα θα είναι κάποιο άλλο. Και από το Μέσο που θα προκαλέσει την αναταραχή στην κοινωνία, από εκείνο ακριβώς περιμένει η κοινωνία μια νέα σχετική πληροφορία για να την «ηρεμήσει». Θα σας πω ένα ενδιαφέρον παράδειγμα. Το FBI έχει το «Ρολόι του εγκλήματος», το οποίο αναπαριστά την επίσημη αναλογία των εγκλημάτων που διαπράττονται στις ΗΠΑ. Τα πιο πρόσφατα στοιχεία είναι του 2019. Σύμφωνα, λοιπόν, με το ρολόι, ένα έγκλημα βίας είχε διαπραχθεί κάθε 26 δευτερόλεπτα, ενώ ένα έγκλημα κατά της ιδιοκτησί-

«Όταν οι ποινές καλλιεργούν την πεποίθηση δικαίου στις πολίτες, όταν εκείνοι βλέπουν ότι το έγκλημα τιμωρείται -όχι ότι τιμωρείται αυστηρά, αλλά ότι υπάρχουν αρνητικές συνέπειες στους δράστες-, όταν οι πολίτες αντιμετωπίζονται ισότιμα και το δίκαιο δεν αλλάζει, υπάρχει με άλλα λόγια σταθερότητα στις ποινές, τότε μπορεί να μειωθεί η εγκληματικότητα».

ας κάθε 4 δευτερόλεπτα. Το κόστος της καθημερινής εγκληματικότητας στις Ηνωμένες Πολιτείες είναι 4 δις. δολάρια, ενώ τα εγκλήματα του «λευκού κολάρου», δηλαδή το οικονομικό και επιχειρησιακό έγκλημα, 300 δις. δολάρια. Σε εμάς, για παράδειγμα, το 2020, τα εγκλήματα κατά της σωματικής ακεραιότητας, δηλαδή σωματικές βλάβες, ανέρχονταν στα 7.500 και τα εργατικά ατυχήματα ήταν 4.000. Πρόσφατα υπολογίστηκε ότι κάθε μέρα δύο εργαζόμενοι χάνουν τη ζωή τους εξαιτίας εργατικού ατυχήματος. Όλοι ξέρουμε για ποια συμβάντα πληροφορηθήκαμε συχνότερα. Μην ξεχνάμε, επίσης, ότι τα ΜΜΕ βασίζονται σε μεγάλο βαθμό σε πηγές της Αστυνομίας και της ποινικής δικαιοσύνης για πληροφορίες σχετικά με το έγκλημα, τους δράστες, τη δίκη και λοιπά. Αυτή η εξάρτηση επηρεάζει τον τύπο των ιστοριών που επιλέγονται και τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζονται στο κοινό. Οι ειδησεογραφικοί οργανισμοί και οι πηγές παροχής πληροφοριών συνεργάζονται, διότι μόνο έτσι κάθε πλευρά θα επιτύχει τους στόχους της.

Η αυστηροποίηση των ποινών, που συχνά ζητούν πολλοί, είναι τρόπος να περιορίσουμε την εγκληματικότητα; Όχι, η αυστηροποίηση των ποινών δεν είναι απάντηση. Η αυστηροποίηση των ποινών μπο-

ρεί να λειτουργήσει ορισμένες φορές σε συγκεκριμένα αδικήματα- πάντα υπό την προϋπόθεση ότι λειτουργεί ο μηχανισμός ελέγχου και ότι επιβάλλονται οι προβλεπόμενες κυρώσεις. Εκείνο που λειτουργεί είναι να μην απαξιώνεται, να μην ευτελίζεται η παραβίαση του κανόνα δικαίου. Οποιαδήποτε ποινή, όταν επιβάλλεται έγκαιρα στον δράστη μιας παράνομης πράξης και δεν ευτελίζεται η παραβίαση του κανόνα δικαίου και το αγαθό που προστατεύει, είναι ικανή να λειτουργήσει αποτρεπτικά.

Όταν οι ποινές καλλιεργούν την πεποίθηση δικαίου στους πολίτες, όταν εκείνοι βλέπουν ότι το έγκλημα τιμωρείται -όχι ότι τιμωρείται αυστηρά, αλλά ότι υπάρχουν αρνητικές συνέπειες στους δράστες-, όταν οι πολίτες αντιμετωπίζονται ισότιμα και το δίκαιο δεν αλλάζει, υπάρχει με άλλα λόγια σταθερότητα στις ποινές, τότε μπορεί να μειωθεί η εγκληματικότητα. Τι πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα για την αναποτελεσματικότητα των αυστηρών ποινών από την περίπτωση της θανατικής ποινής στις ΗΠΑ ή της μακροχρόνιας στέρησης της ελευθερίας με τον εγκλεισμό ανθρώπων στη φυλακή για 25 χρόνια σε καθεστώς απομόνωσης;

Το σωφρονιστικό μας σύστημα είναι πραγματικά σωφρονιστικό ή οι σκοποί του είναι περισσότερο τιμωρητικοί και θέλουν να λειτουργούν αποτρεπτικά για έναν πιθανό μελλοντικό δράστη;

Έχουμε ένα από τα πιο φιλελεύθερα σωφρονιστικά συστήματα στον κόσμο και έναν από τους πιο φιλελεύθερους σωφρονιστικούς κώδικες. Πώς εκφράζεται αυτό; Με ποικίλους τρόπους: με τη γενναιόδωρη χορήγηση αδειών, με το ότι επιτρέπονται συχνές επισκέψεις των συγγενών των κρατούμενων, με απεριόριστα τηλεφωνήματα που μπορεί να κάνουν οι κρατούμενοι, με τον ευεργετικό υπολογισμό των ημερών εργασίας, με τη σχολική εκπαίδευση που παρέχεται, και με τα ευεργετικά μέτρα για τη μείωση της διάρκειας των ποινών. Ακόμη, με το ότι η εργασία δεν είναι υποχρεωτι-

Jose HERNANDEZ Camera 51

«Η αυστηροποίηση των ποινών μπορεί να λειτουργήσει ορισμένες φορές σε συγκεκριμένα αδικήματα- πάντα υπό την προϋπόθεση ότι λειτουργεί ο μηχανισμός ελέγχου και ότι επιβάλλονται οι προβλεπόμενες κυρώσεις. Εκείνο που λειτουργεί είναι να μην απαξιώνεται, να μην ευτελίζεται η παραβίαση του κανόνα δικαίου».

κή, όπως είναι σε άλλες χώρες, αλλά είναι αποκλειστικά εθελοντική, με το ότι κάθε κρατούμενος μπορεί να έχει δική του τηλεόραση, δικό του ραδιόφωνο ή μπορεί να ετοιμάσει το φαγητό που θέλει εάν δεν του αρέσει της φυλακής.

Επίσης το φιλελεύθερο -και εγώ θα έλεγα το ανθρώπινο- του συστήματός μας φαίνεται σε πράγματα όπως το δικαιολόγιο που υπάρχει στις φυλακές. Εκείνο που, δυστυχώς, κάνει το σωφρονιστικό σύστημα να λειτουργεί, όπως λέτε, με όρους τιμωρίας, είναι οι συνθήκες. Οι υλικές συνθήκες διαβίωσης είναι εκείνες που κάνουν το σύστημα απαξιωτικό. Και οι συνθήκες θα μπορούσαν να βελτιωθούν. Έχουμε παραγωγικές φυλακές οι οποίες θα μπορούσαν να έχουν πολλά περισσότερα έσοδα και να συνεισφέρουν ακόμη περισσότερο απ' ό,τι τώρα στη βελτίωση των συνθηκών.

Ενώ, λοιπόν, το σωφρονιστικό μας σύστημα θα μπορούσε να γίνει πρότυπο, δεν υπήρχε όραμα, δεν σχεδιάστηκε μια μακρόπνοη σωφρονιστική πολιτική-ακόμη κι όταν δεν είχαμε οικονομική στενότητα, ούτε σοβαρό πρόβλημα υπερπληθυσμού και δεν είχε αλλάξει η σύνθεση του πληθυσμού των κρατούμενων τόσο ώστε να δημιουργεί πρόσθετες δυσκολίες.

Να σας πω ένα παράδειγμα. Στο σωφρονιστικό κατάστημα νέων Βόλου, σε 90 κρατούμενους έχουμε 20 διαφορετικές εθνικότητες. Καταλαβαίνετε τη δυσκολία μεταχείρισης όλων αυτών των ανθρώπων. Όλα, όμως, αντιμετωπίζονται με την καλή θέληση του προσωπικού -τόσο του ειδικευμένου όσο και του φυλακτικού.

Δηλαδή ένα μέρος του προβλήματος είναι το επίπεδο των δομών;

Ναι. Και το ότι δεν υπάρχει συντήρηση. Δεν γίνεται ριζική προσπάθεια για τον ευπρεπισμό των χώρων. Κάθε φυλακή κάνει ό,τι μπορεί μόνη της, αλλά δεν αρκεί, είναι μπαλώματα. Δεν υπάρχει ένας σχεδιασμός και χρονίζουν σοβαρά προβλήματα, όπως βιολογικός καθαρισμός λυμάτων, εγκατάσταση ηλιακών θερμοσυσσωρευτών για ζεστό νερό και άλλα.

Το προσωπικό δεν εκπαιδεύεται ή εκπαιδεύεται στοιχειωδώς για την ασφάλειά του. Δεν χρησιμοποιείται η σύγχρονη τεχνολογία για την ασφάλεια των καταστημάτων. Δεν είναι στελεχωμένα τα σωφρονιστικά καταστήματα με ειδικό προσωπικό, αδυνατούν οι κυβερνήσεις να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα των γιατρών -έχουμε ψυχιατρείο χωρίς μόνιμους ψυχιάτρους.

AGAPINOS

N. Agapinos and Associates Law Firm

Est. 1985

www.agapinos.com

Τηλ.: 210 3630458, info@agapinos.com

Our Law Firm celebrates
35 years of tremendous
success with a bold
impact on the Greek
Legal Services Market.

Nevertheless, We still are
the passionate group of
Advocates, who invite you to be
our **"number one client"**.

Aerial-motion / shutterstock

ΖΗΤΕΙΤΑΙ ΦΑΡΜΑΚΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΧΡΟΝΙΟ ΑΣΘΕΝΗ

Η δικαιοσύνη είναι ο βασικός πυλώνας της Δημοκρατίας. Στην Ελλάδα, εκτός απ' αυτό, είναι και ένας «χρόνιος ασθενής»: η πολυνομία, η αργή έκδοση των αποφάσεων, ο οργανωτικός δαίδαλος του συστήματος είναι μόνο μερικά από τα προβλήματα που τη χαρακτηρίζουν ιστορικά. Τα τελευταία χρόνια το ζήτημα έχει περιπλέξει η αύξηση της εγκληματικότητας, καθώς όλο και περισσότεροι αποδίδουν το γεγονός στις συνθήκες «ουσιαστικής ατιμωρησίας». Στο πλαίσιο αυτό, η κυβέρνηση ψήφισε νέους και πιο αυστηρούς Ποινικούς Κώδικες, στοχεύοντας και στην πάταξη εγκλημάτων για τα οποία οι ποινές θεωρούνταν «χαλαρές».

Στο σημείο αυτό, όμως, τίθεται ένα δομικό ερώτημα: αρκούν οι πιο αυστηρές ποινές για να ισχύσει και να επικρατήσει η αίσθηση δικαίου; Το συγκεκριμένο θέμα επιτείνεται με την κατάσταση και στο σωφρονιστικό σύστημα της χώρας: επιτελεί πραγματικά τον σκοπό του (την αναμόρφωση και την επανένταξη) ή είναι απλώς ένα «κλουβί» που «ψευδοσυντηρεί» το αίσθημα ασφαλείας;

Στα ερωτήματα αυτά απαντούν οι Ηλίας Γ. Αναγνωστόπουλος και Γιάννης Πανούσης.

Η ποινική δικαιοσύνη σε μεταίχμιο

Το 2024 προβλέπεται σημαντικό για την ποινική δικαιοσύνη της χώρας μας. Τα προβλήματα είναι παλιά και γνωστά: συμφόρηση των ποινικών ακροατηρίων, βραδύτητα των διαδικασιών, μη ορθολογική κατανομή και επεξεργασία των υποθέσεων, λειτουργικές και οργανωτικές αδυναμίες.

Οι συνεχείς νομοθετικές πρωτοβουλίες των παρελθόντων ετών με σημαία την «επιτάχυνση» της ποινικής διαδικασίας δεν έχουν αποδώσει ορατά αποτελέσματα, ενώ η πανδημία Covid επιδείνωσε τα ήδη υπάρχοντα προβλήματα. Επιτακτική είναι γι' αυτό η ανάγκη καινοτόμων πρωτοβουλιών, ώστε η ποινική δικαιοσύνη να ανταποκρίνεται ταχύτερα και, κυρίως, με ποιότητα στην ύψιστη κοινωνική σημασία αποστολή της.

Στο πλαίσιο αυτό έχουν εξαγγελθεί αξιολογικά προγράμματα εφαρμογής σύγχρονης τεχνολογίας, τα οποία περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, την επέκταση της ηλεκτρονικής υποβολής και διαβίβασης δικογράφων και τη δημιουργία βάσεων δεδομένων για τη συνολική παρακολούθηση και αξιολόγηση της πορείας των ποινικών υποθέσεων. Η ταχύτερη δυνατή ολοκλήρωση των εκκρεμών αυτών προγραμμάτων αναμένεται να συμβάλει στην απλούστευση και επιτάχυνση των διαδικασιών. Παράλληλα, είναι αναγκαία η βελτίωση των κτιριακών και λοιπών υποδομών των δικαστηρίων, που συχνά εγκαταλείπονται στην τύχη τους, αλλά και η ενίσχυσή τους με εξειδικευμένο διοικητικό προσωπικό, όπου παρατηρούνται σημαντικές ελλείψεις.

Το Υπουργείο Δικαιοσύνης προώθησε εκτεταμένες «παρεμβάσεις» στον Ποινικό Κώδικα και στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, με τις οποίες ευελπιστεί να τερματίσει την «ατιμωρησία», που κατά την άποψή του επικρατεί, και να επιταχύνει τις ποινικές δίκες. Οι αλλαγές στο πεδίο αυτό, τις οποίες επεξεργάστηκε ολιγομελής ομάδα αποσπασμένων στο Υπουργείο εισαγγελικών ή δικαστικών λειτουργών, έχουν καταστεί αντικείμενο οξείας κριτικής από τους οικείους επαγγελματικούς και επιστημονικούς φορείς, αλλά και την πανεπιστημιακή κοινότητα. Οι αλλαγές στα δύο βασικά ποινικά νομοθετήματα επικρίνονται ως νομοτεχνικά πρόχειρες, οπισθοδρομικές, τιμωρητικές και αντιπαραγωγικές.

Οι επικριτές του νομοσχεδίου για τους Κώδικες υποστηρίζουν ότι οι επίμαχες ρυθμίσεις θα επιβραδύνουν -αντί να επιταχύνουν- τον ρυθμό απονομής της ποινικής δικαιοσύνης με την αθρόα παραπομπή των υποθέσεων στα ήδη «μποτιλιαρισμένα» ποινικά ακροατήρια. Επιπλέον, θα απομειώσουν ανεπίτρεπτα θεμελιώδη δικαιώματα και θα επιβαρύνουν περαιτέρω τα ήδη κορεσμένα σωφρονιστικά καταστήματα εις βάρος της αξιοπρεπούς διαβίωσης, της ασφάλειας και της επανένταξης των κρατουμένων.

Μια άλλη σημαντική (και) για την ποινική δικαιοσύνη πρωτοβουλία, είναι η αναδιάρθρωση του δικαστικού χάρτη, που περιλαμβάνει την κατάργηση, συγχώνευση και αναδιάρθρωση των υφιστάμενων δικαστικών σχηματισμών. Ως σκοπός της μεταρρύθμισης αυτής διακηρύσσεται η ορθολογική κατανομή της δικαστικής ύλης και η καλύτερη αξιοποίηση του δυναμικού των δικαστών.

Είναι αλήθεια ότι η σημερινή γεωγραφική διασπορά και περίπλοκη δομή των δικαστηρίων δεν προέκυψε ως αποτέλεσμα προσεκτικού σχεδιασμού, βασισμένου σε αξιόπιστα ποσοτικά και ποιοτικά κριτήρια, αλλά από διαδοχικές ασυντόνιστες -και ενίοτε ευκαιριακές- πρωτοβουλίες σε βάθος πολλών δεκαετιών. Από την άλλη πλευρά, η επιτυχία μιας μεταρρύθμισης στον ευαίσθητο αυτόν τομέα έχει δύο βασικές προϋποθέσεις: Πρώτον, πρέπει να στηρίζεται σε επαρκή και αξιόπιστα εμπειρικά δεδομένα και, δεύτερον, να «ωριμάσει» μέσω του ευρύτερου δυνατού διαλόγου με όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς ώστε να επιτευχθεί η μέγιστη δυνατή συναίνεση. Οι δύο αυτές προϋποθέσεις δεν φαίνεται, προς το παρόν, να έχουν εξασφαλιστεί. Το μέλλον και η επιτυχία του φιλόδοξου αυτού εγχειρήματος μοιάζουν, λοιπόν, αβέβαια.

**Ηλίας
Γ. Αναγνωστόπουλος**

Ομότιμος Καθηγητής
Νομικής Σχολής Αθηνών,
Πρόεδρος Ένωσης
Ελλήνων Ποινικολόγων

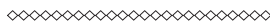

Οι επικριτές του νομοσχεδίου για τους Κώδικες υποστηρίζουν ότι οι επίμαχες ρυθμίσεις θα επιβραδύνουν -αντί να επιταχύνουν- τον ρυθμό απονομής της ποινικής δικαιοσύνης με την αθρόα παραπομπή των υποθέσεων στα ήδη «μποτιλιαρισμένα» ποινικά ακροατήρια.

Γιάννης Πανούσης

Πρώην Καθηγητής
Εγκληματολογίας στο
Τμήμα Επικοινωνίας
και ΜΜΕ του
Πανεπιστημίου Αθηνών
και πρώην Πρύτανης του
Πανεπιστημίου Θράκης,
πρώην Αναπληρωτής
Υπουργός Δημόσιας
Τάξης και Προστασίας του
Πολίτη

Οι βάσεις για ένα νέο μοντέλο σωφρονισμού

Η δομολειτουργική κρίση της φυλακής ως θεσμού κράτησης - φύλαξης των παραβατών του Νόμου κι ως χώρου οδύνης των κρατουμένων, μπορεί να οφείλεται σε πολλούς παράγοντες (από ιδεολογικούς μέχρι οικονομικούς - διοικητικούς), όμως πιστεύω ότι σήμερα κρίσιμο ρόλο έχουν παίξει ο συμφορμός - συνωστισμός και η ποιότητα του εγκλειστού πληθυσμού. Η «εντός των τειχών» (εντοιχισμένη;) αντι-κοινωνία έχει αποωλέσει τα παλαιά της (ρομαντικά;) χαρακτηριστικά (εγκλήματα πάθους, βεντέτες, κλοπές επιβίωσης από φτωχοδιαβόλους) και πλέον κυριαρχείται από σκληρά στοιχεία του οργανωμένου εγκλήματος (trafficking, ναρκωτικά, όπλα, δουλεμπόριο).

Η όποια μορφή δράσης πάνω στον εγκλειστο, στο όνομα της σωφρονιστικής μεταχείρισης (αναμόρφωση, αναδόμηση, βελτίωση, κοινωνικοποίηση κ.λπ.) προσκρούει στο ανυπέβλητο εμπόδιο, που είναι οι επιπτώσεις του εγκλεισμού και του ιδρυματισμού/ιδρυματοποίησης

Αφού, λοιπόν, εξέπεσε το «σωφρονίζω», καθώς και άπαντα τα συστήματα (κοινοβιακό, απομονωτικό, μικτό κ.λπ.), η έκταση της ποινής παραμένει ένα «κακό per se», ισχυρίζονται ορισμένοι «καταργιστές», οι οποίοι θεωρούν τους σωφρονιστικούς θεσμούς μέρος «της απάτης της ταμπέλας».

Η ιστορία της φυλακής είναι μία ατέρμονη, ατελής και απρόσφορη σειρά μεταρρυθμίσεων. Το ιδεώδες, το νομοθετικό και το πραγματικό συγκρούονται και συνήθως υπερτερεί το «μοντέλο της ασφάλειας». Εκτός αυτού, το οποιοδήποτε «εσωτερικό σύστημα» ακυρώνεται

από την εξωτερική (κοινωνική) άρνηση της επανένταξης (στίγμα, φόβος κ.λπ.)

Η τιμωρική κοινωνία διευρύνεται συνεχώς, περιλαμβάνοντας υποκοουλτούρες και παρεκκλίσεις και χρησιμοποιώντας ως πρόσχημα τη δημόσια ασφάλεια.

Μ' αυτά και μ' αυτά, η υπεράσπιση του (ανώφελου;) ωφελιμισμού και η κατάχρηση του πανοπτισμού επιβιώνουν, αλλοιώνοντας την εικόνα και το ποιόν του εγκληματία στην κοινή γνώμη και εντέλει καταστρέφουν κάθε προσπάθεια βελτίωσης του συστήματος.

Και δεν φτάνουν αυτά. Το ποινικό μητρώο κυνηγεί τον αποφυλακισθέντα περιο-

σότερο κι από τις Ερινύες, οι άδειες συχνά εξαρτώνται από τα εθνοτικά χαρακτηριστικά του αιτούντος, η υπ' όρον απόλυση σχετίζεται με το κλίμα ανασφάλειας της συγκυρίας κ.λπ.

Σ' έναν κόσμο που αλλάζει με μεγάλη ταχύτητα (παγκοσμιοποίηση, νεοσυντηρητισμός, προσφυγικό, πτωχοποίηση) είναι αναγκαία η επανεξέταση του σωφρονιστικού συστήματος, με την έννοια της χρησιμότητας, ωφελιμότητας, συνταγματικής τάξης και ουμανιστικής προσέγγισης. Αυτό πάντως που αποκλείουμε είναι να έχουμε φυλακές ως κράτος μέσα στο κράτος.

Το σωφρονιστικό σύστημα εντάσσεται στο ευρύτερο συνολικό σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης (για άλλους, ποινικής καταστολής) και μόνο μέσα σ' αυτό το πλαίσιο μπορεί να προσεγγιστεί και να «μεταρρυθμιστεί». Εκτός από σύγχρονη νομοθεσία, χρειαζόμαστε ανθρώπινες εγκαταστάσεις και εξειδικευμένο προσωπικό.

Πέραν τούτων, η πρότασή μου είναι η αντικατάσταση της κλειστής φυλακής από Ανοικτές Μονάδες (Απ)ελευθέρωσης, που σημαίνει ότι πρέπει τα εναλλακτικά μέτρα να εφαρμόζονται σε όλα τα στάδια (π.χ. οι περιοριστικοί όροι, η υπό όρους αναστολή, τα συστήματα ημι-ελευθερίας, η υπό όρους απόλυση κ.λπ.), ώστε να αποφεύγεται ο εγκλεισμός. Πρέπει να αλλάξουμε και τους συμβολισμούς για να αλλάξουν οι στάσεις.

Το μέλλον είναι: φυλακές χωρίς ανθρωπο-φύλακες, αλλά με επιστημονικές ομάδες κατανόησης, υποστήριξης, προσανατολισμού των κρατουμένων-ανθρώπων/πολιτών.

Στη χώρα μας, όμως, εν έτει 2024, η πολιτική κατιοχύει της σωφρονιστικής επιστήμης, της κοινής λογικής και πείρας και δημιουργούνται αντι-φυλακές μέσα στις φυλακές, κατάσταση που δεν ήταν και δεν θα είναι ποτέ πρότυπο πολιτισμού και ανθρωπισμού.

Η φυλακή πρέπει να πάψει να εμφανίζεται ως ολοκληρωτικό φρούριο (forteresse totalitaire) και να ενισχύσει στον κρατούμενο-πολίτη την αναγκαία υπευθυνότητα και στον κρατούμενο-άνθρωπο την αισιοδοξία της δεύτερης ευκαιρίας.

«Το μέλλον είναι: φυλακές χωρίς ανθρωπο-φύλακες, αλλά με επιστημονικές ομάδες κατανόησης, υποστήριξης, προσανατολισμού των κρατουμένων-ανθρώπων/πολιτών».

sakhorn / shutterstock

ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΑ: ΩΡΑ ΜΗΔΕΝ

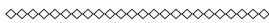
Alika Obraz / Shutterstock

Η πυρκαγιά στον Έβρο, οι πλημμύρες στη Θεσσαλία: το 2023 ήταν χρονιά «Αποκάλυψης» για τις επιπτώσεις της κλιματικής κρίσης και στην Ελλάδα. Παράλληλα, όμως, με την τρομακτική ισχύ του φαινομένου, αποκαλύφθηκαν και δομικές ανεπάρκειες του συστήματος Πολιτικής Προστασίας. Δεδομένου ότι η κλιματική κρίση θα είναι παρούσα για τα επόμενα πολλά χρόνια, η ανάγκη για μέτρα αντίδρασης, πρόληψης, προστασίας και αποκατάστασης είναι απόλυτη και μη διαπραγματεύσιμη. Οι Ευθύμιος Σπυρίδης και Αλέξανδρος Π. Δημητρακόπουλος δίνουν απαντήσεις.

Ευθύμιος Σπυρίδης

Γεωλόγος, Αντιπρόεδρος
β' Δ.Σ. Γεωτεχνικού
Επιμελητηρίου Ελλάδας
(ΓΕΩΤ.Ε.Ε.)

Επιτακτικές οι δράσεις πρόληψης

Η κλιματική κρίση ήρθε για να μείνει και να μας απασχολεί σε μόνιμη βάση. Η απειλή αυτή μας αφορά όλους, κοινωνία, πολιτεία, επιστημονική κοινότητα. Οι επιπτώσεις της είναι άμεσες, σφοδρότερες και συχνότερες. Το σοβαρότερο αποτέλεσμα της είναι οι φυσικές καταστροφές και οι επιπτώσεις τους στην κοινωνία, στο περιβάλλον και στην οικονομία.

Η αντιμετώπισή τους απαιτεί αλλαγή του μοντέλου ανάπτυξης σε παγκόσμιο επίπεδο και της αλλαγής της συμπεριφοράς μας ως κοινωνίας. Η ευθύνη μας στις επόμενες γενιές και στο περιβάλλον είναι μεγάλη και απαιτεί και ατομική και συλλογική δράση και συμπεριφορά.

Η ορθολογική αντιμετώπιση των φυσικών καταστροφών απαιτεί σχέδιο, οργάνωση και πόρους στο τρίπτυχο «πρόληψη - διαχείριση - αποκατάσταση».

Πρέπει να διαφοροποιηθεί το μοντέλο αντιμετώπισης και να δοθεί μεγάλη βαρύτητα στον τομέα της πρόληψης, της ενημέρωσης και εκπαίδευσης της κοινωνίας και της εμπλοκής των τοπικών κοινωνικών και οικονομικών εταίρων.

Στη χώρα μας πρέπει να διαφοροποιηθεί το μοντέλο αντιμετώπισης και να δοθεί μεγάλη βαρύτητα στον τομέα της πρόληψης, της ενημέρωσης και εκπαίδευσης της κοινωνίας και της εμπλοκής των τοπικών κοινωνικών και οικονομικών εταίρων.

Τα φαινόμενα που αντιμετωπίζουμε με γεθυμένα τα τελευταία χρόνια είναι κυρίως οι δασικές πυρκαγιές και οι πλημμύρες, ως συνέπεια της κλιματικής κρίσης με πολλαπλές επιπτώσεις στις τοπικές κοινωνίες στην οικονομία και στο περιβάλλον.

Για τις δασικές πυρκαγιές απαιτείται οργανωμένα, σοβαρότερη και εντατικότερη δράση στον τομέα της πρόληψης. Αυτό απαιτεί:

- Σύνταξη Εθνικού Σχεδίου, περιφερειακών και τοπικών σχεδίων πρόληψης δασικών πυρκαγιών.
- Εμπλοκή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης από κοινού με τη Δασική Υπηρεσία και των εθελοντικών ομάδων Πολιτικής Προστασίας στην πρόληψη.
- Εισαγωγή νέων τεχνολογιών (ειδικές πλατφόρμες, sensors, drones, κάμερες και συστήματα προειδοποίησης και ειδοποίησης κ.ά.).
- Ορθολογική διαχείριση των δασών μας με απόληψη και αξιοποίηση της πλεονάζουσας βιομάζας.

- Κίνητρα για άσκηση λελογισμένης εκτατικής κτηνοτροφίας, μελισσοκομίας, ρητινοκαλλιέργειας.
- Απαγόρευση της εκτός σχεδίου δόμησης εντός η πλησίον των δασών και δασικών εκτάσεων.
- Λήψη άμεσης απόδοσης μέτρων στις ζώνες υψηλού κινδύνου, δηλαδή στις ζώνες μίξης δάσους - οικισμών.

Για τις πλημμύρες πρέπει να ληφθούν περισσότερα και πιο αποδοτικότερα μέτρα σε πολλές κατευθύνσεις κυρίως στον τομέα της πρόληψης.

- Οριοθέτηση και αποκατάσταση όλων των κοιτών ρεμάτων που καταλήγουν, διαπερνούν η είναι πλησίον οικισμών.
- Παρέμβαση στις ορεινές λεκάνες που καταλήγουν στα αστικά κέντρα, με ήπια και φιλικά προς το περιβάλλον έργα ορεινής υδρονομίας, που αφενός μειώνουν την ταχύτητα των πλημμυρικών ροών, αφετέρου καθυστερούν το ρου τους στις πεδινές λεκάνες και κατά συνέπεια μειώνουν το μέγεθος των επιπτώσεων.
- Εγκατάσταση και λειτουργία έξυπνων συστημάτων έγκαιρης προειδοποίησης επερχόμενων πλημμυρών

Στον τομέα της διαχείρισης των φυσικών καταστροφών απαιτείται:

- Καλύτερος και πιο αποδοτικότερος συντονισμός των εμπλεκόμενων, δηλαδή Πυροσβεστικής Υπηρεσίας, Αυτοδιοίκησης Α' και Β' Βαθμού, εθελοντικών οργανώσεων και πολιτών.
- Ξεκαθάρισμα και αποσαφήνιση περαιτέρω των αρμοδιοτήτων των εμπλεκόμενων φορέων και υπηρεσιών.
- Ενημέρωση και εκπαίδευση των πολιτών στα θέματα ατομικής στάσης απέναντι στα φαινόμενα αυτά.
- Ψηφιακά συστήματα έγκαιρης και έγκυρης ενημέρωσης των πολιτών

Στον τομέα της αποκατάστασης από τις πυρκαγιές απαιτείται:

- Έργα συγκράτησης του εδάφους στα ορεινά στις καμένες περιοχές.
- Έργα αντιπλημμυρικής θωράκισης για τα κατάντη των καμένων εκτάσεων.
- Σύνταξη και εφαρμογή ειδικού προγράμματος παρακολούθησης της εξέλιξης της αποκατάστασης της βλάστησης και στοχευμένες τεχνικές παρεμβάσεις.

Το Γεωτεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος επανειλημμένα έχει επισημάνει στην εκάστοτε πολιτεία, όπως οφείλει, τα παραπάνω.

Η δασική καταστροφή του 2023 και τα μηνύματα

Το 2023 καταγράφεται ως ακόμα μία καταστροφική χρονιά από άποψη δασικών πυρκαγιών στην Ελλάδα, με πολλά ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Μετά το 2007 (2.623.933 στρέμματα καμένα), το 2023 είναι η χειρότερη χρονιά όσον αφορά τις καμένες δασικές εκτάσεις στην ιστορία της Ελλάδος: με περίπου 1.700.000 στρέμματα καμένων δασικών εκτάσεων (επιφάνεια ίση με το νησί της Λέσβου), η Ελλάδα κατατάσσεται πρώτη μεταξύ 20 μεσογειακών χωρών, με δεύτερη την Ισπανία (843.150) και τρίτη την Ιταλία (630.610), σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Σύστημα Πληροφοριών Δασικών Πυρκαγιών EFFIS. Κάνκε το 1,09% της έκτασης της χώρας, ενώ ο μέσος όρος για την περίοδο 2006-2022 ήταν μόλις 0,33%.

Στην αντιπυρική περίοδο 2023, μέχρι τις 15 Ιουλίου 2023 η καμένη έκταση στην Ελλάδα ήταν πολύ μικρή, κάτω από 10.000 στρέμματα. Από τις 17 έως τις 30 Ιουλίου 2023 προκλήθηκαν οι οκτώ καταστροφικότερες πυρκαγιές. Σε αυτές τις πυρκαγιές κάηκαν συνολικά 547.700 στρέμματα, που είναι σχεδόν πενταπλάσια από τις εκτάσεις που κατά μέσο όρο κάηκαν την ίδια περίοδο κατά τα έτη 2006-2022. Στις 19 Αυγούστου άρχισε η μεγάλη πυρκαγιά στον Έβρο που διήρκεσε 16 ημέρες μέχρι την πλήρη κατάσβεσή της στις 5 Σεπτεμβρίου 2023. Η Ε.Ε. θα κληθεί να ενισχύσει με 4,1 δισ. ευρώ την Ελλάδα για τις ζημιές που υπέστη λόγω των πυρκαγιών.

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της αντιπυρικής περιόδου του 2023 ήταν:

1. Υψηλές βροχοπτώσεις, άνω του μέσου όρου, την άνοιξη μέχρι και το πρώτο δεκαήμερο του Ιουλίου. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση της διαθέσιμης καύσιμης ύλης αφού η χορτολιβαδική βλάστηση είχε παρατεταμένη αυξητική περίοδο και έτσι προέκυψαν αυξημένες ποσότητες βιομάζας προς καύση κατά τη διάρκεια των πυρκαγιών.
2. Παρατεταμένος καύσωνας. Ο Ιούλιος του 2023 υπήρξε ο θερμότερος μήνας τα τελευταία 160 χρόνια, καθιστώντας προφανείς τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής.
3. Εθνικές εκλογές (τέλη Μαΐου και αρχές Ιουνίου 2023). Στατιστικά έχει βρεθεί ότι σε περιόδους αυξημένων πολιτικών δραστηριοτήτων στην Ελλάδα, αυξάνεται και η συχνότητα των δασικών πυρκαγιών.
4. Αποτελεσματικότητα δασοπυρόσβεσης. Εκφράστηκαν πολλά παράπονα για την αποτελεσματικότητα των δυνάμεων καταστολής των δασικών πυρκαγιών, με χαρακτηριστικό παράδειγμα την πυρκαγιά στον Έβρο που έκαψε ανενόχλητη επί δύο

εβδομάδες.

5. Η τεράστια πυρκαγιά στο Εθνικό Πάρκο «Δαδιάς - Λευκίμμης - Σουφλίου» στον Νομό Έβρου. Η περιοχή αυτή λειτουργεί ως ένα οικολογικό σταυροδρόμι συνύπαρξης διαφόρων ειδών πανίδας και χλωρίδας της Βαλκανικής χερσονήσου, της Ευρώπης και της Ασίας. Βρίσκεται στην περιφερειακή ενότητα Έβρου στη ΒΑ Ελλάδα, κοντά στα σύνορα με την Τουρκία, με και έχει έκταση 428 τ.χλμ., εκ των οποίων τα 72,9 αποτελούν τον πυρήνα του εθνικού πάρκου και είναι αυστηρώς προστατευόμενα. Συγκροτείται κυρίως από Μαύρη και Τραχεία Πεύκη (*Pinus nigra* και *Pinus brutia*, αντίστοιχα) σε μίξη με δρύες (*Quercus* spp.) και άλλα φυλλοβόλα είδη. Από το 1948, όταν συνέβη η τελευταία μεγάλη πυρκαγιά, είχαν συσσωρευθεί μεγάλες ποσότητες καύσιμης ύλης σε περιοχές με περιορισμένη προσβασιμότητα, λόγω έλλειψης επαρκούς οδικού δικτύου. Το δασικό σύμπλεγμα ήταν εκτός διαχείρισης από τη Δασική Υπηρεσία λόγω του χαρακτηρισμού του ως εθνικού πάρκου, όπου απαγορεύεται οποιαδήποτε ανθρώπινη παρέμβαση στις διεργασίες της φύσης για να μη διαταραχθεί η αποικία με μαυρόγυπες (*Aegyrius monachus*) που φωλιάζουν εκεί.
6. Η πυρκαγιά του Έβρου συνέβη στη Βόρειο Ελλάδα, μια περιοχή που έχει πολύ λιγότερες και σφοδρότερες πυρκαγιές σε σχέση με τη νότιο Ελλάδα, που είναι θερμότερη και ξηρότερη. Επίσης, συνέβη εκτός των ημερών του καύσωνα. Οι καταστροφικές πυρκαγιές του 2023 κατέστησαν περισσότερο προφανή από ποτέ την άμεση λήψη μέτρων για:
 - Άμεσο και ολικό επανασχεδιασμό της στρατηγικής διαχείρισης των δασικών πυρκαγιών στη χώρα μας. Η νέα στρατηγική θα πρέπει να αναγνωρίζει τη διεπιστημονικότητα του προβλήματος των δασικών πυρκαγιών και να βασίζεται σε σύγχρονη επιστημονική γνώση, αξιοποιώντας υπηρεσίες και εργαλεία που είναι ήδη διαθέσιμα.
 - Δημιουργία Ενιαίου Φορέα Δασοπυρόσβεσης αποτελούμενου από το Πυροσβεστικό Σώμα, τη Δασική Υπηρεσία, και τους ΟΤΑ.
 - Δημιουργία ολοκληρωμένων σχεδίων αντιπυρικής προστασίας στους Εθνικούς Δρυμούς και Πάρκα της χώρας.
 - Εντατική διαχείριση των δασών, μετά από παρατεταμένη περίοδο αδράνειας, από μία επανδρωμένη και με κατάλληλη υποδομή Δασική Υπηρεσία που, εκτός από την πρόληψη, θα συμμετέχει ενεργά και στην καταστολή των δασικών πυρκαγιών.

Αλέξανδρος Π. Δημητράκοπουλος

Καθηγητής Δασικών Πυρκαγιών, Ph.D., UC Berkeley, USA, Πρόεδρος Τμήματος Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Alexandros Michailidis / Shutterstock

ESB Professional / Shutterstock

ΑΛΜΑΤΑ ΚΑΙ ΧΑΣΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ

Το προηγούμενο διάστημα κυριάρχησε ο διάλογος για την ψήφιση του νόμου που επιτρέπει πλέον τη λειτουργία ιδιωτικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα. Οι απόψεις πολλές και αντικρουόμενες, οι ανησυχίες εύλογες, οι αντιδράσεις αισθητές, για ένα θέμα που για πολλούς (και από τις δύο πλευρές) είναι ιδεολογικό «άγιο δισκοπότηρο».

Όμως, την ίδια ώρα, στον δημόσιο διάλογο περνούν σε δεύτερη μοίρα ζητήματα εξίσου κομβικά για την εκπαίδευση: Πώς θα μεταμορφώσουν τα σχολεία μας οι νέες τεχνολογίες και πώς θα υπηρετηθούν οι σύγχρονες εκπαιδευτικές αναγκαιότητες; Πώς θα πάψει η εκπαίδευση (ιδίως η δευτεροβάθμια) να προσφέρει απλώς γνώσεις και να μην ανταποκρίνεται στον ευρύτερο ρόλο της; Και, τέλος, πώς θα ενσωματωθούν οι μεγαλύτερες ηλικίες, για να αναβαθμίσουν τις πνευματικές και εργασιακές τους δεξιότητες; Απαντήσεις επιχειρούν να δώσουν οι Σπυρίδων Δουκάκης, Αντιγόνη - Άλμπα Παπακωνσταντίνου και Γεώργιος Βούτσιнос.

Εποχή μετασχηματισμού της γνώσης

Είναι δύσκολο να δώσουμε μία μοναδική και συνάμα κοινά αποδεκτή απάντηση στο ερώτημα «Πώς πρέπει να είναι το εκπαιδευτικό μας σύστημα;». Από την πλευρά μας, ως εκπαιδευτικοί καταβάλλουμε μεγάλη προσπάθεια για να ισορροπήσουμε μεταξύ των μοναδικών αναγκών που έχει κάθε μαθητής και της ευληπτότητας ενός προγράμματος σπουδών, με αποτέλεσμα ορισμένες φορές να αφήνουμε στο παρασκήνιο αυτή την προσπάθεια, διότι επείγει η «ολοκλήρωση της ύλης». Ως αποτέλεσμα συνήθως αντιλαμβάνομαστε ως σημαντικό αυτό που επείγει, χάνοντας την ευκαιρία να αναστοχαστούμε για τον σκοπό της εκπαίδευσης. Για να κατορθώσουμε να επιλύσουμε το δυσεπίλυτο αυτό πρόβλημα, απαιτείται μια διαφορετική προσέγγιση, ώστε να διευκολύνουμε τους μαθητές μας να αποκτήσουν κατάλληλες δεξιότητες και στάσεις για να αντιμετωπίσουν τις μελλοντικές προκλήσεις.

Βασικός πυλώνας κάθε εκπαιδευτικού συστήματος είναι τα προγράμματα σπουδών. Τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας έχει επιτευχθεί η στροφή προς ολιστικά προγράμματα σπουδών, που καλλιεργούν βασικές δεξιότητες ζωής και θέτουν ως προτεραιότητα το τι πρέπει να γνωρίζει ή να μπορεί να κάνει ο μαθητής, δηλαδή τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα. Αναμένεται σύντομα η εφαρμογή τους με την προσθήκη εκπαιδευτικών πόρων, όπως το πολλαπλό βιβλίο, τα νέα ψηφιακά μαθησιακά αντικείμενα και τα σύγχρονα περιβάλλοντα μάθησης, τα οποία είτε εντάσσονται στην τάξη με την εισαγωγή των διαδραστικών συστημάτων μάθησης, είτε λειτουργούν συμπληρωματικά μέσω ψηφιακών τεχνολογιών.

Επιπρόσθετα, σήμερα γνωρίζουμε περισσότερο για το πώς μαθαίνουν οι άνθρωποι. Η εκπαιδευτική νευροεπιστήμη, η τομή μεταξύ της ψυχολογίας, μας προσφέρει πολύτιμες γνώσεις για τη διαδικασία μάθησης, προκαλώντας δομικές αλλαγές στα εκπαιδευτικά συστήματα. Αποτελέσματα ερευνών αναδεικνύουν την ανάγκη περισσότερης κίνησης στην τάξη, συχνών διαλειμμάτων, ενεργής εμπλοκής, συνεργασίας, πολυδιάστατης προσέγγισης των εννοιών, θετικών συναισθηματικών εμπειριών και συνδέσεων με την προϋπάρχουσα γνώση. Τα δεδομένα από τη μελέτη του εγκεφάλου αναδεικνύουν ότι, όταν το περιβάλλον έχει εμπλουτιστεί με τα προαναφερθέντα, η γνώση, οι δεξιότητες και οι στάσεις που επιχειρούμε να κατακτήσουν οι μαθητές μας, εγκαθιδρύονται, γίνονται μόνιμες, θεωρούνται από τους μαθητές χρήσιμες και εντέλει ανακαλούνται κατάλληλα και άμεσα όταν χρειάζονται.

Επιπλέον, η εμφάνιση προσαρμοστικού λογισμικού με ενσωματωμένη Τεχνητή Νοημοσύνη και παιγνιώδεις δραστηριότητες, οι οποίες θα είναι διαθέσιμες σε όλες τις ψηφιακές συσκευές, σηματοδοτούν μια αλλαγή στον τρόπο παροχής εκπαιδευτικού περιεχομένου, προσφέροντας νέους δρόμους για εξατομικευμένες μαθησιακές εμπειρίες. Όλα αυτά οδηγούν σε μια κουλτούρα εκπαιδευτικής πολιτικής, η οποία στηρίζεται σε τεκμηριωμένες αποφάσεις, μεταφράζει την έρευνα σε εκπαιδευτική πρακτική, χρησιμοποιεί αποδεικτικά στοιχεία και οδηγεί στην εκπαίδευση ακριβείας.

Αυτή η αλλαγή παραδείγματος θέτει τη βάση της συζήτησης για τον κρίσιμο ρόλο της επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών, οι οποίοι καλούνται να αναγνωρίζουν την αναγκαιότητα τέτοιων προσεγγίσεων, να τις αποδέχονται, να τις προσαρμόζουν στις ανάγκες των μαθητών τους, να τις διερευνούν περαιτέρω και να τις εξελίσσουν. Εύκο-

“ Η εμφάνιση προσαρμοστικού λογισμικού με ενσωματωμένη Τεχνητή Νοημοσύνη και παιγνιώδεις δραστηριότητες, οι οποίες θα είναι διαθέσιμες σε όλες τις ψηφιακές συσκευές, σηματοδοτούν μια αλλαγή στον τρόπο παροχής εκπαιδευτικού περιεχομένου, προσφέροντας νέους δρόμους για εξατομικευμένες μαθησιακές εμπειρίες. Όλα αυτά οδηγούν σε μια νέα κουλτούρα εκπαιδευτικής πολιτικής.

λα, λοιπόν, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι τα εξατομικευμένα και βασισμένα στις ικανότητες μαθησιακά περιβάλλοντα δεν λειτουργούν μετασχηματιστικά μόνο για τους μαθητές, αλλά και για τους εκπαιδευτικούς, ώστε να τα αξιοποιούν ως μέρος της επαγγελματικής τους ανάπτυξης.

Πιστεύουμε συνεπώς, ότι η δημιουργία ισοχυρών θεμελίων στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, η μετάβαση στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, η ολοκλήρωση της σχολικής εκπαίδευσης, η εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς και η προετοιμασία των μαθητών για μια παγκοσμιοποιημένη και συμπεριληπτική κοινωνία απαιτεί ακόμα μεγαλύτερη συνεργασία και συμμετοχή. Με τα νέα προγράμματα σπουδών, τα σύγχρονα εκπαιδευτικά μέσα, τις τεκμηριωμένες αποφάσεις οι οποίες στηρίζονται στα δεδομένα και το νέο πλαίσιο επαγγελματικής ανάπτυξης εκπαιδευτικών, μπορούμε να έχουμε βάσιμες ελπίδες ότι θα καταφέρουμε να δημιουργήσουμε ένα περιβάλλον με μετασχηματιστική οπτική, το οποίο θα αντιμετωπίζει επιτυχώς τις εκπαιδευτικές προκλήσεις σε όλα τα επίπεδα.

Σπυρίδων Δουκάκης

Πρόεδρος Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Επίκουρος Καθηγητής, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Πληροφορικής, Εργαστήριο Βιοπληροφορικής και Ανθρώπινης Ηλεκτροφυσιολογίας

karelnoppe / Shutterstock

Αντιγόνη - Άλπα Παπακωνσταντίνου

Επίκ. Καθηγήτρια
Κοινωνιολογίας
της Εκπαίδευσης,
Παιδαγωγικό Τμήμα
Δευτεροβάθμιας
Εκπαίδευσης, ΕΚΠΑ

Τα στερητικά άλφα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

**Α-παξίωση,
α-διαφορία,
α-ναποτελεσματικότητα.**

Τρεις λέξεις που, ιδίως τα τελευταία χρόνια, φαίνεται να κυριαρχούν στις σκέψεις μας αναφορικά με τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, να δυσχεραίνουν την καθημερινότητα όσων εμπλέκονται σ' αυτήν, να προβληματίζουν όσους την ερευνούν και να εμποδίζουν όσους επιχειρούν να την εξελίσουν μέσω περισσότερο ή λιγότερο ρηξικέλευθων πολιτικών ή καινοτόμων δράσεων. Κοινό στοιχείο των προσδιορισμών αυτών το στερητικό πρόθημα «άλφα», δηλωτικό της αντίθεσης, της άρνησης, της στέρησης του επιθυμητού ή της μη επίτευξης του επιδιωκόμενου.

Η απαξίωση θα μπορούσε να παρομοιαστεί με έναν μανδύα διάφανο, πλην όμως αισθητό, που έρχεται να καλύψει σε όλο τους

το χρονικό εύρος και ιδεολογικό πλάτος τις πολιτικές που αφορούν στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και παράλληλα να συγκαλύψει τις σχέσεις και τις πρακτικές των δρώντων μέσα στους κόλπους της. Οι εκπαιδευτικοί υποαμείβονται, οι σχολικές μονάδες υποστελεχώνονται, η απουσία οποιασδήποτε μορφής ελέγχου χαρακτηρίζει την καθημερινότητα των σχολείων, οι μαθητές θεωρούν πως οι εκπαιδευτικοί δεν κάνουν «κάτι σημαντικό» και οι γονείς επαυξάνουν την απαξίωση αυτή, είτε διεκδικώντας όλο και περισσότερα περιθώρια παρέμβασης στο εκπαιδευτικό έργο, είτε απευθυνόμενοι στα φροντιστήρια προς αντικατάσταση της δωρεάν παρεχόμενης δημόσιας εκπαίδευσης.

Η αδιαφορία, που άλλοτε αποδίδονταν ως χαρακτηρισμός μεμονωμένων συμπεριφορών, έχει μετατραπεί σε ένα παγιωμένο, στις συνειδήσεις, χαρακτηριστικό των ομά-

δων που δρουν στους κόλπους της εκπαίδευσης. Ρωτώντας τους κατάλληλους δρώντες θα πληροφορηθεί κανείς αβίαστα, απερίφραστα και απροβλημάτιστα ότι οι μαθητές αδιαφορούν για το σχολείο και τη σχολική γνώση, ότι οι εκπαιδευτικοί αδιαφορούν για το παρόν και το μέλλον των μαθητών τους, ότι οι γονείς αδιαφορούν για τις συστάσεις των εκπαιδευτικών και τους κανόνες του σχολείου. Παρομοίως, η πολιτεία φαίνεται να στέκεται αδιάφορη απέναντι στις εκκλήσεις, στις διεκδικήσεις, στα αιτήματα ή στις προτάσεις εκπαιδευτικών, γονέων και μαθητών.

Η αναποτελεσματικότητα, απόλυτα συνυφασμένη με τους δύο προηγούμενους όρους, φαίνεται να λειτουργεί ως αυτοεκπληρούμενη προφητεία του συστήματος ή ως η μοιραία κατάληξη ενός διακυβεύματος, την οποία όλοι προμηνύουν, αλλά κανείς δεν αναλαμβάνει να ανακόψει. Η θέση που καταλαμβάνει η Ελλάδα στους διεθνείς μαθητικούς διαγωνισμούς (βλ. PISA) είναι απογοητευτική, οι ικανότητες και δεξιότητες των αποφοίτων της υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (γυμνάσιο) εντυπωσιακά περιορισμένες, η εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση σχεδόν αδύνατη, εάν ο ιδιωτικός τομέας δεν συνδράμει την προσπάθεια των μαθητών με συστηματικό, στοχευμένο, αλλά και ακριβοπληρωμένο τρόπο.

Έχουμε, λοιπόν, το σχολείο που μας αξίζει; Όποια απάντηση κι αν δινόταν στην ερώ-

τηση αυτή, ειδικά εάν έφερε ψήγματα κυνικής ειλικρίνειας, θα αναστάτωνε, θα τρόμαζε, θα προβλημάτιζε και θα απογοήτευε πολλούς. Ομοίως, όμως, κάθε απάντηση εμπίπτει μοιραία στη σφαίρα του υποκειμενισμού και της περιπτώσιολογίας και συνεπώς καθίσταται διαπραγματεύσιμη και αμφισβητήσιμη.

Καταληκτικά, όσο αναγνωρίζεται η μετάδοση γνώσεων ως μοναδική αποστολή του σχολείου, τόσο η κοινωνία μας αποστερεί-

Όσο αναγνωρίζεται η μετάδοση γνώσεων ως μοναδική αποστολή του σχολείου, τόσο η κοινωνία μας αποστερείται από την παιδεία και την κοινωνική υποστήριξη που εκείνο μπορεί να της προσφέρει.

ται από την παιδεία και την κοινωνική υποστήριξη που εκείνο μπορεί να της προσφέρει. Και όσο υποτιμάται το παιδαγωγικό έργο των εκπαιδευτικών και δεν ενισχύεται ο κοινωνικός τους ρόλος ως φορέων όχι μόνο εκπαίδευσης, αλλά και αγωγής, τόσο διακυβεύεται η κοινωνική συνοχή και η πολυπόθητη στήριξη των πιο ευάλωτων ομάδων. Γιατί εν τέλει, η απαξίωση και η αδιαφορία για την εκπαίδευση είναι στην ουσία η απόδειξη της απαξίωσης και της αδιαφορίας μας για την κοινωνία του αύριο.

Η πρόκληση της Διά Βίου Μάθησης

Η Διά Βίου Μάθηση (ΔΒΜ) αποτελεί εθνική πολιτική προτεραιότητα, καθώς είναι σαφής η ισχυρή σύνδεσή της με την απασχόληση, την οικονομική ευημερία και την πλήρη συμμετοχή του ατόμου στην κοινωνία. Προτεραιότητα η οποία, με την πιστοποίηση των προσόντων, δημιουργεί συνθήκες ενίσχυσης της οικονομικής ανταγωνιστικότητας και απασχολησιμότητας και είναι ο καλύτερος τρόπος για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού.

Επί σειρά ετών στη ΔΒΜ παρατηρήθηκαν αποσπασματικές ρυθμίσεις, αποστασιοποίηση από την τυπική Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση, επικαλύψεις, στρεβλώσεις στο περιεχόμενο μάθησης, απουσία πιστοποιημένων προγραμμάτων μάθησης, αναντιστοιχία μεταξύ των αναγκών της αγοράς εργασίας και των προγραμμάτων κατάρτισης, αλλά και αξιοποίηση χρηματοδοτικών πόρων χωρίς την απαιτούμενη μέτρηση της αποτελεσματικότητας.

Η συμμετοχή στην εκπαίδευση ενηλίκων παραμένει μία από τις βασικές προκλήσεις για την Ελλάδα και αυτό γιατί, πέραν των άλλων, στη χώρα μας παρεμποδίζεται από πολλούς παράγοντες διαχρονικά, όπως η απου-

σία σχετικής κουλτούρας, η απουσία κινήτρων, η δυσκολία συμμετοχής των ατόμων με χαμηλά προσόντα, η απουσία μιας στρατηγικής για την εκπαίδευση εκπαιδευτών ενηλίκων, καθώς και η ανάγκη ποιοτικών προγραμμάτων κατάρτισης.

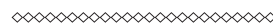
Επισημαίνεται ότι η ΔΒΜ, με τις μεταρρυθμιστικές πρωτοβουλίες της κυβέρνησης, τα τελευταία 4 χρόνια οροθετήθηκε εκ νέου και αφορά όλες τις μορφές μαθησιακών δραστηριοτήτων στη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου, που αποσκοπούν στην απόκτηση ή την ανάπτυξη γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων, στην επαγγελματική ένταξη και εξέλιξη του ατόμου, στην κοινωνική συνοχή, στην ανάπτυξη της ικανότητας ενεργού συμμετοχής στα κοινά και στην κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη.

Στην γενική ανάγκη ποιοτικής αναβάθμισης των ενεργειών εκπαίδευσης και κατάρτισης ενηλίκων, πρέπει να προστεθούν ορισμένες σημαντικές νέες παράμετροι που έχουν προκύψει τα τελευταία έτη ως αποτέλεσμα αλλαγής των πολιτικών προτεραιοτήτων σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Τέτοια φαινόμενα, που μεταβάλλουν το θεματολόγιο των εκπαιδευτικών πολιτικών και απαιτούν

Γεώργιος Βούτσιнос

Γενικός Γραμματέας
Επαγγελματικής
Εκπαίδευσης, Κατάρτισης
και Δια Βίου Μάθησης
του Υπουργείου Παιδείας,
Θρησκευμάτων και
Αθλητισμού

Lucky Business / Shutterstock

νέες πρωτοβουλίες και παρεμβάσεις διαχείρισής τους, είναι τα φαινόμενα αυξανόμενου ψηφιακού μετασχηματισμού και πολλαπλασιασμού των πηγών και τρόπων μάθησης, η αιφνίδια ανάγκη μαζικής αξιοποίησης των συστημάτων εξ αποστάσεως ψηφιακής εκπαίδευσης (ηλεκτρονική / τηλεεκπαίδευση), η αυξανόμενη τάση αξιοποίησης της μάθησης στην εργασία (μαθητεία, πρακτική άσκηση) και η επικέντρωση των πολιτικών επαγγελματικής κατάρτισης στον «κύκλο δεξιοτήτων» (διάγνωση αναγκών επαγγελματιών και δεξιοτήτων, συμβουλευτική σταδιοδρομίας

Η συμμετοχή στην εκπαίδευση ενηλίκων παραμένει μία από τις βασικές προκλήσεις για την Ελλάδα και αυτό γιατί, πέραν των άλλων, στη χώρα μας παρεμποδίζεται από πολλούς παράγοντες διαχρονικά.

και επαγγελματικού προσανατολισμού, ανάπτυξη δεξιοτήτων, αντιστοίχιση προσφοράς και ζήτησης δεξιοτήτων, ενεργοποίηση των δεξιοτήτων στην αγορά εργασίας).

Σε όλες αυτές τις προκλήσεις έχουν σχεδιαστεί και προωθούνται έργα με την ουσιαστική συμβολή των χρηματοδοτικών εργαλείων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, δηλαδή του ΕΣΠΑ 2021-2027, του Ταμείου Ανάκαμψης, του Erasmus+, καθώς και του Μέσου Τεχνικής Υποστήριξης (TSI). Από το 2020 γίνεται προσπάθεια αξιοποίησης κάθε δυνατής χρηματοδοτικής ευκαιρίας και επισημαίνεται ότι οι δράσεις μας σχεδιάστηκαν με τη συμβολή των εκπαιδευτικών κέντρων των κοινωνικών εταίρων, πανεπιστημιακών ιδρυμάτων, θεσμικών φορέων όπως το ΙΕΠ και ο ΕΟΠ-ΠΕΠ, καθώς και της Επιστημονικής Ένωσης

Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΕΕΕΕ).

Θα αναφέρω ενδεικτικά κάποιες από τις emblematicές δράσεις:

- Καινοτόμες παρεμβάσεις απόκτησης γνώσεων και δεξιοτήτων των εκπαιδευτών, των αξιολογητών, των εκπαιδευτών των εκπαιδευτών, των στελεχών σχεδιασμού και εφαρμογής προγραμμάτων ΔΒΜ, των επαγγελματιών συμβούλων, καθώς και των υπεύθυνων μαθητείας και πρακτικής άσκησης συμπεριλαμβανομένης της αναβάθμισης του συστήματος αξιολόγησης και πιστοποίησής τους.
- Ενίσχυση των περιφερειακών Συμβουλίων Σύνδεσης με την Παραγωγή και την Αγορά Εργασίας (ΣΣΠΑΕ) για την ανάπτυξη νέων προγραμμάτων, σε ευθυγράμμιση με τη συνολική αναπτυξιακή στρατηγική κάθε περιφέρειας.
- Ίδρυση Επαγγελματικών Σχολών Κατάρτισης (ΕΣΚ) διετούς φοίτησης, επιπέδου 3, για αποφοίτους Γυμνασίου
- Ενίσχυση των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας, λόγω του σημαντικού κοινωνικού τους ρόλου.
- Σχεδιασμός ποιοτικών προγραμμάτων ΔΒΜ.
- Τέλος, για τη Συνεχιζόμενη Επαγγελματική Κατάρτιση το 2022 ρυθμίστηκε νομοθετικά και το πεδίο της συνεχιζόμενης επιδοτούμενης επαγγελματικής κατάρτισης.

Γίνεται αντιληπτό από τα αναφερόμενα ότι το πεδίο της ΔΒΜ θα αποτελέσει τα επόμενα χρόνια ένα περιβάλλον συστημικής και ολιστικής αναδιάρθρωσης, με την προοπτική της υποστήριξης του μετασχηματισμού της αγοράς εργασίας αλλά και της ενίσχυσης των προσωπικών, κοινωνικών και εγκάρσιων δεξιοτήτων που αναβαθμίζουν την καθημερινότητα των Ελλήνων πολιτών.

RUBEN M RAMOS / Shutterstock

ΓΕΡΝΑΜΕ, ΦΕΥΓΟΥΜΕ, ΔΙΩΧΝΟΥΜΕ

Στις τρεις αυτές λέξεις συμπυκνώνεται ένα από τα μεγαλύτερα σύγχρονα προβλήματα της Ελλάδας: το δημογραφικό. Κατά πρώτο λόγο, ο πληθυσμός της χώρας μεγαλώνει ηλικιακά με ταχείς ρυθμούς. Κατά δεύτερο, τη χώρα εγκαταλείπουν όλο και περισσότεροι. Και, τέλος, αρνούμαστε επί της ουσίας να δεχθούμε «νέο αίμα». Το ντόμινο των προβλημάτων που προκαλούνται, μεγεθύνεται με τον χρόνο. Ειδικά για το θέμα των νέων εισερχομένων, των μεταναστών, παρουσιάζεται το οξύμωρο όλο και περισσότεροι να βλέπουν έναν «έξωθεν κίνδυνο» που απειλεί τα (ιδεατά ή όχι) χαρακτηριστικά της χώρας, την ώρα που η ίδια η χώρα απειλείται με κατάρρευση «εκ των έndon».

Τις απαντήσεις στο ερώτημα τι μπορεί να γίνει, δίνουν οι Βύρων Κοτζαμάνης και Νίκος Ευπολυτάς.

Βύρων Κοτζαμάνης

Καθηγητής Δημογραφίας,
Επιστ. Υπεύθυνος
του Ερευνητικού
Προγράμματος (ΕΛΙΔΕΚ)
«Δημογραφικά
Προτάγματα στην Έρευνα
και Πρακτική στην
Ελλάδα» /Παν Θεσσαλίας

Τα στοιχεία σημαίνουν συναγερμό

Η δημογραφική εικόνα της χώρας μας σήμερα διαφέρει σημαντικά από αυτήν της πρώτης μεταπολεμικής δεκαετίας. Έχουμε ειδικότερα: 1) Υπερσυγκέντρωση του πληθυσμού σε ένα εξαιρετικά περιορισμένο τμήμα της επικράτειας (άμεση συνέπεια της εσωτερικής μετανάστευσης, απόρροια του μεταπολεμικού μοντέλου ανάπτυξης), 2) Σημαντική μεν αύξηση του προσδόκιμου ζωής μας αλλά και τη μεγαλύτερη επιβράδυνση στον ρυθμό αύξησής του μετά το 1995 σε σχέση με άλλες χώρες της Ε.Ε., 3) Μείωση του αριθμού των παιδιών που φέρνουν στον κόσμο οι γενεές που γεννήθηκαν μετά το 1960 και αύξηση της μέσης ηλικίας στην απόκτησή τους, με αποτέλεσμα την ταχύτερη μείωση των γεννήσεων μετά το 1980, 4) Μείωση των γάμων, αύξηση των διαζυγίων και των συμφώνων συμβίωσης, με αποτέλεσμα την αλλαγή της σύνθεσης και της δομής των νοικοκυριών και των οικογενειών με την ανάδυση νέων οικογενειακών μοντέλων, 5) Συνεχή αύξηση του ειδικού βάρους των 65 ετών και άνω (από το 6,8% το 1951 στο 23% σήμερα), άμεση επίπτωση τόσο της αύξησης του προσδόκιμου ζωής όσο και της μείωσης της γονιμότητας, αύξηση που συνοδεύτηκε και από τη μείωση του ειδικού βάρους των νέων 0-19 ετών, 6) Συνεχή αύξηση των θανάτων λόγω της γήρανσης που, σε συνδυασμό με τη μείωση των γεννήσεων, οδήγησε στην εμφάνιση μετά το 2010 ενός αρνητικού ισοζυγίου, 7) Αναστροφή των μεταναστευτικών ισοζυγίων, που από θετικά μέχρι το 2010 μετατράπηκαν σε αρνητικά (περισσότεροι έξοδοι από εισοδοι το 2011-2023, 8) Συνεχή μείωση μετά το 2010 του πληθυσμού μας, απόρροια των αρνητικών φυσικών και μεταναστευτικών ισοζυγίων, και, τέλος, 9) Σημαντικές διαφοροποιήσεις σε περιφερειακό επίπεδο όλων των δημογραφικών δεικτών (μεταβολή του πληθυσμού, φυσικά ισοζύγια γονιμότητα, θνησιμότητα, γήρανση)

Όσον αφορά τις αμέσως επόμενες δεκαετίες οι πρόσφατες προβολές πληθυσμού για την Ελλάδα (Ην. Έθνη, 2022 και Eurostat, 2023) συγκλίνουν στο ότι:

Η αύξηση των θανάτων και η μείωση των γεννήσεων δεν είναι δυνατόν να ανατραπεί, με αποτέλεσμα τα φυσικά ισοζύγια (Φ.Ι.) να παραμένουν αρνητικά, οδηγώντας στην περαιτέρω μείωση του πληθυσμού,

Αν αλλάξει το μη ιδιαίτερα ευνοϊκό σήμερα περιβάλλον για τη δημιουργία οικογένειας και την απόκτηση παιδιών, θα περιορισθούν μεν τα αρνητικά Φ.Ι., χωρίς ωστόσο να μετατραπούν από αρνητικά σε θετικά.

Η γήρανση δεν πρόκειται να ανακοπεί, μπορεί μόνο -υπό όρους- να επιβραδυνθεί.

Η υπερσυγκέντρωση του πληθυσμού στον

χώρο δεν πρόκειται να αλλάξει αν δεν υπάρξει μια εθνική στρατηγική για την περιφερειακή ανάπτυξη.

Επομένως, αν το μεταναστευτικό ισοζύγιο (Μ.Ι.) είναι μηδενικό τις αμέσως επόμενες δεκαετίες, αναμένεται μια μεγάλη μείωση πληθυσμού μας, καθώς το έλλειμα των γεννήσεων έναντι των θανάτων θα κυμανθεί από -1,50 εκατ. (δυσμενές σενάριο) έως -1,15 εκατ. (ευνοϊκότατο σενάριο). Με δεδομένη δε την αναμενόμενη αύξηση των άνω των 65 ετών κατά περίπου 650.000, η μείωση των κάτω των 65 θα κυμανθεί από 2,15 εκατ. (δυσμενές σενάριο) έως 1,8 εκατ. (ευνοϊκότατο), ενώ αυτή των 0-19 ετών από 550.000 έως 400.000 αντίστοιχα.

Κατ' επέκταση το πόσο μεγάλη θα είναι η μείωση του συνολικού πληθυσμού μας -ως και αυτή 0-64 ετών- θα εξαρτηθεί κυρίως από το Μ.Ι. (είσοδοι - έξοδοι) και δευτερευόντως μόνο από το φυσικό (γεννήσεις - θάνατοι). Το Μ.Ι. είναι αδύνατον να προβλεφθεί καθώς εξαρτάται τόσο από εθνικούς όσο και από διεθνείς παράγοντες.

Εκείνο μόνο που μπορούμε να ισχυριστούμε είναι ότι η επιβράδυνση της μείωσης και της γήρανσης του πληθυσμού μας μέχρι το 2050 απαιτεί από δημογραφική σκοπιά ένα σημαντικότατο πλεόνασμα εισόδων έναντι των εξόδων (ένα θετικό δηλαδή Μ.Ι. της τάξης των 40-50.000 κατά μέσο ετησίως). Αν για πλήθος λόγων αυτό δεν είναι εφικτό, εκτιμούμε ότι ακόμη και ένα «ηπιότερο» Μ.Ι. (+15-20.000/έτος, +390-520.000 συνολικά το 2024-2049), θα συνέβαλε στην επιβράδυνση της μείωσης του συνολικού πληθυσμού, αυτής των νέων 0-19 ετών και των ατόμων εργάσιμης ηλικίας (κατ' επέκταση, και στην επιβράδυνση της δημογραφικής γήρανσης).

Με βάση τα προαναφερθέντα, επιβάλλεται ο συνδυασμός πολιτικών που δεν θα περιορίσουν μόνο τις αμέσως επόμενες δεκαετίες την αύξηση των θανάτων και θα δημιουργήσουν ένα εξαιρετικά ευνοϊκό περιβάλλον για την απόκτηση του επιθυμητού αριθμού παιδιών από τις νεότερες γενεές, αλλά θα επιβραδύνουν σημαντικά τη μετανάστευση νέων παραγωγικών και αναπαραγωγικών ηλικιών, επιτρέποντας ταυτόχρονα την επιστροφή τμήματος αυτών που έχουν φύγει και, ταυτόχρονα, θα επιτρέψουν την ενσωμάτωση και μόνιμη εγκατάσταση νέων αλλοδαπών στη χώρα μας. Για να επιτευχθεί φυσικά αυτό, απαιτείται οι έχοντες την ευθύνη σχεδιασμού και λήψης αποφάσεων να λάβουν από τώρα τα προσήκοντα μέτρα και ταυτόχρονα να προνοήσουν για την έγκαιρη προσαρμογή μας σε κάποιες μη αναστρέψιμες εξελίξεις (βλ. γήρανση) τις αμέσως επόμενες δεκαετίες.

Οι άβολες αλήθειες του μεταναστευτικού

Νίκος Ευπολυτάς

Επίκουρος Καθηγητής
Κοινωνιολογίας,
Τμήμα Κοινωνιολογίας
Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Το να μιλήσει κανείς σύντομα για το προσφυγικό ζήτημα είναι εξαιρετικά δύσκολο, καθώς με αφορμή το θέμα αναδεικνύονται και άλλα που μπορεί να είναι εξίσου ή ακόμη και πιο σημαντικά. Για παράδειγμα, η πειθαρχία των προσφύγων σε περιθωριοποιημένους κοινωνικούς ρόλους αποτελεί κεντρικό ζήτημα της κριτικής σκέψης και διανόησης. Παράλληλα, η εξέλιξη αυτή συνδέεται άμεσα με την κανονικοποίηση της ακροδεξιής ρητορικής, την αδυναμία επίκλησης των ευρωπαϊκών ιδεωδών από πλευράς Ε.Ε. και άλλα. Προσπαθώντας, λοιπόν, να ξετυλίξουμε αυτό το κουβάρι, θα εντοπίσουμε επιγραμματικά τις βασικότερες διαδικασίες με τις οποίες πρόσφυγες και γηγενείς βρισκόμαστε αντιμέτωποι τα τελευταία χρόνια.

Από τη συμφωνία Ε.Ε - Τουρκίας (Μάρτιος 2016) και μετά, η μεταναστευτική πολιτική γίνεται ξεκάθαρα αποτρεπτική με κεντρικό άξονα τον εγκλωβισμό των προσφύγων σε στρατόπεδα που βρίσκονται κυρίως στα νησιά του Αιγαίου. Οι απάνθρωπες συνθήκες που επικρατούν στα κέντρα, γίνονται μοχλός πίεσης στους πρόσφυγες για αίτηση «οικειοθελούς» επιστροφής στη χώρα προέλευσης. Την ίδια στιγμή, η μακρά αναμονή για την έκδοση απόφασης για διεθνή προστασία πειθαρχεί τους εγκλειστούς και λειτουργεί παραδειγματικά σε όσους σκοπεύουν να μετακινηθούν προς τη χώρα. Το μήνυμα στους πρόσφυγες είναι σαφές: «Αν θέλεις να έρθεις στην Ευρώπη, αυτά θα αντιμετωπίσεις».

Ο εγκλεισμός όμως (παραδοσιακά) κατασκευάζει αξίες και αντιλήψεις όχι μόνο σε όσους βρίσκονται «εντός των τειχών», αλλά και σε αυτούς που είναι εκτός. Η επιλογή κέντρων όπως αυτό της Μόριας στη Λέσβο ομογενοποίησε και απανθρωποποίησε τους πρόσφυγες στα μάτια των γηγενών. Με απλά λόγια, οι πρόσφυγες συνολικά αντιμετωπίζονται ως μια μάζα της οποίας η συνεχιζόμενη εξαθλίωση είχε σαν αποτέλεσμα την απόκρυψη των βασικών ανθρώπινων ιδιαιτεροτήτων και χαρακτηριστικών. Τα αντιανθρωπιστικά μηνύματα του εγκλεισμού συνδυάστηκαν με τη μονιμότητα του φαινομένου, καθώς οι άνθρωποι αυτοί δεν ήρθαν για λίγο και θα έφευγαν, όπως συνέβαινε το 2015, αλλά φάνηκε πως θα αποτελούσαν σταθερό μέρος της καθημερινότητας των νησιών. Αυτό εξηγεί και τη μεταστροφή των στάσεων των γηγενών, όπου τα επονομαζόμενα ως «νησιά της αλληλεγγύης» μετασχηματίστηκαν σε μικρό χρονικό διάστημα σε νησιά όπου επικρατεί η ξενοφοβία και ο ρατσισμός.

Από το 2019 και μετά, ωστόσο, μπαίνουμε σε μια νέα φάση, όπου η αποτροπή της με-

τακίνησης δεν λειτουργεί μέσω των στρατοπέδων παραδειγματισμού, αλλά μέσω παράνομων πράξεων των σωμάτων ασφαλείας. Οι περιβόητες επαναπροωθήσεις ή pushbacks αποτελούν τη ριζοσπαστικοποίηση της μεταναστευτικής πολιτικής, με ομάδες ενστόλων (συντά χωρίς διακριτικά) να απαγάγουν πρόσφυγες, να βιαιοπραγούν απέναντί τους και να τους επιστρέφουν με σχεδίες και άλλα μέσα στην Τουρκία, εκθέτοντας προφανώς τη ζωή τους σε μεγάλο κίνδυνο. Σε αυτή τη φάση το μήνυμα της μεταναστευτικής πολιτικής στους πρόσφυγες ήταν περισσότερο ωμό από ποτέ: «Μην τολμήσεις να έρθεις στην Ευρώπη».

Το γεγονός που συμπυκνώνει όλες αυτές τις εξελίξεις με τον πλέον αποτρόπαιο τρόπο, είναι το ναυάγιο της Πύλου. Οι δράσεις και παραλείψεις του Λιμενικού Σώματος, όπως δείχνουν όλες οι μέχρι τώρα διεθνείς εκθέσεις, οδήγησαν στη βύθιση ενός πλοιαρίου, στέλνοντας στον πάτο της θάλασσας πάνω από 550 ανθρώπους. Το ίδιο το γεγονός, αλλά και η (στην καλύτερη περίπτωση χλιαρή) αντίδραση της κοινής γνώμης δεν θα συνέβαιναν αν δεν είχε λάβει χώρα η προαναφερθείσα απανθρωποποίηση, που μειώνει την αξία της προσφυγικής ζωής.

Στην παρούσα φάση (σ.σ. Φεβρουάριος 2023) και μετά τις διεθνείς αντιδράσεις, η ένταση των επαναπροωθήσεων έχει υποχωρήσει, με τις αφίξεις να αυξάνονται ελαφρά. Ωστόσο, απ' όλα τα παραπάνω ένα βασανιστικό ερώτημα προκύπτει και οφείλουμε να το απαντήσουμε: Θα λύσουμε τις ανάγκες μετακίνησης χιλιάδων συνανθρώπων μας ή θα επιδιώξουμε σε ασκήσεις *realpolitik* πάνω από τη δυστυχία τους και τα πτώματά τους;

4.murat Shutterstock

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΟΛΛΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΟΛΗ

Οι συζητήσεις για τον ορισμό και την ερμηνεία της λέξης «τέχνη» δεν θα σταματήσουν ποτέ. Μάλιστα, εντείνονται όσο εμφανίζονται νέες μορφές έκφρασης, οι οποίες συχνά συνδέονται με την εξέλιξη της τεχνολογίας και τον «σκοπό» της τέχνης. Παράλληλα με τις εξελίξεις, υπάρχει και ένα διαρκές ζητούμενο: πώς αυτό που αποκαλούμε «πολιτισμός» θα προσεγγίζει, θα διαμορφώνει, θα εκπαιδεύει και, τελικά, θα γίνεται αναπόσπαστο μέρος της ζωής όλο και περισσότερων.

Σήμερα, η τέχνη περιμένει να απευθυνθεί στα μεγάλα ακροατήρια και να αυξήσει το πολιτισμικό τους κεφάλαιο κρυμμένη συχνά πίσω από εξειδικευμένες ορολογίες και σύνθετους ορισμούς. Όσο, όμως, η τέχνη δεν γίνεται «λαϊκό προϊόν» τόσο αυτή τη θέση θα καταλαμβάνουν υποπροϊόντα πολιτισμού χαμηλής αξίας, που απειλούν να διαβρώσουν αρκετές από τις αξίες των δημοκρατικών κοινωνιών.

Τις απαντήσεις στα ζητήματα αυτά δίνουν οι Γιάννης Μόσχος και Κωστής Παπαϊωάννου.

Τέχνη υψηλή, για όλες, όλους, όλα

Τι εννοούμε, άραγε, με τον όρο «υψηλή τέχνη»; Με μια γρήγορη περιδιάβαση σε βιβλία αισθητικής, φιλοσοφίας και ιστορίας, θα διαπιστώσει κανείς ότι ο όρος εμφανίζεται στα τέλη του 18ου αιώνα στο πλαίσιο των κοινωνικών, πολιτικών, οικονομικών και εν γένει πολιτισμικών μεταρρυθμίσεων που έλαβαν χώρα στη Δύση ως απότοκο της εκβιομηχάνισης της παραγωγής, της αστικοποίησης και του εκδημοκρατισμού. Ο όρος «υψηλή τέχνη» ισοδυναμούσε με την «ποιοτική» τέχνη, δηλαδή την τέχνη που παράγεται από μια εκλεκτή καλλιτεχνική μειοψηφία και απευθύνεται, εκτιμάται και καταναλώνεται από ελάχιστους καλλιτεργημένους και καλλιτεχνικά μυημένους ανθρώπους.

Όσο κι αν κατανοώ ότι ο παραπάνω ορισμός είναι προϊόν μιας συγκεκριμένης εποχής και συγκεκριμένων πολιτισμικών συνθηκών, ας μου επιτραπεί να διαφωνήσω ως προς τον ελιτισμό της διατύπωσης, και ειδικότερα από τη σκοπιά της θεατρικής τέχνης, μιας τέχνης που ξεκίνησε ως ένα θέαμα καθαρά λαϊκό και μαζικό. Θα διαφωνήσω όταν αναλογίζομαι ότι στην αρχαιότητα οι Αθηναίοι γέμιζαν το θέατρο του Διονύσου για να παρακολουθήσουν με κομμένη την ανάσα τα τραγικά πάθη των ηρώων του Σοφοκλή και του Αισχύλου, ή όταν αιώνες αργότερα οι Λονδρέζοι έσπευδαν στο θέατρο του Κύκνου αγωνιώντας για την τύχη του έρωτα δύο εφήβων, του Ρωμαίου και της Ιουλιέτας. Και δεν είναι μόνο οι θεατές του μακρινού παρελθόντος. Ας αναλογιστούμε μόνο την αθρόα προσέλευση του κόσμου κάθε καλοκαίρι στο Αρχαίο Θέατρο της Επιδαύρου.

Το «υψηλό» δεν σημαίνει, λοιπόν, ό,τι αφορά μόνο λίγους και εκλεκτούς, αλλά άπαντες. Σημαίνει αυτό ότι η θεατρική πράξη είναι πάντα συνώνυμη της υψηλής τέχνης; Όχι βέβαια. Το θέατρο, όπως και οι άλλες τέχνες, μπορεί να παράγεται και να καταναλώνεται με όρους εμπορικής ευτέλειας. Υπάρχει, όμως, και ένα σημαντικό κομμάτι του σύγχρονου ελληνικού θεάτρου που παράγει θέατρο ουσίας, υψηλής καλλιτεχνικής εμβέλειας. Η χώρα μπορεί να υπερηφανεύεται για ένα πολύ αξιόλογο καλλιτεχνικό δυναμικό σε όλους τους τομείς: ηθοποιούς, σκηνοθέτες, συγγραφείς, δραματογράφους, σκηνογράφους, ενδυματολόγους, μουσικούς, φωτιστές. Αφοσιωμένοι καλλιτέχνες που ανάγουν το ελληνικό θέατρο σε τέχνη υψηλή και που το κοινό τιμά με την αθρόα προσέλευσή του στις θεατρικές αίθουσες, ακόμα και στις πιο «δύσκολες» παραστάσεις. Γιατί πάντα κάτι που είναι «αληθινό», επικοινωνεί με τους θεατές, ασχέτως του μορ-

φωτικού τους επιπέδου ή του κοινωνικού τους στρώματος.

Μπορεί το επίπεδο πρόσληψης μιας παράστασης να διαφέρει, όμως αυτό δεν αναιρεί την αισθητική απόλαυση και την ψυχική συγκίνηση που προκαλεί σε άπαντες. Και το θέατρο είναι μια από τις πιο επιδραστικές τέχνες, καθώς προσφέρει στον θεατή τη δυνατότητα να ταυτιστεί άμεσα με τους ζωντανούς ανθρώπους που βλέπει επί σκηνής, και να αναρωτηθεί μαζί τους για όλα όσα τον απασχολούν για την κοινωνία στην οποία ζει και για την ύπαρξή του. Μετακινεί μέσα στον θεατή τη θέασή του για τον κόσμο και τον εαυτό του.

Το Εθνικό Θέατρο ακριβώς αυτή την αποστολή υπηρετεί: την παραγωγή θεάτρου υψηλού επιπέδου που προάγει τη σκέψη και την ενσυναίσθηση. Στα 92 χρόνια ιστορίας του υπερασπίζεται το θέατρο ως μια τέχνη υψηλή, που απευθύνεται σε όλες, όλους, όλα. Δανειζόμενος τα λόγια του Νικηφόρου Παπανδρέου -του τόσο σημαντικού αυτού ανθρώπου του θεάτρου- θα έλεγα ότι αποστολή του Εθνικού δεν είναι να κάνει θέατρο για τους μυημένους, αλλά πολλούς τους μυημένους. Γι' αυτό αγωνίζεται και θα συνεχίσει να αγωνίζεται.

Πάντα κάτι που είναι «αληθινό», επικοινωνεί με τους θεατές, ασχέτως του μορφωτικού τους επιπέδου ή του κοινωνικού τους στρώματος.

Γιάννης Μόσχος

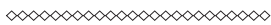
Καλλιτεχνικός Διευθυντής
Εθνικού Θεάτρου

**Κωστής
Παπαϊωάννου**

Πρόεδρος της Τεχνόπολης
του Δήμου Αθηναίων

Φως στην πόλη

Οι μεγάλες πόλεις του 21ου αιώνα βρίσκονται αντιμέτωπες με νέες προκλήσεις και σχεδόν υπαρξιακά ερωτήματα αναφορικά με την κλιματική κρίση, την πρόσβαση στη στέγη, την προάσπιση του δημόσιου χώρου και τη συμπερίληψη, την προστασία των ήπιων αστικών λειτουργιών από την επιθετική εξάπλωση του gentrification. Ποια μπορεί να είναι μια πολιτική για τον πολιτισμό στις πόλεις αυτές;

Μια τέτοια πολιτική πρέπει να βρίσκεται σε διαρκή διαμόρφωση και διαπραγμάτευση. Σε αυτή την κατεύθυνση, ο Δήμος Αθηναίων επιδιώκει έναν πολιτισμό ταυτόχρονα σε κίνηση αλλά και ως άξονα ενότητας και συνοχής στην πόλη, πάνω σε ένα πλούσιο μωσαϊκό εμπειριών για τους κατοίκους και τους επισκέπτες. Με επίκεντρο έναν από τους πλέον αναγνωρισμένους χώρους πολιτισμού της πόλης, την Τεχνόπολη, εμβληματικό βιομηχανικό μνημείο και τοπόσημο του νέου πολιτιστικού χάρτη. Γύρω από το επίκεντρο αυτό εξακτινώνεται ένα φάσμα

Ο Δήμος Αθηναίων επιδιώκει έναν πολιτισμό ταυτόχρονα σε κίνηση αλλά και ως άξονα ενότητας και συνοχής στην πόλη, πάνω σε ένα πλούσιο μωσαϊκό εμπειριών για τους κατοίκους και τους επισκέπτες.

δράσεων πολιτιστικού, κοινωνικού, ψυχαγωγικού και εκπαιδευτικού χαρακτήρα.

Το παλιό εργοστάσιο φωταερίου παρείχε φως και ενέργεια στην πρωτεύουσα. Ήταν, όμως, και μια πρώιμη αφορμή προβληματισμού σχετικά με τις επιδράσεις τέτοιων δραστηριοτήτων στο περιβάλλον και την ποιότητα ζωής των κατοίκων. Η μετατροπή του εργοστασίου σε εμβληματικό παράδειγμα επανάκτησης και επανάχρησης των βιομηχανικών χώρων στην Ευρώπη συνδέεται άρρηκτα με την αναζήτηση των νέων πολιτιστικών τοπόσημων. Αυτό σημαίνει έναν πολιτιστικό χάρτη της πόλης υπό συνεχή επανεξέταση. Ποια θα είναι τα αυριανά πολιτιστικά τοπόσημα της πόλης; Πώς θα διαμορφωθούν οι νέες διαδρομές του πολιτισμού στο κέντρο και τις γειτονιές; Πώς θα βρουν βήμα στον δημόσιο χώρο οι καλλιτεχνικές εκφράσεις των κατοίκων, πώς θα έχουν θέση στον πολιτιστικό μας χάρτη οι νέες κοινότητες; Πιο σημαντικό απ' όλα: πώς αυτές οι διαδρομές θα μπαίνουν στην καθημερινότητα όλων και ιδίως των πιο ευάλωτων και αποκλεισμένων;

Η Τεχνόπολη φιλοδοξεί να μετέχει ενεργά

και δημιουργικά σε αυτή την προβληματική. Συναυλίες, εκθέσεις, φεστιβάλ, προβολές, θεατρικά δρώμενα, εκδηλώσεις κοινωνικού χαρακτήρα, δράσεις που τιμούν ημέρες ιστορικής μνήμης, εκπαιδευτικά προγράμματα και δράσεις του Βιομηχανικού Μουσείου Φωταερίου, σεμινάρια αφιερωμένα στις νέες τεχνολογίες, πρωτοβουλίες για την ανάπτυξη της καινοτομίας είναι μερικές μόνο από τις 900 εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται κάθε χρόνο. Συνδυάζοντας τις υψηλού επιπέδου δράσεις, τη συμπερίληψη, την εκπαίδευση, την εξωστρέφεια και τη βιωσιμότητα, η Τεχνόπολη, ανοιχτή και προσβάσιμη σε όλους, ενισχύει την ανάπτυξη των διαφορετικών κοινοτήτων, αναδεικνύει τους πολλούς πολιτισμούς της πόλης και συμβάλλει στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των Αθηναίων και των επισκεπτών της πόλης.

Στελεχωμένη από μια δυναμική ομάδα και ανοιχτή σε νέες συνέργειες και συμπράξεις, με τα μάτια και τα αυτιά ανοιχτά στην Ελλάδα και το εξωτερικό, η Τεχνόπολη συμβάλλει στη διαμόρφωση του πολιτισμού της Αθήνας με δραστηριότητες σε πολλά σημεία της πόλης και αξιοποιώντας την κτιριακή κληρονομιά και τους δημόσιους χώρους. Υλοποιεί απαιτητικά έργα όπως ο σχεδιασμός και η λειτουργία του Μουσείου Μαρία Κάλλας και του Athens BookSpace στο αναμνησμένο Πάρκο Ελευθερίας, που φιλοδοξούμε να μετατραπεί σε ενιαίο χώρο ιστορικής δημοκρατικής μνήμης, γνώσης και συνάντησης. Στην ίδια κατεύθυνση η ανακαίνιση και λειτουργία της Δημοτικής Αγοράς Κυψέλης, διαρκής υπόμνηση της αξίας ενός δημόσιου χώρου προσβάσιμου στη νέα δημιουργία και τις συλλογικότητες της πόλης. Παράλληλα, ανοίγει ξανά στου «ιερού Λυκαβηττού τον σκούφο» το αγαπημένο μας μεταλλικό κοίλο του μεγάλων δημόσιων θεαμάτων της πόλης.

Η Τεχνόπολη συνεχίζει να παράγει «φως» με πρωτοποριακές δράσεις για όλους. Επιδιώκει νέες στρατηγικές συνεργασίες, βρίσκεται σε ανοιχτό διάλογο με τη ζωή της πόλης, υποδέχεται τις ιδέες των ανθρώπων που ζουν και κινούνται σε αυτή και ακολουθεί τον παλμό της σύγχρονης καλλιτεχνικής δημιουργίας. Ειδικά για το 2024, η Τεχνόπολη τιμά τη συλλογική μας μνήμη και θυμάται τις μεγάλες μέρες γιορτής της ελευθερίας: τα 50 χρόνια της Δημοκρατίας και τα 80 χρόνια από την απελευθέρωση της Αθήνας γίνονται μια μεγάλη γιορτή ιστορικής μνήμης, ένα δυνατό σήμα δημοκρατίας και ελευθερίας. Γιατί ο πολιτισμός εμπνέεται από τα δικαιώματα του ανθρώπου και τους αγώνες για ελευθερία.

MARCO BICEGO

ATHENS | 20, Voukourestiou str. | Tel +30 21036 36900

RETHYMNO | 148, Arcadiou str, | Tel + 30 28310 20404

MYKONOS | 35, Akti Kambani, | Tel + 30 22890 26777

Athens, Thessaloniki, Santorini, Crete, Rhodes, Kos, Corfu, Cephalonia, Zante, Volos, Chalkidiki, Katerini
Cyprus: Limassol, Paphos

ΟΙ ΠΡΩΤΙΕΣ ΤΟΥ 2023

Tricia Tisak

1 Το West End του Λονδίνου φωτίζεται για να γιορτάσει το Ραμαζάνι: Το West End του Λονδίνου φωτίστηκε τον Μάρτιο από 30.000 γιορτινά φώτα για να σηματοδοτήσουν τον ιερό μήνα του Ραμαζανιού για τους Μουσουλμάνους. Ο δήμαρχος Sadiq Khan, ο πρώτος Μουσουλμάνος δήμαρχος του Λονδίνου, άναψε σε πανηγυρική τελετή την επιγραφή «Καλό Ραμαζάνι» στην οδό Coventry. Είναι η πρώτη φορά που η γιορτή του Ραμαζανιού γιορτάστηκε «επίσημα» σε μεγάλη ευρωπαϊκή πόλη.

2 Κύτταρα από αρσενικά ποντίκια δίνουν ζωντανούς απογόνους: Επιστήμονες από το Πανεπιστήμιο της Οσάκα στην Ιαπωνία δημιούργησαν για πρώτη φορά ποντίκια από δύο βιολογικά αρσενικούς γονείς, σύμφωνα με μελέτη που δημοσιεύθηκε τον Μάρτιο στο περιοδικό «Nature». Οι επιστήμονες πήραν δερματικά κύτταρα από τις ουρές αρ-

σενικών ποντικών και τα χρησιμοποίησαν για να δημιουργήσουν ωάρια, τα οποία εμφυτεύθηκαν σε θηλυκά ποντίκια, παράγοντας τελικά ζωντανούς απογόνους. Το επίτευγμα αυτό θα μπορούσε να οδηγήσει σε θεραπείες γονιμότητας, αλλά και στην επιβίωση ειδών ζώων που απειλούνται με εξαφάνιση.

3 Ο πρώτος Νοτιοκορεάτης σόλο καλλιτέχνης στην κορυφή των charts: Ο Jimin, που έγινε γνωστός ως μέλος του Κ-ροκ συγκροτήματος BTS, έγινε ο πρώτος Νοτιοκορεάτης σόλο καλλιτέχνης που βρέθηκε στην κορυφή του Hot 100 του Billboard με την επιτυχία του «Like Crazy» τον Απρίλιο. Η εβδομαδιαία κατάταξη αντικατοπτρίζει τα πιο δημοφιλή τραγούδια στις Ηνωμένες Πολιτείες σε όλα τα είδη. Μερικούς μήνες αργότερα, ένα άλλο μέλος των BTS, ο Jungkook, έγινε ο δεύτερος Νοτιοκορεάτης σόλο καλλιτέχνης που κατέκτησε την πρώτη θέση, με το single του «Seven».

4 Το κινεζικό νόμισμα ξεπερνά το δολάριο στις διεθνείς πληρωμές της Κίνας: Το κινεζικό γουάν ξεπέρασε για πρώτη φορά το δολάριο των ΗΠΑ στις διεθνείς συναλλαγές της Κίνας τον Μάρτιο. Η κινεζική κυβέρνηση έχει προωθήσει τη χρήση του γουάν, επίσης γνωστού ως ρενμίνμπι, για να διεθνοποιήσει το νόμισμά της και να αμφοισβητήσει την πρωτοκαθεδρία του αμερικανικού δολαρίου ως του κυρίως συναλλακτικού μέσου διεθνώς.

5 Επιστήμονες παίρνουν πετρώματα από τον μανδύα της Γης: Έπειτα από πολλές ανεπιτυχείς προσπάθειες, οι οποίες ξεκίνησαν το 1961, επιστήμονες έκαναν τον Μάιο γεώτρηση στον μανδύα της Γης, που βρίσκεται χονδρικά περίπου 30 έως 2.900 χλμ. κάτω από την επιφάνεια της Γης και καταλαμβάνει το 70% του όγκου της, παίρνοντας για πρώτη φορά πολυάριθμα δείγματα από πετρώματα. Οι επιστήμονες έστειλαν ένα βαθύ-

Arun Sankar/AFP via Getty Images

Ινδοί ανεμίζουν σημαίες της χώρας τους καθώς γιορτάζουν την επιτυχή προσεδάφιση του διαστημικού σκάφους Chandrayaan-3 κοντά στον νότιο πόλο της Σελήνης τον Αύγουστο του 2023.

σκάφος υποθαλάσσιας γεώτρησης σε ένα σημείο όπου ο μανδύας βρίσκεται πιο κοντά στον πυθμένα του ωκεανού, κοντά στη μεσοατλαντική ράχη, μια περιοχή γνωστή ως «Μοχο». Τα δείγματα θα επιτρέψουν στους γεωλόγους να δουν πιο καθαρά τι ακριβώς βρίσκεται κάτω από τον φλοιό της Γης.

6 Τρισδιάστατη αποκάλυψη του «Τιτανικού»: Μια τρισδιάστατη σάρωση πλήρους μεγέθους του ναυαγίου του «Τιτανικού» αποκαλύφθηκε για πρώτη φορά τον Μάιο, η οποία έδωσε λεπτομερείς εικόνες τόσο του πλοίου όσο και των συντριμμιών του, που βρίσκονται διάσπαρτα σε μια περιοχή περίπου 5 χλμ. Τα συντρίμια είναι δύσκολο να προσεγγιστούν και ακόμη πιο δύσκολο να φωτογραφηθούν στα βάθη του Ατλαντικού ωκεανού -περίπου 3.800 μέτρα κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας. Τις περισσότερες από 715.000 εικόνες κατέγραψε η Magellan Ltd., μια εταιρεία χαρτογράφησης των πυθμένων των ωκεανών, περισσότερο από έναν αιώνα μετά τη βύθιση του πλοίου, το 1912.

7 Ένας άνδρας με παράλυση περπατά ξανά χρησιμοποιώντας τον νου του: Με τη βοήθεια εμφυτευμάτων στον εγκέφαλο και στη σπονδυλική του στήλη, ένας άνδρας με

Ko Sasaki/The New York Times

Ερευνητές βρήκαν ίχνη μικροπλαστικών, που μεταφέρθηκαν με τον άνεμο, στα σύννεφα πάνω από το όρος Φούτζι στην Ιαπωνία.

παράλυση μπόρεσε να περπατήσει ξανά, περισσότερο από μια δεκαετία μετά τον τραυματισμό του, χρησιμοποιώντας τον νου του, σύμφωνα με μελέτη που δημοσιεύθηκε τον Μάιο στο περιοδικό «Nature». Τα εμφυτεύματα, τα οποία χρησιμοποιούν τεχνολογία τεχνητής νοημοσύνης, αποκωδικοποιούσαν ηλεκτρικά

σήματα στον εγκέφαλό του και έστειλαν μηνύματα στους μύες του, επιτρέποντάς του να σταθεί όρθιος και να περπατήσει με τη βοήθεια ενός περιπατητή. Τα εμφυτεύματα σπονδυλικής στήλης έχουν χρησιμοποιηθεί με παρόμοια αποτελέσματα στο παρελθόν, αλλά έπρεπε να πατιέται ένα κουμπί για να ενεργοποιούνται κάθε φορά τα σήματα.

Anna Gordon/Reuters

Ο εορταστικός φωτισμός του Ραμαζανιού στο West End του Λονδίνου τον Μάρτιο του 2023.

8 Περισσότερο από το 10% του πληθυσμού της Ιαπωνίας είναι τουλάχιστον 80 ετών: Για πρώτη φορά στα χρονικά, τουλάχιστον ένας στους 10 ανθρώπους στην Ιαπωνία είναι άνω των 80 ετών. Τα στοιχεία που δόθηκαν στη δημοσιότητα από το υπουργείο Υγείας της Ιαπωνίας τον Ιούνιο, έδειξαν επίσης ότι το 2022 οι γεννήσεις μειώθηκαν στο χαμηλότερο ποσοστό τους από τότε που η χώρα άρχισε να τηρεί αρχεία το 1899. Η Ιαπωνία, στην οποία ζουν περισσότεροι από 125 εκατομμύρια άνθρωποι, έχει τον γηραιότερο πληθυσμό στον κόσμο.

9 Ο FDA εγκρίνει το πρώτο αντισυλληπτικό από το στόμα χωρίς συνταγή και ένα χάπι για την καταπολέμηση της επιλόχειας κατάθλιψης: Ο Οργανισμός Τροφίμων και Φαρμάκων των ΗΠΑ (FDA) ενέκρινε τον Ιούλιο για πρώτη φορά ένα μη συνταγογραφούμενο αντισυλληπτικό χάπι. Το «Orill» αναμενόταν να διατεθεί στην αγορά στις αρχές του 2024. Λίγες εβδομάδες αργότερα, η FDA ενέκρινε το πρώτο χάπι κατά της επιλόχειας κατάθλιψης. Το «Zurzuva» βρέθηκε σε κλινικές δοκιμές να επιδρά σε μόλις τρεις ημέρες, σε αντίθεση με άλλα αντικαταθλιπτικά, των οποίων η δράση μπορεί να χρειαστεί τουλάχιστον δύο εβδομάδες για να λειτουργήσει.

10 Εκτοξεύεται στο Διάστημα ο πρώτος πύραυλος με καύσιμο μεθάνιο: Ένας πύραυλος Zhuque-2 με καύσιμο μεθάνιο, που δημιουργήθηκε από την κινεζική ιδιωτική διαστημική εταιρεία Landspace, μπήκε σε τροχιά τον Ιούλιο. Αν και είναι αέριο του θερμοκηπίου, το μεθάνιο θεωρείται πιο φιλικό προς το περιβάλλον από το καύσιμο που χρησιμοποιείται για τις περισσότερες διαστημικές πτήσεις και βασίζεται στην κηροζίνη.

11 Το σύνταγμα της Βραζιλίας μεταφράζεται σε γλώσσα ιθαγενών: Το σύνταγμα της Βραζιλίας μεταφράστηκε επίσημα στη γλώσσα Nheengatu, μία από τις πιο διαδεδομένες γλώσσες των ιθαγενών του Αμαζονίου. Η μετάφραση, που παρουσιάστηκε τον Ιούλιο κατά τη διάρκεια τελετής στο São Gabriel da Cachoeira, χαιρέτισκε από ακτιβιστές και Βραζιλιάνους αξιωματούχους ως ένα σημαντικό βήμα για τη διατήρηση και την τιμή των γλωσσών και των πολιτισμών των ιθαγενών στη χώρα.

12 Ινδικό διαστημόπλοιο προσεδάφεται στον νότιο πόλο της Σελήνης: Η Ινδία έγινε η πρώτη χώρα που προσεδάφισε διαστημικό σκάφος με επιτυχία κοντά στον νότιο πόλο της Σελήνης, μια σκοτεινή περιοχή με τραχύ έδαφος, όπου προηγούμενες ανάλογες αποστολές της Ινδίας και της Ρωσίας είχαν καταλήξει σε συντριβές. Το διαστημικό

Reuters/Kim Kyung-Hoon

Ο μέσος της ομάδας Red Star, Mutsuhiko Nomura, 83 ετών, και οι συμπαίκτες του κάνουν πρόποση μετά τον εναρκτήριο αγώνα του πρωταθλήματος SFL (Soccer For Life) 80 League στο Τόκιο τον Απρίλιο του 2023. Το συγκεκριμένο πρωτάθλημα ποδοσφαίρου απευθύνεται σε ηλικιωμένους 80 ετών και άνω, μια δημογραφική ομάδα που αποτελεί πλέον περισσότερο από το 10% του πληθυσμού της Ιαπωνίας.

σκάφος Chandrayaan-3 προσγειώθηκε περίπου 370 μίλια από τον νότιο πόλο τον Αύγουστο. Έτσι η Ινδία έγινε η τέταρτη χώρα στον κόσμο που στέλνει διαστημόπλοιο στην επιφάνεια της Σελήνης, μετά την πρώην Σοβιετική Ένωση, τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Κίνα. Οι επιστήμονες ανυπομονούσαν να εξερευνή-

σουν τη συγκεκριμένη περιοχή μετά την ανακάλυψη εκεί ίχνους νερού με τη μορφή πάγου.

13 Αποκρυπτογράφηση αρχαίου ρωμαϊκού εγγράφου με τη βοήθεια της τεχνητής νοημοσύνης: Η τεχνητή νοημοσύνη βοήθησε στην ερμηνεία μέρους ενός αρχαίου ρωμαϊκού κειμένου για πρώτη φορά στη σύγχρονη ιστορία. Τον Αύγουστο, το μοντέλο τεχνητής νοημοσύνης ενός φοιτητή πληροφορικής εξήγαγε την αρχαία ελληνική λέξη «porphygas» (η ελληνική λέξη «πορφυρός») από ένα έγγραφο που βρέθηκε στο Herculaneum, ένα από τα εκατοντάδες που θάφτηκαν και διατηρήθηκαν στη στάχτη μετά την έκρηξη του Βεζούβιου το 79 μ.Χ.

14 Πρώτη πτήση «διαστημικού τουρισμού» από τη Virgin Galactic: Η Virgin Galactic έκανε τον Αύγουστο το πρώτο της «τουριστικό» ταξίδι στο Διάστημα, μεταφέροντας τρεις ιδιώτες. Οι διαστημικοί «τουρίστες» εκτοξεύθηκαν στο διάστημα από το Νέο Μεξικό με το VSS Unity, ένα πυραυλοκίνητο σκάφος. Σύμφωνα με τη Virgin Galactic, εκατοντάδες άνθρωποι βρίσκονται στη λίστα αναμονής για τις επόμενες πτήσεις, με τα εισιτήρια να κοστίζουν σήμερα 450.000 δολάρια.

15 Μικροπλαστικά ακόμα και στα σύννεφα: Ερευνητές στην Ιαπωνία βρήκαν ενδείξεις ότι μικροπλαστικά βρίσκονται στα σύννεφα, σύμφωνα με άρθρο που δημοσιεύθηκε τον Αύγουστο στο περιοδικό

Gregg Vigliotti/The New York Times

Πεσμένο δέντρο πάνω σε αυτοκίνητο στο Harwich της Μασαχουσέτης, τον Σεπτέμβριο του 2023, μετά την καταιγίδα Lee, κατηγορίας 5, που πέρασε από την περιοχή.

«Environmental Chemistry Letters», εγείροντας ερωτήματα σχετικά με τις πιθανές επιπτώσεις στο κλίμα. Επιστήμονες από το πανεπιστήμιο Waseda στο Τόκιο βρήκαν αερομεταφερόμενα μικροπλαστικά στα σύννεφα πάνω από το όρος Φούτζι, τα οποία πιστεύουν ότι προέρχονται κυρίως από τον ωκεανό.

16 Καταιγίδες κατηγορίας 5 σε κάθε θάλασσα: Για πρώτη φορά στα χρονικά, μια καταιγίδα κατηγορίας 5, η οποία χαρακτηρίζεται από ανέμους έντασης τουλάχιστον 250 κλμ. την ώρα, σχηματίστηκε σε κάθε ωκεάνια λεκάνη της Γης στο ίδιο έτος. Οι μετεωρολόγοι παρακολούθησαν τις καταιγίδες στις επτά ωκεάνιες λεκάνες που αποτελούν τον Ατλαντικό, τον Ειρηνικό και τον Ινδικό ωκεανό. Οι ειδικοί λένε ότι η άνοδος της θερμοκρασίας των ωκεανών έπαιξε ρόλο στην ενεργή περίοδο καταιγίδων του έτους.

17 Μια εξαιρετικά θανατηφόρα παραλλαγή της γρίπης των πτηνών φτάνει στην Ανταρκτική: Ο θανατηφόρος ιός HPAI H5N1 ανιχνεύθηκε για πρώτη φορά τον Οκτώβριο σε πτηνά και φώκιες στο νησί Bird της Ανταρκτικής, γεγονός που ανησυχεί τους οικολόγους, οι οποίοι σημειώνουν ότι η αυτοφυής άγρια ζωή δεν έχει άμυνα απέναντι σε πολλούς ιούς. Αυτό θα μπορούσε ενδεχομένως να οδηγήσει σε μείωση των ρυθμών αναπα-

Reuters/Kim Hong-Ji

Θαυμάστρια των BTS βγάζει selfie μπροστά από μια διαφήμιση για τη συναυλία τους στο Ολυμπιακό Στάδιο της Σεούλ. Το μέλος του συγκροτήματος Jimin έγινε ο πρώτος Νοτιοκορεάτης σόλο καλλιτέχνης που έφτασε στην κορυφή του Billboard Hot 100 chart.

γωγής ή ακόμη και στην εξαφάνιση απομονωμένων ειδών.

18 Γυναίκες ψηφίζουν για πρώτη φορά σε σύνοδο στο Βατικανό: Σε σύνοδο του Βατικανού με 300 επισκόπους απ' όλο τον κόσμο συμμετείχαν μοναχές και λαϊκές γυναίκες, οι οποίες για πρώτη φορά είχαν δικαίωμα ψήφου. Τα θέματα της συζήτησης περιλάμβαναν την προώθηση των γυναικών σε εκκλησιαστικούς ρόλους, με ορισμένους ιερείς να υποστηρίζουν ακόμη και τη χειροτονία γυναικών διακόνων, ένα θέμα που συζητείται ευρέως μεταξύ των καθολικών.

19 Μαύρη τρύπα ηλικίας 13,2 δισεκατομμυρίων ετών: Το παρατηρητήριο X Chandra της NASA και το διαστημικό τηλεσκόπιο James Webb συνεργάστηκαν για να επιβεβαιώσουν την ύπαρξη της αρχαιότερης μαύρης τρύπας του σύμπαντος που έχει καταγραφεί μέχρι σήμερα. Εκτιμάται ότι σχηματίστηκε περίπου 470 εκατομμύρια χρόνια μετά το «Big Bang» και είναι 10 φορές μεγαλύτερη από οποιαδήποτε μαύρη τρύπα του Γαλαξία μας.

20 Το πιο θερμό έτος στην ιστορία της Γης: Από τον Νοέμβριο του 2022 έως τον Οκτώβριο του 2023, η Γη γνώρισε τους θερμότερους 12 μήνες που έχουν καταγραφεί ποτέ, σύμφωνα με τη μη κερδοσκοπική οργάνωση Climate Central. Η ανάλυση της ομάδας δείχνει ότι οι παγκόσμιες θερμοκρασίες αυξήθηκαν κατά 1,3 βαθμούς Κελσίου πάνω από τα προβιομηχανικά ρεκόρ, γεγονός που ανησυχεί τους επιστήμονες, καθώς τα δεδομένα πλησιάζουν το μέγιστο όριο του 1,5 βαθμού Κελσίου για την παγκόσμια αύξηση της θερμοκρασίας που έχει τεθεί από τη Συμφωνία του Παρισιού του 2015.

Handout/Brazil's Supreme Federal Court/AFP via Getty Images

Η Sonia Guajajara (αριστερά), υπουργός για τους Αυτόχθονες Πληθυσμούς της Βραζιλίας, και η πρόεδρος του Ανώτατου Δικαστηρίου της Βραζιλίας, Rosa Weber, στην τελετή για την παρουσίαση της πρώτης μετάφρασης του Συντάγματος της Βραζιλίας σε γλώσσα των ιθαγενών του Αμαζονίου (Sao Gabriel da Cachoeira, πολιτεία Amazonas, Βραζιλία, Ιούλιος 2023).

William Keo for The New York Times

Η ΔΥΤΙΚΗ ΟΧΘΗ ΔΕΝ ΕΛΠΙΖΕΙ ΠΙΑ

Δύο Παλαιστίνιοι και ένας Αμερικανός, που συναντήθηκαν φοιτητές 41 χρόνια πριν, βρίσκονται ξανά και αποτυπώνουν την καρδιά του παλαιστινιακού προβλήματος.

Τέσσερις δεκαετίες μετά τη γνωριμία μου με δύο Παλαιστίνιους φοιτητές, τους βρήκα ξανά. Βηθλέεμ, Δυτική Όχθη - Όταν ήμουν φοιτητής νομικής και ταξίδευα «χαλαρά» στη Μέση Ανατολή το 1982, γνώρισα δύο Παλαιστίνιους φοιτητές σε ένα τοπικό λεωφορείο στη Δυτική Όχθη. Πιάσαμε κουβέντα και με κάλεσαν στα σπίτια τους, έτσι κατέβηκα από το λεωφορείο και πέρασα τη μέρα μαζί τους στα μπερδε-

Kristof/For The New York Times

Nicholas Kristof

Αρθρογράφος των «New York Times».

μένα σοκάκια του πυκνοκατοικημένου Καταυλισμού Προσφύγων Dheisheh.

Περάσαμε όμορφα. Μου μίλησαν για τα μαθήματα αραβικής γλώσσας στο Πανεπιστήμιο της Βηθλέεμ, ενώ εγώ τότε σχεδίαζα να μάθω αραβικά στο Κάιρο. Ήμασταν όλοι πολύ ενθουσιασμένοι με τις σπουδές, γεμάτοι νιάτα και όνειρα. Σημείωσα τα ονόματά τους στην ατζέντα μου, αλλά δεν επικοινωνήσαμε ξανά -ως τώρα.

41 χρόνια μετά, μετά το ξέσπα-

σμα του πολέμου στη Μέση Ανατολή, ξέθαψα την παλιά μου ατζέντα και βρήκα τα ονόματά τους. Αναρωτήθηκα: Άραγε θα είναι ακόμα ζωντανοί; Μήπως έφυγαν στο εξωτερικό; Αυτή τη ζοφερή στιγμή, ποια η γνώμη τους για το Ισραήλ, τη Χαμάς και την Αμερική;

Με τη βοήθεια ενός τοπικού δημοσιογράφου, που τηλεφώνησε στον καταυλισμό Dheisheh, μπόρεσα να τους εντοπίσω: τον Saleh Molhem, τώρα 63 ετών, με γκριζα μαλλιά, και τον

Mahmoud Qaraqei, τώρα 60. Ένας λόγος που ήταν δυνατός ο εντοπισμός τους είναι ότι οι Παλαιστίνιοι πρόσφυγες δεν μετακινούνται εύκολα. Και οι δύο ζούσαν ακόμα στον ίδιο προσφυγικό καταυλισμό. Με θυμήθηκαν και με προσκάλεσαν για ακόμη μία επίσκεψη. Ήταν θαυμάσιο που τους είδα ξανά, όμως η επανένωσή μας ήταν επίσης μια εικόνα των προβλημάτων των Παλαιστινίων: ο κόσμος έχει αλλάξει τόσο πολύ σε αυτές τις τέσσερις δεκαετίες, όμως ενώ εγώ ταξίδεψα τον κόσμο και απέκτησα μια ικανοποιητική καριέρα, εκείνοι παρέμειναν χωρίς πατρίδα, αποκλεισμένοι σε έναν προσφυγικό καταυλισμό να φοβούνται τους Ισραηλίτες εποίκους και τους στρατιώτες. Και ακόμα χειρότερα: έχουν πολύ λιγότερες ελευθερίες σήμερα απ' ό,τι το 1982. Τότε μπορούσαν να ταξιδεύουν με ευκολία στο Ισραήλ, ακόμα και να δουλεύουν εκεί. Τα Σαββατοκύριακα μπορούσαν να χαλαρώνουν στις παραλίες του Ισραήλ. «Συνήθιζα να πηγαίνω με το αυτοκίνητο για να περάσω

τη μέρα μου στο Τελ-Αβίβ», μου είπε ο Mahmoud. Τώρα ζουν κάτω από ένα ασφυκτικό σύστημα συνοριακών σημείων εισόδου και ελέγχου που δυσκολεύουν τα ταξίδια ακόμη και εντός της Δυτικής Όχθης. Η τρομοκρατική επίθεση της Χαμάς στις 7 Οκτωβρίου 2023 έκανε τα πάντα χειρότερα. Λόγω του αποκλεισμού από τις ισραηλινές αρχές, δεν μπορούσα να πάω ούτε στα σπίτια τους. Καταλήξαμε να συναντηθούμε σε ένα εστιατόριο της Βηθλεέμ, αλλά για να φτάσω εκεί έπρεπε να αφήσω το νοικιασμένο στο Ισραήλ αυτοκίνητό μου σε έναν αποκλεισμένο δρόμο, να σκαρφαλώσω σε ένα τείχος που κατασκεύασε το Ισραήλ και μετά να πάρω ένα παλαιστινιακό ταξί. «Δεν μπορώ να πάω πουθενά», μου είπε ο Mahmoud. «Θέλω να πάω σε έναν γιατρό στη Χεβρώνα», επίσης στη Δυτική Όχθη, αλλά είπε ότι αυτό δεν είναι πλέον δυνατό λόγω του αποκλεισμού των δρόμων. Οι Ισραηλινοί ισχυρίζονται ότι, αν οι Παλαιστίνιοι έχουν λιγότερες ελευθερίες, είναι από

Ο Saleh Molhem και ο Mahmoud Qaraqei.

δικό τους λάθος. Σημειώνουν ότι ήταν το μπαράζ των βομβιστικών επιθέσεων αυτοκτονίας από Παλαιστίνιους που οδήγησε στη δημιουργία φραγμάτων και σημείων ελέγχου, εδώ και στη Γάζα.

Όταν τους πρωτογνώρισα, ο Saleh και ο Mahmoud ήταν γεμάτοι μεγάλα σχέδια για ταξίδια και καριέρα. Έδειχναν αισιόδοξοι. Τώρα είναι πικραμένοι και εύκολα πιστεύουν ό,τι χειρότερο για το Ισραήλ.

«Ο μόνος καλός Παλαιστίνιος είναι ένας νεκρός Παλαιστίνιος», είπε ο Saleh, περιγράφοντας αυτό που νομίζει ότι πιστεύουν οι Ισραηλινοί.

Και οι δύο ήλπιζαν να κάνουν μεταπτυχιακές σπουδές στο εξωτερικό (ο Saleh ήθελε διδακτορικό στις αραβικές σπουδές στην Αίγυπτο και ο Mahmoud ήλπιζε να αποκτήσει μεταπτυχιακό στα ισπανικά στην Ισπανία) όμως, όπως είπαν, η ισραηλινή καταστολή το κατέστησε αδύνατο και οι ευκαιρίες τους χάθηκαν.

Και οι δύο έγιναν δάσκαλοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στη Δυτική Όχθη, αλλά και οι δύο εί-

1. Καταυλισμός προσφύγων στη Ramallah της Δυτικής Όχθης.
2. Σημείο ελέγχου στο τείχος της Δυτικής Όχθης, όπου ένας άντρας πουλάει γρήγορο φαγητό στον κόσμο που περιμένει εκεί προσπαθώντας να περάσει στην άλλη πλευρά.
3. Άποψη του καταυλισμού προσφύγων στη Ramallah από ένα μπακάλικο - πλυτήριο αυτοκινήτων.
4. Στον καταυλισμό προσφύγων στη Ramallah.

William Keo for The New York Times

William Keo for The New York Times

William Keo for The New York Times

William Keo for The New York Times

William Keo for The New York Times

παν ότι απολύθηκαν πριν από πολλά χρόνια από τις ισραηλινές αρχές. Ο Mahmoud είπε ότι οι Ισραηλινοί αξιωματούχοι τον απέλυσαν με δικαιολογία τη 18ήμερη φυλάκισή του για παραβίαση της απαγόρευσης κυκλοφορίας πριν από πολλά χρόνια. Ο Saleh είπε ότι δεν συνελήφθη ποτέ, αλλά απολύθηκε από τους Ισραηλινούς επειδή δεν κατάφερε να εμποδίσει τους μαθητές του να πετάξουν πέτρες σε Ισραηλινούς στρατιώτες. Αργότερα βρήκαν δουλειές ως δάσκαλοι σε σχολεία των Ηνωμένων Εθνών για Παλαιστίνιους πρόσφυγες και τώρα είναι και οι δύο συνταξιούχοι.

Δεν είμαι σε θέση να επαληθεύσω τους ισχυρισμούς τους και η εκδοχή των Ισραηλινών μπορεί να είναι διαφορετική. Η Μέση Ανατολή είναι γεμάτη από εναλλακτικές αφηγήσεις για κάθε γεγονός, καθεμία αληθινή γι' αυτόν που τη διηγείται - η εκδοχή του Ισραήλ επικεντρώνεται σε απειλές από Παλαιστίνιους. Η Γάζα κυριαρχεί στις ειδήσεις αυτές τις μέρες (ΣτΜ. το άρθρο δημοσιεύθηκε στο φύλλο των «New York Times» της 4ης Νοεμβρίου 2023), όμως μετά την επίθεση της Χαμάς στις 7 Οκτωβρίου, τουλάχιστον 132 Παλαι-

Ύποψη ισραηλινού οικισμού από ένα εγκαταλειμμένο σημείο ελέγχου στη Δυτική Όχθη.

στίνιοι έχουν σκοτωθεί στη Δυτική Όχθη, μεταξύ των οποίων 41 παιδιά, λένε τα Ηνωμένα Έθνη, μαζί με έναν Ισραηλινό στρατιώτη, που σκοτώθηκε από Παλαιστίνιους. Περισσότεροι από 900 Παλαιστίνιοι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους εκείνη την περίοδο.

Αυτά μπορεί να είναι μακροχρόνια προβλήματα, όμως έχουν επιδεινωθεί τα τελευταία χρόνια και ειδικά τις τελευταίες εβδομάδες.

«Οι έποικοι εκμεταλλεύονται αυτόν τον πόλεμο για να εκδιώξουν βίαια τις ποιμενικές κοινότητες», είπε ο ραβίνος Arik Ascherman, ένας ακτιβιστής για τα ανθρώπινα δικαιώματα στο Ισραήλ. Τα Ηνωμένα Έθνη δήλωσαν πρόσφατα ότι, από τις 7 Οκτωβρίου και μετά, σημειώνονταν κατά μέσο όρο επτά επιθέσεις τη μέρα από έποικους σε Παλαιστίνιους της Δυτικής Όχθης, συχνά με όπλα και συχνά με την υποστήριξη των Ισραηλινών δυνάμεων ασφαλείας.

Όσες φορές μίλησα μίλησα με έποικους στο παρελθόν, υποστήριζαν ότι απλώς προστατεύουν τον εαυτό τους από τους Παλαιστίνιους και ότι σε κάθε περίπτωση, ο Θεός τους έδωσε ολόκληρη την περιοχή. «Αυτός εί-

ναι ο τίτλος κτήσης της γης μας», είπε ο πρεσβευτής του Ισραήλ στα Ηνωμένα Έθνη στους συναδέλφους του το 2019, κρατώντας ψηλά μια Βίβλο και αναφερόμενος στη Δυτική Όχθη, καθώς και στο Ισραήλ.

Ήταν καλό που είδα τον πρόεδρο Μπάιντεν στις 25 Οκτωβρίου να καταγγέλλει «εξτρεμιστές έποικους που επιτίθενται εναντίον Παλαιστίνιων στη Δυτική Όχθη». Οι έποικοι «πρέπει να λογοδοτήσουν», είπε. «Και πρέπει να σταματήσει τώρα».

Η Jessica Montell, η οποία διευθύνει μια οργάνωση για τα ανθρώπινα δικαιώματα, που ονομάζεται HaMoked, είπε ότι επίσης υπήρξε ένα κύμα συλλήψεων Παλαιστίνιων της Δυτικής Όχθης τις τελευταίες εβδομάδες. Ένας από τους λόγους που οι Παλαιστίνιοι αισθάνονται ότι απειλούνται, είναι ότι ο υπουργός Ασφαλείας του Ισραήλ, Itamar Ben-Gvir, είναι μια ακροδεξιά φιγούρα που κάποτε καταδικάστηκε σε ισραηλινό δικαστήριο για υποστήριξη ισραηλινής τρομοκρατικής ομάδας, ενώ πρόσφατα έκανε επίδειξη του πορτρέτου ενός εξτρεμιστή που δολοφόνησε 29 Παλαιστίνιους, και το έχει κορνιζάρει στο σπίτι του. «Δεν είναι υπερβολή να πεις

ότι η ισραηλινή κυβέρνηση είναι αντίστοιχη της Κου Κλουξ Κλαν», είπε ο Montell.

Ίσως γι' αυτόν τον λόγο, ο Saleh και ο Mahmoud ήταν ανήσυχοι που θα με συναντούσαν και επιφυλακτικοί με αυτά που έλεγαν -πολύ διαφορετικοί από τον τρόπο που εκφράζονταν ελεύθερα όταν τους πρωτογνώρισα. Ζήτησαν, επίσης, να μη φωτογραφηθούν τα πρόσωπά τους.

Ρώτησα εάν η ισραηλινή καταστολή ευθύνεται για την αύξηση των σημαίων της Χαμάς που έχουν γεμίσει τη Δυτική Όχθη. Δεν ήθελαν να μιλήσουν καθόλου γι' αυτό.

Όταν η συζήτηση έφτασε στα πολιτικά, διαφωνήσαμε αρκετά. Εκείνοι ήταν βέβαιοι ότι η έκρηξη στο Αραβικό Νοσοκομείο Al-Ahli της Γάζας ήταν μια προβοκάτσια από το Ισραήλ. Με βάση τις δικές μου πηγές, τείνω να πιστεύω στην εκτίμηση των μυστικών υπηρεσιών των ΗΠΑ, ότι η αεροπορική επιδρομή δεν ήταν από το Ισραήλ.

Οι τόνοι στη συζήτηση ανέβηκαν όταν φτάσαμε στην επίθεση της Χαμάς στις 7 Οκτωβρίου. «Οι άνθρωποι ήταν χαρούμενοι σε όλο τον αραβικό κόσμο όχι λόγω των δολοφονιών και της αιματοχυσίας, αλλά επειδή ήταν η πρώτη φορά που οι κάτοικοι της Γάζας μπορούσαν να πραγματοποιήσουν το όνειρό τους να φύγουν από τη Γάζα», είπε ο Saleh.

Αντιπάντως σημειώνοντας πόσο απάνθρωπη ήταν η επίθεση της Χαμάς και πόσοι Ισραηλινοί πολίτες είχαν σκοτωθεί ή απαχθεί. Ο Saleh και ο Mahmoud είπαν ότι θρήνησαν για τους Ισραηλινούς που σκοτώθηκαν, αλλά αναρωτήθηκαν γιατί ο κόσμος δεν ήταν εξίσου εξοργισμένος που σκοτώθηκαν Παλαιστίνιοι σε αθροιστικά πολύ μεγαλύτερους αριθμούς. Εκείνοι απογοητεύθηκαν που εστίαζα στη βαρβαρότητα της Χαμάς κι εγώ απογοητεύθηκα από την απροθυμία τους να καταδικάσουν απερίφραστα αυτές τις επιθέσεις.

Ο Mahmoud έσπασε την αμοιβαία απογοήτευση. «Δεν μισούμε κανέναν», είπε. «Εβραίοι, Χριστιανοί, Βουδιστές, δεν μισούμε κανέναν, αναζητούμε μόνο ελευθερία για να ζήσουμε

τη ζωή μας».

Φαινόταν ότι προσπαθούσαν να με κάνουν να καταλάβω. «Δεν είμαστε ταραχοποιοί», είπε ο Saleh. «Θέλουμε απλώς να ζούμε ελεύθερα όπως όλοι οι άλλοι στον κόσμο».

Ρώτησα αν η Δυτική Όχθη κινδύνευε να εκραγεί από θυμό για τις δολοφονίες στη Γάζα. Η ερώτηση τους ανησύχησε, αλλά ο Saleh είπε: «Οι άνθρωποι ασφυκτούν και γι' αυτό διαδηλώνουν για να εκφράσουν τα συναισθήματά τους». Έδειξε το αναψυκτικό που είχε μπροστά του. «Είναι σαν αυτό», είπε. «Αν το κουνάς, θα σκάσει».

Μετά το γεύμα, αποχαιρετιστήκαμε. Αστειεύτηκα ότι θα συναντηθούμε σε άλλα 41 χρόνια. Είπαν βλοσυρά ότι δεν ήταν βέβαιοι αν θα επιβίωναν ακόμη και για λίγες ώρες. Επικράτησε μια βαριά σιωπή.

Χωρίσαμε, όλοι ήμασταν λιγότερο χαρούμενοι από την πρώτη

Ένας Παλαιστίνιος κάτοικος της Ramallah, στη Δυτική Όχθη, φυλάει στον κήπο του μια συλλογή από πυρομαχικά που είπε ότι στόχευαν αυτόν και τους γείτονές του.

φορά. Ήταν συννηθισμένοι Παλαιστίνιοι, άνθρωποι που είχαν συνήθως σκυμμένο το κεφάλι. Είχαν αποφύγει την πολιτική και δεν είχαν χάσει μέλη της οικογένειάς τους στη σύγκρουση. Όμως, είχαν χάσει την ελευθερία και την αξιοπρέπειά τους. Υπάρχουν αναρίθμητοι άλλοι σαν αυτούς, που δεν γίνονται ποτέ πρωτοσέλιδα, αλλά σιγοβράζουν μέσα τους.

Αναλογίστηκα δύο νεαρούς άνδρες γεμάτους υποσχέσεις και ζεστασιά, γεμάτους ελπίδα, που κατοικούσαν σε έναν κόσμο στον οποίο Ισραηλινοί και Παλαιστίνιοι συνυπήρχαν καθημερινά και δεν φοβούνταν ο ένας τον άλλον. Είναι απογοητευτικό να βλέπεις την αλλαγή σήμερα. Ενόσω ο Saleh και ο Mahmoud έγιναν μπαμπάδες και παππούδες, τους στέρψαν το μέλλον, τη ζωντάνια, την ελπίδα. Και αυτό, νομίζω, είναι η καρδιά του παλαιστινιακού προβλήματος.

William Keo for The New York Times

Η ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΚΑΡΚΙΝΟΥ

Η τεχνητή νοημοσύνη μπορεί να ξεκλειδώσει τα εξατομικευμένα εμβόλια κατά της «επάρτης νόσου».

Πριν από δεκαετίες, ως ειδικευόμενοι γιατροί στην πτέρυγα καρκινοπαθών ενός γερμανικού πανεπιστημιακού νοσοκομείου, συχνά είμασταν αναγκασμένοι να μεταφέρουμε ένα σπαρακτικό μήνυμα στους ασθενείς μας: «Δεν υπάρχουν πια άλλες θεραπείες για να σας προσφέρουμε». Τότε, τα κύρια όπλα κατά του προχωρημένου καρκίνου ήταν η χημειοθεραπεία και η ακτινοβολία. Αποτελεσματικά κατά καιρούς, αλλά συχνά δεν προσέφεραν τη θεραπεία που πολλοί ήλπιζαν. Σήμερα, το τοπίο στη θεραπεία του καρκίνου έχει αλλάξει δραματικά. Έχουμε γίνει μάρτυρες της εμφάνισης νέων φαρμάκων, που στοχεύουν με μεγάλη ακρίβεια τους όγκους. Κάποιες παλιότερα μη ίασιμες μορφές καρκίνου, μπορούν πλέον να τεθούν υπό έλεγχο ακόμη και σε προχωρημένα στάδια. Ωστόσο, για την πλειονότητα των ασθενών με μεταστατικό καρκίνο, η υποσχηση μιας εξαιρετικά αποτελεσματικής θεραπείας παραμένει απλώς εκτός των δυνατοτήτων μας.

Γιατί, όμως, παρά τα δισεκατομμύρια δολάρια που επενδύονται κάθε χρόνο στην ιατρική έρευνα, η θεραπεία για τους ασθενείς με προχωρημένο καρκίνο εξακολουθεί να είναι η εξαίρεση και όχι ο κανόνας; Η απάντηση βρίσκεται στη φύση της ίδιας της ασθένειας. Ο καρκίνος προκύπτει από τυχαίες γενετικές αλλαγές μέσα σε υγιή κύτταρα, που ονομάζονται μεταλλάξεις και ενσκήπουν με την πάροδο του χρόνου. Οι μεταλλάξεις αυτές είναι δυνατό να προκληθούν από τον τρόπο ζωής, από γενετική προδιάθεση, από υπάρ-

Özlem Türeci και Ugur Sahin

Βιολόγοι, πρωτοπόροι στον τομέα των εμβολίων mRNA και των εξατομικευμένων ανοσοθεραπειών για τον καρκίνο. Ιδρυτές της BioNTech.

χοντα μακροχρόνια προβλήματα υγείας ή ακόμη και από την έκθεση σε επικίνδυνες χημικές ουσίες. Καθώς συσσωρεύονται διάφοροι παράγοντες, τα μεταλλαγμένα κύτταρα μετατρέπονται σε καρκινικούς όγκους. Αυτή η τυχαία εξέλιξη έχει δύο επιπτώσεις. Πρώτον, κάθε καρκίνος είναι τόσο μοναδικός όσο και το άτομο που προσβάλλει, κάτι που σημαίνει ότι ακόμη και όσοι διαγιγνώσκονται με τον ίδιο τύπο καρκίνου, έχουν μόνο ένα ποσοστό κοινών μεταλλάξεων. Δεύτερον, κάθε όγκος είναι ένα περίπλοκο μωσαϊκό δισεκατομμυρίων διαφορετικών κυττάρων, που μαθαίνει συνεχώς να προσαρμόζεται, να αποφεύγει το ανοσοποιητικό σύστημα και να αντιστέκεται στις θεραπευτικές στρατηγικές που εφαρμόζουμε. Όμως, τι θα γινόταν αν, για να ξεγελάσουμε αυτούς τους ασύλληπτους αντιπάλους, μπορούσαμε να αξιοποιήσουμε τη δύναμη μιας άλλης, επίσης καθαρά ατομικής και διαρκώς εξελισσόμενης δύναμης, του δικού μας ανοσοποιητικού συστήματος; Ο αμυντικός μηχανισμός του ανθρώπινου σώματος αποτελείται από δισεκατομμύρια κύτταρα με εκπληκτικές ικανότητες. Ανάμεσά τους, τα Τ-λεμφοκύτταρα ξεχωρίζουν ως οι άγρυπνοι φρουροί της φύσης, που περιπολούν αδιάκοπα στο σώμα μας. Ωστόσο, το ανοσοποιητικό μας σύστημα είναι εξελικτικά προγραμματισμένο να αντιμετωπίζει τις εξωτερικές απειλές, όπως οι ιοί και τα βακτήρια, και όχι τις εσωτερικές μεταλλάξεις. Κατά συνέπεια, μόνο ένα μικρό ποσοστό μεταλλάξεων συγκεκριμένα την προσοχή της ανοσολογικής άμυνας του οργανισμού μας. Τώρα, φανταστείτε ένα

μέλλον όπου θα είναι διαθέσιμα εξατομικευμένα εμβόλια κατά παραγγελία για τον καρκίνο. Θα είναι προσαρμοσμένα ώστε να μεταφέρουν με ακρίβεια τις μοναδικές μεταλλάξεις του καρκίνου κάθε ασθενούς, λειτουργώντας «σαν αφίσα καταζητούμενων» για τα κύτταρα του ανοσοποιητικού συστήματος, δίνοντάς τους οδηγίες να εξαπολύουν πολυπλευρες επιθέσεις στον όγκο. Αυτό που ήταν απλώς ένα όραμα πριν από τρεις δεκαετίες, όταν στεκόμασταν δίπλα στο κρεβάτι των ασθενών μας, είναι τώρα το επίκεντρο εκτεταμένων κλινικών δοκιμών από εμάς και άλλους γιατρούς και ερευνητές. Την ώθηση αυτή την έχει δώσει η σύνθετη πρόοδος της επιστήμης και της τεχνολογίας σε διάφορους τομείς. Η αποκρυπτογράφηση της γενετικής σύνθεσης του καρκίνου κάθε ασθενούς από μια μικροσκοπική βιοψία σε υψηλή ανάλυση μέσα σε λίγες ώρες, έχει καταστεί εφικτή με την ανάγνωση του DNA με τεχνολογίες αλληλουχίας επόμενης γενιάς. Η νέα ευρέως διαθέσιμη υπολογιστική ισχύς βοηθά να επεξεργαστούμε τις τεράστιες ποσότητες δεδομένων που δημιουργεί αυτή η αλληλουχία. Χρησιμοποιούμε προηγμένη υπολογιστική επεξεργασία και οι αλγόριθμοι τεχνητής νοημοσύνης βοηθούν στον εντοπισμό των μεταλλάξεων που εκτιμούμε ότι είναι πιο σημαντικές. Στη συνέχεια γίνονται η βάση για την «αφίσα καταζητούμενων», η οποία αποστέλλεται στα κύτταρα μέσω του αγγελιοφόρου RNA (mRNA) στο εμβόλιο. Το RNA, η προτιμώμενη βάση του εμβολίου μας, είναι ο πιο αρχέγονος αγγελιοφόρος της φύ-

Reuters/Fabian Bimmer

σης. Μπορεί να σχεδιαστεί γρήγορα, να προσαρμοστεί και να κατασκευαστεί μέσα σε λίγες εβδομάδες. Και ο χρόνος είναι ζωτικής σημασίας για τους καρκινοπαθείς.

Τα εξατομικευμένα εμβόλια κατά του καρκίνου υποβάλλονται αυτό τον καιρό σε αυστηρές δοκιμές και μόνο σε ελεγχόμενες κλινικές δοκιμές. Οι δοκιμές αυτές έχουν δείξει τη δυνατότητα εφαρμογής μιας εξατομικευμένης προσέγγισης σε μικρότερο αριθμό ασθενών, με την ενεργοποίηση και επέκταση των Τ-λεμφοκυττάρων που είναι ικανά να αναγνωρίζουν καρκινικά κύτταρα με βάση επιλεγμένες μεταλλάξεις -μια σημαντική προϋπόθεση για την καταπολέμηση του καρκίνου από το ανοσοποιητικό σύστημα. Πρόσφατες κλινικές δοκιμές στο μελάνωμα και στον καρκίνο του παγκρέατος έχουν δείξει τη δυναμική χρ-

σιμότητα των εξατομικευμένων εμβολίων mRNA στη μείωση του κινδύνου μεταστατικής υποτροπής έπειτα από χειρουργική επέμβαση.

Επίσης, οι ερευνητές διεξάγουν τώρα μεγαλύτερες κλινικές δοκιμές σε ορισμένους τύπους καρκίνου για να συγκρίνουν αυτά τα εξατομικευμένα εμβόλια με τα τρέχοντα θεραπευτικά πρωτόκολλα.

Τα δεδομένα από αυτές τις δοκιμές τα επόμενα χρόνια θα δώσουν πληροφορίες σχετικά με την ασφάλεια και την αποτελεσματικότητα των εξατομικευμένων εμβολίων κατά του καρκίνου, τα οποία τώρα βρίσκονται υπό ανάπτυξη.

Οι πρόοδοι στην τεχνολογία και την επιστήμη συχνά συμβαίνουν σε παράλληλους χώρους, αλλά όταν συγκλίνουν, τα αποτελέσματα μπορεί να είναι πρωτοποριακά. Η συγχώνευση του

Ο καγκελάριος της Γερμανίας Olaf Scholz και οι ιδρυτές της BioNTech Ugur Sahin και Özlem Türeci στο εργοστάσιο της BioNTech στο Marburg της Γερμανίας, τον Φεβρουάριο.

mRNA και της τεχνητής νοημοσύνης αποτελεί παράδειγμα μιας τέτοιας σύγκλισης, θέτοντας τα θεμέλια για μετεξλιγμένες θεραπευτικές λύσεις με επίκεντρο τον ασθενή και εγκαινιάζοντας μια νέα εποχή για την ιατρική.

Πιστεύουμε ότι η τεχνητή νοημοσύνη θα συνεχίσει να διαδραματίζει ολοένα και πιο καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη εξατομικευμένων εμβολίων και φαρμάκων για τον καρκίνο. Οι αλγόριθμοι τεχνητής νοημοσύνης μπορούν να αναλύσουν γρήγορα τεράστια σύνολα δεδομένων γονιδιώματος και να βοηθήσουν στον εντοπισμό μοτίβων και συσχετίσεων που οι παραδοσιακές μέθοδοι μπορεί να μην εντοπίζουν. Αυτή η ταχεία και ακριβής ανάλυση είναι ιδιαίτερα χρήσιμη όταν επιδιώκεται ο εντοπισμός των σχετικών καρκινικών μεταλλάξεων μεταξύ των πολλών γενετικών παραλλαγών του

AFP via Getty Images

όγκου ενός ασθενούς. Καθώς οι παγκόσμιες βάσεις δεδομένων για τον καρκίνο μεγεθύνονται, οι εκτιμήσεις για τις πιθανές μεταλλάξεις και ο σχεδιασμός εμβολίου για κάθε ασθενή είναι πιθανό να βελτιώνονται συνεχώς.

Το εξαιρετικά ευπροσάρμοστο mRNA μπορεί, λόγω των μοριακών χαρακτηριστικών του, να επιτρέψει την ταχεία, ελεγχόμενη, παράλληλη παραγωγή σε μικρές αυτοματοποιημένες εγκαταστάσεις. Η παράλληλη παραγωγή διασπά την παραδοσιακή γραμμή «συναρμολόγησης» και επιτρέπει την ταυτόχρονη κατασκευή διαφορετικών προϊόντων.

Για εμάς, αυτά τα χαρακτηριστικά της παραγωγής με βάση το mRNA είναι θεμελιώδη για να γίνουν μια μέρα ευρέως διαθέσιμα τα πραγματικά εξατομικευμένα φάρμακα, καθώς και για να εφαρμοστούν εγκαίρως στην πράξη οι επιστημονικές γνώσεις που αναπτύσσονται με τη βοήθεια της τεχνητής νοημοσύνης. Ο συνδυασμός αυτών των τεχνολογιών θα μπορούσε να επιτρέψει την ταχεία προσαρμογή των εξατομικευμένων εμβολίων mRNA όσο μεταβάλλεται το προ-

Τεχνητός χρησιμοποιεί τεχνητή νοημοσύνη για να ελέγξει μια εικόνα για καρκίνο του τραχήλου της μήτρας σε ένα εργαστήριο στη Wuhan της Κίνας.

φίλ μεταλλάξεων του όγκου ενός ασθενούς.

Πιστεύουμε ότι, στον τομέα της ιατρικής έρευνας, η σύζευξη τεχνολογιών όπως η τεχνητή νοημοσύνη και το mRNA εγκαινιάζει μια εποχή μετασχηματισμού με παραλληλισμούς με τον Νόμο του Moore για τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Ακριβώς όπως ο Νόμος του Moore πρόβλεψε την εκθετική αύξηση της υπολογιστικής ισχύος, τώρα γινόμαστε μάρτυρες μιας ανάλογης επιτάχυνσης, που μπορεί να βοηθήσει στην αντιμετώπιση επειγουσών, αλλά ακόμα ανεκπλήρωτων ιατρικών αναγκών.

Ωστόσο, υπάρχει μια διαφορά: η ταχύτητα με την οποία αποκαλύπτονται νέες γνώσεις και μένουν πίσω τεχνολογικά εμπόδια, ξεπερνά την ικανότητά μας να αναπτύσσουμε και να εγκρίνουμε νέες θεραπείες στο περιβάλλον των καθιερωμένων ρυθμιστικών διαδικασιών και των σημερινών προτύπων ανάπτυξης φαρμάκων, κλινικής πρακτικής και περίθαλψης.

Συνεπώς, καλούνται οι επιστήμονες, οι κυβερνήσεις, οι υγειονομικές αρχές και οι κοινωνίες να δράσουν για να αποτραπεί

η αύξηση του χάσματος μεταξύ του τι θα ήταν εφικτό με βάση τις νέες γνώσεις και τις τεχνολογικές εξελίξεις και του τι πραγματικά προσφέρεται ως θεραπευτική επιλογή στους ασθενείς.

Με όλα αυτά κατά νου, πόσο μακριά βρισκόμαστε από ένα ιατρικό μέλλον εξατομικευμένων εμβολίων κατά του καρκίνου;

Είναι ακόμη νωρίς. Όπως συμβαίνει με κάθε νέα θεραπεία, τα εξατομικευμένα εμβόλια κατά του καρκίνου πρέπει να περάσουν τα προβλεπόμενα στάδια κλινικής ανάπτυξης και να αποδείξουν υψηλότερη αποτελεσματικότητα σε σχέση με τις υπάρχουσες θεραπείες. Αναμένουμε ότι η αρχική έγκριση και η υιοθέτηση τέτοιων θεραπειών θα είναι πραγματικότητα για συγκεκριμένους τύπους καρκίνου έως το 2030. Στη δεκαετία που ακολουθεί θα μπορούσε να σημειωθεί ένας τεχνολογικός μετασχηματισμός που θα καταστήσει τις εξατομικευμένες θεραπείες ευρέως διαθέσιμες και οικονομικά προσιτές.

Ο καρκίνος έχει βαθιά ατομικά χαρακτηριστικά και είναι καιρός η θεραπεία του να γίνει επίσης βαθιά ατομική.

Νιώσε καλύτερα

- **Αξιόπιστο** • **Έγκαιρο** • **Αναλυτικό**

Συνδυάζουμε την ειδίκευση στο χώρο της ιατρικής, στη δημοσιογραφία, στην επικοινωνία υγείας και στη δημιουργία περιεχομένου για να προσφέρουμε τις εγκυρότερες πληροφορίες υγείας και ευεξίας.

Βοηθάμε τους ανθρώπους να βελτιώνουν τη ζωή τους, κάθε μέρα.

ΤΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΘΑ ΦΕΡΕΙ Η ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ;

Προγραμματιστής παιχνιδιών, νευροεπιστήμονας, επιχειρηματίας:
ο Demis Hassabis της Google DeepMind έχει πολλές απαντήσεις για το θέμα.

Όταν ρωτάτε κάποιον που εργάζεται στον τομέα της τεχνητής νοημοσύνης (ακόμα και ανθρώπους που πιστεύουν ότι θα μπορούσε να κάνει τρομερό κακό στον κόσμο) «Γιατί το κάνετε;», «Τι νόημα έχει αυτό;», κανείς δεν απαντά «Θα πρέπει να διακινδυνεύσουμε αυτές τις τρομερές συνέπειες, γιατί είναι διασκεδαστικό να μιλάς με το ChatGPT». Λένε «Θα λύσει όλα αυτά τα τρομερά επιστημονικά προβλήματα που έχουμε και θα δημιουργήσει μια εποχή καινοτομίας που δεν έχει γνωρίσει ποτέ η ανθρωπότητα».

Δεν υπάρχουν πολλά παραδείγματα τεχνητής νοημοσύνης που να τα κάνει αυτά ακόμα. Αλλά υπάρχει ένα, το AlphaFold, το σύστημα που κατασκευάστηκε από την DeepMind και που είναι σε θέση να προβλέψει τη δομή εκατοντάδων εκατομμυρίων πρωτεϊνών - ένα τεράστιο επιστημονικό επίτευγμα.

Ο Demis Hassabis είναι ιδρυτής της DeepMind. Η DeepMind ανήκει στην Google, και πρόσφατα ο κ. Hassabis ορίστηκε υπεύθυνος για όλο τον κλάδο της τεχνητής νοημοσύνης στην Google. Έτσι, τώρα ονομάζεται Google DeepMind και ο ίδιος εμπλέκεται σε κάθε ζήτημα. Αυτό τον καθιστά έναν από τους πιο σημαντικούς ανθρώπους στον κόσμο, κάποιον που χαράζει το μέλλον της τεχνητής νοημοσύνης.

Το κείμενο που ακολουθεί είναι (σε συμπυκνωμένη μορφή) συνέντευξη του Demis Hassabis στον Ezra Klein, στο «The Ezra Klein Show».

Ο Demis Hassabis.

Oli Scarff/AFP μέσω Getty Images

Πείτε μου για την ίδρυση της DeepMind. Πώς αποφασίσατε να ξεκινήσετε;

Στην πραγματικότητα, το υπόβαθρό μου στην τεχνητή νοημοσύνη (Artificial Intelligence - AI) ξεκινά πολύ πριν από την DeepMind. Ξεκίνησα στη βιομηχανία παιχνιδιών, γράφοντας παιχνίδια στον υπολογιστή: κάποια με τεράστιες πωλήσεις, όπως το «Theme Park» και το «Black and White», και άλλα στα οποία δούλεψα στα εφηβικά μου χρόνια. Όλα είχαν την τεχνητή νοημοσύνη ως βασικό συστατικό.

Έχω κάνει πολλά διαφορετικά πράγματα στην καριέρα μου, αλλά όλα περιστρέφονταν, όπως και η DeepMind, γύρω από τη γενική τεχνητή νοημοσύνη. Κατά συνέπεια, η πληροφορική (ως κύριες σπουδές) και το διδακτορικό στις νευροεπιστήμες, στάθηκαν πηγή πληροφοριών και έμπνευσης για αυτό που τελικά θα γεννιόταν ως DeepMind.

Για εσάς, τι είναι η τεχνητή νοημοσύνη;

Νομίζω ότι η τεχνητή νοημοσύνη είναι η επιστήμη του να κάνεις τις μηχανές έξυπνες. Στη συνέχεια, ένας υποκλάδος της τεχνητής νοημοσύνης είναι η μηχανική μάθηση, που είναι το είδος του συστήματος τεχνητής νοημοσύνης που μαθαίνει μόνο του και μαθαίνει απευθείας από τα δεδομένα και την εμπειρία. Αυτό πραγματικά ώθησε την αναγέννηση της τεχνητής νοημοσύνης τα τελευταία 10-15 χρόνια και αυτό είναι το είδος της τεχνητής νοημοσύνης πάνω στο οποίο εργαζόμαστε σήμερα.

Μεταξύ άλλων, η DeepMind συμβάλλει στην προσπάθεια να δημιουργήσετε αυτό το νέο είδος νοημοσύνης. Και ο τρόπος που προσπαθείτε να το δημιουργήσετε, να το εκπαιδεύσετε και να το δοκιμάσετε, είναι σε παιχνίδια. Πώς πήρατε αυτή την απόφαση;

Ναι, αυτή ήταν μια από τις πρώτες αποφάσεις που νομίζω ότι μας εξυπρέτησε πολύ όταν ξεκινήσαμε την DeepMind. Πολλοί άνθρωποι που εργάζονταν στην AI εκείνη την εποχή, εμπλέκονταν κυρίως σε πράγματα όπως η ρομποτική και η ενσώματη νοημοσύνη (Embodied Intelligence). Αλλά οι ερευνητές κατέληξαν να περνούν τον περισσότερο χρόνο τους ασχολούμενοι με το υλικό και τα μηχανικά μέρη των ρομπότ, τα οποία πολύ συχνά έσπαγαν. Τα ρομπότ είναι ακριβά και είναι περίπλοκα. Είναι επίσης αργά. Συνειδητοποιήσαμε ότι μπορούσαμε να εκτελέσουμε εκατομμύρια πειράματα στο cloud ταυτόχρονα και να έχουμε πολύ πιο γρήγορους ρυθμούς εκμάθησης, σχετικά φθηνά, γρήγορα και απλά.

Το άλλο πλεονέκτημα των παιχνιδιών είναι ότι έχουν κατασκευαστεί για να αποτελούν πρόκληση για τους ανθρώπους και μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε κορυφαίους παίκτες ως ένα πολύ ακριβές σημείο αναφοράς. Υπάρχουν σαφείς στόχοι: πρέπει να κερδίσετε το παιχνίδι ή να μεγαλώσετε το σκορ σας. Αυτού του είδους οι στόχοι είναι πολύ χρήσιμοι εάν θέλετε να εκπαιδεύσετε συστήματα ενισχυτικής μάθησης, στα οποία ειδικεύομαστε, που κυνηγούν αποτελέσματα και είναι στοχοκεντρικά.

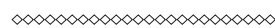
Το άλλο ενδιαφέρον στοιχείο είναι ότι μπορείτε να αυξήσετε εύκολα την πολυπλοκότητα: έτσι, μπορείτε να συνεχίσετε να αυξάνετε τη δυσκολία των δοκιμών για τα συστήματα τεχνητής νοημοσύνης που κατασκευάζετε καθώς γίνονται όλο και πιο εξελιγμένα.

Απ' όλα τα συστήματα τεχνητής νοημοσύνης που έχουν κυκλοφορήσει, αυτό που πάντα με εντυπωσίαζε και με ενδιέφερε περισσότερο είναι το AlphaFold, που είναι ένα σύστημα της DeepMind. Πείτε μου τι είναι το AlphaFold;

Το AlphaFold είναι το πρόγραμμά μας με το οποίο προσπαθήσαμε να λύσουμε το πρόβλημα της πτύκωσης των πρωτεϊνών. Βασικά, κάθε βιολογική λειτουργία στο σώμα περνά από τις πρωτεΐνες. Οι πρωτεΐνες περιγράφονται από την αλληλουχία αμινοξέων τους και αυτή είναι μια μονοδιάστατη σειρά γραμμάτων.

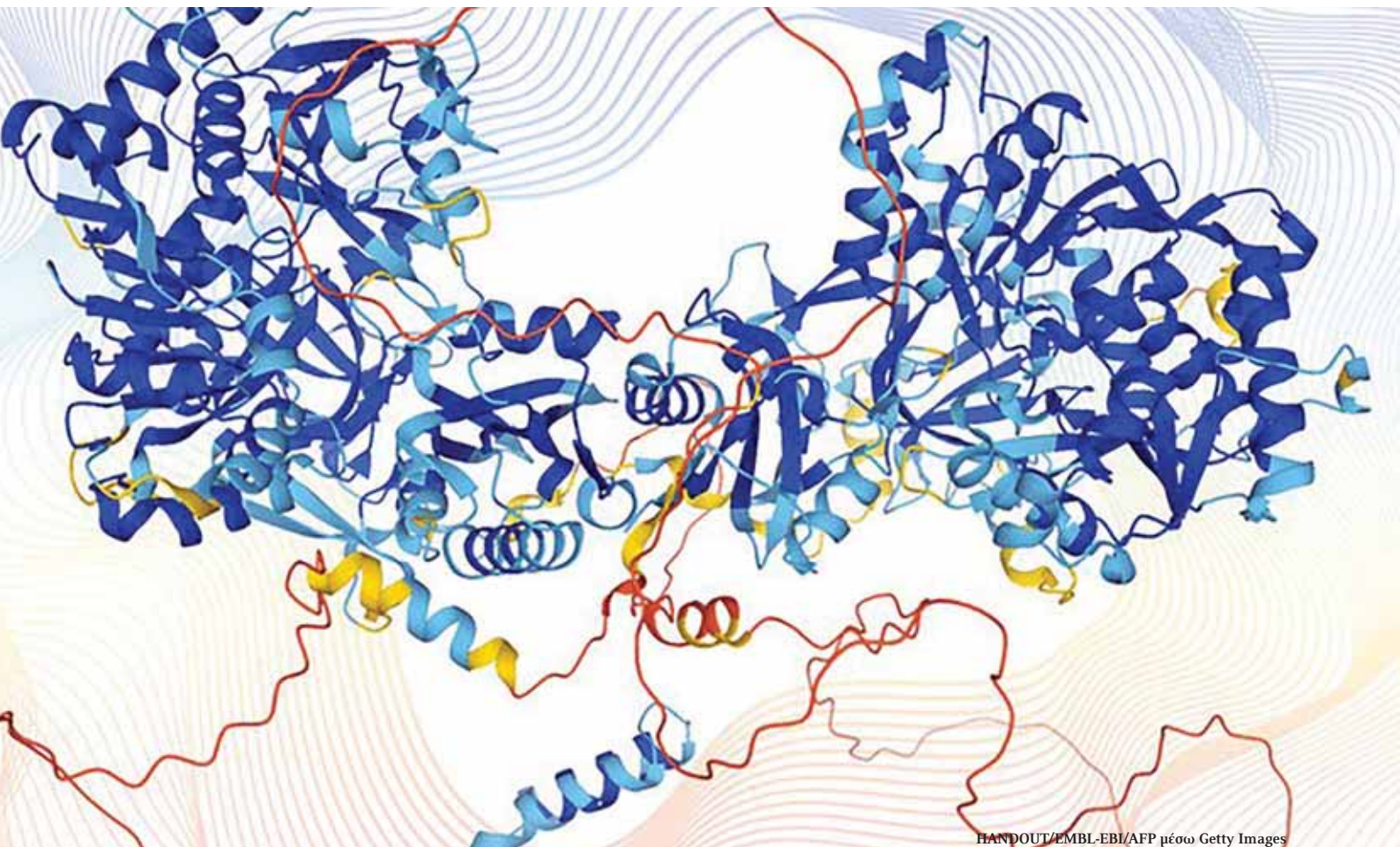
Ezra Klein

Στο σώμα, ωστόσο, σχηματίζουν ένα τρισδιάστατο σχήμα πολύ-πολύ γρήγορα και είναι το τρισδιάστατο σχήμα της πρωτεΐνης που ορίζει τη λειτουργία της. Και έτσι το πρόβλημα της πτύκωσης στην ουσία είναι το εξής: μπορείτε να προβλέψετε το τρισδιάστατο σχήμα της πρωτεΐνης απευθείας από την αλληλουχία αμινοξέων; Ο λόγος που είναι τόσο σημαντικό είναι ότι πολλές ασθένειες προκαλούνται από λάθος πτύκωση πρωτεϊνών. Επίσης, εάν θέλετε να σχεδιάσετε κάποιο φάρμακο, πρέπει να γνωρίζετε ποια είναι η επιφάνεια της πρωτεΐνης και επομένως το σχήμα της, ώστε να γνωρίζετε ποια μέρη της πρωτεΐνης θα στοχεύσετε με τη φαρμακευτική σας ένωση.

Τι σας έκανε να πιστεύετε ότι αυτό μοιάζει με τα παιχνίδια;
Έμαθα για την πτύκωση πρωτεΐνης πρώτη φορά τη δεκαετία του 1990 στο προπτυχιακό μου, επειδή είχα πολλούς φίλους βιολόγους που είχαν εμμονή με αυτό στο Cambridge. Μου εξήγησαν το πρόβλημα και σκέφτηκα ότι ήταν συναρπαστικό. Σκέφτηκα επίσης ότι ήταν ένα τέλειο πρόβλημα για να αναζητήσουμε βοήθεια κάποτε στην τεχνητή νοημοσύνη.

Η δεύτερη φορά που συνάντησα το θέμα ήταν στα τέλη της δεκαετίας του 2000. Υπήρχε ένα παιχνίδι που λεγόταν «Foldit», ένα παιχνίδι «επιστήμης πολιτών», όπως το χαρακτηρίζαν. Ένα εργαστήριο είχε δημιουργήσει ένα παιχνίδι παζλ, με ανθρώπους να κατασκευάζουν πρωτεΐνες σε ένα τρισδιάστατο περιβάλλον. Δεν νομίζω ότι ήταν πολύ διασκεδαστικό παιχνίδι, αλλά είχε πολύ φιλικό τρόπο διεπαφής με τον χρήστη. Μερικές δεκάδες χιλιάδες ερασιτέχνες παίκτες είχαν εμμονή με αυτό! Θυμάμαι που το έψαξα και σκέφτηκα ότι είναι πολύ συναρπαστικό αν μπορείτε να κάνετε τους ανθρώπους να ασχοληθούν με την επιστήμη παίζοντας ένα παιχνίδι. Αυτό που συνέβη όταν το έψαξα, είναι ότι μερικοί από αυτούς τους παίκτες είχαν καταλάβει ότι ορισμένες αντίθετες πτυ-

HANDOUT/EMBL-EBI/AFP μέσω Getty Images

χές αυτής της σειράς αλληλουχιών αμινοξέων, η ραχοκοκαλιά της πρωτεΐνης, την οδηγούσαν στο σωστό είδος τρισδιάστατης δομής.

Θυμάμαι ότι το συνδύασα με αυτό που κάναμε με το AlphaGo, στο οποίο είχαμε καταφέρει να μιμηθούμε τη διαίσθηση των απίστευτων πρωταθλητών του γιαπωνέζικου παιχνιδιού Go. Σκεφτόμουν, λοιπόν: αν αυτό συνέβαινε με αυτούς τους επαγγελματίες του Go, που ξοδεύουν όλη τους τη ζωή στο παιχνίδι, και μετά με αυτούς τους ερασιτέχνες παίκτες, που δεν ήξεραν τίποτα για τη βιολογία, τότε γιατί να μην μπορούμε να μιμηθούμε σιδηρήποτε συνέβαινε με το αισθητήριο αυτών των ερασιτεχνών παικτών;

Όταν προβλέπετε τη δομή μιας, μέχρι τώρα, απρόβλεπτης πρωτεΐνης, πώς ξέρετε αν έχετε δίκιο; Πώς ελέγχετε τα αποτελέσματά σας;

Στον πραγματικό κόσμο, δεν έ-

γράφημα της δομής ανθρώπινης πρωτεΐνης, το οποίο διαμορφώθηκε από το πρόγραμμα AlphaFold. Το AlphaFold, σύστημα που κατασκευάστηκε από την DeepMind της Google, είναι σε θέση να προβλέψει τη δομή εκατοντάδων εκατομμυρίων πρωτεϊνών στο σώμα.

χετε έννοιες όπως το σκορ ή οι συνθήκες νίκης. Αυτό προφανώς ισχύει στα παιχνίδια. Αλλά με τις πρωτεΐνες και τη βιολογία υπάρχουν απλά ασφαλείς ενδείξεις, όπως η ελαχιστοποίηση της ενέργειας στο σύστημα. Τα περισσότερα φυσικά συστήματα προσπαθούν να είναι ενεργειακά αποδοτικά, επομένως μπορείτε να εξετάσετε την ενεργειακή καμπύλη ή την ελεύθερη ενέργεια στο σύστημα και να προσπαθήσετε να την ελαχιστοποιήσετε.

Επιπρόσθετα, υπάρχει μια ολόκληρη ιστορία επίπονης πειραματικής εργασίας. Σε 50 χρόνια ανθρώπινης προσπάθειας απ' όλα τα εργαστήρια σε όλο τον κόσμο, οι δομικοί βιολόγοι κατάφεραν να βρουν τη δομή περίπου 100.000 έως 150.000 πρωτεϊνών και όλες έχουν καταγραφεί σε αυτή τη βάση δεδομένων που ονομάζεται Τράπεζα Δεδομένων Πρωτεϊνών. Αυτό μπορούμε να το χρησιμοποιήσουμε ως εκπαιδευτική βάση. Φυσικά, όμως, μπορούμε να ελέγξουμε τις προβλέψεις μας.

Αρα υπάρχουν 100.000 έως 150.000 από αυτές και μετά υπάρχουν 100, 200 εκατομμύρια πρωτεΐνες που γνωρίζουμε. Δεν είναι μεγάλος ο όγκος των δεδομένων για να δουλίσουμε ένα σύστημα με ασφάλεια. Μετά, όλοι κάνετε κάτι που καταλαβαίνω ότι είναι αρκετά επικίνδυνο και συνήθως απογοητευτικό, το οποίο είναι ότι το σύστημα αρχίζει να εκπαιδεύεται στις προβλέψεις που κάνει. Πώς το κάνετε αυτό με τρόπο που το σύστημα να μην αυτοτροφοδοτείται;

Όπως επισημαίνετε, τα 150.000 σημεία είναι απειροελάχιστη ποσότητα δεδομένων για τα συστήματα μηχανικής εκμάθησης. Έτσι, ένα από τα πράγματα που έπρεπε να κάνουμε ήταν να αυξήσουμε τα πραγματικά δεδομένα για να δημιουργήσουμε μια πρώτη έκδοση του AlphaFold. Νομίζω ότι καταφέραμε να κάνουμε περίπου 1 εκατομμύριο προβλέψεις νέων πρωτεϊνών. Ζητήσαμε να αξιολο-

γίσει τον εαυτό του, πόσο σίγουρο ήταν γι' αυτές τις προβλέψεις, και στη συνέχεια το δοκιμάσαμε και περικόψαμε το 30%-35% (δηλαδή περίπου 300.000 προβλέψεις), τις οποίες προσθέσαμε ξανά στο «σει εκπαίδευσης» μαζί με τα 150.000 πραγματικά δεδομένα. Στη συνέχεια, προσθέσαμε περίπου μισό εκατομμύριο δομές, συμπεριλαμβανομένων προφανώς και των δικών του προβλεπόμενων, για να εκπαιδεύσουμε το τελικό σύστημα. Αυτό το σύστημα τότε ήταν αρκετά καλό για να φτάσει το όριο μοναδιαίας ακρίβειας. Αυτό σημαίνει ότι, ως επιστημονική κοινότητα, μόλις είχαμε αποκτήσει αρκετά δεδομένα για να εκκινήσουμε αυτή τη διαδικασία «αυτοζύμωσης» και πιστεύουμε ότι ο λόγος που ήταν ασφαλές, ήταν ότι ήμασταν πολύ προσεκτικοί -πρώτα απ' όλα, είχαμε αρκετά πραγματικά δεδομένα.

Υπήρχε ένα μείγμα πραγματικών και παραγόμενων δεδομένων και αυτό ήταν αρκετό για να το κρατήσει σε καλό δρόμο. Επίσης, υπήρξαν πολλές καλές δοκιμές -ανεξάρτητες δοκιμές- για το πόσο επιτυχείς ήταν αυτές οι προβλέψεις του συνολικού συστήματος, επειδή, με την πάροδο του χρόνου, νέοι πειραματιστές κατέθεταν νέες δομές στη βάση δεδομένων, οι οποίες είχαν περάσει την ημερομηνία λήξης για την εκπαίδευση του συστήματος. Κατ' αυτό τον τρόπο μπορούσαμε να συγκρίνουμε πόσο ακριβές ήταν το σύστημα σε σχέση με αυτά τα νέα πειραματικά δεδομένα.

Αυτό θέλω να το συνδέσω με κάτι με το οποίο είναι πιθανώς πιο εξοικειωμένοι οι άνθρωποι που ασχολούνται με την τεχνητή νοημοσύνη: το πρόβλημα της αυταπάτης. Όταν χρησιμοποιώ το ChatGPT, ή τουλάχιστον διαφορετικές εκδόσεις του, συνήθως μπορώ να του κάνω μια πραγματική ερώτηση και αυτό απλώς να επιστρέφει μια δήλωση ενός τρίτου ως απάντηση.

Τα σύγχρονα chatbots είναι κάπως σαν νλίθιοι σοφοί. Απλώς εξάγουν το πρώτο πράγμα που τους έρχεται σαν στοιχείο. Και χρειάζεται πολλή σκέψη, σχεδιασμός και λογική για να ελέγξουμε (σχεδόν σε επίπεδο ψυχιατρικής!) τι είναι αυτό που πραγματικά λέει η πρόβλεψη.

Αυτό το κάνουν τα συστήματα μάθησης βαθιάς ενίσχυσης, για τα οποία είμαστε γνωστοί. Το μέρος της ενίσχυσης της εκμάθησης, το μέρος του σχεδιασμού, ρυθμίζει αυτό που λέει το μοντέλο.

Κάτι στο οποίο αναπτύσσεται τώρα το AlphaFold, είναι μια ομάδα υπό την Alphabet, τη μητρική εταιρεία της Google, που ονομάζεται Isomorphic Labs. Πείτε μου λίγο για το Isomorphic: σε ποια επιστημονική θεωρία στηρίζεται αβλά και ποιο είναι το επιχειρηματικό μοντέλο;

Το AlphaFold είναι τόσο σημαντικό γιατί πιστεύω ότι μπορεί να βοηθήσει στην ταχύτερη ανακάλυψη φαρμάκων και, επομένως, στη θεραπεία ασθενειών. Αλλά είναι μόνο ένα μέρος του παζλ. Η Isomorphic είναι αδελφή εταιρεία της DeepMind, η οποία έχει επιφορτιστεί με την κατασκευή περισσότερων AlphaFolds, αλλά σε συγγενείς επιστημονικούς χώρους, περισσότερο στη χημεία. Σχεδιάζουμε έτσι μικρά μέρη, προβλέποντας τις διαφορετικές ιδιότητες τους και διασφαλίζοντας ότι ελαχιστοποιούμε προβλήματα όπως η τοξικότητα και οι παρενέργειες, ενώ παράλληλα μεγιστοποιούμε τις δυνατότητές τους να δεσμεύουν την πρωτεΐνη-στόχο.

Ξέρω ότι ενδιαφέρεστε να δημιουργήσετε ένα γενικό σύστημα νοημοσύνης. Σε ποιο σημείο βρίσκεται το εγχείρημα τώρα;

Η αποστολή μας είναι να δημιουργήσουμε αυτό το μεγάλο γενικό σύστημα. Αυτός είναι ο τρόπος με τον οποίο λειτουργεί ο εγκέφαλος. Έχουμε ένα σύστημα και μπορούμε να κάνουμε πολλά πράγματα με το μυαλό μας.

Τώρα, κι εδώ είναι το ενδιαφέρον, στον δρόμο προς αυτόν τον στόχο, πάντα πίστευα ότι δεν χρειάζεται να περιμένουμε να εμβαθύνουμε στη γενική τεχνητή νοημοσύνη ή AGI, προτού μπορέσουμε να αξιοποιήσουμε αυτά τα συστήματα χρησιμοποιώντας τα ίδια

είδη τεχνικών, αλλά ίσως να τα εξειδικεύσουμε σε έναν συγκεκριμένο τομέα. Το AlphaFold είναι ένα εξαιρετικό παράδειγμα, ίσως το καλύτερο παράδειγμα μέχρι στιγμής, στην τεχνητή νοημοσύνη.

Αυτό που πιστεύω ότι θα συμβεί στην επόμενη εποχή των συστημάτων -εργαζόμαστε στα δικά μας συστήματα, που ονομάζονται Gemini- είναι ότι θα υπάρξει ένας συνδυασμός αυτών των δύο πραγμάτων. Θα έχουμε στις επόμενες γενιές των συστημάτων αυτό το ολοένα και ισχυρότερο γενικό σύστημα, με το οποίο βασικά αλληλεπιδράτε μέσω της γλώσσας, αλλά έχει άλλες γενικές δυνατότητες, όπως μαθηματικά και κωδικοποίηση, και ίσως κάποιο συλλογισμό και σχεδιασμό.

Ένα από τα πράγματα που μπορούν να κάνουν αυτά τα συστήματα, είναι να χρησιμοποιούν εργαλεία. Για να το επιτύχουν, μπορούν πραγματικά να καλέσουν και να χρησιμοποιήσουν ένα εργαλείο και αυτά τα εργαλεία μπορεί να είναι διαφορετικών τύπων. Θα μπορούσαν να είναι υπάρχοντα κομμάτια λογισμικού που μπορούν να μάθουν πώς να τα χρησιμοποιούν μέσω ενισχυτικής μάθησης. Αλλά μπορεί επίσης να είναι άλλα συστήματα AI, άλλα συστήματα εκμάθησης.

Δεν νομίζω ότι έχει πολύ νόημα για το γλωσσικό μοντέλο να ξέρι πώς να πτυχώνει τις πρωτεΐνες. Νομίζω ότι θα ήταν πιο αποτελεσματικό να αξιοποιήσει ένα δεύτερο σύστημα AI και να χρησιμοποιήσει κάτι σαν το AlphaFold, εάν π.χ. χρειάζοταν να εκτιμήσει πτυχώσεις πρωτεϊνών.

Αλλά είναι ενδιαφέρον γιατί, κάποια στιγμή, με την πάροδο του χρόνου, θα ενσωματωθούν στο γενικό σύστημα περισσότερες από αυτές τις δυνατότητες. Αλλά νομίζω ότι, τουλάχιστον στην επόμενη εποχή, θα δούμε ένα γενικό σύστημα που θα χρησιμοποιεί αυτά τα εξειδικευμένα συστήματα.

Βλέπω πολλή πιθανά οφέλη της έρευνας αυτής στους επιστημονικούς τομείς, που αφορούν τον άνθρωπο έμμε-

Jason Henry/The New York Times

σα. Παρ' όθ' αυτά, η απήχηση στον κόσμο και οι επενδύσεις και η συζήτηση πηγαίνουν στα πιο «ανθρώπινα» πεδία, στα πιο οικεία συστήματα, και ανησυχώ ότι αυτά με τη σειρά τους δεν πρόκειται να αποφέρουν ανάλογα οφέλη. Νομίζω, ακόμη και με τη νέα μας μορφή ως Google DeepMind, θα συνεχίσουμε να πιέζουμε πολύ σκληρά και στις δύο κατευθύνσεις. Η πρόοδος της επιστήμης και της ιατρικής θα βρίσκεται πάντα στο επίκεντρο αυτού που κάνουμε, στο επίκεντρο της συνολικής μας αποστολής προς όφελος της ανθρωπότητας. Αλλά θα πιέσουμε επίσης σκληρά για προϊόντα επόμενης γενιάς με απίστευτες νέες εμπειρίες για δισεκατομμύρια χρήστες που θα τους βοηθούν στην καθημερινή τους ζωή. Είμαι εξίσου ενθουσιασμένος με τις δυνατότητες και των δύο προσεγγίσεων. Από τη μία, λογισμικά όπως το AlphaFold είναι επιστημονικά εργαλεία για τους ειδικούς, που

Το 2020, η Google DeepMind παρουσίασε το AlphaFold, ένα σύστημα τεχνητής νοημοσύνης που χρησιμοποιεί ενισχυμένη μάθηση για την πρόβλεψη των σχημάτων των πρωτεϊνών, η οποία μπορεί με τη σειρά της να οδηγήσει σε σημαντικές επιστημονικές εξελίξεις, συμπεριλαμβανομένων θεραπειών για γενετικές ασθένειες.

μπορούν να τα χρησιμοποιήσουν για να βελτιώσουν τη δουλειά τους, ώστε να μπορούν να επιταχύνουν το πολύ σημαντικό ερευνητικό τους έργο. Και από την άλλη πλευρά, αυτή τη στιγμή νομίζω ότι τα chatbots είναι περισσότερο ένα στοιχείο ψυχαγωγίας. Αλλά πιστεύω ότι υπάρχουν πολύ περισσότερα να δούμε σε αυτόν τον χώρο. Εκεί που βλέπω να συναντιούνται είναι αυτό που συζητήσαμε νωρίτερα για τα γενικά συστήματα, με τα οποία ίσως θα αλληλεπιδρούμε μέσω της γλώσσας. Πραγματικά πιστεύω ότι υπάρχει ένας πολύ ενδιαφέρων συνδυασμός που θα ακολουθήσει, ξεπερνώντας τα όρια και των δύο αυτών κόσμων. Αυτό είναι που σχεδιάζουμε να κάνουμε στο μέλλον.

Εάν φτάνουμε σε ένα σημείο όπου κάποιος πλησιάζει κάτι σαν ένα γενικό σύστημα νοημοσύνης, δεν είναι μια ποτή ισχυρή τεχνολογία για να βρίσκεται σε χέρια ιδιωτών; Θα έπρεπε να είναι κάτι που ελέγχει όποια εταιρεία φτάσει πρώτη εκεί; Η χρειαζόμαστε κάποιον άβηλο φορέα για να αναλάβει τη διαχείρισή του;

Η άποψή μου είναι πως αυτό υπερβαίνει οποιαδήποτε εταιρεία ή ακόμα και ένα έθνος. Νομίζω ότι χρειάζεται διεθνής συνεργασία. Έχω μιλήσει συχνά στο παρελθόν για μια προσπάθεια για το AGI που να μοιάζει με το CERN, το Ευρωπαϊκό Εργαστήριο για τη Φυσική Στοιχειωδών Σωματιδίων. Θα ήθελα πολύ να δω κάτι τέτοιο καθώς πλησιάζουμε, ίσως σε πολλά χρόνια από τώρα, σε ένα σύστημα AGI, όπου γίνεται πραγματικά προσεκτική έρευνα στον τομέα της ασφάλειας, κατανοώντας τι μπορούν να κάνουν αυτά τα συστήματα και δοκιμάζοντάς τα σε ελεγχόμενες συνθήκες. Νομίζω ότι αυτός θα ήταν ένας καλός τρόπος για να προχωρήσουμε καθώς πλησιάζουμε πιο κοντά σε ισχυρότερα συστήματα τεχνητής νοημοσύνης.

Ο Kris Bowers στο πολιτιστικό κέντρο της Νέας Υόρκης «92YTribea» το 2011. Στην τζαζ, όταν αυτοσχεδιάζουν, οι μουσικοί βασίζονται σε όλα όσα έχουν ακούσει στη ζωή τους, δημιουργώντας τελικά κάτι νέο. Η διαδικασία μοιάζει με το πώς αλγόριθμοι όπως το ChatGPT δανείζονται στοιχεία από πολλές πηγές για να τα εντάξουν στις δημιουργίες τους.

Ruby Washington/The New York Times

ΑΙ: ΕΝΑΣ ΑΝΑΞΙΟΠΙΣΤΟΣ ΑΦΗΓΗΤΗΣ

Αν προσεγγίσουμε τα «προϊόντα» της με κριτικό πνεύμα και αν ελέγξουμε τα δεδομένα που συλλέγει, η τεχνητή νοημοσύνη φαίνεται ατελής και λιγότερο απειλητική.

Το 2023 ήταν μια χρονιά γεμάτη πολύπλοκα συναισθήματα, σκέψεις και εμπειρίες. Η κόρη μου έκανε τα πρώτα της βήματα και είπε τα πρώτα της λόγια. Οι κινηματογραφικές και τηλεοπτικές παραγωγές σταμάτησαν, καθώς οι καλλιτέχνες απεργούσαν για περισσότερα δικαιώματα σε μια διαρκώς μεταβαλλόμενη βιομηχανία και μπροστά σε ένα άγνωστο μέλλον. Και παλέψαμε για την ηθική μιας νέας τεχνολογίας, που μπορεί να μην είναι σε θέση να επαναλάβει τα πρώτα λόγια της κόρης μου, αλλά που πολλοί θεωρούν υπαρκτή απειλή για οτιδήποτε μας κάνει ανθρώπους, συμπερι-

λαμβανομένης της καλλιτεχνικής μας έκφρασης: την τεχνητή νοημοσύνη. Ως συνθέτης και πιανίστας, ο τρόπος μου να εξερευνώ, να επεξεργάζομαι και να εκφράζω σύνθετα συναισθήματα είναι κυρίως μέσω της μουσικής. Οι τέχνες έχουν τον τρόπο να παίρνουν το ακατάληπτο και να το μεταφράζουν σε κάτι που καταλαβαίνει ή, καλύτερα, «νιώθει» η καρδιά. Ακόμη κι όταν τα λόγια μας αποτυγχάνουν, η δημιουργία ή η εμπειρία της τέχνης παραμένει ένα βαθύ ανθρώπινο βίωμα. Αλλά καθώς προχωράμε προς το 2024, παλεύω με το ερώτημα πώς θα μπορούσαμε να ορίσουμε τον ρόλο της τεχνολογίας στις τέχνες και στα μέσα

Kris Bowers

Μουσικός και συνθέτης, με υποψηφιότητες για Emmy και Oscar. Συνέθεσε τη μουσική για τις ταινίες «Green Book» και «King Richard», καθώς και για τη σειρά «Bridgerton».

δημιουργίας της τεχνητής νοημοσύνης, τα οποία δεν έχουν συναισθήματα και βασίζονται αποκλειστικά σε δεδομένα. Θα είμαι σαφής: αγαπώ την τεχνολογία. Όλο και περισσότερο αισθάνομαι θλίψη για το ότι αγνώω πώς λειτουργεί και πώς να τη χειριστώ, καθώς μαθαίνει τη ζωή μου ακούγοντας ή βλέποντάς με. Αλλά δεν θα ζούσα χωρίς αυτή. Είναι κομβική για τη δουλειά μου ως συνθέτη, καθώς απαιτείται να δημιουργώ μια ψηφιακή αναπαραγωγή της παρτιτούρας μιας ταινίας πριν την ηχογραφήσω με μια πραγματική ορχήστρα (κάτι που δεν μπορεί να συγκριθεί σε επίπεδο αποτελέσματος). Και ως σπασίκλας της μουσικής και

του κινηματογράφου, καταβροχθίζω συνεχώς κάθε παρτιτούρα, ηχογράφηση, ταινία και συνέντευξη που μπορώ να βρω στο διαδίκτυο. Δεν μπορώ να προσπεράσω το γεγονός ότι σε ένα διάλειμμα πέντε λεπτών στο Instagram μπορώ να διαβάσω την ανάλυση μιας συμφωνίας του Mahler και να μάθω με τι πειραματίστηκε ο Timbaland για το beat του «Work It»! Είναι αυτός ο τεράστιος όγκος πληροφοριών, μαζί με ό,τι άλλο μαθαίνω και σκέφτομαι όταν γράφω μουσική. Φυσικά, βρήκα τον δρόμο μου για το ChatGPT αμέσως μετά την κυκλοφορία της νέας του έκδοσης, για να δω τι άλλο θα μπορούσε να με βοηθήσει να μάθω και να αφομοιώσω. Αυτό που βρήκα ήταν ταυτόχρονα συναρπαστικό και τρομακτικό. Η μεγάλη μου έκπληξη δεν ήταν

όταν ζήτησα 10 κομμάτια κλασικής μουσικής εμπνευσμένα από τον ωκεανό και τα πήρα, αλλά όταν ανανέωσα την ερώτησή μου μέχρι που είχα σχεδόν 20 αντίστοιχα κομμάτια κλασικής μουσικής που δεν είχα ξανακούσει! Ανακάλυψα ακόμα ποιοι κινηματογραφιστές ενέπνευσαν μερικούς από τους αγαπημένους μου σκηνοθέτες. Από την άλλη, φοβήθηκα όταν ζήτησα να ονομάσει μαύρους συνθέτες και είδα λευκούς να αναφέρονται στη λίστα που δημιούργησε. Ή όταν του ζήτησα να γράψει μια σκηνή στο στυλ ενός συγκεκριμένου συγγραφέα και, ακόμη και με τις περίεργες φράσεις και το στυλ που είναι τυπικά της γραφής που δημιουργείται από την τεχνητή νοημοσύνη, ένιωσα μια απόκοσμη αίσθηση οικειότητας στο ύφος της σκηνής. Ξαφνικά ένιωσα ότι δεν μπορούσα να το

εμπιστευθώ. Πώς θα μπορούσα να βασιστώ σε μια πηγή πληροφοριών που δεν έχει βάση για έλεγχο γεγονότων ή έρευνα; Αν εμπιστευόμαστε την τεχνητή νοημοσύνη για τη διατήρηση της ιστορίας μας για τις επόμενες γενιές, τι θα ξαναέγραφε; Θα χαθούν και θα ξεχαστούν οι ανεπαρκώς τεκμηριωμένες ιστορίες που δεν ζουν στο διαδίκτυο; Μετά από λίγο, ωστόσο, επέστρεψα στο ChatGPT με μια νέα αντίληψη, ενσωματώνοντας την πείρα από τα πρώτα στάδια της καριέρας μου. Ξεκίνησα ως συνθέτης για ντοκιμαντέρ και έχω γυρίσει και μερικά δικά μου. Καθώς μελετούσα τη φόρμα, ερωτεύτηκα γρήγορα το «cinema vérité», στυλ δημιουργίας μιας ταινίας που είναι όσο το δυνατόν πιο παρατηρητικό, με ελάχιστη αφήγηση, χωρίς να αφήνει τον κιν-

Μέλη του Σωματείου Συγγραφέων της Αμερικής διαδηλώνουν έξω από τα Universal Studios στο Los Angeles τον Σεπτέμβριο του 2023.

Jenna Schoenefeld /The New York Times

Fabrice Coffrini / AFP μέσω Getty Images

ματογραφιστή να γίνει το υποκείμενο της ιστορίας. Μου άρεσε η σκληρή φύση της δουλειάς της κάμερας, η επιλογή να κάθω και να παρατηρώ. Οι μακριές, αδιάκοπες λήψεις με τη συγκεκριμένη τεχνική μπορεί να είναι απίστευτα όμορφες. Αλλά καθώς μάθαινα περισσότερα για τα «πρέπει» και τα «δεν πρέπει» του μέσου, άρχισα να περιεργάζομαι την ιδέα της «αλήθειας» στον κινηματογράφο. Ο φωτογραφικός φακός επιλέγει τι θα κινηματογραφήσει. Ο μοντέρ πρέπει να επιλέξει τι θα κόψει. Ο σκηνοθέτης πρέπει τελικά να επιλέξει ποια ιστορία θα πει με το υλικό του. Πώς μπορεί κάποιος από αυτούς τους ανθρώπους να αποστασιοποιηθεί εντελώς από το ιδεολογικό και εμπειρικό του υπόβαθρο την ώρα της δημιουργικής διαδικασίας;

Η κατάσταση μου θύμισε τζαζ: Όντας καλλιτέχνες που αυτοσχεδιάζουμε, είμαστε πάντα ανοιχτοί σε ό,τι προκύψει σε μια συγκεκριμένη στιγμή. Είτε είναι μια νότα που παίζει ο μπασίστας, είτε ένας ρυθμός από τον ντράμερ, είμαστε σαν κεραίες που περιμένουν να πάρουν ένα σήμα, αντλώντας έμπνευση από τη στιγμή. Αλλά ακόμη και οι πιο πρωτότυποι καλλιτέ-

χνες, όταν αυτοσχεδιάζουν, παίζουν με τον δικό τους χαρακτηριστικό τρόπο. Έχουν το δικό τους χρώμα, το δικό τους άγγιγμα στο μουσικό όργανο, που είναι πάντα εκεί, ανεξάρτητα από τη στιγμή. Φαντάζομαι ότι το ίδιο ισχύει για κάθε καλλιτέχνη του «cinema vérité». Μερικοί σκηνοθέτες μπορεί να θέλουν να γυρίζουν πιο κοντινά πλάνα. Σε ορισμένους μοντέρ αρέσει να κόβουν σκηνές με συγκεκριμένη ταχύτητα ή ρυθμό. Δεν μπορούμε παρά να δημιουργούμε με βάση το από πού προερχόμαστε και πώς έχουμε μάθει να βλέπουμε τον κόσμο. Ακόμη και σε μια μορφή τέχνης, της οποίας η κυριολεκτική μετάφραση είναι «αληθινός κινηματογράφος», η «αλήθεια» φιλτράρεται.

Το ίδιο μπορεί να λεχθεί για την τεχνητή νοημοσύνη. Είχα έρθει στο ChatGPT αναζητώντας μια παντοδύναμη πηγή πληροφοριών και, αντ' αυτού, βρήκα την καλύτερη «εικασία» από ένα πρόγραμμα που απαντούσε με βάση δεδομένα που είχε συλλέξει από το Internet. Αντί για δάσκαλο, βρήκα κάτι που αναπτύχθηκε από έναν κόσμο παραπληροφόρησης και τεράστιου όγκου δεδομένων, ο οποίος μπορεί να διδάξει σε έναν αλγόριθμο πώς να γράφει, αλλά όχι

Ένα μέλος της ορχήστρας Nexus στην Ελβετία κρατά σημειώσεις σε μια παρτιτούρα που βλέπει στο tablet του κατά τη διάρκεια μιας πρόβας, τον Σεπτέμβριο του 2021. Η τεχνολογία είναι πλέον παρούσα και σε περιβάλλοντα που προηγουμένως ήταν απολύτως «φυσικά», όπως οι ορχήστρες.

και πώς να κατανοεί. Ως καλλιτέχνης, ένιωσα λίγη γαλήνη γνωρίζοντας ότι η τεχνητή νοημοσύνη δεν έχει κανέναν τρόπο να γνωρίζει πώς μεταφέρουμε τις εμπειρίες της ζωής και τα περίπλοκα συναισθήματά μας με λέξεις σε μια σελίδα ή με νότες σε μια μελωδία. Η δουλειά ενός καλλιτέχνη που θα αναπαράγεται κατά μίμηση από την τεχνητή νοημοσύνη, θα έχει πάντα τα τεχνολογικά ίχνη του τυχαίου και του ψεύδους του Διαδικτύου. Το να γνωρίζει κάποιος τα παραπάνω και να προσεγγίζει την τεχνητή νοημοσύνη απλώς ως μια άλλη μορφή τέχνης -πληροφορίες που παράγονται και φιλτράρονται από πολλές διαφορετικές οπτικές γωνίες- καθιστά τη διαδικασία απλώς ακόμα μία ενδιαφέρουσα πηγή έμπνευσης. Ως κοινωνία, οφείλουμε στους εαυτούς μας και στις μελλοντικές γενιές να παρέχουμε σε αυτούς τους αλγόριθμους ακριβείς, ποικίλες και ελεγχμένες πληροφορίες. Και ως καλλιτέχνες, ενθουσιάζομαι όταν βλέπω πώς αναπτύσσεται η τεχνητή νοημοσύνη και ανταποκρίνομαι σε οτιδήποτε φτιάχνει όπως και με κάθε άλλο δημιουργό: με μια δόση επαγγελματικού σκεπτικισμού και συνεκτιμώντας τις πηγές της έμπνευσης.

ΠΟΥ ΒΑΔΙΖΟΥΝ ΤΩΡΑ ΤΑ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΑ ΜΟΝΤΕΛΑ;

Οι καταναλωτικές δαπάνες είναι θεμελιώδεις για την παγκόσμια οικονομία. Καθώς οι αλυσίδες εφοδιασμού πάσχισαν να προσαρμοστούν κατά τη διάρκεια της πανδημίας Covid-19, ραγδαίες αλλαγές στην καταναλωτική ζήτηση οδήγησαν σε ελλείψεις και μετά σε υπερπληθώρα αγαθών. Τώρα, καθώς ο κόσμος περνά σε μεταπανδημικά οικονομικά μοντέλα, το πώς και το γιατί οι καταναλωτές ξεδεύουν αλλάζει ξανά. Το ηλεκτρονικό εμπόριο εξακολουθεί να μεγαθύνεται, με τη βοήθεια της γρήγορης επέκτασης του mobile banking και των αναβαθμισμένων υπηρεσιών παράδοσης. Την ίδια ώρα, όλο και περισσότεροι συνειδητοποιούν ότι η διάθεση προϊόντων σε χαμηλότερες τιμές και στον μικρότερο δυνατό χρόνο ίσως έχει επιπτώσεις στο περιβάλλον. Ζητήσαμε από μια ομάδα επιχειρηματιών, επικεφαλής εταιρειών και ακαδημαϊκών να προσδιορίσουν την καταναλωτική συμπεριφορά ανά τον κόσμο και το τι θα μπορούσε να σημαίνει αυτό για την οικονομική ανάπτυξη του 2024 και μετά.

Πέντε νέες και ξεκάθαρές τάσεις

Βλέπω πέντε ξεκάθαρές αλλαγές στις παγκόσμιες καταναλωτικές τάσεις, οι οποίες επαναδιαμορφώνουν την παγκόσμια οικονομία μετά την πανδημία και έχουν ιδιαίτερη επίδραση στη Λατινική Αμερική.

Πρώτον, το ηλεκτρονικό εμπόριο, οι πλατφόρμες χρηματοοικονομικής τεχνολογίας (fintech) και οι εφαρμογές delivery θα εξακολουθήσουν να μεγαθύνονται. Οι προβλέψεις δείχνουν ότι μέχρι το 2025 τα έσοδα από το ηλεκτρονικό εμπόριο παγκοσμίως θα ξεπεράσουν τα 57 τρισ. δολάρια. Αναγνωρίζοντας αυτή την εκπληκτική ευκαιρία, οι εταιρείες λιανικού εμπορίου, μεταξύ αυτών και η Mercado Libre, επενδύουν μεγάλα ποσά, ιδιαίτερα στα logistics και τις μεταφορές, για να δημιουργήσουν τις κατάλληλες συνθήκες για ανάπτυξη στη Λατινική Αμερική.

Η ανάπτυξη των ψηφιακών πορτοφολιών και των άμεσων πληρωμών (instant payments) έχει οδηγήσει σε μια νέα εποχή τις αγορές στη Λατινική Αμερική, όπου μεγάλο μέρος του πληθυσμού παραδοσιακά δεν χρησιμοποιεί τράπεζες και επικρατεί η παραοικονομία. Αυτός ο μετασχηματισμός όχι μόνο αυξάνει τη δύναμη των καταναλωτών ενισχύοντας την πρόσβασή τους σε χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, αλλά φέρνει επανάσταση σε όλη την περιοχή σε ό,τι αφορά την αποταμίευση, τις επενδύσεις και τις χρηματοοικονομικές συνθήκες.

Τα μοντέλα κατανάλωσης σε αυτή τη νέα εποχή θα επηρεαστούν και από την άνοδο του πληθωρισμού. Οι Λατινοαμερικανοί ιστορικά εξοικειωμένοι με τους πληθωριστικούς κύκλους. Αυτή η εμπειρία τους κατέστησε σταδιακά όλο και πιο συνειδητοποιημένους σχετικά με τις καταναλωτικές τους συνθήκες και με τις χρηματοοικονομικές τους αποφάσεις, επιτρέποντάς τους να προσαρμόζονται και να κινούνται αναλόγως. Στη Mercado Libre αυτό αποτελεί μέρος της καθημερινής μας πραγματικότητας επί 24 χρόνια. Μάθαμε να αναπτύσσουμε στρατηγικές που μας επέτρεψαν να μεγαλώνουμε ακόμη και σε συνθήκες πληθωρισμού.

Υπάρχει μια ευδιάκριτη μεταβολή των καταναλωτικών επιλογών στη Λατινική Αμερική: τα υλικά αγαθά σταδιακά δίνουν χώρο σε υπηρεσίες lifestyle, όπως τα ταξίδια και οι δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου. Η αλλαγή ευθυγραμμίζει τη Λατινική Αμερική με την ευρύτερη παγκόσμια τάση, σύμφωνα με την οποία τα άτομα αναζητούν την αυτοπραγμάτωση μέσω εμπειριών και αυτοβελτίωσης.

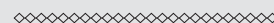
Μια άλλη τάση είναι η αυξανόμενη συνειδητοποίηση και ανησυχία για την επίπτωση της κατανάλωσης στο περιβάλλον. Απαντώντας στην καταναλωτική ζήτηση, οι εταιρείες ηλεκτρονικού εμπορίου ανά τον κόσμο επενδύουν σε ποικιλία λύσεων και εναλλακτικών για παραδόσεις μικρών και μεγάλων αποστάσεων, μειώνοντας τις εκπομπές άνθρακα από τις μεταφορές τους και καθιστώντας τα logistics τους πιο αποτελεσματικά. Για παράδειγμα, τα πακέτα παραδίδονται τώρα με τη χρήση ηλεκτρικών οχημάτων και ποδηλάτων, που εκπέμπουν λίγο ή και καθόλου άνθρακα στην ατμόσφαιρα, καθώς και με τη χρήση κοντινών σταθμών παραλαβής (last-mile delivery stations).

Σε αυτή τη νέα εποχή δεν θα μας καθορίζουν αποκλειστικά τα προϊόντα που καταναλώνουμε, αλλά η επιμονή με την οποία αγκαλιάζουμε την αλλαγή. Θα τολμήσουν οι εταιρείες να φανταστούν εκ νέου στρατηγικές και να στραφούν προς τις επιθυμίες μιας ταχέως εξελισσόμενης καταναλωτικής κουλτούρας; Θα αναγνωρίσουν οι κυβερνήσεις την επείγουσα ανάγκη να δημιουργηθεί ένα οικοσύστημα που να φροντίζει την καινοτομία και να στηρίζει όσους αμφισβητούν την υφιστάμενη κατάσταση;

Marcos Galperin

Ιδρυτής, διευθύνων σύμβουλος και πρόεδρος της Mercado Libre, κορυφαίας πλατφόρμας ηλεκτρονικού εμπορίου και χρηματοοικονομικής τεχνολογίας (fintech).

Λιγότερη «ύλη», περισσότερη ψυχαγωγία

Τα μοντέλα του Αμερικανού καταναλωτή αλλάζουν ξανά. Τώρα βλέπουμε λιγότερες αγορές «προϊόντων» και περισσότερες αγορές που σχετίζονται με την περιπέτεια και την αναψυχή. Οι δαπάνες για αγορές λιανικής και για υπηρεσίες φαγητού ήταν λίγο υψηλότερα τον Ιούλιο 2023 σε σύγκριση με το ίδιο διάστημα του 2022 και οι δαπάνες για είδη ένδυσης – υπόδησης μειώθηκαν σε όλα τα εισοδηματικά επίπεδα, σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη της UBS. Ωστόσο, οι δαπάνες για ταξίδια και αναψυχή κινήθηκαν ανοδικά. Το US Travel Association αναφέρει ότι υπήρξε 12% αύξηση στα αεροπορικά ταξίδια τον Ιούλιο 2023 σε σύγκριση με το ίδιο διάστημα το 2022.

Παρατηρώ αυτές τις τάσεις και στη δική μου ζωή. Κατά τη διάρκεια της πανδημίας ήμουν απόλυτα ευτυχισμένη μένοντας στο σπίτι. Μετά, όμως, έπαθα φόβο εγκλεισμού. Αγόρασα ένα άλογο. Τώρα το μόνο που θέλω είναι να είμαι έξω.

Επίσης, η προθυμία μου να πληρώσω για νέα ρούχα δεν είναι αυτή που ήταν κάποτε. Η α-

Christine McDaniel

Ερευνήτρια στο «Mercatus Center» στο Πανεπιστήμιο George Mason στη Virginia.

γαπημένη μου μπλούζα παλιά κόστιζε 28 δολάρια και στις εκπτώσεις 19. Τώρα δεν μπορώ ούτε να τη βρω σε κάποιο κατάστημα και το πιο κοντινό της μοντέλο κοστίζει 72 δολάρια. Αυτό εξαιτίας προβλημάτων στην εφοδιαστική αλυσίδα ή της τιμολόγησης. Ή ίσως, εν αγνοία μου, το αγαπημένο μου ρούχο να είχε φτιαχτεί με καταναγκαστική εργασία στην Κίνα και τώρα δεν είναι πλέον διαθέσιμο λόγω της απαγόρευσης τέτοιων αγαθών.

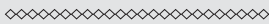
Άσχετα από τον λόγο της ανόδου των τιμών, δεν δίνω 72 δολάρια γι' αυτό το μπλουζάκι. Υπάρχουν δύο καταπληκτικά καταστήματα μεταχειρισμένων στη γειτονιά μου, καθώς και διαδικτυακές ευκαιρίες. Απ' ό,τι φαίνεται, δεν είμαι η μόνη που αγοράζω μεταχειρισμένα. Σύμφωνα με την απολογιστική ανακοίνωση για την Μέρα Καταστημάτων Μεταχειρισμένων του Αυγούστου 2023, η αμερικανική αγορά μεταχειρισμένων αναμένεται να διπλασιαστεί σε μέγεθος έως το 2026, φτάνοντας τα 82 δισ. δολ. Η τάση αυτή υπογραμμίζεται και δημογραφικά. Περισσότερο από το 60% των καταναλωτών που ανήκουν στη γενιά Gen Z ή είναι millennials, λέει ότι ψάχνει μεταχειρισμένα αντικείμενα πριν αγοράσει κάποιο καινούργιο.

Η δίψα των Αμερικανών για εμπειρίες υποδηλώνει ότι το δολάριο θα κατευθυνθεί σε νέες τσέπες ανά τον κόσμο. Αυτό θα μπορούσε να πλήξει και το εκτός ΗΠΑ εμπόριο προϊόντων ένδυσης - υπόδησης. Ας έχουμε τον νου μας, όμως, για μια παρατεταμένη ανοδική τάση στις δραστηριότητες ταξιδιών και αναψυχής, με περισσότερους καταναλωτές να αναζητούν αγοραπωλησίες μεταχειρισμένων.

Kyla Scanlon

Ειδική στα
χρηματοοικονομικά,
εκπαιδευτικός.

Χρειαζόμαστε ουσιαστικές αλλαγές

Υπάρχουν τρεις βασικοί παράγοντες που καθορίζουν το πώς και το γιατί αγοράζουμε κάτι: η άμεση ικανοποίηση, το κόστος της αντικατάστασης αντί της επισκευής και η διαφήμιση. Και τα τρία οδηγούν τους καταναλωτές προς την υπερβολική και αλόγιστη κατανάλωση.

Σε όρους ικανοποίησης, το «μοντέλο Amazon» («Amazonification») των online αγορών έχει οδηγήσει ψηλότερα τις προσδοκίες των καταναλωτών για παραλαβή των προϊόντων που επιθυμούν όσο γρήγορα θέλουν. Αυτό είναι ένα παράλογο επιχειρηματικό μοντέλο, αλλά μάθαμε τους εαυτούς μας να συμπεριφέρονται με βάση αυτό ως καταναλωτές και να αγνοούν τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Επειδή τα πράγματα έρχονται τακτοποιημένα σε μικρά χαρτονένια κουτιά, είναι εύκολο να ξεχάσουμε όλη την εφοδιαστική αλυσίδα που καθιστά εφικτό κάτι τέτοιο.

Στην άμεση ικανοποίηση συνυπολογίζεται, εξάλλου, και η απόφασή μας να αντικαθιστούμε κάτι αντί να το επισκευάζουμε. Γενικά, η ψυχολογία των Αμερικανών καταναλωτών δείχνει πως προτιμούν να αγοράζουν κάτι καινούργιο παρά να επισκευάζουν κάτι που έχει καλάσει. Τώρα, καθώς τα εργατικά κόστη αυξάνονται, είναι ακόμη πιο πιθανό οι καταναλωτές να επιλέγουν την αγορά ενός νέου προϊόντος έναντι της επισκευής. Υπάρχει ακόμη η τάση να καταναλώνουμε για να ξεπερνάμε την κακή μας διάθεση. Η οικονομία της «μικρής απόλαυσης» ενθαρρύνει τους ανθρώπους να αγοράζουν πράγματα για να νιώθουν καλύτερα.

Αυτή η νοοτροπία ενισχύεται από τις διαφημίσεις. Οι Αμερικανοί εκτίθενται καθημερινά σε χιλιάδες διαφημίσεις. Ουσιαστικά κάθε μέρα, όλη τη μέρα, κυκλοφορούμε ανάμεσα σε ταμπέλες που λένε «αγόρασε αυτό τώρα». Για να κάνουν λογικές και συμφέρουσες επιλογές, οι καταναλωτές θα πρέπει να έχουν υπόψη τους ότι είναι ευάλωτοι στο τσουνάμι πληροφοριών για αγορές χωρίς νόημα.

Τα μοντέλα κατανάλωσης υπακούουν σε τάσεις - τώρα η βασική τάση είναι η κατά παραγγελία κατανάλωση. Αλλά υπάρχει δυνατότητα για αλλαγή. Υπάρχει μια αγορά μεταχειρισμένων προϊόντων που ξεκάθαρα μεγαλώνει, αλλά αυτή η αγορά έχει εξωραϊστεί σε πολλά σημεία της. Η λιανική αγορά μεταχειρισμένων είναι ένα σπουδαίο concept, αλλά αν το «vintage» γίνει σύμβολο κύρους, μπορεί να καταλήξει να αντιβαίνει στον αρχικό λόγο της ύπαρξής της. Τα φυσικά καταστήματα επιστρέφουν σε κάποιες περιοχές, αλλά η επιτυχία τους εξαρτάται από την οικονομία των τοπικών κοινοτήτων. Πολλοί θα ωφεληθούν από την ύπαρξη μικρών μαγαζιών, αλλά το κόστος των ενοικίων μπορεί να κάνει δύσκολη την επιβίωση των επιχειρήσεων.

Η αληθινή λύση για την πιο βιώσιμη κατανάλωση είναι οι επιχειρήσεις να βγουν μπροστά και πραγματικά να στηρίζουν τη βιωσιμότητα. Όχι πια δήθεν προστασία του περιβάλλοντος ή περιβαλλοντικές, κοινωνικές και κοινωνικές πρακτικές που δεν αλλάζουν στην ουσία τίποτα. Οι καταναλωτές είναι πιθανό να επιλέξουν πιο φιλικά προς το περιβάλλον προϊόντα αν είναι διαθέσιμα. Αυτή τη στιγμή, ωστόσο, τα βιώσιμα προϊόντα είναι δύσκολο να βρεθούν και, γενικά, ακριβότερα. Κοιτάζοντας μπροστά, αξίζει να παρακολουθήσουμε το πώς οι άνθρωποι ξοδεύουν σε εμπειρίες. Οι περιοδείες που έκαναν το 2023 η Taylor Swift και η Beyonce αποτελούν καλά παραδείγματα. Εκατομμύρια ανθρώπων παρακολούθησαν τις συναυλίες τους δαπανώντας κατά μέσο όρο περισσότερα από 1.000 δολάρια ο καθένας. Όλο και περισσότερο οι άνθρωποι φαίνεται να θέλουν κάτι το οποίο θα ζήσουν αντί για κάτι στο οποίο απλώς θα ξοδέψουν χρήματα. Αυτό είναι το μοντέλο κατανάλωσης που θα μας δώσει τα περισσότερα στοιχεία για την ικανοποίηση του καταναλωτή, όπως και για την πορεία της παγκόσμιας οικονομίας.

Timo Lenzen

Δύο κλειδιά για τους Αφρικανούς καταναλωτές

Η συνολική κατανάλωση αγαθών ευρείας κατανάλωσης στην Αφρική αντιστοιχεί σε δισεκατομμύρια. Είναι μια τεράστια αγορά και είναι έτοιμη να μεγαλώσει ακόμη περισσότερο.

Ως επιχειρηματίας που δραστηριοποιείται στην Αφρική και το ηλεκτρονικό εμπόριο, η μεγαλύτερη παρανόηση που αντιμετωπίζω είναι η ιδέα ότι ο τυπικός Αφρικανός καταναλωτής αναζητά μια εμπειρία ηλεκτρονικού εμπορίου παρόμοια με εκείνη των Δυτικών καταναλωτών. Για παράδειγμα, ένας τυπικός Αμερικανός αγοραστής μπορεί να συνδεθεί στο διαδίκτυο για να βρει οργανικό vegan παγωτό μέσα σε 10 λεπτά. Αυτό δεν είναι ένα πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι Αφρικανοί καταναλωτές. Με αυτό το δεδομένο, στην Αφρική, όπως και στα περισσότερα μέρη του κόσμου, ο πιο σημαντικός παράγοντας για να αποφασίσει κάποιος κατά πόσο θα προχωρήσει σε μια αγορά είναι η τιμή και η αξία.

Ο μεγάλος όγκος των καταναλωτικών δαπανών στην Αφρική, σχεδόν το 70%, αφορά βασικά είδη νοικοκυριού: κυρίως τρόφιμα, όπως ρύζι, ζάχαρη και αλεύρι, αλλά και είδη όπως το σαπούνι και τα χαρτικά. Οι περισσότερες από αυτές τις αγορές γίνονται από τοπικές οικογενειακές επιχειρήσεις, οι οποίες διαθέτουν κάποια ποικιλία προϊόντων. Για σύγκριση, ας σκεφτούμε ότι το μέσο αμερικανικό σούπερ μάρκετ έχει δεκάδες χιλιάδες διαφορετικά προϊόντα και ένα online κατάστημα μπορεί να έχει στην πλατφόρμα του περισσότερα από ένα εκατομμύριο.

Το ηλεκτρονικό εμπόριο στην Αφρική είναι εστιασμένο στο να καταστήσει αυτές τις λίγες ντουζίνες προϊόντων πιο προσβάσιμες και πιο προσιτές. Αυτό σημαίνει να βρεθούν νέοι τρόποι χρήσης της υπάρχουσας δομής ώστε να φτάσουν τα αγαθά στους καταναλωτές, αντί να αντιγραφεί από τις ΗΠΑ ή την Ευρώπη ένα μοντέλο που δεν ταιριάζει στο αφρικανικό πλαίσιο. Αντί να επιχειρεί να δημιουργήσει συστήματα παράδοσης με βάση την κατοικία σε μέρη όπου οι δρόμοι δεν έχουν ονόματα ή διευθύνσεις, η εταιρεία μας, η Wasoko, πουλά σε αυτές τις μικρές επιχειρήσεις αθροίζοντας την αγοραστική δύναμη μιας ολόκληρης κοινότητας, ώστε να αυξήσει τον τζίρο σε χιλιάδες δολάρια κάθε μήνα.

Για μένα, ένα από τα πιο βασικά πράγματα που χρειάζεται να κάνουμε για να μεγεθύνουμε την αγορά στην Κεντρική Αφρική είναι να βελτιώσουμε την περιφερειακή οικονομική ενσωμάτωση. Η πλειοψηφία των πιο ευπώλητων αγαθών στην πλατφόρμα μας -τα βασικά αγαθά όπως το ρύζι, το αλεύρι, η ζάχαρη και το μαγειρικό λάδι- έχουν μεταποιηθεί κάπου στην ευρύτερη περιοχή. Ενδεχομένως να γίνονται ορισμένες εισαγωγές, αλλά κατά βάση κατασκευάζονται σε εργοστάσια στην Κένυα, την Τανζανία ή την Ουγκάντα και διακινούνται σε περιφερειακό επίπεδο. Κοιτάζοντας μπροστά, οι κυβερνήσεις θα πρέπει να κάνουν περισσότερα για να καταστήσουν δυνατή την εξειδίκευση, έτσι ώστε κάθε χώρα να εστιάσει σε ό,τι μπορεί να κάνει καλύτερα.

Daniel Yu

Ιδρυτής και διευθύνων σύμβουλος της Wasoko, μιας business-to-business πλατφόρμας ηλεκτρονικού εμπορίου που λειτουργεί στην Κεντρική Αφρική.

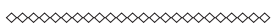

Το πλαίσιο γι' αυτή την ενοποίηση έχει τεθεί χάρη στη συμφωνία για το Ελεύθερο Αφρικανικό Εμπόριο, η οποία υπογράφηκε από 54 χώρες πριν από κάποια χρόνια, αλλά για να λειτουργήσει στην πράξη ακόμα έχει δρόμο. Αν φτάσουμε στην πλήρη εφαρμογή της συμφωνίας, πραγματικά θα ξεκλειδώσουν οι πλήρεις οικονομικές δυνατότητες της πείρου.

Monica Long

Πρόεδρος της Ripple, εταιρείας παροχής λύσεων τεχνολογίας blockchain και κρυπτονομισμάτων.

Η ψηφιοποίηση θα αλλάξει το εμπόριο

Το μόνο πράγμα που είναι μόνιμο στην παγκόσμια οικονομία είναι η αλλαγή. Αυτή η αλλαγή φαίνεται συχνά πρώτα στις αναπτυσσόμενες οικονομίες, όπου οι καταναλωτές αναλαμβάνουν καινοτόμες προσεγγίσεις για να προσαρμοστούν σε αυτήν. Το 2023 είδαμε εκθέσεις από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και το Συμβούλιο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, οι οποίες αναφέρονταν ειδικά στην «κρυπτονομισματοποίηση» αναπτυσσόμενων οικονομιών, όπου παρά τη μακροοικονομική σταθερότητα και τους χλιαρούς ελέγχους του πληθωρισμού, οι άνθρωποι έχουν ξεκινήσει να προτιμούν τις κρυπτοϊσοτιμίες έναντι των εθνικών τους ισοτιμιών. Στην Αργεντινή, τη Ζιμπάμπουε και πιο πρόσφατα στη Νιγηρία, όλο και περισσότερο οι άνθρωποι στρέφονται στα κρυπτονομίσματα ή σε «σταθερά κρυπτονομίσματα» που στηρίζονται στο δολάριο για την αποταμίευση και τις αγορές τους, αντί να χρησιμοποιούν τις ευμετάβλητες εγχώριες ισοτιμίες.

Η τάση αυτή υπογραμμίζει την απλή αλήθεια ότι οι υπάρχουσες χρηματοοικονομικές μας υποδομές είναι υπερβολικά κατακερματισμένες, αργές και ακριβές για να μπορέσουν να εξυπηρετήσουν το διογκούμενο παγκόσμιο εμπόριο. Σήμερα, πολλές νέες επιχειρήσεις είναι online και απευθύνονται σε όλη την υφήλιο από την πρώτη ημέρα λειτουργίας τους. Με την άνοδο των κρυπτονομισμάτων και των τεχνολογιών blockchain, είναι ξεκάθαρο ότι οι χρηματοοικονομικοί μας άξονες μπορούν να είναι (και θα είναι) γέννημα-θρέμμα του διαδικτύου, κάτι που θα φέρει αύξηση της προσβασιμότητας στις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες για όλους. Οι άνθρωποι δεν μπορούν να διατηρήσουν την πίστη τους σε ένα χρηματοοικονομικό σύστημα που στηρίζεται σε μηχανικές που δημιουργήθηκαν πριν από δεκαετίες, με τον σκοπό να διακινήσουν το χρήμα, και περιορίζουν τον ανταγωνισμό σε λίγα μόνο από τα μεγαλύτερα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα του κόσμου. Αυτή η συνεχιζόμενη κίνηση στον κόσμο των χρηματοοικονομικών υποδομών από το αναλογικό στο -πριν από οτιδήποτε άλλο- ψηφιακό, θα αλλάξει για πάντα τον τρόπο με τον οποίο διεξάγεται το εμπόριο.

Timo Lenzen

Courtesy of the Botero family

Σας ζητήσαμε να επιλέξετε ένα έργο σας που θεωρείτε όσο περισσότερο δυνατόν πιο ενδεικτικό της καλλιτεχνικής σας πορείας. Επιλέξατε έναν πίνακα που ολοκλήρωσατε το 2000, το «Εργαστήριο Ραπτικής» («Taller de Costura»). Είναι σπουδαίο παράδειγμα «μποτερισμού»-του μοναδικού σας στυλ με τα έντονα χρώματα και τις ογκώδεις αναλογίες. Τι σημαίνει η δουλειά αυτή για τη ζωή σας και την κληρονομιά που θα αφήσετε;

Αυτό το έργο, όπως και τα υπόλοιπα, είναι μια δήλωση αρχών. Είναι ένα μανιφέστο για το τι θα πρέπει να είναι η ζωγραφική: ένα amalgama χρώματος, σύνθεσης, σχήματος και σχεδίου. Το θέμα είναι σχεδόν μόνο ένα πρόσχημα για τη ζωγραφική.

Έχει ορισμένα αυτοβιογραφικά στοιχεία, καθώς απεικονίζει τρεις γυναίκες σε ένα εργαστήριο ραπτικής, όπως αυτό που διατηρούσε η μητέρα μου από-

Το «Εργαστήριο Ραπτικής» δημιουργήθηκε το 2000 από τον Fernando Botero και έχει αυτοβιογραφικά στοιχεία από τα παιδικά χρόνια του καλλιτέχνη στην Κολομβία. «Η Λατινική Αμερική που γνώριζα στα νεανικά μου χρόνια είναι κεντρικό θέμα της δουλειάς μου», είπε στους «New York Times», «και έτσι, συχνά αναδύονται στις ελαιογραφίες και τα σχέδιά μου εικόνες από τη ζωή μου στην Κολομβία».

του χήρεψε σε νεαρή ηλικία. Η ενσωμάτωση τέτοιων βιογραφικών στοιχείων δεν είναι ασυνήθιστη για μένα. Η Λατινική Αμερική που γνώρισα στα νεανικά μου χρόνια, είναι κεντρικό θέμα στη δουλειά μου κι έτσι, εικόνες από τη ζωή μου στην Κολομβία συχνά αναδύονται στις ελαιογραφίες και τα σχέδιά μου.

Δεν είχαμε ζωγράφους ή διανοούμενους στην οικογένειά μου. Ο πατέρας μου ήταν πλανόδιος έμπορος και ταξίδευε διαρκώς. Πηγαίνοερχόταν μέσα από τα βουνά της Αντιοκίου με μουλάρια φορτωμένα εμπορεύματα. Δεν τον θυμάμαι σχεδόν καθόλου. Ήμουν μόλις 4 ετών όταν πέθανε, αλλά θυμάμαι το μέρος όπου είχε τα μουλάρια και τον ηλικιωμένο άντρα που τον βοηθούσε, τον Δον Αντόνιο.

Όταν πέθανε ο πατέρας μου, η οικογένεια (η μητέρα μου, τα δύο μου αδελφία και εγώ) έμεινε πάμπωχη, οπότε η μητέρα μου χρησιμοποίησε το ταλέντο της ως μοδίστρα όπως εικονίζεται στον πίνακα αυτό. Τέτοιες αναμνήσεις είναι παρούσες σε πολλά από τα έργα μου. Η γενέτειρά μου ήταν πάντα η πρώτη ύλη για την τέχνη μου. Όσο για την κληρονομιά μου, νομίζω πως θα είναι το σύνολο της δουλειάς μου, η οποία δημιουργήθηκε με βάση τις πεποιθήσεις μου και πάντα με συνέπεια στις ιδέες μου.

Μπορείτε να μας πείτε πώς τελειοποιήσατε αυτό το στυλ; Πώς καταλήξατε να εστιάζετε στον όγκο; Τι έκανε τις μεγάλες αναλογίες κεντρικό στοιχείο της αισθητικής σας;

Ο όγκος ήταν βασικό στοιχείο της τέχνης στην αρχαία Ελλάδα και στη Ρώμη. Εξαφανίστηκε κατά τον Μεσαίωνα και ανακαλύφθηκε εκ νέου αιώνες μετά, με τους πρώτους καλλιτέχνες της Αναγέννησης, αρχής γενομένης με τον Γιοτο. Από τότε ο όγκος κυριαρχούσε, έως την ανάδυση της αφηρημένης τέχνης του 20ού αιώνα.

Για μένα, αυτό το στοιχείο παραμένει ουσιαστικό. Κι όχι μόνο γιατί ο όγκος καθιστά εφικτή την τρισδιάστατη εντύπωση, δημιουργώντας την οπτική παραίσθηση σφαιρικών σχημάτων και βάθους σε μια επιφάνεια όπως ο καμβάς, το χαρτί ή ο τοίχος, αλλά και γιατί εκφράζει την ομορφιά και τον αισθησιασμό -βασικές επιδιώξεις της δουλειάς μου.

Στάθηκα τυχερός και διάβασα Bernard Berenson, τον διάσημο Αμερικανό ιστορικό και κριτικό τέχνης, όταν ήμουν 18 χρονών. Ο Berenson προσέφερε διανοητική καθαρότητα και φιλοσοφικό βάθος σε κάτι που έως τότε ήταν μόνο ενστικτώδης κλίση ή προτίμησή μου. Υποστήριξε με επιχειρήματα τον όγκο και την ικανότητά του να εκφράζει σε έναν πίνακα «απτες αξίες», όπως το έθετε. Τα κείμενά του είχαν πάνω μου διαρκή επίδραση.

Ως μοντέρνος καλλιτέχνης μπορώ να ωθήσω το πάθος μου στα άκρα και γι' αυτό οι όγκοι κυριαρχούν τόσο πολύ σε όλη τη δουλειά μου. Το ενδιαφέρον μου δεν πηγάζει καθόλου απ' αυτό που ορισμένοι περιγράφουν ως «πάθος». Το πάθος και ο όγκος είναι εντελώς διαφορετικά πράγματα: ενώ το πάθος μπορεί να διαστρέψει τα αντικείμενα, ο όγκος απευθύνεται στην αίσθηση της αφής και φέρνει στον νου ομορφιά και αισθησιασμό.

Όχι μόνο αυτό. Ο όγκος παρέχει την ευκαιρία να εξυμνηθεί η πραγματικότητα. Όπως έχω πει και παλιότερα, όταν ένας από τους μεγάλους δασκάλους της ζωγραφικής ζωγραφίσει ένα μήλο τεράστιο, κολοσιαίο, ογκώδες, αυτό θα είναι περισσότερο μήλο απ' ό,τι το απλό φρούτο που βλέπουμε στην καθημερινότητά μας. Αυτή είναι η ουσία της αισθητικής μου: θέλω να εξυμνήσω τον όγκο για να εκφράσω την ομορφιά και τον αισθησιασμό και να μεταφέρω μια αίσθηση μεγαλείου.

Όπως αναφέρατε, το έργο σας επηρεάστηκε βαθιά από τις αναμνήσεις της νεότητάς σας, συμπεριλαμβανομένης της αποικιακής αρχιτεκτονικής του Medellín και των μορφών και των χρωμάτων της αρένας των ταυρομαχιών. Στην πραγματικότητα, κάποιοι από τους πρώτους πίνακές σας είχαν ως θέμα ταυρομάχους. Μπορείτε να μας πείτε περισσότερα για τους τρόπους που η πόλη και η ζωή στην Κολομβία ενέπνευσαν τη δου-

Pascal Pavani/AFP/Getty Images

βιιά σας

Πιστεύω ότι, αν θέλεις να είσαι παγκόσμιος, πρέπει πρώτα να είσαι τοπικιστής και να ανήκεις σε ένα συγκεκριμένο μέρος. Για τον λόγο αυτό λατρεύουμε τόσο την τέχνη της αρχαίας Ελλάδας, την αρχαία κινεζική τέχνη και την αρχαία τέχνη της Ινδίας: ήταν αυθεντικές τοπικές δημιουργίες.

Η τέχνη του Goya ανήκει στην Ισπανία και του Monet στη Γαλλία. Αυτοί οι καλλιτέχνες κέρδισαν την παγκόσμια αναγνώριση αναπαριστώντας τους δικούς τους κόσμους, ενώ με το να πατούν στις ρίζες τους, πάτησαν στις πιο βαθιές πτυχές των χαρακτηριστικών που μοιραζόμαστε όλοι.

Όταν ήμουν έφηβος, το Medellin ήταν μια επαρχιακή πόλη εντελώς απομονωμένη από την υπόλοιπη χώρα, καθώς περιβάλλεται από βουνά, κάτι που τότε δυσκόλευε πάρα πολύ την κατασκευή δρόμων και λεωφόρων. Κατά τη διάρκεια των ατελείωτων παρελάσεων στις εθνικές ή θρησκευτικές γιορτές, ο δήμαρχος της πόλης αντιμετωνιζόταν σαν τον πρόεδρο της χώρας και ο τοπικός επίσκοπος σαν τον πάπα. Το να ανακατεύεσαι με τον κόσμο σε τέτοιες περιστάσεις, ήταν τότε για μένα σαν να πήγαινα στον κινηματογράφο. Όλα αυτά τα χαρακτηριστικά στοιχεία της κοινωνίας αποτυπώθηκαν έντονα στη μνήμη μου.

Οι ταυρομαχίες ήταν πολύ δημοφιλείς τότε. Μια μέρα ένας θεός μου με πήγε στη La Macarena και το θέαμα μου άρεσε τόσο πολύ, που αποφάσισα ότι θέλω να γίνω ταυρομάχος. Το όνειρο κράτησε λίγο φυσικά, αλλά η εμπειρία με έκανε να αγαπώ τις ταυρομαχίες για την υπόλοιπη ζωή μου.

Όταν ήμουν 15 χρονών, ξεκίνησα να πουλάω στο ραφείο του Rafael Pérez, όπου μπορούσες να αγοράσεις και εισιτήρια για την αρένα, μικρούς πίνακες με σκηνές από ταυρομαχίες, ζωγραφισμένους με νερομπογιές. Αυτοί ήταν οι πρώτοι πίνακες που πούλησα. Έχω φτιάξει πολλές ελαιογραφίες και σχέδια με σκηνές ταυρομαχιών, μια και, λόγω του θέματός τους, αποτελούν μια γιορτή της φόρμας και των χρωμάτων, την οποία δεν βρίσκεις συχνά.

Τότε ζωγράφιζα τον κόσμο που έβλεπα γύρω μου, γιατί ήταν το μόνο που γνώριζα σαν νέος, τα σπίτια, τις ιστορίες, τους ανθρώπους. Αλλά αυτός ο κόσμος εξακολούθησε να αποτελεί την πρωταρχική μου έμπνευση.

Έχετε πει πως, όταν αποφασίσατε να γίνετε ζωγράφος, σκεφτήκατε ότι καταδικάζατε τον εαυτό σας σε μια ζωή φτώχειας, αβλή ή ενστικτώδης τάσης να δημιουργήσετε τέχνη ήταν τόσο μεγάλη ώστε δεν σας πείραζε. Πώς θα περιγράφατε αυτό το ένστικτο; Από πού προέκυψε;

Θυμάμαι πως, όταν είπα στη μητέρα μου ότι ήθελα να γίνω ζωγράφος, εκείνη είπε «Ωραία, αλλά θα πεθάνεις της πείνας». Για να είμαι δίκαιος, τότε δεν υπήρχαν και τόσοι καλλιτέχνες τριγύρω και οι λίγοι που ζούσαν στην πόλη μου, επιβίωναν με γλίσχρους μισθούς, κάνοντας μαθήματα στα παιδιά των δημόσιων σχολείων.

Όταν ήμουν 16, έκανα την πρώτη μου έκθεση με μια ομάδα καλλιτεχνών στο Tejjcondor Art Show του Medellin. Στα 19 έκανα την πρώτη μου ατομική έκθεση στην γκαλερί Leo Matiz, στην Bogota. Εκεί παρουσίασα έργα με νερομπογιές και κάποιους καμβάδες με λάδι.

Ένας από εκείνους τους πίνακες, «Η γυναίκα που κλαίει», αντανάκλωσε ξεκάθαρα την κλίση μου προς τον όγκο. Μπορεί κάποιος να νομίζει ότι ένα από τα χέρια της το ζωγράφισα σήμερα. Αλλά η πηγή του πάθους μου για τον όγκο και η ισχυρή έλξη που μου ασκούσε ήταν πάντα μυστήριο.

Έναν χρόνο μετά από εκείνη την έκθεση, κέρδισα έναν διαγωνισμό ζωγραφικής και χρησιμοποίησης τα χρήματα για να ταξιδέψω στην Ευρώπη για πρώτη φορά. Έζησα στη Φλωρεντία και αφιερώθηκα στη μελέτη των έργων του Giotto, του μεγάλου δασκάλου του όγκου, όπως και στη μελέτη έργων άλλων αναγεννησιακών ζωγράφων, κυρίως του Piero della Francesca. Σε αυτό το διάστημα, η προτίμησή μου για τη ζωγραφική και τη μεγάλη τέχνη του παρελθόντος μετατράπηκε σε απόλυτη βεβαιότητα, όπως και η αφοσίωσή μου στον όγκο.

Το 2005 ο Fernando Botero παρουσίασε κάποιους από τους πίνακές του από τη σειρά για το Abu Ghraib στο ατελιέ του στο Παρίσι.

Η σειρά υπενθυμίζει τα βασανιστήρια, τη σεξουαλική κακοποίηση και τις ταπεινώσεις που υπέστησαν Ιρακινοί κρατούμενοι από Αμερικανούς στρατιώτες και προσωπικό ασφαλείας στη φυλακή Abu Ghraib στο Ιράκ.

Πίνακες του Κολομβιανού ζωγράφου Fernando Botero εκτίθενται στο Μουσείο Botero στην Μπογκοτά της Κολομβίας. «Εξακολουθώ να δουλεύω κάθε μέρα. Όχι στις μεγάλες διαστάσεις στις οποίες δουλεύαμε με λάδι όλη μου τη ζωή, αλλά ζωγραφίζω με νερομπογιές, κάτι που με ευχαριστεί πολύ», είχε δηλώσει στους «New York Times» λίγους μήνες πριν από τον θάνατό του.

Meridith Kohut/The New York Times

Δεν νομίζω ότι υπάρχουν λέξεις για να περιγράψουν τα συναισθήματά μου όταν βλέπω σπουδαία τέχνη. Είναι σαν αγνός ενθουσιασμός. Και το νιώθω κάθε φορά - δεν ξεθωριάζει. Αυτό ένιωσα την πρώτη φορά που είδα τις «Δεσποινίδες των τιμών» του Velazquez, τη «Νυχτερινή περίπολο» του Rebrandt ή τα πορτρέτα που σχεδίασε ο Hans Holbein. Για μένα, αυτά τα μεγαλειώδη έργα είναι αζεπέραστα και νιώθω τους χαρακτήρες στους πίνακες πιο αληθινούς και πιο πραγματικούς απ' ό,τι αν στέκονταν ακριβώς δίπλα μου.

Με κάποιο παιχνίδι της τύχης, συναντήσατε την Dorothy Miller, επιμελήτρια στο Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης της Νέας Υόρκης (ΜοΜΑ), η οποία αγόρασε τον πίνακά σας «Μόνα Λίζα, ετών 12» για λογαριασμό του μουσείου στις αρχές της δεκαετίας του 1960, όταν ζούσατε στη Νέα Υόρκη. Αυτό ήταν ένα σημείο καμπής στην επαγγελματική σας πορεία. Μπορείτε να μας πείτε για εκείνη την εμπειρία και για εκείνη την περίοδο;

Η Dorothy Miller είχε πάει να δει έναν Αμερικανό ζωγράφο που ζούσε στο κτίριο όπου έμενα κι εγώ, στο Greenwich Village, και ο οποίος εν παρόδω ανέφερε ότι στον κάτω όροφο έμενε και ένας καλλιτέχνης από την Κολομβία, ο οποίος ζωγραφίζει «χοντρούς». Εκείνη θέλησε να δει τη δουλειά μου και πέρασε την ίδια μέρα. Η

Stephen Ferry/The New York Times

Ο Fernando Botero ζωγράφησε το «Στούντιο» («El Estudio») το 1984, έργο που εκτίθεται στο Μουσείο της Antioquia στο Medellín της Κολομβίας. «Θέλω να εξυμνήσω τον όγκο για να εκφράσω την ομορφιά και τον αισθησιασμό», είπε στους «New York Times», «και για να εκφράσω μια αίσθηση μεγαλείου».

Μπρούτζινα γλυπτά του Fernando Botero, τα οποία εκτίθενται στην πλατεία Botero στο Medellín στην Κολομβία, κοντά στο μουσείο Antioquia. Το 2004 ο F. Botero δώρισε στο μουσείο περισσότερα από 20 γλυπτά μαζί με πολλά άλλα έργα τέχνης.

«Μόνα Λίζα, ετών 12» ήταν ακουμπισμένη σε έναν τοίχο και, μόλις η Miller μπήκε, έδειξε τον πίνακα και χωρίς δισταγμό είπε: «Αυτόν τον θέλουμε στο μουσείο». Την επομένη, προς έκπληξή μου, ένα φορτηγάκι ήρθε για να πάρει τον πίνακα. Ήταν πραγματικά παιχνίδι της τύχης.

Ήμουν στην Νέα Υόρκη για λίγα μόνο χρόνια, ζώντας σαν άπορος και με μικρή επιτυχία, αλλά με ένα έργο μου να εκτίθεται σε περίοπτη θέση στη ΜοΜΑ, το σπουδαιότερο μουσείο μοντέρνας τέχνης στον κόσμο, οι γκαλερίστες ξαφνικά άρχισαν να δείχνουν ενδιαφέρον για τη δουλειά μου και η επαγγελματική μου κατάσταση άλλαξε σημαντικά. Από τότε και μετά, τη δουλειά μου εκπροσωπούσαν διάσημοι έμποροι τέχνης, ανάμεσα στους οποίους ο Claude Bernard στο Παρίσι, η Marlborough Gallery στη Νέα Υόρκη και η γκαλερί Ernst Beyeler στη Βασιλεία.

Οι φόρμες που μαγνητίζουν το μάτι και το παιγνιώδες χιούμορ είναι τα σήματα κατατεθέντα της τέχνης σας και χαρακτηριστικά που κάνουν πάμπολλους ανθρώπους να θαυμάζουν τη δουλειά σας. Σε ένα ντοκιμαντέρ για τη ζωή σας, σχολιάσατε ότι πολλοί καλλιτέχνες και κριτικοί θεωρούν πως «αν η τέχνη δίνει ικανοποίηση, τότε εκπορνεύεται». Χαρακτηρίσατε αυτή την άποψη γελοία. Πιστεύετε ότι η τέχνη σήμερα έχει γίνει υπερβολικά περίπλοκη, υπερβολικά διανοουμενίστικη ή υπερβολικά σοβαρή;

Η τέχνη δημιουργήθηκε για να δίνει απόλαυση. Όταν ρίξεις μια συνολική ματιά στην ιστορία της τέχνης, βλέπεις ότι το 99% των έργων αφορά θέματα που είναι κυρίως ευχάριστα. Ποιος, για παράδειγμα, είδε ποτέ δραματικό ιμπρεσιονιστικό πίνακα; Επιπλέον, σε προηγούμενους αιώνες σχεδόν κάθε πίνακας αποτελούσε πορτρέτο ή θρησκευτική σκηνή ή τοπίο ή νεκρή φύση, θέματα που προκαλούσαν ευχαρίστηση σε όσους τα έβλεπαν.

Το χιούμορ είναι επίσης βασικό χαρακτηριστικό στην ιστορία της τέχνης και μπορεί να λειτουργήσει σαν κλείσιμο του ματιού, σαν ένα παράθυρο που προσκαλεί τους θεατές «να μπουν» στο έργο τέχνης. Βρίσκεται στους πίνακες πολλών σπουδαίων καλλιτεχνών, ανάμεσα στους οποίους οι Pieter Bruegel, Bosch, Goya, ακόμα και ο Velazquez, ο οποίος ζωγράφισε νάνους στην ισπανική βασιλική αυλή τόσο με χιούμορ όσο και με ευαισθησία, και τον Άρν, τον θεό του πολέμου, τον οποίο απεικόνισε σαν αγρόικο.

Πάντοτε με ενέπνεαν οι μεγάλοι δάσκαλοι του παρελθόντος, γι' αυτό και στη δουλειά μου μπορεί κάποιος να δει σάτιρα, χιούμορ και τρυφερότητα. Δεν ζωγράφισα ποτέ ούτε μια πινακιά χωρίς τη σφραγίδα της ιστορίας.

Juan Barreto/AFP via Getty Images

Vincenzo Pinto/AFP/Getty Images

Σε κάθε περίπτωση, πολλά από τα σύγχρονα έργα τέχνης είναι οτιδήποτε άλλο παρά πνευματικά. Υποκρίνονται ότι είναι, αλλά δεν είναι. Πολλοί καλλιτέχνες, έχοντας πρωτοβγεί από τη σχολή, υιοθετούν μια τεχνοτροπία, αλλά αυτό είναι κάτι πολύ διαφορετικό από το να καταλήξουν στα δικά τους εκφραστικά μέσα. Καθένας από τους μεγάλους δασκάλους δημιούργησε με ένα μοναδικό και διακριτό στυλ, το οποίο αναπτυσσόταν με τον καιρό και με σκληρή δουλειά ως αποτέλεσμα μιας δια βίου αφοσίωσης στην αριστεία. Μια τέτοια επιλογή εκφραστικών μέσων είναι αποτέλεσμα της επιτομής των ιδεών του καλλιτέχνη και είναι παρόν σε κάθε του δουλειά. Είναι μια ορατή φιλοσοφία.

Φυσικά δεν είναι όλη η δουλειά σας χιουμοριστική ή σατιρική. Το 2005 δημιουργήσατε τη σειρά Abu Ghraib, η οποία βασίζεται σε φωτογραφίες που λήφθηκαν στη διαβόητη φυλακή του Ιράκ. Λίγα χρόνια πριν, ζωγραφίσατε τον «Θάνατο του Pablo Escobar» απεικονίζοντας τον θάνατο του επικεφαλής του καρτέλ Medellin, όπως και έργα για τις σκοτεινές μέρες της ναρκο-βίας στην Κολομβία. Τι σας έκανε να δημιουργήσετε αυτά τα πολιτικά έργα και να επηρεάσετε τον δημόσιο διάλογο;

Όταν έμαθα ότι στο Abu Ghraib στο Ιράκ γίνονται βασανιστήρια, ένιωσα αναγκασμένος να πω κάτι λόγω της τεράστιας οργής που ένιωσα. Και εξεπλάγην που δεν έκαναν το ίδιο και πολλοί άλλοι καλλιτέχνες.

Δεν ζωγράφισα τίποτα άλλο για περισσότερο από έναν χρόνο και ολοκλήρωσα αυτή τη σειρά από ελαιογραφίες και σχέδια, την οποία αργότερα δώρισα στο Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνια, το Berkeley, και στο American University στην Ουάσιγκτον. Όταν τελείωσα, μου ήταν και πάλι ξεκάθαρο ότι τίποτα δεν είναι πιο σημαντικό από τα εκφραστικά μέσα που χρησιμοποιεί ο καθένας. Επειδή, όταν ο καλλιτέχνης είναι συνεπής στην αισθητική του προσέγγιση, οι άνθρωποι θα ξέρουν πάντα ποιος είναι ο δημιουργός άσχετα με το τι ζωγραφίζει. Λόγω του τρόπου με τον οποίο επιλέγει να εκφραστεί.

Έκανα, επίσης, μια σειρά έργων με θέμα τη βία στην Κολομβία στη δεκαετία του 1990, στην οποία ζωγράφισα αντάρτες, παραστρατιωτικούς και διακινητές ναρκωτικών, συμπεριλαμβανομένου και του διαβόητου Pablo Escobar την εποχή του θανάτου του. Έως τότε ο Escobar ήδη είχε γίνει εθνικός θρύλος και τον ζωγράφισα νεκρό, μισόγυμνο και πεσμένο στη σκεπή ενός μικρού σπιτιού.

Δεν νομίζω ότι η τέχνη μπορεί να αλλάξει την πραγματικότητα, αλλά μπορεί σίγουρα να αφήσει ένα ίχνος στη συλλογική μνήμη. Ο πιο διάσημος πολιτικός πίνακας, η «Guernica» του Picasso, δεν

θα μπορούσε να σταματήσει τον Franco από το να μείνει στην εξουσία επί 40 και πλέον χρόνια, αλλά τώρα η φρίκη εκείνης της τραγωδίας είναι ξεκάθαρη στο μυαλό μας λόγω εκείνου του αριστουργήματος.

Η αιτία γι' αυτές τις σειρές έργων μου ήταν το ηθικό χρέος. Απλώς επειδή δεν μπορούσα να μένω σιωπηλός μπροστά σε τέτοια βαναυσότητα και επειδή πιστεύω ότι η τέχνη μπορεί πράγματι να μας βοηθά να θυμόμαστε τις τραγωδίες του παρελθόντος και να κάνει τους ανθρώπους να μη δέχονται ποτέ το απαράδεκτο.

Είπατε κάποτε σε μια συνέντευξή σας ότι αντιπροσωπεύετε «το αντίθετο από αυτό που γίνεται στην τέχνη σήμερα». Τι πιστεύετε για την τέχνη σήμερα;

Κάποιος έχει πει ότι «Για να κάνεις τέχνη, χρειάζεται να κάνεις κάτι που μοιάζει με τέχνη». Αυτό που γίνεται σήμερα, δεν μοιάζει με τέχνη.

Μερικούς αιώνες αργότερα, όταν οι αρχαιολόγοι θα κάνουν ανασκαφές στα ερείπια των σπουδαίων μας πόλεων, θα πασχίζουν να ορίσουν από τα ευρήματα που θα έχουν, τι θεωρούσαμε τέχνη στην εποχή μας. Δεν θα διαφέρει από πολλά απ' αυτά που θα βρουν στους κάδους σκουπιδιών.

Δεν ήταν έτσι τα πράγματα παλιότερα. Συνήθως, όταν ένας χωρικός έβρισκε θραύσματα από ένα αρχαίο γλυπτό ή ένα αγγείο στο χωράφι του, καταλάβαινε την ίδια στιγμή ότι ήταν κάτι πολύτιμο, ένα έργο τέχνης. Καλλιεργημένος ή όχι, το ήξερε. Η ποιότητα και η αξία της τέχνης ήταν κάτι σαφές σε όλους. Δεν συμβαίνει το ίδιο τώρα, με τη σημερινή παραγωγή, με μεγάλο μέρος αυτού που ο κόσμος αποκαλεί τέχνη.

Ζωγραφίζετε ακόμη;

Εξακολουθώ να δουλεύω κάθε μέρα. Όχι στις μεγάλες διαστάσεις στις οποίες δούλευα με λάδι όλη μου τη ζωή, αλλά ζωγραφίζω με νερομπογιές, κάτι που με ευχαριστεί πολύ. Έτσι άρχισα και τώρα, στο τέλος, νιώθω σαν να επιστρέφω στο σπίτι μου.

ΑΛΗΘΕΙΕΣ ΠΙΣΩ ΑΠΟ ΤΑ ΣΙΔΕΡΑ

Victor J. Blue for The New York Times

Η δικαιοσύνη συχνά γίνεται εργαλείο στα χέρια των ισχυρών για να καταστείλει ακτιβιστές, καλλιτέχνες και δημοσιογράφους, αλλά έτσι τρέφει την έμπνευση για αντίσταση.

Στα τέλη του 20ού αιώνα, ο νεολογισμός «lawfare», συνδυασμός των λέξεων «law», που σημαίνει «νόμος», και «warfare», που σημαίνει «πόλεμος», άρχισε να χρησιμοποιείται για να περιγράψει πώς οι ισχυροί χρησιμοποιούν τα δικαστικά συστήματα για να επιτεθούν στους αντιπάλους τους. Με λίγα λόγια, περιγράφει πώς ένα θεσμικό όργανο που θα έπρεπε να διασφαλίζει την απονομή της δικαιοσύνης, μετατράπηκε σε εργαλείο καταπίεσης. Μετατράπηκε σε όπλο που χρησιμοποιούν οι ισχυροί για να πετυχαίνουν τους πολιτικούς τους στόχους και να καταπνίγουν τις διαφωνίες, είτε διώκοντας τους αντιπάλους τους χωρίς ουσιαστικό λόγο, είτε παρεμποδίζοντας και καθυστερώντας εκδικάσεις υποθέσεων, είτε ακυρώνοντας το ίδιο το διεθνές δίκαιο. Στη Λατινική Αμερική, η ποινικοποίηση και η φυλάκιση περι-

Rodrigo Rey Rosa

Γεννήθηκε και μεγάλωσε στη Γουατεμάλα. Συγγραφέας 5 συλλογών διηγημάτων και περισσότερων από 12 μυθιστορημάτων, μεταφρασμένων σε 16 γλώσσες.

(Το κείμενο μεταφράστηκε από τα ισπανικά από τον Stephen Henighan, ο οποίος μετέφρασε και το μυθιστόρημα του Rodrigo Rey Rosa «The Country of Toó»)

βαλλοντιστών, καθώς και ιθαγενών ηγετών που αγωνίζονται ενάντια στην απαλλοτρίωση της γης τους από πολυεθνικές επιχειρήσεις, έχει γίνει ευρέως διαδεδομένη.

Το δικό μου συγγραφικό έργο δεν έχει εμπνευστεί ακόμα από το «lawfare», αλλά για τους συγγραφείς της γενιάς μου η κρατική βία που, όπως η θεσμική διαφθορά και ο ρατσισμός, χαρακτηρίζει την ιστορία της Γουατεμάλας, είναι ένα μείζον, σχεδόν υποχρεωτικό, θέμα με το οποίο έχουμε ασχοληθεί σχεδόν όλοι μας. Στην πραγματικότητα, τα πρώτα μου κείμενα γαλουχήθηκαν με τη βίαιη ατμόσφαιρα της Γουατεμάλας.

Ένας από τους θείους μου θανατώθηκε στην πυρά το απόγευμα της 31ης Ιανουαρίου 1980, κατά τη διάρκεια της κατάληψης της ισπανικής πρεσβείας στη Γουατεμάλα από μια επιτροπή ηγετών της φυλής των Μάγια. Οι ηγέτες των Μάγια είχαν ταξιδέ-

ψει στην πρωτεύουσα για να καταγγείλουν μια σειρά από σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που διαπράχθηκαν από τον στρατό της Γουατεμάλας στα εδάφη τους. Οι αναταραχές αυτές σηματοδότησαν την έναρξη της γενοκτονίας των Μάγια Ιξίλ.

Εκείνη τη μέρα, ο θεός μου βρισκόταν στην πρεσβεία για να μιλήσει για τη διοργάνωση μιας διεθνούς δίκης, αλλά οι Μάγια, αφού έκαναν κατάληψη στο κτίριο, τον έπιασαν όμηρο. Μέλη της πρεσβείας μάς τηλεφώνησαν για να του πάρουμε τα φάρμακα για την καρδιά του κι έτσι βρέθηκα εκεί, μόλις 20 ετών τότε, μαζί με την αδελφή μου Magalí. Ένας κλοιός από αστυνομικούς μας έκλεισε τον δρόμο και ένας γνωστός δημοσιογράφος, που είχε φτάσει λίγο νωρίτερα, μας προειδοποίησε ότι η αστυνομία επρόκειτο να εισβάλει στην πρεσβεία. Είδαμε αρκετούς αστυνομικούς να σκαρφα-

λώνουν στο μπαλκόνι του δεύτερου ορόφου, κρατώντας ντουφέκια και όπλα που έμοιαζαν με φλογοβόλα. Ακούσαμε μια έκρηξη και από το παράθυρο βγήκε ένα μαύρο σύννεφο. Δευτερόλεπτα αργότερα, μυρίσαμε στον αέρα τη μυρωδιά της απανθρακωμένης σάρκας.

Η ανάμνηση εκείνου του απογεύματος, όταν 37 άνθρωποι κάπνικαν μέχρι θανάτου, δεν σταμάτησε να με στοιχειώνει. Ένα βράδυ, ξύπνησα έντρομος όταν είδα στον ύπνο μου ότι έτρωγα ένα κομμάτι ψητό κρέας από το καμένο σώμα του θείου μου. Ήταν σαν να ένοιωθε ο επίδοξος συγγραφέας μέσα μου ότι η βία του περιβάλλοντός μου θα γινόταν ένα είδος λογοτεχνικής τροφής. Η καταστροφή του φυσικού κόσμου και η διαφθορά που τη συνοδεύει, είναι ένα ακόμα θέμα που έχει επηρεάσει τη γραφή μου.

Το πρώτο μου μυθιστόρημα, «Lo que sono Sebastiàn» («Τι ονειρεύτηκε ο Sebastiàn»), ξεκινά με τη σύγκρουση μεταξύ του Sebastiàn Sosa, ενός νεαρού ιδεαλιστή περιβαλλοντιστή από την πόλη, και μιας οικογένειας λαθροθήρων στη ζούγκλα του Ρετέν. Η προσπάθεια του Sosa

να επιβάλει τις αξίες του έχει καταστροφικές επιπτώσεις για τον ίδιο και τους γύρω του.

Στις αρχές και στα μέσα της δεκαετίας του 1980, λίγο μετά τη γενοκτονία των Μάγια Ιξίλ στη Γουατεμάλα, μεγάλες περιοχές της ζούγκλας άρχισαν να αποψιλώνονται από ισχυρούς γαιοκτήμονες, που ήθελαν να τις μετατρέψουν σε αγροκτήματα βοοειδών και φυτείες ζαχαροκάλαμων και αφρικανικών φονικών. Κατά τη διάρκεια της διακυβέρνησης του στρατηγού Efraín Ríos Montt (ο οποίος 30 χρόνια αργότερα θα δικαστεί και θα κριθεί ένοχος για γενοκτονία και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας), η αδελφή μου Magalí, εμπνευσμένη από τα γραπτά του Αγίου Φραγκίσκου της Ασίζης, του Chief Seattle (αρχηγός των Σουκουάμις και Ντουουάμις και ηγετική φυσιογνωμία μεταξύ του λαού του) και της Rachel Carson (Αμερικανίδα θαλάσσια βιολόγος, περιβαλλοντολόγος και συγγραφέας), ίδρυσε την «Defensores de la Naturaleza», μία από τις πρώτες περιβαλλοντικές ΜΚΟ στη Γουατεμάλα. Μαζί με τους συνεργάτες της, έπεισε μια ομάδα ανθρώπων με επιρροή πως ήταν ανάγκη να

Στρατιώτες από τον στρατό της Γουατεμάλας που περιπολούσαν την πόλη Nebaj, στην επαρχία Quiché, τον Φεβρουάριο του 2013. Το Nebaj ήταν το κέντρο μιας βίαιης εκστρατείας κατά της εξέγερσης του πρώην δικτάτορα Efraín Ríos Montt που σκότωσε χιλιάδες, κυρίως αυτόχθονες Μάγια, και καταδικάστηκε για γενοκτονία τον Μάιο του 2013.

Μια γυναίκα των Μάγια Ιξίλ κοιτάζει καθώς άντρες μετέφεραν φέρετρα που περιείχαν τα λείψανα των θυμάτων της σφαγής του 1981 από τον στρατό της Γουατεμάλας, πριν από την ταφή τους τον Ιούνιο του 2008. Σύμφωνα με μια έκθεση που χρηματοδοτήθηκε από τα Ηνωμένα Έθνη, κατά τη διάρκεια του εμφύλιου πολέμου στη Γουατεμάλα, που διήρκεσε από το 1960 έως το 1996, περισσότεροι από 200.000 άνθρωποι είτε σκοτώθηκαν είτε εξαφανίστηκαν βίαια από τις κυβερνητικές δυνάμεις ασφαλείας, οι οποίες διέπραξαν περισσότερες από 600 σφαγές.

δημιουργηθούν προστατευόμενες περιοχές σε όλη τη χώρα.

Το 1986, η πρώτη δημοκρατικά εκλεγμένη κυβέρνηση της Γουατεμάλας μετά από μια σειρά στρατιωτικών δικτατοριών απαγόρευσε την εκμετάλλευση αυτών των φυσικών αποθεμάτων, τα οποία ήδη διεκδικούσαν εταιρείες υλοτομίας και χαρτιού. Οι ίδιες εταιρείες υλοτομίας, μαζί με ιδιοκτήτες μεγάλων φυτειών και μεγαλοκτηνοτρόφους βοοειδών, κατηγόρησαν τη Magalí πως υποστηρίζει φανατικά την προστασία του φυσικού κόσμου με ανυπολόγιστο οικονομικό κόστος. Την αποκάλεσαν προδότρια, ενώ στον Τύπο χαρακτηρίστηκε κομμουνίστρια, «οικο-υστερική» και «οικο-τρομοκράτισσα».

Ένα από τα πιο πρόσφατα μυθιστορημάτά μου, το «El país de Toó» («Η χώρα του Τοό»), μιλάει για την αντίσταση των λαών των Μάγια απέναντι σε μια καταστροφική βιομηχανία εξόρυξης, η οποία, όμως, προστατεύεται από τον νόμο.

Στις αρχές του αιώνα μας, όταν λίγοι άνθρωποι στη Γουατεμάλα γνώριζαν τις καταστροφικές, μη αναστρέψιμες επιπτώσεις των εξορύξεων στο περιβάλλον,

Eitan Abramovich/AFP/Getty Images

κάποιες εταιρείες αγόρασαν μεγάλες εκτάσεις γης. Λίγα χρόνια πριν αρχίσουν τις εξορύξεις, είχε συνταχθεί ένας σχετικός νόμος με τη βοήθεια νομικών εμπειρογνομόνων που αποδείχθηκε ότι ήταν υπάλληλοι των εταιρειών εξόρυξης.

Αυτός ο νόμος, σύμφωνα με επίσημη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, επέτρεψε στη Montana Exploradora, θυγατρική της ισχυρής καναδικής εταιρείας εξόρυξης Glamis Gold, να χρησιμοποιήσει εντελώς δωρεάν 1,6 εκατομμύρια γαλόνια νερού στο Sircacara, έναν εξαιρετικά φτωχό δήμο στα δυτικά υψίπεδα της Γουατεμάλας, και να τα αναμείξει με κυάνιο και άλλα επιβλαβή χημικά προϊόντα. Ενδεικτικά αναφέρω ότι μια οικογένεια στο Sircacara καταναλώνει κατά μέσο όρο 1.320 γαλόνια νερού τον μήνα.

Μερικά από τα πλουσιότερα κοιτάσματα ορυκτών της Γουατεμάλας βρίσκονται στα δυτικά υψίπεδα, όπου η πυκνότητα του πληθυσμού των Μάγια είναι εξαιρετικά μεγάλη. Από το 1996, η Γουατεμάλα έχει δεχθεί περισσότερα από 300 αιτήματα για άδειες εξερεύνησης και εκμετάλλευσης ορυκτών. Για πρώτη φορά τα δυτικά περιβαλλοντικά συμφέροντα και ο προγονικός συντηρητισμός των Μάγια θα ενωθούν σε έναν κοινό αγώνα. Τις τελευταίες δεκαετίες, πολλοί ακτιβιστές των Μάγια δολοφονήθηκαν ή φυλακίστηκαν με κατηγορίες για τρομοκρατία, κλοπή, σχεδόν για οποιοδήποτε κακούργημα, επειδή αντιστάθηκαν στην εισβολή στα εδάφη τους. Γεγονότα παρόμοια με τους αγώνες στα εδάφη των Μάγια στη Γουατεμάλα, περιγράφονται και στο «The Country of Toú». Το μυθιστόρημα παρουσιάζει τη διαφθορά του κράτους, όπως στα ανώτατα δικαστήρια της Γουατεμάλας, όπου προΐστανται δικαστές που συνεργάζονται με ισχυρούς πολιτικούς και το οργανωμένο έγκλημα. Μερικοί από αυτούς εμφανίζονται στη λίστα Engel, στην οποία καταγράφονται οι διεφθαρμένοι και οι εχθροί της δημοκρατίας στην Κεντρική Αμερική. Η λίστα αυτή δημιουργήθηκε από τις Ηνωμένες Πολιτείες και δημοσιεύ-

Natalia Kolesnikova/AFP via Getty Images

Ο Evan Gershkovich, δημοσιογράφος της Wall Street Journal, κοιτάζει από το κλουβί των κατηγορουμένων στο δικαστήριο της Μόσχας, πριν από την ακρόαση για έφεση σχετικά με την παρατεταμένη κράτησή του τον Ιούνιο του 2023. Ο Gershkovich συλλήφθηκε τον Μάρτιο του 2023 και αργότερα κατηγορήθηκε για κατασκοπεία.

ται εποσίως από το 2021. Το μυθιστόρημα, ωστόσο, ολοκληρώνεται με τη γέννηση ενός μικρού έθνους, των Μάγια, σε μια χειραφετημένη περιοχή κάπου στην Κεντρική Αμερική, όπου, όμως, η δημοκρατία μολύνεται εξ αρχής από την πολιτική διαφθορά. Τώρα, όπως συνέβαινε πριν από 40 χρόνια (και ίσως όπως ήταν πάντα), η πραγματικότητα και η μυθοπλασία σχεδόν ταυτίζονται. Ο δικαστικός πόλεμος συνεχίζει να εξαπλώνεται παγκοσμίως. Από τις Ηνωμένες Πολιτείες, όπου ο πρώην πρόεδρος Donald Trump προσπάθησε να αμφισβητήσει τα αποτελέσματα των εκλογών του 2020, μέχρι τη Ρωσία, όπου ο πρόεδρος Vladimir Putin χειραγωγεί τον νόμο και φυλακίζει ανεξάρτητους δημοσιογράφους που αποκαλύπτουν τις κατασκευασμένες ιστορίες του για την εισβολή στην Ουκρανία. Από τη Νιγηρία μέχρι την Κένυα, από το Ισραήλ μέχρι την Κίνα, ο νόμος έχει γίνει όπλο.

Στη Γουατεμάλα, μετά τη δημοκρατική εκλογή ενός υποψηφίου από την κεντροαριστερή αντιπολίτευση τον Αύγουστο του 2023, ο επικεφαλής της Ειδικής Εισαγγελίας κατά της Ατιμωρησίας, ο οποίος φιγουράρει στη λίστα Engel, ανακοίνωσε μια σειρά διώξεων κατά των ηγετών του κόμματος που κέρδισε τις εκλογές για ψευδή εκλογικά στοιχεία. Ανάμεσά τους ήταν και ο εκλεγμένος πρόεδρος. Τα επόμενα χρόνια, η μετατροπή της δικαιοσύνης σε πολιτικό παιχνίδι θα οδηγήσει σε φυλάκιση όλο και περισσότερων ακτιβιστών, δημοσιογράφων και συγγραφέων για εγκλήματα που δεν έγιναν ποτέ. Ίσως αυτή η παγκόσμια τάση προς τη νομική διαστρέβλωση, όπως η κρατική βία, ο ρατσισμός και η διαφθορά, που για δεκαετίες εμπνέουν τόσο εμένα όσο και πολλούς άλλους συναδέλφους μου, να τροφοδοτήσει ένα νέο κύμα λογοτεχνίας, που θα γραφτεί πίσω από τα κάγκελα.

Οι ψαράδες στο Τρινιντάντ και Τομπάγκο λένε ότι οι έντονες βροχοπτώσεις, οι πλημμύρες και άλλα ακραία καιρικά φαινόμενα που σχετίζονται με το κλίμα, έχουν μειώσει τα αλιεύματα.

Η ΣΩΤΗΡΙΑ ΤΩΝ ΩΚΕΑΝΩΝ ΥΠΟΘΕΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΛΩΝ

Tony Conicola/The New York Times

Η προστασία των θαλάσσιων οικοσυστημάτων μπορεί να πετύχει μόνο αν συμμετάσχουν αυτοί που πλήττονται περισσότερο από την κλιματική κρίση.

Είμαι μια γυναίκα από τη Νότια Ασία, που ζει και εργάζεται ως θαλάσσια βιολόγος. Επίσης είμαι μία από τους 1,59 δισεκατομμύρια ανθρώπους που ζουν στους τροπικούς, που εξαρτώνται από τους ωκεανούς και που ζουν σε χώρες με χαμηλό έως μεσαίο εισόδημα. Λόγω του ιστορικού μου, έχω αντιμετωπίσει αμέτρητες και ακρείαστες προκλήσεις για να αναγνωριστούν οι ικανότητές μου και να κερδίσω μια θέση στο τραπέζι των αποφάσεων -παρότι έχω αποφοιτήσει από κορυφαία πανεπιστήμια, έχω διεξαγάγει πρωτοποριακή έρευνα για τον ωκεανό και τη θαλάσ-

Ravin de Silva

Asha de Vos

Βιολόγος θαλάσσιας ζωής, εκπαιδευτικός και ιδρύτρια του Oceanswell, οργανισμού έρευνας και εκπαίδευσης για τη θαλάσσια ζωή στη Σρι Λάνκα.

σια ζωή και έχω κερδίσει τοπική και παγκόσμια αναγνώριση για τις προσπάθειές μου. Γνωρίζω ότι οι ευκαιρίες που είχα και συνεχίζω να έχω ωχριούν μπροστά σε εκείνες των συναδέλφων μου από τον «παγκόσμιο Βορρά», ενώ οι προκαταλήψεις που αντιμετωπίζω και συνεχίζω να αντιμετωπίζω, είναι πάρα πολλές. Οι προκαταλήψεις που συνοδεύουν έγχρωμους σαν εμένα, από τον «παγκόσμιο Νότο» -ότι, για παράδειγμα, δεν διαθέτουμε τις γνώσεις, την τεχνογνωσία και το ενδιαφέρον για να συμμετάσχουμε στην προστασία των θαλασσών- ήταν παλιότερα λόγοι που απέκλειαν ανθρώπους σαν

εμένα από τη συμμετοχή σε προοπτικές να αλλάξει το μέλλον των ωκεανών μας. Όμως, είναι ακριβώς το υποβαθρό μας και η καταγωγή μας από τέτοιες περιοχές που μας καθιστούν κρίσιμους σε αυτή τη διαδικασία. Ο κόσμος έζησε φέτος το θερμότερο καλοκαίρι που έχει καταγραφεί ποτέ - στη θάλασσα και στη στεριά. Στα μέσα Ιουλίου 2023, η μέση ημερήσια θερμοκρασία της επιφάνειας της θάλασσας έφτασε στους 20,96 βαθμούς Κελσίου, ενώ στα ύδατα στα ανοιχτά της Florida καταγράφηκε η πρωτοφανής θερμοκρασία των 38 βαθμών Κελσίου - περισσότερο

από 2 βαθμούς πάνω από τις τυπικές εποχικές κορυφές.

Πολλές περιοχές αντιμετώπισαν «υποθαλάσσιο» καύσωνα. Φανταστείτε την απίστευτη ζέση μιας δασικής πυρκαγιάς, αλλά κάτω από το νερό!

Βρισκόμαστε σε ένα σημείο καμπής στην ιστορία της σχέσης του ανθρώπινου είδους με τον ωκεανό.

Γνωρίζουμε περισσότερα γι' αυτόν από ποτέ και γνωρίζουμε επίσης ότι, χωρίς σημαντικές αλλαγές, το μέλλον του και το δικό μας είναι ζοφερό.

Σήμερα έχουμε την ικανότητα να κάνουμε τις απαραίτητες αλλαγές πριν να είναι πολύ αργά. Τι μας εμποδίζει; Η σαφής έλλειψη ισότητας και η μεροληψία στην προσπάθεια διάσωσης των θαλασσών.

Η καριέρα μου ξεκίνησε όταν ανακάλυψα ότι ο πληθυσμός των γαλάζιων φαλαινών γύρω από το νησί όπου γεννήθηκα, ζούσε όλη του τη ζωή στους ζεστούς τροπικούς. Αυτή η συμπεριφορά ήταν αντίθετη με των άλλων πληθυσμών γαλάζιων φαλαινών, οι οποίες μετακινούνται κάθε χρόνο μεταξύ των περιοχών διατροφής, σε κρύα νερά, και των περιοχών αναπαραγωγής, σε ζεστά νερά.

Όταν ζήτησα υποστήριξη για την οικοδόμηση ενός μακροπρό-

Ένα πλοίο μεταφοράς container πλέει σε μια από τις πιο πολυσύχναστες ναυτικές οδούς του κόσμου, κοντά στην Hambantota, στη Σρι Λάνκα, τον Μάιο του 2018.

θεσμου προγράμματος έρευνας αυτών των φαλαινών, ειδικοί από τον παγκόσμιο Βορρά προσπάθησαν να φέρουν τις ομάδες τους για να κάνουν την έρευνα. Η απόφασή τους βασίστηκε στην υπόθεση ότι εγώ, μια ντόπια από τον παγκόσμιο Νότο, δεν θα μπορούσα να οργανώσω την έρευνα στην... αυλή μου. Είκοσι χρόνια αργότερα, η έρευνά μου έχει αλλάξει την αντίληψή μας για τον ρόλο που παίζουν τα τροπικά οικοσυστήματα στη ζωή του μεγαλύτερου ζώου που περιπλανήθηκε ποτέ στον πλανήτη μας και έφερε στο φως την πιο σημαντική απειλή γι' αυτόν τον μοναδικό πληθυσμό: το χτύπημα από πλοία.

Η προστασία των θαλασσών αποτελούσε επί μακρόν κλειστό χώρο, λόγω του υψηλού κόστους της σχετικής δραστηριότητας, της ανάγκης για εξειδικευμένες υποδομές και της υστέρησης των τεχνικών δυνατοτήτων του παγκόσμιου Νότου. Ερευνητές από άλλες χώρες έρχονταν ουρανοκατέβατοι σε χώρες όπως η δική μου, διεξήγαγαν έρευνα και έφευγαν χωρίς να επενδύουν στους ντόπιους ή στις επιστημονικές υποδομές του τόπου. Αυτή η διαδικασία έχει ως αποτέλεσμα άνιστες συνεργασίες που χρησιμοποιούν τους ντόπιους και τους ιθαγενείς, αλλά χωρίς

να τους το αναγνωρίζουν. Διαιωνίζει προκαταλήψεις σχετικά με την ικανότητα των τοπικών κοινοτήτων και συχνά παρεμποδίζει τις προσπάθειες των κατοίκων των περιοχών.

Βέβαια, ακόμα κι αυτές οι άδικες επιστημονικές συμπεριφορές στον παγκόσμιο Νότο επέκτειναν το πεδίο έρευνας, προήγαγαν την επιστήμη και την προστασία του περιβάλλοντος. Αλλά παράλληλα, οι ενέργειες αυτές δημιούργησαν και ένα εμπόδιο για την πρόοδο, τη λανθασμένη αντίληψη ότι μια χούφτα ανθρώπων μπορεί να σώσει το σύνολο.

Η επέκταση της πρόσβασης για έρευνα στον ωκεανό θα είχε λιγότερη σημασία αν ο ωκεανός δεν είχε καμία σχέση με την ύπαρξή μας. Αλλά έχει. Τα φυτά στον ωκεανό παράγουν κάθε δεύτερη ανάσα που παίρνουμε -το μισό από το οξυγόνο του πλανήτη μας προέρχεται από αυτά.

Ο ωκεανός απορροφά την υπερβολική θερμότητα -που παράγεται κυρίως από τις ανθρώπινες δραστηριότητες. Ως η μεγαλύτερη δεξαμενή άνθρακα στον πλανήτη, μας προστατεύει από τις χειρότερες επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. Οι υγιείς ωκεανοί παρέχουν θέσεις εργασίας σε περισσότερους από 3 δισεκα-

Adam Dean/The New York Times

τομμύρια ανθρώπους και εκατομμύρια άνθρωποι παγκοσμίως βασίζονται στα αλιεύματα ή στις ιχθυοκαλλιέργειες ως σημαντική πηγή ζωικής πρωτεΐνης. Οι ωκεανοί είναι επίσης ένας κρίσιμος κρίκος στην αλυσίδα εφοδιασμού - σχεδόν όλα όσα κατέχουμε μεταφέρονται παγκοσμίως μέσω των θαλασσών. Και αυτά είναι μόνο τα άμεσα οφέλη. Από την πείρα μου, είναι σαφές ότι πρέπει να δώσουμε σε όλους την ίδια ευκαιρία να ασχοληθούν, να εξερευνήσουν και να εργαστούν στους ωκεανούς, αν θέλουμε να προωθήσουμε θετικές, βιώσιμες αλλαγές. Για να το πετύχουμε αυτό, αναζητήσαμε χρηματοδότες που αναγνωρίζουν τη σημασία των τοπικών έργων και στη συνέχεια δημιουργήσαμε συνεργασίες για να ακούσουμε, να ενδυναμώσουμε και να ανατάξουμε τους τοπικούς πληθυσμούς, που ζουν και αναπνέουν με τις προκλήσεις του δικού τους τμήμα-

τος του ωκεανού. Αυτές οι προσπάθειες επιτρέπουν σε ερευνητές σαν εμένα να κερδίζουν την εμπιστοσύνη και να εργάζονται γρήγορα ακόμη και στις πιο περίπλοκες καταστάσεις. Ο σχεδιασμός έργων που αντιμετωπίζουν τις τοπικές προτεραιότητες και η αποδοχή του γεγονότος ότι αυτές μπορεί να μην αντανακλούν ή να μην ευθυγραμμίζονται πάντα με τις παγκόσμιες προκλήσεις, μας επιτρέπει να προσαρμόζουμε τις κατάλληλες κατά περίπτωση λύσεις.

Η οικοδόμηση ισότιμων συνεργασιών σε όλο τον κόσμο έχει αυξηθεί και έχει ενισχύσει την τεχνική ικανότητα και τις δεξιότητες των ντόπιων να επεμβαίνουν με έργα, κάτι που είναι χρήσιμο μόνο όταν συνδυάζεται με τη γνώση των ιδιαιτεροτήτων, των προτεραιοτήτων και του ευρύτερου πλαισίου του τόπου.

Η επένδυση στην παιδεία για την ενίσχυση της κατανόησης

Αποχρωματισμένα κοράλλια στον ύφαλο Looe Key της Florida. Ειδικές ομάδες προστασίας μεταφέρουν δείγματα σε δεξαμενές στην ξηρά για μελέτη, καθώς κύματα υποθαλάσσιων καυσώνων καταστρέφουν ολόκληρους υφάλους.

και της εκτίμησης για τους ωκεανούς, μας επέτρεψε να μετατρέψουμε τον φόβο των κοινοτήτων μας σε σπουδή.

Παρά τις γραμμές που βλέπουμε στους χάρτες, ο ωκεανός είναι μια μεγάλη λίμνη νερού. Είναι η κοινή μας κληρονομιά. Η τεχνογνωσία μας και η ικανότητά μας να καινοτομούμε δεν θα μας οδηγήσουν πολύ μακριά στη διατήρηση αυτού του ζωτικού πόρου αν δεν καταβάλουμε συνειδητή προσπάθεια να λειτουργούμε δίκαια και χωρίς αποκλεισμούς.

Οι περισσότερες ακτογραμμές βρίσκονται στον παγκόσμιο Νότο, όπου το ταλέντο στις κοινωνίες είναι διάχυτο, αλλά όχι οι ευκαιρίες.

Η επιτυχία στην προστασία των ωκεανών θα έρθει μόνο όταν αναγνωρίσουμε ότι η προστασία του μεγαλύτερου οικοσυστήματος του κόσμου χρειάζεται τους περισσότερους ανθρώπους του κόσμου.

Elizabeth Weinberg for The New York Times

Η ΟΜΟΡΦΙΑ ΤΗΣ ΑΤΕΛΕΙΑΣ

Με ένα κλικ, η «ψηφιακή μαγεία» μπορεί να εξαφανίσει κάθε λεκέ, κάθε ρυτίδα, κάθε ρεαλιστική ατέλεια της εμφάνισής μας. Πού είναι το ωραίο σ' αυτό;

Η επίδειξη μόδας ήταν στην κορύφωσή της: όμορφες νεαρές γυναίκες περπατούσαν στην πασαρέλα με φανταχτερά φορέματα, με φόντο το δειλινό πίσω από το κάστρο Spillberk στην Τσεχία. Ήταν ένα θερμό καλοκαιρινό βράδυ ύστερα από μια καυτή ημέρα. Κάθισα πίνοντας τη σαμπάνια μου και δεν με πείραζε καθόλου που βρισκόμουν ανάμεσα στους θεατές και όχι στα μοντέλα. Δεν ήμουν εδώ για να κάνω το μοντέλο. Δεν είχα καμία υποχρέωση να φαίνομαι τέλεια. Παρατήρησα τα άβολα ψηλοτάκουνα παπούτσια, το λίκνισμα των γοφών στο άψογο περπάτη-

Jill Greenberg

Paulina Porizkova

Συγγραφέας, πρώην μοντέλο.

μα που πάντα μου θύμιζε τα άλογα dressage, την αμυδρή γυαλάδα από ιδρώτα στα κατά τα άλλα αψεγάδιαστα πρόσωπα. Μια βαθμίδα τελειότητας που σπάνια συναντάς στη φύση. Ήταν λες και ένα φίλτρο του Instagram -μεγάλα κυρτά μάτια, μικροσκοπικές μύτες, φουσκωμένα χείλη και αλαβάστρινο δέρμα- είχε σκεπάσει όλο τον χώρο και είχε δημιουργήσει 20 απαράλλαχτα αντίγραφα. Υπήρχε μια ομοιομορφία, την οποία το βλέμμα μου απέφευγε ξεγλιστρώντας αλλού. Δεν μοιάζω με αυτές - όχι πια. Στα 58 μου, κάθε φορά που πιάνω το κινητό ή το iPad, το πρώτο που αντικρίζω είναι το είδωλό μου όπως φαίνεται από χαμηλά

- η πιο «κακή» γωνία λήψης για μια γυναίκα κάποιας ηλικίας, έτσι όπως το δέρμα μου κρεμάει μέχρι τα πόδια μου. Και μετά, σαν μια αμείλικτη σύγκριση, σκρολάρω το περιεχόμενο στα social media και βομβαρδίζομαι από εικόνες αψεγάδιαστων γυναικών: λαμπερό δέρμα, έντονα ζυγωματικά, παιδικές μικροσκοπικές μύτες και ματάρες. Πού και πού, εμφανίζεται και καμιά γριούλα μέσα στον σωρό για το ξεκάρφωμα. Όμως, δεν υπάρχει πουθενά το τεκμήριο της πραγματικής ηλικίας. Σαν να ζεις μια ζωή νέα μετά χάνεσαι και επανεμφανίζεσαι σαν γριά μάγισσα. Στο διαδίκτυο, τα φίλτρα μπορούν άμεσα και φθηνά να διορθώσουν την ηλικία σου. Στην

πραγματική ζωή, το κάνουν οι πλαστικοί με κόστος χρόνου και χρήματος. Η γήρανση δεν υπάρχει πραγματικά στο διαδίκτυο. Ούτε η γηνοσιότητα. Ποιος θα ήθελε να δημοσιεύσει μια φωτογραφία του όπου δείχνει κάθε άλλο παρά τέλειος;

Λοιπόν, εγώ. Και δεν είναι επειδή είμαι γεμάτη αυτοπεποίθηση. Στην πραγματικότητα, συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο. Παλεύω με το είδωλό μου -στον καθρέφτη ή στο iPad ή σε όποια γυάλινη επιφάνεια- καθημερινά. Βλέπω τις ρυτίδες και τα πεσμένα βλέφαρα και σκέφτομαι: «Ποια είναι αυτή η γυναίκα;».

Έχω και τον χρόνο και τα χρήματα να τα διορθώσω όλα αυτά με το νυστέρι ενός γιατρού. Γιατί δεν το έχω κάνει;

Ξεκίνησα το μόντελινγκ στα 15 μου. Έπρεπε να είμαι το πρότυπο της γυναίκας στην οποία όλες θέλουν να μοιάζουν. Παρότι ήμουν κοριτσάκι και όχι γυναίκα ακόμα, βαθιά ανασφαλής, μόνο με κάποια χαρακτηριστικά που δεν θα τα έλεγες και μοναδικά, έβγαλα πολλά χρήματα και έχτισα μια μεγάλη καριέρα βασισμένη σε αυτήν ακριβώς την ποιότητα. Οι γυναίκες ωθούνταν να συγκρίνουν τον εαυτό τους μαζί μου και μετά να πηγαίνουν να αγοράζουν όποιο προϊόν προωθούσα, για να μοιάζουν περισσότερο με μένα. Όμως, όσο αυτές συγκρίνονταν με μένα, εγώ με τη σειρά μου συγκρινόμουν με τα άλλα μοντέλα, τα άλλα πρότυπα θηλυκότητας.

Στη δουλειά μου ήταν πολύ συνθησιμένο να μου τονίζουν με πολλές λεπτομέρειες τις ατέλειές μου. Έμαθα ότι τα γόνάτα μου ήταν παχουλά, ότι οι γοφοί μου ήταν πολύ αδύνατοι, ότι η μύτη μου έγερνε λίγο προς τα δεξιά αν την κοιτούσες από πάνω και ότι το αριστερό μου βλέφαρο έπεφτε λίγο περισσότερο απ' ό,τι το δεξί. Κι αυτά μόνο για αρχή.

Απ' ό,τι φαίνεται, στη σύγκριση με την τελειότητα, κανένας δεν βγαίνει κερδισμένος. Φαίνεται, όμως, επίσης ότι η τελειότητα είναι -ε, ναι!- βαρετή.

Η αλήθεια είναι ότι, καθώς σκρολάρω στο Instagram, περισσότερο μου τραβούν την προσοχή τα λεγόμενα στοιχεία ατέλειας: ενδιαφέρουσες μύτες, ζου-

μερές κοιλίτσες και μπροί. Και, δυστυχώς, ρυτίδες, σαν αυτές να είναι δερματοπάθεια και όχι ο χάρτης της ζωής.

Μπαίνω στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για να βρω σύνδεση. Όπως όλοι. Ψάχνουμε τα είδωλα του εαυτού μας για να συγκριθούμε και να βρούμε τη θέση μας στην κοινωνία. Αναπόφευκτα αυτό μας κάνει να θαυμάζουμε ή να ζηλεύουμε, και αυτά τα συναισθήματα μπορεί να μας απομακρύνουν από τους άλλους. Όταν με θεωρούσαν τέλεια, με ζήλευαν, με θαύμαζαν, όμως με θεωρούσαν και απρόσιτη. Ήμουν στην κορυφή του βουνού, εκεί όπου όλοι θα ήθελαν να βρίσκονται, πιστεύοντας ότι η θέα ήταν η ανταμοιβή της ανάβασης. Και ναι, η θέα ήταν φανταστική. Όμως, ήταν μοναχικά εκεί πάνω και ο αέρας θέριζε. Μπορούσα να σε χαιρετώ από εκεί κι εσύ να με χαιρετάς από κάτω. Ή να με κοιριδεύεις. Με τέτοια απόσταση, δύσκολα μπορούσα να ξεχωρίσω.

Ίσως γι' αυτό δεν θέλω να θεωρούμαι τέλεια. Η τελειότητα σε απομονώνει. Αυτό που με ενώνει με τους άλλους είναι η τρωτότητα. Διαπίστωση ότι οι αποτυχίες μάς ενώνουν πολύ καλύτερα απ' ό,τι τα επιτεύγματα. Έτσι, παραθέτω τις δικές μου.

Εκείνη τη μέρα στο Κάστρο Spielberg, οι κοπέλες που περπατούσαν μπροστά μου στην πασαρέλα ήταν όμορφες. Όμως, καμιά τους δεν είχε κάτι ιδιαίτερο, κάποιο ψεγάδι. Δεν μπορούσα να τις ξεχωρίσω. Ήταν φανταχτερά αντικείμενα σε προσφορά σε μια γραμμή παραγωγής. Θυμάμαι, κάποτε είχα δει ένα ικονικό πρόσωπο γυναίκας, που είχε συνθεθεί από τα πιο ωραία χαρακτηριστικά των πιο όμορφων γυναικών, φτιάχνοντας το απόλυτα τέλειο πρόσωπο. Ήταν ένα αποτέλεσμα εντελώς αδιάφορο. Εγώ, λοιπόν, δεν παρευρέθηκα σε εκείνη την εκδήλωση για να είμαι μέρος της φανταχτερής γραμμής παραγωγής. Εγώ ήμουν εκεί επειδή έγραψα ένα βιβλίο ,ε προσωπικά μου κείμενα. Και μου ζητήθηκε να γράψω αυτό το βιβλίο ακριβώς επειδή τόλμησα να κάνω το αδιανόητο: να παρουσιάσω λιγότερο τέλεια στα κοινωνικά δίκτυα.

Μοντέλα σε επίδειξη του Versace (φθινόπωρο / χειμώνας 2023) στο West Hollywood.

Χαμογελούσα γνωρίζοντας ότι με αυτόν τον τρόπο θα τονίζονταν οι ρυτίδες στα χαλαρωμένα μου μάγουλα. Μου ήταν απόλυτα σαφές ότι ήμουν η γηραιότερη γυναίκα που έδειχνε την ηλικία της, ανάμεσα σε ένα τσούρμο τελειότητας. Μπορεί να μην ήμουν πια το λαμπερό αντικείμενο στο κέντρο της προσοχής πάνω σε αυτήν την πασαρέλα, όμως ήμουν σε ένα πολύ διαφορετικό μονοπάτι, φωτισμένο από εμπειρίες και αλήθειες που σταχυολόγησα μόνο αφότου η λάμψη έσβησε και οι προβολείς στράφηκαν αλλού.

Μπορεί να μην αντιπροσωπεύω πια το ιδανικό πρότυπο νέας γυναίκας, όμως δεν το επιδιώκω κιόλας. Επιτέλους, δείχνω εξωτερικά αυτό που πάντα ήμουν μέσα μου, ένα άτομο με ατέλειες και πολυπλοκότητα. Η ηλικία μου με έκανε ατελή και, ταυτόχρονα, προσιτή και αληθινή. Γιατί να θέλω να βάλω φίλτρο σ' αυτό;

Η 106 ετών ιθαγενής καλλιτέχνηδα τατουάζ Apo Whang-Od έγινε η μεγαλύτερη σε ηλικία γυναίκα που βρέθηκε στο εξώφυλλο της «Vogue» των Φιλιππίνων.

Jes Aznar for The New York Times

Julia Dufossé

ΠΟΙΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΠΙΟ ΠΟΛΥΤΙΜΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΣΑΣ;

Εκτιμάμε ένα αντικείμενο επειδή μας φέρνει χαρά, επειδή έχει μεγάλη σημασία ή επειδή μας ξυπνά ένα συγκεκριμένο συναίσθημα. Ίσως μας θυμίζει κάποιο πρόσωπο ή κάποιο μέρος. Μερικές φορές μπορεί να φέρνει στον νου μια στιγμή, φευγαλέα και άπιαστη, μόνιμα πλέον χαραγμένη στον ψυχισμό μας. Μια πραγμάτωση του άυλου. Μια επίκληση της σκέψης. Τέτοια είναι η δύναμη των αντικειμένων που αγαπάμε: απέραντα σύμπαντα από νοήματα και μνήμες, σφικτά συμπυκνωμένα σε κάτι που μπορούμε να δούμε, να κρατήσουμε, να απολαύσουμε. Ζητήσαμε από ανθρώπους του κόσμου της τέχνης, των μέσων ενημέρωσης, της επιστήμης και του πνεύματος να απαντήσουν σε μια φαινομενικά απλή ερώτηση: Ποιο είναι το πιο πολύτιμο αντικείμενό σας;

Ένα βιβλίο που θα μπορούσε να αλλάξει τον κόσμο

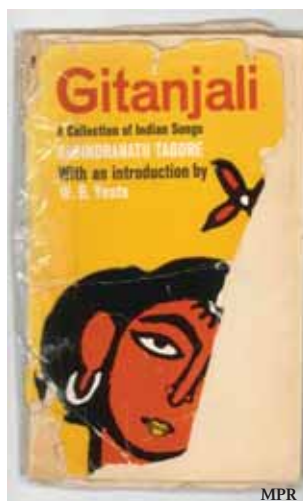
Κανένα αντικείμενο δεν είναι πιο πολύτιμο από αυτό που ξυπνά μέσα σου την αίσθηση του θαύματος. Αυτή η αίσθηση με κυρίευσε όταν ένας αγαπημένος μου θείος μου χάρισε στα 17 μου ένα αντίγραφο από το «Gitanjali» του Rabindranath Tagore. Θα ήταν κοσμολογική υποτίμηση να το χαρακτηρίσεις απλά μια ποιητική συλλογή. Ο Tagore, αναμφισβήτητα ο μεγαλύτερος ποιητής του 20ού αιώνα που έγραφε στη γλώσσα Bengali, κέρδισε το Nobel Λογοτεχνίας το 1913 για την αγγλική μετάφραση αυτού του μικρού τόμου.

Ο τίτλος «Gitanjali», που μεταφράζεται ως «προσφορά ασμάτων», είναι το μοναδικό βιβλίο που θα μπορούσε να αλλάξει τον κόσμο αν όλος ο κόσμος το διάβαζε. Όσο σε αυτούς τους χαλεπούς καιρούς παλεύουμε αναζητώντας ελπίδα και νόημα, πιστεύω ότι η ποίηση του Tagore θα μπορούσε να θεραπεύσει την αρρώστια της ψυχής, την πιο σοβαρή από τις αρρώστιες των καιρών μας.

Αυτό το βιβλίο με συντροφεύει σχεδόν σε όλη μου τη ζωή. Μου έδωσε δύναμη να ξεπεράσω μια προσωπική κρίση όταν ήμουν φοιτητής της ιατρικής. Μου ενστάλαξε σεβασμό για την ανθρωπότητα -ο Tagore πίστευε ότι το σύμπαν δεν είναι απλώς μια συλλογή από αστέρια και γαλαξίες, αλλά ότι προσφέρει την ευκαιρία να συναντάς τον Θεό σε κάθε στιγμή. Απομνημόνευσα τα αγαπημένα μου ποιήματα από το βιβλίο και έμαθα ακόμη και μερικά Bengali για να έρθω πιο κοντά σε αυτή τη μεγάλη ψυχή.

Δεν θα λέγαμε ότι ο Tagore λατρεύει τον Θεό, περισσότερο έχει μια ερωτική σχέση με το θείο στοιχείο στα πάντα. Ως ο πρώτος μη Ευρωπαίος που κέρδισε ποτέ Νόμπελ Λογοτεχνίας, έγινε αμέσως διάσημος διεθνώς. Πέρα από τη λογοτεχνική φήμη που απέκτησε από το «Gitanjali», απέκτησε και τη φήμη του σοφού. Ο Τύπος χαρακτήρισε τη συνάντηση μεταξύ του Tagore και του Einstein το 1930 ως «συνέκλιση δύο κολοσσίων μυαλών» και «σύμπτυξη των κόσμων της ποίησης και της επιστήμης».

Το όνομα του Tagore δεν έσβησε ποτέ στην Ινδία. Αλλά στη Δύση, έπειτα από δύο Παγκόσμιους Πολέμους, μία Μεγάλη Ύφεση και ένα Ολοκαύτωμα, οι διδασκαλίες του για την παγκόσμια αγάπη και την παρουσία του θείου στην καθημερινή ζωή δεν έχουν ευδοκιμήσει. Η αγάπη, φαίνεται, δεν είχε καμία δύναμη πάνω στις σκληρές πραγματικότητες. Στην αντίθετη πλευρά, όπως θα το έβλεπε ο Tagore, είναι το πνευματικό κενό και η απελπισία. Ήταν ένας από τους πιο προσωπικούς μου στόχους η επαναφορά του «Gitanjali» στο προσκήνιο της συλλογικής σκέψης. Δεν μπορώ να προβλέψω αν αυτό πρόκειται να αλλάξει ποτέ.

Ο Deepak Chopra πήρε δώρο στα 17 του το βιβλίο «Gitanjali».

© 2023 The New York Times Company and Deepak Chopra

Μέσα από τον φακό της ανακάλυψης

Δεν θα με χαρακτήριζα συλλέκτρια. Πότε-πότε μπορεί να αγοράσω μια φωτογραφία ή έναν πίνακα ζωγραφικής αν με αγγίξουν με κάποιο τρόπο - αυτή η εικόνα ενός ενήλικα κι ενός παιδιού που θαυμάζουν έναν πίνακα στο Λούβρο, το κάνει ίσως περισσότερο από οτιδήποτε άλλο. Την είδα λίγο μετά τον διορισμό μου ως διευθύντριας του Μουσείου και αισθάνθηκα... υποχρέωση να την αγοράσω. Ήξερα ακριβώς πού να την τοποθετήσω: ακριβώς δίπλα στο γραφείο μου.

Είναι μια πρωτότυπη εκτύπωση του 1969, μέρος της συλλογής ασπρόμαυρων φωτογραφιών του Robert Doisneau. Αυτό που αμέσως μου τράβηξε την προσοχή ήταν από τη μια η δυναμική οπτική του Λούβρου, που εξελίσσεται σε ένα μοντέρνο μουσείο, από την άλλη η τρυφερή ματιά στους ανθρώπους μέσα από τον φακό ενός τεράστιου καλλιτέχνη.

Εννοείται ότι μου θύμισε και τη δική μου πρώτη επίσκεψη στο Λούβρο -πάντα θεμελιώδης στιγμή. Αυτό το μικρό αγοράκι είναι της δικής μου γενιάς. Θα μπορούσα να είμαι εγώ στη θέση του. Το υποσυνείδητο ξαγρυπνά και δουλεύει ασταμάτητα.

Εντούτοις, εκτός από νοσταλγία, η φωτογραφία αυτή είναι για μένα και ένα σύμβολο της

Deepak Chopra

Συγγραφέας, πνευματικός σύμβουλος και υποστηρικτής της εναλλακτικής ιατρικής.

Laurence des Cars

Πρόεδρος του Μουσείου του Λούβρου.

Η φωτογραφία του Robert Doisneau που βρίσκεται στο γραφείο της Laurence des Cars.

εξέλιξης του μουσείου -οι εικονιζόμενοι χρησιμοποιούν μια παλαιότερη συσκευή ηχητικού ξεναγού. Είναι επίσης μια έκφραση της σχέσης του μουσείου με κάθε γενιά. Αυτά είναι θεμελιώδη στοιχεία της κοινωνικής προσφοράς του Λούβρου.

Το σημαντικότερο, αυτό το παιδί, μικροσκοπικό σε σχέση με το τεράστιο έργο που κοιτά και με τη φροντίδα του (μάλλον) πατέρα του που το συνοδεύει, είναι μια συγκινητική υπενθύμιση της ευθύνης μας να διασφαλίσουμε αυτήν την πτυχή της ανακάλυψης για τις μελλοντικές γενιές. Μας υπενθυμίζει να εξελισσόμαστε με την εποχή για να επιτρέψουμε μια βαθιά σύνδεση με την κοινωνία μας. Ο άντρας και το παιδί που τώρα με κοιτούν κάθε μέρα, με βοηθούν να εκπλη-

ρώνω αυτό το καθήκον.

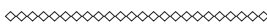
Αυτή η φωτογραφία εξυμνεί επακριβώς τον λόγο που αγαπώ αυτό που κάνω: μια εικόνα που εκφράζει, με πολύ χιούμορ, πόσο συναίσθημα μπορεί να παραχθεί από τέτοιες θεμελιώδεις στιγμές στη ζωή των επισκεπτών του μουσείου. Τα συναισθήματα που ξυπνά η τέχνη είναι και ο απώτερος σκοπός της έκθεσής τους και είμαι πολύ περήφανη που συνεισφέρω σήμερα στη γένεση τέτοιων στιγμών, προσπαθώντας να επιτρέψω στους επισκέπτες μας να βρουν ικανοποίηση στον χρόνο που περνούν στο Λούβρο.

© 2023 The New York Times Company and Laurence des Cars

Malaika Vaz

Παραγωγός ταινιών,
πληροφορική και
CEO της Untamed Planet.

Μια ιδέα, μια αράδα

Όσο με θαμάμαι, μόνιμος... κάτοικος σε κάθε τσάντα που κρατούσα, ήταν πάντα ένα σκονισμένο, φθαρμένο, παλιό σημειωματάριο. Ως παραγωγός ταινιών, έχω την ευκαιρία να ζω πολλές ζωές μέσα από τις ιστορίες που διηγούμαι. Είτε μαγνητοσκοπώντας σπάνια άγρια ζώα, είτε κάνοντας ερευνητικό ντοκιμαντέρ για τη σχέση ανθρώπου - άγριας ζωής στην Κίνα, είτε δουλεύοντας με πιο απαιτητικά θέματα, όπως η κακομεταχείριση των εργατών στη Μέση Ανατολή ή η κλιματική αλλαγή στην Κολομβία, ο κόσμος μου αλλάζει δραματικά από μήνα σε μήνα -και το σημειωματάριό μου το καταμαρτυρά.

Πιστεύω ακράδαντα ότι αυτό στο οποίο δουλεύουμε, μας μεταμορφώνει βαθιά. Η δουλειά στην οποία πολλοί από εμάς αφιερώνουμε το μεγαλύτερο μέρος της ζωής μας, δεν αντιπροσωπεύει απλά το ποιο είμαστε, αλλά επίσης -με κάθε εγχείρημα στο οποίο δουλεύουμε- υποδηλώνει την εξέλιξή μας και το ποιο επιλέγουμε να γίνουμε.

Η πιστή μου στοίβα από σημειωματάρια κείται σε μια γωνιά του σπιτιού μου και μαζεύει σκόνη. Όταν, όμως, χρειάζομαι λίγη έμπνευση, θα ρίξω μια ματιά τυχαία σε ένα από αυτά, θυμίζοντας στον εαυτό μου τις ιδέες, τις ιστορίες, τους ανθρώπους και τις τοποθεσίες που κάποτε μου τράβηξαν την προσοχή. Είναι εύκολο για τους δημιουργούς να απορρίπτουν προηγούμενες δουλειές τους, καθώς χρόνο με τον χρόνο οι διαφορές στην προσέγγιση, τη δημιουργική κατεύθυνση και την πνευματική αυστηρότητα σε παλαιότερα έργα στα οποία έχουμε δουλέψει γίνονται πιο εμφανείς. Αλλά με αυτόν τον παράξενο, μαγικό τρόπο, κοιτάζοντας πίσω, αποκαλύπτουμε πώς συνδέονται όλες οι κουκίδες και πώς οι έννοιες και οι ιδέες που μας γοήτευσαν πριν από δεκαετίες, εξακολουθούν να βρίσκουν έναν δρόμο για τη νέα πραγματικότητα μας και τις νέες ιστορίες που δημιουργούμε.

Σήμερα, πολύ συχνά πιάνω τον εαυτό μου να πληκτρολογεί σημειώσεις στα Google Docs βάζοντας χρώματα, χρησιμοποιώ εφαρμογές για να τακτοποιώ τα αρχεία μου ή δοκιμάζω μια καινούργια εφαρμογή τεχνητής

Courtesy of Malaika Vaz

Τα σημειωματάρια της Malaika Vaz είναι ένας χείμαρρος έμπνευσης.

νοημοσύνης κάποιου φίλου, που δημιουργεί λεπτομερείς τεχνικές σημειώσεις μέσα από video. Υπάρχει όλο και περισσότερη οργάνωση στον τρόπο που σημειώνω τις σκέψεις μου. Ωστόσο, όταν έρθει η ώρα να σκεφτώ αληθινά -να επινοήσω μια δημιουργική προσέγγιση για μια ταινία, να ονειρευτώ το επόμενο έργο μου ή να σχεδιάσω τις αρχές ενός σεναρίου- επιστρέφω πάντα στο σημειωματάριό μου. Μουντζούρες από στυλό σε χαρτί, αφηρημένα σχέδια και σημειώσεις που είναι ουσιαστικά ακατανόητες σε οποιονδήποτε άλλο, γίνονται οι δημιουργίες του επόμενου έργου μου -και, από πολλές απόψεις, η ωδή μου στη μαγεία της δουλειάς.

© 2023 The New York Times Company and Malaika Vaz

Το κομπολόι της σιωπής και της προσφοράς

Όταν ήμουν Ινδουιστής μοναχός και ζούσα στην Ινδία πριν από 10 χρόνια, έκανα ένα μακρύ ταξίδι με τρένο, μαζί με άλλους μοναχούς, από το μοναστήρι μας προς τα νότια της χώρας. Οι μοναχοί δεν ταξιδεύουν με πολυτέλεια, το βαγόνι μας έτριζε και ήταν ασφυκτικά γεμάτο. Σε κάθε στάση κατέβαινα, διαλογιζόμουν και ξαναανέβαινα. Ο δάσκαλός μου το παρατήρησε και με ρώτησε γιατί το κάνω. Του εξήγησα ότι ήταν πολύ πιο ήσυχα εκτός τρένου. Με κοίταξε και ρώτησε «Με τι νομίζεις ότι μοιάζει περισσότερο η ζωή: με την ήρεμη στάση ή με το θορυβώδες τρένο;». Κατάλαβα το μήνυμα και άρχισα να διαλογίζομαι μέσα στο τρένο.

Ένα πράγμα που με βοήθησε τότε να συγκεντρώνομαι, ήταν το κομπολόι με τις χάντρες που μου έδωσε ο δάσκαλός μου. Παραδοσιακά ονομάζεται «mala», φτιαγμένο από ένα κορδόνι με 108 χάντρες και μία επιπλέον, την guru. Η χάντρα guru αντιπροσωπεύει όλους τους εκπληκτικούς οδηγούς και δασκάλους της ζωής μας. Οι χάντρες είναι φτιαγμένες από το φυτό tulsi, που είναι ιερό στην παράδοση bhakti που ακολουθούμε -ένα κίνημα που ασπάζεται την αφοσιωμένη υπηρεσία ως πνευματικό μονοπάτι.

Μας δίδαξαν ότι οι πιο έντονοι διαλογισμοί επιτυγχάνονται όταν όλες μας οι αισθήσεις είναι παρούσες. Οι χάντρες μας επιτρέπουν να ενεργοποιούμε την αίσθηση της αφής όσο επαναλαμβάνουμε μοτίβα και κρατάμε έναν ρυθμό όσο μετράμε. Βοηθούν, ακόμα, ως μια φυσική και οπτική υπενθύμιση για να είμαστε παρόντες. Να είμαστε εκεί όπου βρισκόμαστε τώρα, εκεί όπου πατάμε, εκεί όπου πιάνουμε -χάντρα τη χάντρα, μοτίβο το μοτίβο.

Αυτό το κομπολόι είναι το πιο πολύτιμό μου απόκτημα γιατί μου θυμίζει το χάρισμα του διαλογισμού και την ευθύνη που το ακολουθεί. Πιστεύω, επίσης, ότι έχει έναν συμβολισμό για τις ζωές μας. Κατέχουμε το δώρο της ζωής, που συνοδεύεται από την ευθύνη της προσφοράς. Οι χάντρες αντιπροσωπεύουν την εμπιστοσύνη που ο οδηγός και δάσκαλος έδειξε σε μένα, ώστε να με τιμήσει με μια αρχαία και ιερή πρακτική. Με συνδέουν με τον ανώτερο εαυτό μου, ενώ παράλληλα μου θυμίζουν ότι πρέπει να βοηθώ άλλους με αυτήν την ενέργεια. Σιωπή και προσφορά είναι μαζί ενσωματωμένες σε αυτές τις χάντρες.

Παίρνω ακόμη αυτό το κομπολόι πάντα μαζί μου, όπου κι αν πηγαίνω, έτσι ώστε να θυμάμαι πάντα να μένω στο παρόν μου και συγκεντρωμένος στον σκοπό μου.

© 2023 The New York Times Company and Jay Shetty

Η μνήμη ενός κυνηγού κροκοδείλων

Το αγαπημένο καπέλο του μπαμπά μου είναι το πιο ξεχωριστό μου απόκτημα. Ο πατέρας μου, ο παρουσιαστής οικολογικών ντοκιμαντέρ για την άγρια ζωή, που πέθανε το 2006, φορούσε αυτό το καπέλο μόνο εκτός δουλειάς. Και όταν ήταν εκτός δουλειάς, ήταν τότε που περνούσε όλο του τον χρόνο με την οικογένειά του. Αυτό το καπέλο μου θυμίζει όλες αυτές τις πολύτιμες στιγμές, που ο πατέρας μου αφοσιωνόταν σε εμάς.

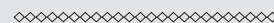
Το πρόγραμμα των γυρισμάτων του και της εργασίας του στη φύση συχνά τον πήγαινε στην πιο μακρινή γωνιά του πλανήτη και συχνά σε μέρη που δεν ήταν ασφαλή για μικρά παιδιά. Είμαι ευγνώμων για το ότι, όταν ο μπαμπάς ήταν σπίτι μαζί μας, αφοσιωνόταν πλήρως στο να είναι εκεί με την οικογένεια. Όταν φορούσε αυτό το καπέλο, τότε ήξερα ότι ήταν η ώρα που θα κάναμε κάτι συναρπαστικό μαζί: θα κάναμε μια επίσκεψη στον ζωολογικό κήπο ή θα σκαρφαλώναμε στην κορυφή κάποιου τεράστιου βουνού ή θα ταξιδεύαμε στο οικολογικό μας καταφύγιο στο δυτικό Queensland για να μελετήσουμε είδη φιδιών

Daniel Prakopcyk

Jay Shetty

Συγγραφέας, επιχειρηματίας και παρουσιαστής του podcast «On purpose».

Homero Salinas

Το κομπολόι διαλογισμού του Jay Shetty, φτιαγμένο από το φυτό Tulsi.

© 2023 The New York Times Company and Jay Shetty

Australia Zoo/Kate Berry

Bindi Irwin

Οικολόγος, φύλακας ζωολογικού κήπου και τηλεπαρουσιάτρια.

Το καπέλο του Steve Irwin είναι ένα ενθύμιο από ανεκτίμητες περιπέτειες

υπό εξαφάνιση.

Αυτό το καπέλο σημαίνει τόσα για μένα, επειδή κουβαλά όλες τις ευτυχιμένες αναμνήσεις με τον μπαμπά μου. Αισθάνομαι ότι τα ίδια συναισθήματα έτρεφε κι εκείνος γι' αυτό το καπέλο -το φορούσε μέχρι που το έλιωσε. Κι όταν αυτό συνέβη, έγραψε πάνω του τον αποχαιρετισμό «Το αγαπώ αυτό το καπέλο, θα μου λείψει».

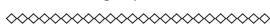
Νομίζω ότι κάπου μέσα του ήξερε ότι αυτό το καπέλο θα γινόταν σημαντικό για μένα και τον αδελφό μου. Αισθάνομαι ότι έγραψε αυτό το μήνυμα για να μας θυμίζει όλες αυτές τις στιγμές που περάσαμε μαζί, όταν εκείνος δεν θα ήταν πια εκεί.

© 2023 The New York Times Company and Bindi Irwin

Margaret Geller

Αστροφυσικός

Ταξίδι στα ερτζιανά

Πριν από 20 χρόνια, ο άντρας μου κι εγώ οδηγήσαμε κατά μήκος της περίφημης ακτής του Maine. Στο δρόμο προς το εθνικό πάρκο Acadia, κάναμε στάση σε ένα τεράστιο, πολυκαιρισμένο κατάστημα, όπου είχε βιβλία και αντίκες προς πώληση. Δεν είμαστε συλλέκτες γενικά, όμως δεν καταφέραμε να αντισταθούμε σε εκείνο το αντικείμενο που πρόβαλλε σε μια σκονισμένη γωνιά. Πάντα αγαπούσα το ραδιόφωνο και εκεί, ανάμεσα σε μια στοιβιά από παλιά ηλεκτρονικά, άναβε μια επιγραφή «On The Air» σε άριστη κατάσταση. Απλά έπρεπε να την αποκτήσω.

Όταν ήμουν παιδί, άκουγα ονειροπολώντας στον ραδιοφωνικό σταθμό WNEW την εκπομπή «Make Believe Ballroom». Φανταζόμουν τον εαυτό μου να φορά όμορφα ρούχα και να στροβιλίζεται σε μια πολυτελή αίθουσα χορού ενός νεοϋορκέζικου ξενοδοχείου. Το ραδιόφωνο ήταν πηγή έμπνευσης για την καλπάζουσα φαντασία μου.

Ως μεταπτυχιακή φοιτήτρια φυσικής στο Princeton, συνέχισα να γοητεύομαι από το ραδιόφωνο μέσω της εκπομπής ειδήσεων «All Things Considered». Την ώρα της εκπομπής, όλος ο υπόλοιπος κόσμος σταματούσε για μένα, προκειμένου να ακούσω τις αναλύσεις ειδήσεων και τους σχολιασμούς. Όταν η Susan Stamberg ξεκίνησε να παρουσιάζει αυτή την εκπομπή, με ενέπνευσε η δεσπόζουσα παρουσία της στον χώρο των ερτζιανών όταν όλες οι πόρτες ήταν κλειστές για τις γυναίκες στις φυσικές επιστήμες. Όσο η καριέρα μου προχωρούσε, τόσο τα εμπόδια που αντιμετώπιζα πλήθαιναν. Και τότε ήρθαν στο ραδιόφωνο οι δημοσιογράφοι Cokie Roberts και Nina Totenberg. Οι εκπομπές τους, με τον αποφασιστικό και αιχμηρό τους τόνο, έμοιαζαν να με ενθαρρύνουν: «Ναι, μπορείς».

Στα μέσα της δεκαετίας του 1980, ήμουν εγώ στην άλλη άκρη του μικροφώνου για πρώτη φορά. Στο στούντιο του ραδιοφωνικού σταθμού της Βοστώνης WBUR, εντυπωσιάστηκα από το πλήθος του εξοπλισμού και των ατέλειωτων ηχητικών δοκιμών. Κάποια στιγμή, ήμουν στον αέρα σκιαγραφώντας τον τρόπο με τον οποίο το φως ταξιδεύει στο διάστημα για εκατοντάδες εκατομμύρια, δισεκατομμύρια ακόμα, χρόνια. Έφυγα από το στούντιο γοητευμένη από τη μαγεία του ραδιοφώνου. Ένα φως μεγαλύτερου μήκους κύματος μετέφερε τη φωνή μου μίλια μακριά, σε ανθρώπους που μόνο να φανταστώ μπορούσα.

Μερικούς μήνες αργότερα, έκανα άλλο ένα ραδιοφωνικό ταξίδι της φαντασίας στο διάστημα. Αυτή τη φορά μιλούσα από το γραφείο του σπιτιού μου, έχοντας συντροφιά τον θησαυρό μου, αυτή την ανεκτίμητη vintage επιγραφή «On the Air» να φωτίζει σε κόκκινο και χρυσό.

Μια παλιά ταμπέλα που η Margaret Geller αγόρασε σε ένα κατάστημα με αντίκες του Maine.

c.2023 The New York Times Company

PIRAEUS BANK
EQUALL

Η γλώσσα που χρησιμοποιούμε είναι η αλήθεια του κόσμου μας

Τα **αρσενικά άρθρα** που αναπαράγονται στον λόγο αντικατοπτρίζουν την **άνιση θέση των γυναικών στην κοινωνία**.

Γι' αυτό, στην Τράπεζα Πειραιώς, σχεδιάσαμε το πρόγραμμα EQUALL, με όραμα τη διαμόρφωση μιας **κοινωνίας ισότιμων ανθρώπων**.

Μέσα από τις πρωτοβουλίες Women Founders and Makers, Women Back to Work, Women in Agriculture και Profession has no Gender συμβάλλουμε στην εξάλειψη των έμφυλων στερεοτύπων και δεσμευόμαστε ότι θα συνεχίσουμε να εμπλουτίζουμε τις δράσεις μας για ένα Αύριο που θα χωρά όλους και όλες **ισότιμα**.

Μάθετε περισσότερα στο www.equall.gr

ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΣΤΗΡΙΖΕΙ ΚΑΘΕ ΑΥΡΙΟ

Στη Lidl Ελλάς κλείνουμε τα 25 μας χρόνια. 25 γεμάτα χρόνια που μας εμπιστευτήκατε και μας φέρατε τόσο ψηλά στην προτίμησή σας. Και φυσικά το γιορτάζουμε. Το γιορτάζουμε για όλα αυτά που έχουμε κάνει μέχρι σήμερα, αλλά και αυτά που κάνουμε σήμερα για την επόμενη μέρα. Έτσι ώστε να είστε σίγουροι ότι θα συνεχίσουμε να σας προσφέρουμε προϊόντα κορυφαίας ποιότητας σε μοναδικά χαμηλές τιμές.

Το Lidl

στα καλύτερά του!

lidl-hellas.gr